

Riksdagens protokoll

Nr 140

7 december 1971

Debatter m. m.

Tisdagen den 7 december

Konjunkturstimulerande åtgärder, m.m.	3
Interpellation av herr Ahlmark (fp) ang. kriget mellan Indien och Pakistan	136
Meddelande ang. enkla frågor av:	
herr Turesson (m) om ökad elektrifiering av SJ:s bannät . . .	139
herr Lorentzon (vpk) om bättre information och varsel vid driftsinskränkningar	139

Tisdagen den 7 december

Kl. 12.00

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

§ 1 Herr talmannen meddelade att herr Hammarberg enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven till och med den 10 december.

Herr Hammarberg beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgörömlen.

§ 2 Konjunkturstimulerande åtgärder, m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Finansutskottets betänkande nr 47 och socialutskottets betänkande nr 42 föredrages och debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden framställes under den gemensamma överläggningen.

Härefter föredrogs finansutskottets betänkande nr 47 angående konjunkturstimulerande åtgärder samt socialutskottets betänkande nr 42 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om höjda bostadstillägg för barnfamiljer, m. m. jämte motioner.

Finansutskottets betänkande nr 47

Med stöd av 55 § riksdagsordningen hade vid höstsessionens början följande motioner väckts

1. 1971:1489 av herr Bohman m. fl. (m) om konjunkturstimulerande åtgärder,
2. 1971:1490 av herr Fälldin m. fl. (c) om konjunkturstimulerande åtgärder,
3. 1971:1491 av herr Helén m. fl. (fp) om konjunkturstimulerande åtgärder,
4. 1971:1492 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk) om ändring av sysselsättnings-, lokaliserings- och näringspolitiken,
5. 1971:1493 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk) om ändring av skattepolitiken,
6. 1971:1494 av herr Ringaby m. fl. (m) om sänkning av mervärdesskatten på livsmedel samt
7. 1971:1495 av herrar Romanus (fp) och Ahlmark (fp) om höjning av de allmänna barnbidragen.

För att få förslagen i motionerna närmare belysta hade finansutskottet inhämtat yttranden från skatteutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, trafikutskottet, näringsutskottet och civilutskottet.

I propositionen 1971:140 hade Kungl. Maj:t under åberopande av

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 29 oktober 1971 dels föreslagit riksdagen att godkänna den allmänna uppläggning av den ekonomiska politiken som förordats i statsrådsprotokollet, dels i bilagor 1–11 gjort anslagsframställningar m. m.

Med anledning av propositionen 1971:140 hade följande motioner väckts

1. 1971:1521 av herr Jonasson m. fl. (c, fp, m),
2. 1971:1522 av herr Larsson i Umeå m. fl. (fp, c),
3. 1971:1527 av herrar Annerås (fp) och Levin (fp),
4. 1971:1528 av herr Carlshamre m. fl. (m),
5. 1971:1529 av herr Carlstein (s),
6. 1971:1530 av herr Eriksson i Arvika m. fl. (fp, c, m),
7. 1971:1531 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. (c),
8. 1971:1532 av herr Fälldin m. fl. (c),
9. 1971:1533 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk),
10. 1971:1534 av herrar Hovhammar (m) och Fagerlund (s),
11. 1971:1535 av herr Hyltander (fp),
12. 1971:1536 av herr Jonsson i Mora m. fl. (fp),
13. 1971:1537 av herr Levin (fp),
14. 1971:1538 av herr Mattsson i Skec m. fl. (c, s, fp, m),
15. 1971:1539 av herr Nilsson i Tvärälund (c),
16. 1971:1540 av herr Nilsson i Tvärälund (c),
17. 1971:1541 av herr Rydén m. fl. (fp),
18. 1971:1542 av herr Rydén m. fl. (fp, m),
19. 1971:1543 av herr Sjönell m. fl. (c) samt
20. 1971:1544 av herr Åsling m. fl. (c).

Utskottet hade inhämtat yttranden över propositionen och de med anledning av denna väckta motionerna från skatteutskottet, justitieutskottet, försvarsutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, utbildningsutskottet, trafikutskottet, jordbruksutskottet, näringsutskottet, inrikesutskottet och civilutskottet.

I det följande redovisas de punkter i finansutskottets betänkande, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1

Den allmänna uppläggningsen av den ekonomiska politiken

I propositionen 1971:140 lämnades en redovisning för de konjunkturstimulerande åtgärder regeringen hittills vidtagit i år. Vidare framlades förslag om ytterligare konjunkturstimulerande åtgärder. Tyngdpunkten lades därvid på selektiva åtgärder som gav en snabb sysselsättningseffekt inom områden som framstod som särskilt angelägna. Det gällde utbyggnad av industrins produktionsapparat, särskilda insatser på miljövärdssområdet, tidigareläggning av angelägna kommunala investeringar och insatser för barnfamiljer med lägre inkomster samt folkpensionärerna.

Sammantagna kunde de sysselsättningspolitiska åtgärderna beräknas innebära en efterfrågan av storleksordningen 5 miljarder kronor. Härtill kom att s. k. oprioriterat byggande för ca 2 miljarder kronor frisläppts.

För att täcka statens direkta utgiftsbehov begärdes medel på tilläggsstat för innevarande budgetår med i runt tal 1,5 miljarder kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med godkännande av den allmänna uppläggning av den ekonomiska politiken som förordats i statsrådsprotokollet som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits

1) av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av vad i statsrådsprotokollet anförts om den allmänna uppläggnings av den ekonomiska politiken som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 8

Särskilt bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade grunderna för särskilt statligt bostadstillägg för barnfamiljer, dels till Särskilt statligt bostadstillägg för barnfamiljer på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 125 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1971:1490 av herr Fälldin m. fl. (c), i vilken såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen skulle dels besluta att höja de allmänna barnbidragen med 200 kronor per barn och år från och med fjärde kvartalet 1971, dels besluta att anvisa till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1971/72 utöver tidigare anvisade medel ett förslagsanslag av 270 000 000 kronor,

motionen 1971:1495 av herrar Romanus (fp) och Ahlmark (fp), i vilken hemställts att riksdagen beslutade om en dubbling av utgående allmänna barnbidrag för sista kvartalet 1971 och första kvartalet 1972, vilket innebar ett tillskott till barnfamiljernas köpkraft med sammanlagt 600 kronor per barn,

motionen 1971:1528 av herr Carlshamre m. fl. (m), i vilken hemställts dels att riksdagen skulle avslå proposition 1971:140 såvitt gällde förslaget om särskilt statligt bostadstillägg för barnfamiljer,

dels att riksdagen skulle anta i motionen framfört förslag till lag om extra barnbidrag, innebärande utbetalande av extra barnbidrag för första och andra kvartalet 1972 med 50 kronor per barn och kvartal,

dels att riksdagen till extra allmänna barnbidrag på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 skulle anvisa ett förslagsanslag av 180 000 000 kronor samt

motionen 1971:1529 av herr Carlstein (s), i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle ge till känna att utbetalning under tiden 1 januari - 31 mars 1972 av retroaktivt statligt bostadstillägg avseende december månad 1971 skulle grunda rätt till särskilt statligt bostadstillägg.

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med avslag på motionen 1971:1528, såvitt nu var i fråga.

1. godkände de i statsrådsprotokollet förordade grunderna för särskilt statligt bostadstillägg för barnfamiljer,

2. till Särskilt statligt bostadstillägg för barnfamiljer på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 125 000 000 kronor,

B. att riksdagen med bifall till motionen 1971:1529 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om rätt till särskilt statligt bostadstillägg då grundförmånen beviljats retroaktivt,

C. att riksdagen beträffande höjning av de allmänna barnbidragen skulle avslå

1. motionen 1971:1490,

2. motionen 1971:1495,

3. motionen 1971:1528.

Reservationer hade avgivits

2 a) av herrar Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet bort hemställa.

A. att riksdagen med avslag på motionen 1971:1528, såvitt nu var i fråga,

1. godkände de i statsrådsprotokollet förordade grunderna för särskilt statligt bostadstillägg för barnfamiljer,

2. till Särskilt statligt bostadstillägg för barnfamiljer på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 125 000 000 kronor,

B. att riksdagen med bifall till motionen 1971:1529 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om rätt till särskilt statligt bostadstillägg då grundförmånen beviljats retroaktivt.

C. att riksdagen beträffande höjning av de allmänna barnbidragen

1. med bifall till motionen 1971:1490 dels beslutade att 1 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag skulle från den 1 januari 1972 ha av reservanterna föreslagen lydelse, dels beslutade att till Allmänna barnbidrag på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 180 000 000 kronor,

2. beslutade att motionen 1971:1495 och motionen 1971:1528, i den mån de ej kunde anses besvarade med hemställan under C 1, icke föranledde någon riksdagens åtgärd,

2 b) av herrar Burenstam Linder (m) och Brundin (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1528 och med anledning av motionerna 1971:1490 såvitt nu var i fråga och 1971:1495

1. skulle avslå propositionen 1971:140 såvitt gällde särskilt statligt bostadstillägg för barnfamiljer,

2. skulle avslå motionen 1971:1529,

3. skulle anta i reservationen framfört förslag till lag om extra barnbidrag samt

4. till Extra barnbidrag på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 skulle anvisa ett förslagsanslag av 180 000 000 kronor.

Punkten 9

Om åtgärder för bättre arbetsmiljöer inom industrin

I motionen 1971:1532 av herr Fälldin m. fl. (c) hade hemställts att riksdagen beslutade att stöd till åtgärder för bättre arbetsmiljöer inom industrin i fråga om arbetslokaler, maskiner och andra arbetsanordningar fick utgå efter samma grunder som enligt propositionen skulle gälla i fråga om vatten- och luftvårdande åtgärder, samt att riksdagen skulle hemställa hos Kungl. Maj:t om utfärdande av härför erforderliga tillämpningsföreskrifter.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1532.

Reservation hade avgivits

3) av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1532 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om stöd till åtgärder för bättre arbetsmiljö.

Punkten 16

Skatte- och kreditpolitiska åtgärder m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att anta inom finansdepartementet upprättat förslag till förordning om ändring i förordningen (1971:50) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt.

Förslaget innebar bl. a. att nuvarande särskilda investeringsavdrag för maskinanskaffningar under år 1971 höjdes från 10 till 20 procent och att motsvarande investeringsavdrag medgavs även för maskinanskaffningar under år 1972.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1971:1489 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts

A. att riksdagen skulle besluta att

I. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t skulle tillsätta en parlamentarisk utredning med uppgift att göra en översyn av nuvarande skattesystem,

II. med upphävande av riksdagens tidigare beslut angående uttagningsprocenten för 1972

1) uttagningsprocenten för 1972 skulle fastställas till 90 procent samt att

2) källskattetabellerna för första hälften av 1972 utarbetades på sådant sätt att beträffande beskattningsbara inkomster för vilka grundbeloppet understeg 8 000 kronor ett 20 procent lägre belopp uttogs än enligt de i statsskatteförordningen angivna grundbeloppen och beträffande inkomster för vilka grundbeloppen översteg 8 000 ett för 1972 800 kronor lägre belopp uttogs än enligt förordningens grundbelopp och att

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

3) källskattetabeller för andra halvåret för 1972 utarbetades med utgångspunkt från en uttagsprocent på 100 procent,

III. den löneskatt som utgick inte längre skulle uttagas från och med den 1 november 1971,

IV. ett extra investeringsavdrag för näringslivets byggnadsinvesteringar skulle beviljas från och med den 1 november 1971,

B. att vederbörande utskott skulle utarbeta förslag till de ändringar i författningarna som erfordrades för genomförandet av motionärernas förslag,

C. att riksdagen skulle uttala att kvarvarande delar av den restriktiva kreditpolitiken skulle avvecklas samt

D. att riksdagen skulle i övrigt beakta vad i motionen anförts.

motionen 1971:1490 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställdts

I. att riksdagen skulle

1. besluta att arbetsgivaravgiften enligt förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift tills vidare inte uttogs efter den 1 november 1971,

2. besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snabbutredning och förslag till 1972 års värriksdag om en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften i enlighet med vad som anförts i motionen,

II. att riksdagen skulle besluta att den som under tiden den 1 november 1971 den 31 mars 1972 påbörjade byggnadsobjekt avsett att utnyttjas i rörelse, jordbruk eller skogsbruk skulle med i motionen särskilt angivna undantag åtnjuta särskilt investeringsavdrag med 10 procent av byggnadskostnaden vid taxering till statlig inkomstskatt i enlighet med vad som anförts i motionen,

motionen 1971:1491 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställdts dels att riksdagen skulle besluta om tillfälligt sänkt mervärdeskatt med 5 procent för tiden 1 november 1971 - 30 april 1972, dels att riksdagen skulle besluta att helt slopa arbetsgivaravgiften för tiden 1 november 1971 - 30 april 1972 i det s. k. inre stödområdet och sänka avgiften från 2 procent till 1 procent i övriga landet, dels att riksdagen skulle besluta om sådan utvidgning av rätten till skattemässiga avskrivningar av gjorda investeringar, att den förutom maskininköp även kom att omfatta en tioprocentig avdragsrätt för byggnadsinvesteringar inom näringslivet,

motionen 1971:1492 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställdts att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde förslag till nödvändiga lagändringar för att medel ur AP-fonderna skulle kunna användas till bl. a. följande projekt: skapandet av statliga basindustrier i avfolkningsområdena, vidareförädling av skogsprodukter, gruvprospektering i det inre Norrland och igångsättning av malmbrytning,

motionen 1971:1493 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställdts att riksdagen skulle besluta om upphävande av mervärdeskatten på livsmedel samt om åtgärder för täckande av det härigenom uppkomna inkomstbortfallet för statskassan genom dels viss ändring i

förordningen om mervärdeskatt av den 6 juni 1968, dels i motionen framförda förslag till beskattningsåtgärder, innebärande höjning av förmögenhetsskatten, arvs- och gåvoskatten samt bolagsskatten, förändrade avskrivningsregler för rörelse- och hyresfastigheter, begränsning i avdragsrätten för skuldräntor, slopande av den övre gränsen för folkpensionsavgiften samt begränsning av avdraget för reklam vid taxering,

motionen 1971:1494 av herr Ringaby m. fl. (m),

motionen 1971:1522 av herr Larsson i Umeå m. fl. (fp, c), vari hemställts att riksdagen skyndsamt uttalade att kommunerna skulle, för genomförande av de av regeringen aviserade beredskapsarbetena i kommunal regi, erhålla upplåningsrätt på den långa kapitalmarknaden motsvarande den kommunala finansieringsdelen för beredskapsarbeten samt i den mån andra beredskapsarbeten föll utanför den 75-procentiga statsbidragsdelen även erhålla medel för finansiering av dessa arbeten genom långfristig upplåning.

motionen 1971:1527 av herrar Annerås (fp) och Levin (fp), vari hemställts att riksdagen anmodade Kungl. Maj:t att snarast framlägga förslag om vidgad återlånar rätt från AP-fonderna och att amorteringstiden utökades,

motionen 1971:1530 av herr Eriksson i Arvika m. fl. (fp, c, m), vari hemställts att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om ändring av det direkta skattesystemet så att penningvärdeförändringar inte automatiskt medförde ökat skattetryck och därmed minskad köpkraft,

motionen 1971:1533 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen skulle avslå i propositionen 1971:140, bilaga 5 punkten 1 anfört förslag angående särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt samt att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde förslag om investeringsstyrning inbegripande kontroll över lagerutvecklingen,

motionen 1971:1537 av herr Levin (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att för tiden t. o. m. den 31 december 1972 införa ett investeringsbidrag på 8 procent.

motionen 1971:1542 av herr Rydén m. fl. (fp, m) samt

motionen 1971:1543 av herr Sjönell m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 till Investeringsbidrag för maskininvesteringar i rörelse, jordbruk och skogsbruk anvisa 20 000 000 kronor i enlighet med vad som anförts i motionen.

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Utskottet hemställde

A. 1. att riksdagen med anledning av propositionen 1971:140 och med avslag på motionen 1971:1533 såvitt nu var i fråga skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen (1971:50) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt med den ändringen att 3 § erhöles av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att särskilt investeringsavdrag skulle kunna medges även vid anskaffning av begagnade inventarier,

2. att riksdagen beträffande särskilt investeringsavdrag för byggnadsarbeten skulle avslå

- a. motionen 1971:1489,
- b. motionen 1971:1490,
- c. motionen 1971:1491,

B. att riksdagen beträffande införande av investeringsbidrag skulle avslå

1. motionen 1971:1537,
2. motionen 1971:1543,

C. att riksdagen med anledning av propositionen 1971:140 och med avslag på motionen 1971:1542 skulle anta av utskottet framfört förslag till förordning om tillfällig nedsättning av den allmänna energiskatten,

D. att riksdagen beträffande uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten skulle avslå motionen 1971:1489,

E. att riksdagen beträffande ändring av mervärdeskatten skulle avslå

1. motionen 1971:1491,
2. motionen 1971:1493,
3. motionen 1971:1494,

F. att riksdagen beträffande ändring av den allmänna arbetsgivaravgiften skulle avslå

1. motionen 1971:1489,
2. motionen 1971:1490,
3. motionen 1971:1491,

G. att riksdagen beträffande indexreglering av skattesystemet skulle avslå motionen 1971:1530.

H. att riksdagen beträffande utredning om skattesystemet skulle avslå motionen 1971:1489.

J. att riksdagen beträffande utredning rörande den allmänna arbetsgivaravgiften skulle avslå motionen 1971:1490,

K. att riksdagen beträffande kreditpolitiska åtgärder skulle avslå

1. motionen 1971:1489,
2. motionen 1971:1492,
3. motionen 1971:1522,
4. motionen 1971:1527.

L. att riksdagen beträffande investeringsstyrning skulle avslå motionen 1971:1533.

— Reservationer hade avgivits

4) *beträffande särskilt investeringsavdrag för byggnadsarbeten* av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Asling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under A 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1971:1489, 1971:1490 och 1971:1491, samtliga såvitt nu var i fråga, skulle anta av reservanterna framfört förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten vid taxering till statlig inkomstskatt,

5) beträffande investeringsbidrag av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen beträffande införande av investeringsbidrag i anledning av motionerna 1971:1537 och 1971:1543

1. beslutade i princip att det särskilda investeringsavdraget skulle kompletteras med ett investeringsbidrag i enlighet med vad reservanterna anfört, samt

2. hemställde att Kungl. Maj:t skulle utarbeta och snarast förelägga riksdagen förslag om utformningen av ett sådant investeringsstöd,

6) beträffande mervärdesskatt och arbetsgivaravgift av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under E och F bort hemställa,

E. att riksdagen beträffande ändring av mervärdesskatten

1. i anledning av motionen 1971:1491 skulle anta av reservanterna framfört förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:430) om mervärdesskatt, innebärande bl. a. en sänkning av mervärdesskatten från 15 till 11 procent,

2. skulle avslå motionen 1971:1493,

3. skulle avslå motionen 1971:1494,

F. att riksdagen beträffande ändring av den allmänna arbetsgivaravgiften i anledning av motionerna 1971:1489, 1971:1490 och 1971:1491 skulle anta av reservanterna framfört förslag till förordning om upphävande av förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift,

7) beträffande indexreglering av skattesystemet av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under G bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1530 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att riksdagen förelades förslag om ändring av skattesystemet så att penningvärdets försämring inte medförde ett automatiskt ökat skattetryck,

8) beträffande utredning av skattesystemet av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under H bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:1489 beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös offentlig utredning med bl. a. företrädare för riksdagspartierna om skattesystemet i enlighet med vad reservanterna anfört,

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

9) beträffande utredning rörande den allmänna arbetsgivaravgiften av herrar Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Asling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under J bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1971:1490 beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snabbutredning och förslag till 1972 års värksdag om en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften i enlighet med vad reservanterna anfört,

10) beträffande kreditpolitiska åtgärder av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Asling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under K 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1522 uttalade att kommunerna skulle, för genomförande av de av regeringen aviserade beredskapsarbetena i kommunal regi, erhålla upplåningsrätt på den långa kapitalmarknaden motsvarande den kommunala finansieringsdelen för beredskapsarbeten samt, i den mån andra beredskapsarbeten föll utanför den 75 %-iga statsbidragsdelen, även erhålla medel för finansiering av dessa arbeten genom långfristig upplåning.

11) beträffande kreditpolitiska åtgärder av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Asling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under K 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1527 hos Kungl. Maj:t hemställde att förslag snarast framlades om vidgad rätt till återlån från allmänna pensionsfonden och utökad amorteringstid för sådana lån.

Punkten 18

Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats rörande tillfälligt höjda statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk, dels till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. på tilläggsstat 1 till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor, dels godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats rörande tillfälligt höjda statsbidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle höjt statligt bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. samt till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin utgå om arbetena påbörjades och till minst 60 procent utfördes under tiden den 1 november 1971—den 30 juni 1972 — för arbeten som påbörjades under nämnda tid men inte kunnat fullföljas i angiven omfattning borde dock höjt bidrag kunna utgå för kostnader som hänförde sig till nämnda period.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1971:1521 av herr Jonasson m. fl. (c, fp, m), vari hemställts att riksdagen skulle medge att statsbidrag fick utgå till vatten- och luftvårdande åtgärder inom jordbruket och trädgårdsnäringen enligt samma grunder som i propositionen föreslagits för industrin samt

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

motionen 1971:1540 av herr Nilsson i Tvärålund (c), vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade att förhöjt statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk och till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin skulle kunna utbetalas i vissa fall även om arbetena inte färdigställts till 60 procent före den 1 juli 1972, i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

A. beträffande bidrag till jordbruket och trädgårdsnäringen att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1521,

B. beträffande tillfälligt höjda statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. samt till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin att riksdagen

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:1540 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde,

2. till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

12) av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Asling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen beträffande bidrag till jordbruket och trädgårdsnäringen med bifall till motionen 1971:1521 beslutade, att statsbidrag fick utgå till vatten- och luftvårdande åtgärder inom jordbruket och trädgårdsnäringen enligt samma grunder som inom industrin.

Punkten 22

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Allmänna beredskapsarbeten m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 825 000 000 kronor, varav förslagsvis 275 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1971:1531 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen skulle uttala att statsbidrag till beredskapsarbeten som utfördes på enskilda vägar under tiden 1 november 1971–30 juni 1972 borde utgå med 75 procent av kostnaderna samt

motionen 1971:1538 av herr Mattsson i Skee m. fl. (c, s, fp, m), vari hemställdes att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att av de medel som enligt propositionen ställdes till förfogande för allmänna beredskapsarbeten m. m. disponera medel för att minska arbetslösheten hos kantstensindustrin genom statliga stödbeställningar.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen till Allmänna beredskapsarbeten m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

825 000 000 kronor, varav förslagsvis 275 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

B. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1531,

C. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1538.

Reservationer hade avgivits

13) beträffande statsbidrag till beredskapsarbeten på enskilda vägar av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:1531 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om statsbidrag till beredskapsarbeten, som utfördes på enskilda vägar,

14) beträffande statliga beställningar hos kantstensindustrin av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under C bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1538 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om statliga beställningar hos kantstensindustrin.

Punkten 24

Om samhällsnyttiga arbeten m. m.

I motionen 1971:1492 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde skyndsamma förslag till samhällsnyttiga arbeten i enlighet med punkterna 1–8 i motionen samt att erforderliga förslagsanslag förelades riksdagen.

I motionen 1971:1533 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk) hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde förslag till samhällsnyttiga arbeten, särskilt på områden som angavs i motionen och av en sådan omfattning att man gjorde slut på arbetslösheten.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionerna 1971:1492 och 1971:1533, båda såvitt nu var i fråga.

Punkten 25

Statligt stöd till lageruppbyggnad

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för bidrag vid lagerökning som förordats i statsrådsprotokollet.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1971:1533 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari yrkats, såvitt nu var i fråga, att riksdagen skulle avslå anförda förslag om statligt bidrag till lagerökning,

motionen 1971:1541 av herr Rydén m. fl. (fp), vari hemställdt att riksdagen skulle besluta att statligt stöd till lagerökning borde utgå till företag där lageruppbbyggnad var väsentlig och svårigheter fanns att upprätthålla sysselsättningen under bidragsperioden och där antalet anställda var minst 5 personer samt

motionen 1971:1544 av herr Åsling m. fl. (c).

Utskottet hemställde

A. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1533, såvitt nu var i fråga,

B. att riksdagen med avslag på motionen 1971:1541 godkände Kungl. Maj:ts förslag i fråga om gränsen för antalet anställda i företag som skulle kunna få bidrag vid lagerökning,

C. att riksdagen godkände de riktlinjer för bidrag vid lagerökning som i övrigt förordats i propositionen,

D. att motionen 1971:1544 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits

15) beträffande lagerökningsbidrag till mindre företag av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Harplinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1541 och med avslag på Kungl. Maj:ts förslag beträffande gränsen för antalet anställda i företag som skulle kunna få bidrag vid lagerökning godkände vad reservanterna anfört i denna fråga.

Punkten 27

Lånefonden för bostadsbyggande

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att godkänna den ändring av villkoren för bostadslån som förordats i statsrådsprotokollet.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1971:1490 av herr Fälldin m. fl. (c), såvitt nu var i fråga, samt

motionen 1971:1539 av herr Nilsson i Tvärålund (c), vari hemställdt att riksdagen med avslag på propositionen 1971:140, i vad avsåg lånefonden för bostadsbyggande, som sin mening ånyo gav Kungl. Maj:t till känna vad civilutskottets majoritet anfört om lån till vissa bostadsrättsföreningar i dess betänkande CU 1971:12.

Utskottet hemställde

A. beträffande ramen för bostadslån för nybyggnad att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1490,

B. beträffande höjda lånegränser att riksdagen med avslag på motionen 1971:1539 godkände den ändring av villkoren för bostadslån som förordats i statsrådsprotokollet.

Tisdagen den
7 december 1971
*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Reservation hade avgivits

16) av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Haprlinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

beträffande höjda lånegränser att riksdagen med bifall till motionen 1971:1539

1. skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag,
2. som sin mening ånyo gav Kungl. Maj:t till kännä vad därom anförts i civilutskottets betänkande CU 1971:12.

Vid punkten hade avgivits ett särskilt yttrande av herrar Burenstam Linder (m), Kristiansson i Haprlinge (c), Löfgren (fp), Brundin (m), Åsling (c), Fågelsbo (c) och Wirtén (fp).

Punkten 31

Om ändring av sysselsättnings-, lokaliserings- och näringspolitiken

I motionen 1971:1492 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen uttalade sig för en sysselsättnings-, lokaliserings- och näringspolitik i enlighet med vad i motionen anförts samt att riksdagen uttalade sig för skyndsam projektering av de under punkterna 9 och 10 i motionen föreslagna statliga basindustrierna m. m.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1492 såvitt nu var i fråga.

Socialutskottets betänkande nr 42

Genom en den 29 oktober 1971 dagtecknad proposition, 1971:156, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

- 1) godkänna de i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i grunderna för statligt bostadstillägg för barnfamiljer,
- 2) godkänna de i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i grunderna för statsbidrag till kommunala bostadstillägg för barnfamiljer,
- 3) godkänna de i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i grunderna för statsbidrag till daghem och fritidshem,
- 4) till Bostadstillägg för barnfamiljer m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 65 000 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag om kraftigt höjda bostadstillägg för barnfamiljer, särskilt familjer med många barn och familjer med höga boendekostnader.

I fråga om de statliga bostadstilläggen föreslås att den nuvarande uppbyggnaden med grundbelopp och bostadsanknutna tilläggsbelopp ersätts av ett enhetligt inkomstprövat stöd med 75 kronor i månaden för varje barn, oberoende av bostadsstandard. Det innebär en förenkling av

systemet och ger samtidigt ett förstärkt stöd främst till familjer med låga inkomster och många barn.

Vidare föreslås en kraftig förstärkning av de statsbidragsberättigande kommunala bostadstilläggen. Den andel av hyran över 400 kronor i månaden som kompenseras genom tilläggen föreslås höjd från 40 procent till 80 procent. Det betyder en fördubbling av stödet för de familjer som nu har kommunala bostadstillägg enligt statsbidragsnormerna. Dessutom föreslås en uppräknig av de övre hyresgränserna för statsbidragsberättigande kommunala bostadstillägg. De nya övre hyresgränserna föreslås bli 650 kronor/månad för familjer med ett eller två barn, 800 kronor/månad för familjer med tre eller fyra barn och 925 kronor/månad för familjer med fem eller flera barn. För familjer med hyror som går upp till de nya gränserna innebär förslaget mer än en fördubbling av det kommunala tillägg som nu utgår enligt statsbidragsreglerna.

Förbättringarna föreslås träda i kraft den 1 april 1972. Kostnadsökningen beräknas till ca 300 miljoner kronor för helt år. Denna kostnadsökning bör i sin helhet falla på staten. Det föreslås i propositionen att kommunerna kompenseras för sina kostnader dels genom en höjning av statsbidraget för de kommunala bostadstilläggen från 50 procent till 60 procent, dels genom en höjning av statsbidragen till kommunernas kostnader för driften av daghem och fritidshem. Statsbidraget för daghem höjs från 2 800 kronor till 4 000 kronor per plats och för fritidshem från 1 500 kronor till 2 000 kronor per plats.

I propositionen anges att utredningsarbetet beträffande ett bostadssocialt stöd till låginkomsttagare utan barn bedrivs med sikte på att det skall finnas möjligheter att införa ett sådant stöd under år 1973. Preliminärt beräknas ett sådant stöd kosta i runt tal 100 miljoner kronor."

I detta sammanhang hade behandlats

1) motionen 1971:1556 av herr Bergman m. fl. (s, c, fp), vari yrkats att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition 1971:156 skulle besluta att Kungl. Maj:t gavs fullmakt att efter särskild framställan från kommun medge denna att tillämpa särskild form för utbetalning av bostadstillägg,

2) motionen 1971:1557 av herr Carlshamre m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition 1971:156 samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om ett samlat förslag till 1972 års riksdag om utbyggnad av det ekonomiska stödet till barnfamiljer,

3) motionen 1971:1558 av herr Fäldin m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen vid behandlingen av proposition 1971:156

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade sig för en översyn av bostadstilläggen för barnfamiljer, i enlighet med vad i motionen anförts, i samband med att ett samlat förslag till familjepolitiska stödåtgärder framlades.

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

b) beslutade höja statsbidraget till kommunala bostadstillägg till 75 procent av kommunens kostnader för statsbidragsberättigande bostadstillägg från den 1 januari 1972,

c) till Bostadstillägg för barnfamiljer m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 under femte huvudtiteln anvisade ett med 20 000 000 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag förhöjt förslagsanslag av 85 000 000 kronor,

d) beslutade om höjning av statsbidragen till kommunala familjedaghem till 50 procent av kommunens kostnader för lön och sociala förmåner åt dagbarnvårdare efter avdrag för influtna föräldraavgifter,

4) motionen 1971:1559 av herr Helén m. fl. (fp), vari yrkats

a) att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1971:156 uttalade att utformningen av bostadstilläggen var provisorisk och borde underkastas en förutsättningslös prövning i samband med behandlingen av familjepolitiska kommitténs förslag, varvid särskilt de samlade marginal-effekterna av skattesystem och bostadstillägg borde uppmärksammas,

b) att riksdagen beslutade att statsbidrag till kommunalt bostadstillägg fr. o. m. den 1 januari 1972 skulle utgå med 75 procent av kommunens kostnader för statsbidragsberättigande bostadstillägg,

c) att riksdagen till Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 under femte huvudtiteln anvisade ett med 20 000 000 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag förhöjt förslagsanslag av 85 000 000 kronor,

d) att riksdagen beslutade att statsbidrag för kommunala familjedaghem fr. o. m. den 1 januari 1972 skulle utgå med 50 procent av kommunens kostnader för lön och sociala förmåner åt dagbarnvårdare efter avdrag för influtna föräldraavgifter.

5) motionen 1971:1560 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1971:156 skulle besluta

a) att 4 § i kungörelsen (1968:425) om statliga bostadstillägg till barnfamiljer skulle erhålla i motionen föreslagen lydelse, innebärande att åldersgränsen för statliga bostadstillägg skulle sättas vid 17 år,

b) att 2 § i kungörelsen (1968:426) om statsbidrag till kommunala bostadstillägg till barnfamiljer skulle erhålla i motionen föreslagen lydelse, innebärande att åldersgränsen för kommunala bostadstillägg skulle sättas vid 17 år,

c) att statsbidragen till kommunala bostadstillägg utgick med 80 procent av dessa kostnader,

d) att till Bostadstillägg för barnfamiljer m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 75 000 000 kronor,

6) motionen 1971:1561 av herr Knut Johansson i Stockholm m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle besluta

a) att tills vidare bibehålla kravet på viss bostadsstandard för att helt statligt bostadstillägg skulle utgå, och

b) att anmoda Kungl. Maj:t att låta ändra tillämpningsföreskrifterna beträffande utbetalning av bostadstillägg så att kommun efter bostadsstyrelsens medgivande kunde besluta om annan mottagare av bostadstillägg än familjen, samt

7) motionen 1971:1562 av herr Larsson i Öskevik m. fl. (c), var yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser, att vid inkomstprövning för bostadstillägg för barnfamiljer den fastställda beskattningsbara inkomsten skulle ökas med 10 procent av den behållna förmögenhet som översteg 50 000 kronor.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen

1) beträffande frågan om avslag på propositionen 1971:156 skulle avslå motionen 1971:1557 i motsvarande del,

2) beträffande ett samlat förslag till familjepolitiskt stöd m. m. skulle avslå motionen 1971:1557, motionen 1971:1558 och motionen 1971:1559, samtliga motioner i motsvarande del,

B. beträffande frågan om bostadsvillkor för viss del av statligt bostadstillägg för barnfamiljer att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:1561 i motsvarande del, godkände vad i statsrådsprotokollet förordats,

C. beträffande inkomstprövningsreglerna att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1562.

D. beträffande åldersgränsen att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1560 i motsvarande del,

E. beträffande storleken av statsbidrag till kommunala bostadstillägg för barnfamiljer att riksdagen – med bifall till motionen 1971:1558 och motionen 1971:1559, båda motionerna i motsvarande del, samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:1560 i motsvarande del – gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

F. beträffande grunderna för statsbidrag till kommunala familjedaghem att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1558 och motionen 1971:1559, båda motionerna i motsvarande del,

G. beträffande utbetalningen av bostadstillägg för barnfamiljer att riksdagen i anledning av motionen 1971:1556 samt motionen 1971:1561 i motsvarande del hos Kungl. Maj:t hemställde att motionerna överlämnades till familjepolitiska kommittén,

H. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkände de i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i grunderna för

a) statligt bostadstillägg för barnfamiljer,

b) statsbidrag till kommunala bostadstillägg för barnfamiljer,

c) statsbidrag till daghem och fritidshem,

allt i den mån grunderna inte behandlats under B eller E,

I. beträffande medelsanvisningen att riksdagen – med bifall till motionen 1971:1558 och motionen 1971:1559, båda motionerna i motsvarande del, samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:1560 i motsvarande del – till Bostadstillägg för barnfamiljer m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 under femte huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 85 000 000 kronor.

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971
*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Reservationer hade avgivits

1) av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m), som ansett att utskottet under A bort hemställa,
att riksdagen

1) beträffande frågan om avslag på propositionen 1971:156 med bifall till motionen 1971:1557 i motsvarande del skulle avslå propositionen,

2) beträffande ett samlat förslag till familjepolitiskt stöd m. m. - med bifall till motionen 1971:1557 samt i anledning av motionen 1971:1558 och motionen 1971:1559, samtliga motioner i motsvarande del - hos Kungl. Maj:t hemställde om ett samlat förslag till 1972 års riksdag om utbyggnad av det ekonomiska stödet till barnfamiljer i enlighet med vad reservanterna anfört,

2) av herrar Hamrin (fp), Larsson i Öskevik (c), Larsson i Borrby (c) och Romanus (fp) samt fröken Andersson i Stockholm (c), som ansett att utskottet under A bort hemställa,
att riksdagen

1) beträffande frågan om avslag på propositionen 1971:156 skulle avslå motionen 1971:1557 i motsvarande del,

2) beträffande ett samlat förslag till familjepolitiskt stöd m. m. - i anledning av motionen 1971:1557, motionen 1971:1558 och motionen 1971:1559, samtliga motioner i motsvarande del - hos Kungl. Maj:t hemställde om ett samlat förslag till 1972 års riksdag om utbyggnad av det ekonomiska stödet till barnfamiljer i enlighet med vad reservanterna anfört,

3) av herrar Hamrin (fp), Carlshamre (m), Larsson i Öskevik (c), Åkerlind (m), Larsson i Borrby (c) och Romanus (fp) samt fröken Andersson i Stockholm (c), som ansett att utskottet under C bort hemställa,

beträffande inkomstprövningsreglerna att riksdagen med bifall till motionen 1971:1562 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

4) av fru Marklund (vpk), som ansett att utskottet under D bort hemställa,

beträffande åldersgränsen att riksdagen i anledning av motionen 1971:1560 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

5) av herrar Karlsson i Huskvarna, Svensson i Kungälv och Dahlberg, fru Skantz, herr Persson i Stockholm, fru Sigurdsen samt herr Johnsson i Blentarp (samtliga s), som ansett att utskottet under E bort hemställa,

beträffande storleken av statsbidrag till kommunala bostadstillägg för barnfamiljer att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionen 1971:1558, motionen 1971:1559 och motionen 1971:1560, samtliga motioner i motsvarande del - godkände vad i statsrådsprotokollet förordats,

6) av herrar Hamrin (fp), Carlshamre (m), Larsson i Öskevik (c), Åkerlind (m), Larsson i Borrby (c) och Romanus (fp) samt fröken Andersson i Stockholm (c), som ansett att utskottet under F bort hemställa,

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

beträffande grunderna för statsbidrag till kommunala familjedaghem att riksdagen med bifall till motionen 1971:1558 och motionen 1971:1559, båda motionerna i motsvarande del, gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

7) under förutsättning av bifall till reservation 5 -- av herrar Karlsson i Huskvarna, Svensson i Kungälv och Dahlberg, fru Skantz, herr Persson i Stockholm, fru Sigurdson samt herr Johnsson i Blentarp (samtliga s), som ansett att utskottet under I bort hemställa,

beträffande medelsanvisningen att riksdagen -- med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:1558, motionen 1971:1559 och motionen 1971:1560, samtliga motioner i motsvarande del till Bostadstillägg för barnfamiljer m. m. på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 under femte huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 65 000 000 kronor.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Riksdagen har i dag att behandla finansutskottets betänkande nr 47 angående konjunkturstimulerande åtgärder. Jämsides härmed behandlas också socialutskottets betänkande nr 42 om höjda bostadstillägg för barnfamiljer, m. m. Med de beröringspunkter som finns mellan dessa båda ärenden är den gemensamma behandlingen helt i sin ordning. Jag kommer dock självklart som ledamot av finansutskottet att begränsa mig till detta utskotts betänkande och också däri göra vissa avgränsningar.

Den under sommaren starkt framträdande konjunkturavmattningen med ständigt nya besked om driftsinskränkningar och företagsnedläggningar samt som en följd härav också ökad arbetslöshet föranledde ju samtliga oppositionspartier att på höstriksdagens första dag lägga motioner om konjunkturstimulerande åtgärder.

I långa stycken var dessa i sakinnehållet överensstämmande. Framför allt rädde det överensstämmelse i vad det gäller konjunkturbedömningen samt i kravet på snabbt verkande åtgärder.

Redan vid remitteringen av de här berörda motionerna, alltså vid höstriksdagens början, uttalade centerledaren herr Fälldin, med förhoppning om gensvar, sin beredvillighet att verka för en bred samling kring åtgärder ägnade att stimulera konjunkturen, att öka framtidstron hos företagsamheten och självfallet också att minska arbetslösheten. Erbjudandet mötte emellertid inget gensvar. Tydligt menade man sig från regeringens sida vara sig själv nog också i en så allvarlig situation som denna. Inte nog härmed. Vad vi upplevt därefter är att såväl med insinuationer som i öppna ordalag har av regeringspartiet och dess press ifrågasatts de ärliga avsikterna i de här ifrågavarande motionerna. Det är ett sätt att komma åt regeringen, har man sagt. Jag skulle här kunna citera ingen mindre än socialdemokraternas gruppleddare, som säger att huvudsaken för de borgerliga och deras agerande är inte omtanken om de arbetslösa utan det är en het åstundan att med alla medel söka komma åt regeringen, som man tydligt vill ha fridlyst i dessa dagar.

Visserligen avslöjar motionerna klart och obarmhärtigt regeringens fullständiga brist på beredskap och dess brist på handlingskraft. Men jag

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

kan försäkra att i varje fall från centerns sida har inte avsikten att komma regeringen till livs varit på något sätt avgörande.

Tiden har gått, och vi är nu snart två månader längre fram på året, två månader av utomordentlig betydelse inte minst med hänsyn till årstid och förekommande säsongarbetslöshet. Vad som skett under denna tid stärker väl enbart uppfattningen att regeringen gjort ett missgrepp när den inte tog chansen till samlande lösningar och till en avdramatisering av den politiska debatten, som erbjöds vid riksdagens början. Arbetslösheten har ju ökat ytterligare. I november månad var ca 71 000 personer arbetslösa trots relativt omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Till detta skall läggas ungefär lika många människor som endera är sysselsatta i beredskapsarbete eller är föremål för omskolning. Som resultat av en politik, som brukar rubriceras som den fulla sysselsättnings politik, kan inte betyget sättas särskilt högt -- snarare bör det karakteriseras som ett misslyckande.

Vi har från oppositionspartierna tryckt mycket hårt på nödvändigheten av att i detta läge handla snabbt. Vi behandlar i dag ett sysselsättningspaket som med god vilja och beredskap från regeringspartiet kunde behandlats en månad tidigare. Denna fördröjning är av utomordentlig betydelse dels därför att vad riksdagen beslutar först efter ytterligare tidsutdräkt genom beslutsprocesser i arbetsmarknadsorgan, i kommunala instanser etc. ger något jobb, dels också därför att vintern med tillkommande säsongarbetslöshet kan göra det praktiskt omöjligt att sätta i gång arbeten av den art som det är fråga om. Att vi har en så pass mild och ur sysselsättningsynpunkt god vinter som vi för närvarande har in i december är något att vara tacksam för, men det är inget som man på något sätt kunde förutse.

Dagens arbetslöshetssiffra är den högsta sedan krisen i början på 1930-talet. För att finna en jämförelse får man således gå tillbaka till en period som ligger före den tid då det började föras en aktiv konjunkturpolitik i vårt land. Även om oändligt mycket skiljer i många avseenden mellan dagens situation och 1930-talets, kan en jämförelse ändå ha visst intresse.

Medan 1930-talets arbetslöshet parades med eller var föranledd av depression och starkt fallande priser är dagens situation den omvända, med stigande priser trots arbetslöshet. Eller för att ta sakerna i sin rätta ordning, vi har nu en arbetslöshet som i mycket hög grad är förorsakad av ett för högt kostnadsläge i vårt land. Det kan här inte vara fråga om annat än att vi nu lider av en långsiktigt felaktigt bedriven politik eller i varje fall en politik med från tid till annan gjorda felavvägningar i ekonomiskt avseende. Det rör sig således i långa stycken om hemmagjorda effekter.

Jag har tidigare efterlyst en analys av orsaksammanhangen och en mera långsiktig debatt kring dessa frågor. Självfallet är detta inte möjligt i detta akuta läge, men det är så mycket mer angeläget på sikt, oavsett hur konjunkturen svänger. Inte minst tror jag att det finns anledning att beakta detta vid den kommande skatteutredning som oppositionen krävt och som vi också tror att riksdagen kommer att besluta.

Herr talman! Med det sagda som bakgrund vill jag kort och sammanfattningsvis säga några ord om det konjunkturpaket som här

föreligger. Paketet består ju ursprungligen av två delar: å ena sidan de vid riksdagens början väckta motionerna, å andra sidan regeringens proposition. Motionerna är av reservanterna i huvudsak sammanbakade och har av regeringspartiets utskottsrepresentanter avstyrkts såvitt inte överensstämmelse med propositionen föreligger.

Regeringens förslag till åtgärder är i huvudsak av selektiv art. Jag har ingen anledning att här närmare granska dessa förslag, enär oppositionen och därmed det parti jag företräder accepterar dessa åtgärder såsom nödvändiga i nuvarande konjunkturläge. Men därutöver har vi reservanter velat sätta in ytterligare generellt verkande åtgärder avsedda att dels stärka den ekonomiska motståndskraften inom företagen – jag tänker då på borttagandet av löneskatten -- dels att öka den privata konsumtionen -- jag tänker då på sänkningen av mervärdesskatten. Vi har också föreslagit åtgärder för att förbättra barnfamiljernas situation genom en höjning av det allmänna barnbidraget. Självfallet är det också ägnat att öka konsumtionen i det här läget även om det är ett mer långsiktigt förslag. Förslagen beträffande arbetsgivaravgiften och mervärdesskatten har vi föreslagit skall vara temporära, medan i vad det gäller barnbidraget förslaget är av permanent karaktär. Det ligger också helt i linje med centerns politik.

Det finns vidare till betänkandet fogat en rad reservationer, i huvudsak ändringsyrkanden i vad som i propositionen föreslagits -- ändringar som vi menar gör förslagen bättre anpassade och ger ett vidgat användningsområde. Alldeles särskilt vill jag här framhålla center- och folkpartireservationen om stöd också för åtgärder ägnade att skapa en bättre arbetsmiljö inom industrin.

Herr talman! Vi ställer inte de generella och de selektiva åtgärderna i motsatsställning till varandra. Vi tror att vi i nuvarande läge behöver både--och. Men vi har klart sagt ifrån såsom varande vår uppfattning att de generella åtgärderna i sin tur kommer att minska behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser. Vi betraktar exempelvis borttagandet av arbetsgivaravgiften som en injektion i näringslivet som både kan öka sysselsättningen och i vissa lägen kanske hindra ytterligare friställningar, men i båda fallen verkar det positivt. Jag vill här knyta an till vad jag tidigare sagt om det höga kostnadsläget, som helt naturligt är ytterst kännbart, alldeles särskilt i en konjunktursvacka, och som i någon mån kan lindras genom en sådan åtgärd. Det måste rimligen också vara den billigaste, effektivaste och framför allt humanaste vägen att trygga sysselsättningen.

Jag vill i detta sammanhang också understryka vad vi från centern i skilda sammanhang har framfört, nämligen nödvändigheten av en mer näringsvänlig politik. Det torde nu stå klart att den förnyelse och det nyskapande -- alltså nyinvesteringar över huvud taget -- ingalunda har skett som är en oundgänglig förutsättning för framtidskridande och utveckling i vårt land. Detta måste ändå ha sina orsaker. Jag tror inte att det på något sätt beror på trilskheter eller bristande företagarganda. Jag tror att vi alltjämt har både intresse och företagsamhet kvar -- inte minst tror jag att detta gör sig gällande i små och medelstora företagskretsar -- men de behöver stimuleras. Här är det kanske inte minst viktigt med en psykologisk stimulans.

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Regeringens förslag om investeringsavdrag för maskininvesteringar är bra, men förslaget behöver kompletteras med bidrag i motsvarande grad till företag som på grund av bristande lönsamhet inte kan utnyttja ett dylikt avdrag. Reservationsledes föreligger dylikt förslag för riksdagens ställningstagande. Gemensam reservation föreligger också beträffande ett tioprocentigt investeringsavdrag för byggnader av vissa slag av betydelse för näringslivet. Vi betraktar den föreslagna utvidgningen i förhållande till propositionen på detta område som utomordentligt betydelsefull.

Jag vill gärna säga ytterligare några ord om arbetsgivaravgiften, dess funktion som skattekölla respektive verkningar för företagen. Vad som här har föreslagits är ett temporärt borttagande – detta i medvetande om att denna avgift är en icke oväsentlig statsfinansiell skattekölla, som man inte utan vidare kan ta bort. Det kan emellertid starkt ifrågasättas vad det finns för anledning att beskatta användandet av arbetskraft och därmed minska löneutrymmet eller höja kostnadsläget. Möjligen kan arbetsgivaravgiften accepteras som en konjunkturregulator, men då bör detta också klart och tydligt vara angivet, och man bör kunna laborera med avgiften upp och ned allteftersom konjunkturen förändras. Det bör också sägas att denna skatt slår mycket orättvist inom olika branscher och företag, beroende på graden av arbetsintensitet, där självfallet de arbetsintensiva företagen tyngs hårdast. Centern har därför föreslagit en snabbutredning med sikte på en differentiering av arbetsgivaravgiften. I gemensam reservation med folkpartiet har också frågan om en regional differentiering tagits upp.

Jag är medveten om att i den debatt som här följer kommer liksom i höstrikedagens allmänpolitiska debatt och i debatten ute på fältet ord sådana som överbud och ansvarslöshet, kanske också lättsinne att föras fram. Vi kommer sannolikt att bli anklagade för att vi ovanpå den på varje punkt absolut riktigt avvägda propositionen har föreslagit ytterligare åtgärder, som självfallet kostar pengar, budgetmässigt sett.

Jag är väl medveten om att det går en skiljelinje mellan vår bedömning och regeringens bedömning. Det är väl på det sättet att vi ser näringslivet och företagandet såsom ett organ som man mera aktivt kan använda i konjunkturpolitiken. Vi tror att det är det effektivaste sättet, och det förslag som vi har lagt fram siktar just dit.

Priset för de här åtgärderna har summerats i den allmänna debatten och även flitigt använts i den politiska debatten. Jag har medvetet avstått från att använda siffror, helt enkelt därför att det aldrig går att på förhand säga vad konjunkturstimulerande åtgärder i realiteten kostar. Det går inte att sätta priset på åtgärder som i sig själva har stimulanseffekter vilka kanske onödiggör åtgärder av annat slag – med sannolikt högre kostnader. Vi har också tidsfaktorn. Ingen kan med bestämdhet förutse hur länge denna lågkonjunktur kommer att vara. Men det är utan tvekan så att ju längre konjunktursvackan varar ju väsentligare är det att starka åtgärder sätts in på ett tidigt stadium.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservationer som är fogade till finansutskottets betänkande nr 47, nämligen reservationen 1 i vad gäller den allmänna uppläggningsen av den ekonomiska politiken, reservationen 2a i vad gäller särskilt statligt bostadstillägg till

barnfamiljer, reservationen 3 angående åtgärder för bättre arbetsmiljö inom industrin, reservationerna 4–11 som gäller skatte- och kreditpolitiska åtgärder, reservationen 12 om bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m., reservationen 13 i vad gäller allmänna beredskapsarbeten, reservationen 14 likaledes om allmänna beredskapsarbeten, reservationen 15 i vad gäller statligt stöd till lageruppbyggnad och slutligen reservationen 16 i vad gäller lånefonden för bostadsbyggande.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! När riksdagen samlades för höstens arbetsomgång den 14 oktober befann vi oss i ett för vårt land ytterst allvarligt läge. Det skall villigt erkännas att förhållandena inom vårt eget område av världen påverkas av många olika faktorer och att därvid förhållanden i andra länder har en avsevärd betydelse. Inte desto mindre anser vi oss inom oppositionen ha anledning anklaga vår regering. Det är regeringen som genom sin ekonomiska politik i väsentlig grad har medverkat till att det svenska konjunkturläget har blivit så markerat negativt.

När man skall göra en konjunkturbedömning finns det möjlighet att stödja sig på officiella uppgifter och uttalanden från konjunkturbedömare av facket. Sådana uppgifter ger klart belägg för att läget blivit alltmer bekymmersamt sedan riksdagen slutade sin arbetsperiod i våras, trots de åtgärder som regeringen i kraft av sina möjligheter vidtagit.

Finansutskottets socialdemokratiska majoritet konstaterar i inledning- en till sin redovisning av den allmänna uppläggningsplanen av den ekonomiska politiken i betänkandet nr 47, som nu behandlas: "Den ekonomiska tillväxten i Sverige under 1971 har blivit svagare och arbetslösheten större än vad som vid årets början räknades med i finansplan och preliminär nationalbudget. Detsamma gäller också om man jämför med den bedömning och de prognoser som ingick i den i maj framlagda kompletteringspropositionen och reviderade nationalbudgeten."

Detta bör väl rimligen ses som ett erkännande av att vi inom oppositionen hade rätt när vi genom våra bedömningar vid båda de i citatet åberopade tillfällena anmälde en avvikande mening och t. ex. i vår till finansutskottets betänkande nr 30 år 1971 fogade reservation förordade att den ekonomiska politiken skulle ges en mera sysselsättningsbefrämjande inriktning än vad som förutsatts i den reviderade finansplanen.

I vår huvudreservation i det nu aktuella utskottsbetänkandet från finansutskottet har vi bl. a. hänvisat till denna vår tidigare bedömning men också ingående redogjort för hur arbetslösheten genom den svaga ekonomiska aktiviteten under innevarande år gradvis lett till en arbetslöshetskris av ytterst allvarlig art med en markant stagnation i den ekonomiska tillväxten och fortsatt prisstegring. Jag finner ingen anledning att i detalj återge reservationens innehåll utan hänvisar kammarens ledumöter till vad vi anfört. Andra talare kommer också att belysa de fakta på vilka reservationen bygger.

Vid höstriksdagens början den 14 oktober hade det allmänt förväntats att regeringen skulle framlägga ett samlat förslag till åtgärder för stimulans av den starkt försämrade konjunkturen. Så skedde emellertid

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

inte. Genom ett pressmeddelande samma dag aviserade visserligen regeringen att ett sådant förslag — huvudsakligen innefattande selektiva åtgärder — senare skulle komma att föreläggas riksdagen.

Då oppositionen ansåg att snabba åtgärder — jag upprepar: snabba åtgärder — måste vidtagas framlades med stöd av 55 § riksdagsordningen flera motioner, som i väsentliga delar skulle kunna få verkan redan fr. o. m. den 1 november om en snabb behandling i utskott och kammare vidtogs.

Det är ganska naturligt att motionerna från centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet hade sina olika särdrag. De hade dock det väsentliga gemensamt att de framförde nödvändigheten av generella åtgärder med snabb verkan för ökad konsumtion och ökad aktivitet i näringslivet. Detta bedömdes angeläget som ett komplement till regeringens propåer av i huvudsak selektiv art.

Jag vill i detta sammanhang något beröra värdet av generella, dvs. allmänt insatta, åtgärder i det nu rådande läget. Generella åtgärder verkar snabbt och på bred front. Många företag — särskilt bland de mindre och medelstora — kämpar med stora svårigheter på grund av svag sysselsättning. Kapaciteten utnyttjas dåligt även om antalet anställda bibehålles. En köpkraftspåspädning genom temporärt sänkt mervärdeskatt blir en stimulans för många företag och en angelägen hjälp att behålla upplärd personal i väntan på att konjunkturerna skall gå uppåt igen. Därmed undviks friställningar, som är lika motbjudande för anställda som för företagare. Av samma orsak är ett tillfälligt borttagande av arbetsgivaravgiften en stimulans i det starkt höjda kostnadsläget. Man kan med fog tala om hjälp till undvikande av ytterligare arbetslöshet, som för många framstår som ett hotande spöke, särskilt med tanke på den även under normala tider allmänt svaga perioden i början av året efter julkommerserna.

Det har sagts att generella åtgärder är inflationsdrivande. Det kan kanske vara riktigt under andra förhållanden än de som råder nu och som måste bedömas bestå åtminstone en tid framåt. Genom den konstruktion våra förslag givits kan ett upphävande ske snabbt om konjunkturen svänger. Det har också sagts att man inte har några garantier för att en sänkt mervärdeskatt helt slår igenom i form av sänkta priser. I den hårda konkurrens som råder är det min bestämda uppfattning att gapet mellan priser med 15 procents moms och priser med 11 procents moms kommer att vara 4 procent. Prishöjningar av i övrigt oundviklig art kommer vi naturligtvis inte ifrån vare sig momsen sänks eller ej, i synnerhet när prisstoppet helt upphör.

Jag uppehåller mig nu närmast något vid själva behandlingen av de olika motionerna. Det träffades överenskommelse om att den politiska bedömningen i fråga om konjunkturstimulerande åtgärder skulle ske i finansutskottet, och det hade inte saknats uttalanden från oppositionens sida som inbjöd till samlande lösningar kring en konstruktiv politik, om regeringen visade god vilja. Tyvärr omöjliggjorde finansutskottets socialdemokratiska majoritet den snabba behandling av våra förslag som vi begärde. Härigenom förlorades värdefull tid och därmed också en del av de föreslagna åtgärdernas genomslagskraft. Detta betydde att arbetslöshetskrisen förlängts i onödan.

I detta läge var det ganska naturligt att ledarna för centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet genom ett gemensamt uttalande den 2 november gav uttryck för de samlande lösningar som dessa partier var beredda att stödja i anledning av redan framförda motioner. Vid den presskonferens vid vilken det gemensamma uttalandet offentliggjordes meddelades också att oppositionens ledamöter i finansutskottet varit bemyndigade att rösta på de olika motionsförslagen i sådan omfattning att ett gemensamt ställningstagande i enlighet med uttalandet kunnat ske, därest motionerna behandlats så snabbt som vi begärde.

Då det här återopade gemensamma uttalandet inte finns i riksdagens handlingar vill jag genom en uppläsning av detsamma föra det till kammarens protokoll. Jag citerar:

"Gemensamt uttalande av ordförandena i centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet

Arbetslösheten är sedan länge allvarlig. Ännu kan inga övertygande tecken på en allmän konjunkturuppgång iakttas. Våra partier har krävt omedelbara och kraftfulla insatser, främst av generell natur, för att svårigheterna skall kunna bemästras. På höstriksdagens första dag begärde vi i motioner åtgärder för att snabbt öka konsumenternas köpkraft, höja investeringsviljan och därmed trygga sysselsättningen. Våra förslag skulle ha kunnat träda i kraft den 1 november och gälla längst tills konjunkturen visar en vändning till det bättre.

Den skyndsamma behandling av våra förslag som vi därför begärt har förhindrats av regeringspartiet. Trots detta vidhåller vi att våra förslag till generella åtgärder skall behandlas med förtur. Centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet har därför enats om följande:

1. Löneskatten (kallad arbetsgivaravgift) slopas och momsens (mervärdesskatten) sänks med 4 %; båda åtgärderna med omedelbar verkan och löpande tills vidare. Senast vid den reviderade finansplanens behandling i riksdagen i maj 1972 sker prövning av återgång till nuvarande nivå.

2. En ytterligare räntesänkning bör vidtas. Sådana kvarstående restriktioner som begränsar kreditgivningen bör hävas. Riksbanken bör sålunda släppa fram ytterligare långa lån till näringsliv och kommuner.

3. Riksdagen bör redan i höst uttala att en förutsättningslös utredning om en reform av skattesystemet snarast skall komma till stånd. Detta uppdrag anförtros en offentlig kommitté med företrädare bl. a. för riksdagspartierna.

4. Riksdagen bör i ett särskilt uttalande understryka att skattebetalarna skall skyddas mot inflationsverkningar genom införande av indexreglerade skatteskalor och avdrag.

Andra i detta sammanhang aktuella frågor kan prövas först tillsammans med regeringens i dag framlagda propositioner. Bl. a. måste barnfamiljernas och pensionärernas köpkraft stärkas. Avdragen för näringslivets investeringar utsträcker att gälla även dess byggnader. Det ger både under anläggningstid och därefter flera arbetstillfällen.

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

I anslutning till vad som angives i det här återopade gemensamma uttalandet är det naturligt att vi som i utskottet representerat centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet i de allra flesta delfrågorna redovisat helt samstämmiga ställningstaganden.

Jag vill, herr talman, undvika att särskilt gå in på alla de olika reservationerna. Jag vet att bl. a. herr Wirtén och fru Nettelbrandt kommer att behandla en del av dem. Redan nu vill jag yrka bifall till alla de punkter där vi som representerar folkpartiet är ense med utskottet och i övrigt till reservationerna 1, 2a, 3 – 16.

Tillåt mig dock att säga några ord beträffande stödet till barnfamiljerna. Under punkten 8 har vi tillsammans med centerpartiets representanter en gemensam reservation, nr 2. Här har vi under A och B beträffande det särskilda stödet till barnfamiljerna likartat yrkande som utskottets majoritet, men under C yrkar vi på en höjning av det allmänna barnbidraget med 200 kronor per år. En sådan förbättring får just nu en konjunkturpolitisk effekt och är i övrigt både socialt och jämlikhetspolitiskt betingad. Vi i folkpartiet anser det nödvändigt att barnfamiljerna får ett ökat stöd. Jag hänvisar i övrigt till vad vi anfört i reservationen.

Under punkten 7 angående särskilt tillägg till folkpensionärer behandlas en motion av herr Jonsson i Mora m. fl. I denna motion hemställes att som särskilt tillägg till folkpensionärerna skulle utgå ett belopp motsvarande 4 procent av basbeloppet och att härav 2 procent skulle utbetalas under december i år och 2 procent under januari 1972. Jag ber här att få hänvisa till det särskilda yttrandet nr 1 av mig och herr Wirtén, där vi nödgas konstatera att det genom den fördröjda behandlingen blivit tekniskt omöjligt att göra den föreslagna utbetalningen i december månad i år. Med ett konstaterande av att 3 procent kommer att utbetalas i januari 1972 uttalar vi från folkpartiet dessutom som vår uppfattning att ytterligare pensionstillägg senare bör övervägas för utbetalning under första halvåret 1972 om det konjunkturpolitiska läget talar härför.

Herr talman! Jag har eftersträvat att fatta mig så kort som möjligt, eftersom jag vet att kammaren sätter värde på att man inte använder onödigt lång tid. Det är många som skall tala, och jag får väl återkomma om så skulle vara erforderligt.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Erfarenheterna från vårt land såväl som från andra länder visar att det inte är så lätt att bedriva stabiliseringspolitik. Det tycker jag att man gott kan erkänna för att inte bli orättvis i sin bedömning av regeringens handlande. En svårighet är självfallet att tillgripa rätta åtgärder, dvs. sådana som har avsedda verkningar. En annan svårighet är att få åtgärderna rätt anpassade i tiden så att de utjämnar svängningar i stället för att förstärka dem. Det blir lätt så att åtgärder sätts in för sent. För det första kan det vara svårt, även med moderna statistiska hjälpmedel, att precis urskilja när en konjunkturuomsvängning har ägt rum. För det andra kan det ta sin tid för en finansminister att bestämma vad han egentligen vill göra för någonting och övertyga sina partivänner om det kloka i vad han tänker göra – och för den delen också att få formella beslut lagfästa. För det tredje tar det tid innan de

åtgärder som man genomför i praktiken får de verkningar som man eftersträvar.

En framgångsrik konjunkturpolitik bygger på att man väljer rätta åtgärder och att man sätter in dem i tid. Och jag tycker – fortfarande för att vara rättvis – att finansministern har varit ganska framgångsrik i sina ansträngningar fram till 1965. Den kritik som kommit från den politiska oppositionen och andra håll har, får man hoppas, bidragit till att det blev fason på stabiliseringspolitiken fram till dess. Men kritiken lyckades inte få regeringen att ta hänsyn till olika långsiktiga vanskligheter förenade framför allt med skattepolitiken, underligheter som nu börjar göra sig gällande och försvårar den ekonomiska politiken. Vad nu än förklaringarna är, så har det faktiskt inträffat en allvarlig försämring i stabiliseringspolitiken sedan 1965. Vi har fått snabbare prisstegringar än andra länder, och vi har en långsammare ekonomisk tillväxt, och ändå har vi egentligen inte lägre arbetslöshet än man har i andra länder. De ekonomisk-politiska åtgärder som finansministern tillgripit för att styra utvecklingen har varit illa anpassade i tiden, och det har varit större självförvållade problem för finansministern att försöka rå på. Den senaste konjunkturcykeln är ett oroande exempel på allt detta. Den karakteristik som jag nu gör här är inte bara en oppositionspolitikers, utan det är en kritik som har framförts från andra håll också.

Herr talman! Om man nu ser till de olika förslag till åtgärder som framlagts kan man urskilja en väsentlig skillnad mellan oppositionens och regeringens grunduppfattning. Regeringen anser att vi i allt väsentligt skall häva oss ur arbetslösheten genom administrativt beslutade punktnsatser, s. k. selektiva åtgärder. Oppositionen menar att selektiva insatser fordras men att de skall utgöra ett komplement till allmänna ekonomisk-politiska åtgärder inom ramen för skattepolitik, kreditpolitik och näringspolitik.

Att det nu som alltid behövs selektiva åtgärder är det inget tvivel om, och det vill jag starkt understryka. Förhållandena är olikartade i olika yrken, åldrar, företag, branscher och regioner. En ekonomisk politik som litade endast till generella åtgärder skulle lätt kunna ge ett ekonomiskt övertryck med inflation och betalningsbalansrubbningar innan man nått en tillfredsställande sysselsättningsnivå.

Men, herr talman, om man låter den selektiva politiken bli väsentligt mer än ett stöd åt generella åtgärder, så tror jag att man snabbt försätter sig i svårigheter. Selektiva åtgärder skall – om jag här får använda bildspråk – vara som sandpapper, inte som en hyvel. Men eftersom socialdemokraterna i sin förtjusning över centrala beslut och administrativa ingrepp alltmer låter den selektiva politiken bli en ersättning för generella åtgärder finns det, tycker jag, anledning att närmare resonera om vad det är för risker förenade med de selektiva åtgärderna.

Rent allmänt tror jag det är så att svårigheterna med en selektiv politik ligger i att hantera den enorma mängd information som man måste hantera och ha tillgång till för att inte hamna fel. Att man där lätt kommer i svårigheter har ju visat sig i de länder där man har försökt ersätta en marknadsmekanism och dess prisbildningssystem med en planekonomi.

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Om man ser på svårigheterna mera i detalj kan man först och främst konstatera att administrativt beslutade punktinsatser fordrar en omfattande byråkrati. Det blir därför en dyrbar form av ekonomisk politik.

För någon tid sedan kunde man t. ex. i tidningarna läsa — uppgiften kanske var fel, det vet jag inte — hur ett norskt företag hade fått AMS-pengar för att frakta grus. Företaget hade lämnat ett lägre anbud än de svenska konkurrenterna. Det stod också att läsa att innan frågan avgjordes hade den förts långt upp i beslutspyramiden. Enligt uppgift fattade man beslut vid ett sammanträde här i Stockholm med byråchefer från arbetsmarknadsstyrelsen, representanter för riksrevisionsverket och företrädare för Åkeriförbundet. Oavsett om det blev ett dumt eller ett vist beslut blev det under alla förhållanden ett beslut som fattades på ett mycket dyrbart sätt. Detta är ett exempel på hur en selektiv politik för med sig en typ av nackdelar.

En annan svaghet, som man inte kan blunda för, är att byråkrati lätt leder till godtycke och orättvisor. Alla beslut kan faktiskt inte med någon större insikt behandlas centralt. Genom den selektiva politiken snedvrider man lätt konkurrensen mellan olika företag och skapar då problem på ett håll, när man försöker lösa dem på ett annat. Det är inte heller svårt att se att vissa av de regeringsförslag som vi nu behandlar kan få sådana följder. Att t. ex. tillämpa reglerna om stöd för lageruppbyggnad eller bestämmelserna om företagsintern utbildning blir inte bara dyrt med alla byråkrater som behövs för de beslut som skall fattas; det blir också lätt orättvist därigenom att det ena företaget får pengar men inte det andra — och detta kanske trots att det senare företaget borde vara lika berättigat till bidrag. Det kan t. ex. vara så att företag av olika anledningar har bedrivit en omfattande produktion på lager under 1971, men de företagen får ju inte något bidrag med det system som nu är tänkt, trots att de egentligen har större kostnader eftersom de får ligga med sina lager en längre period än företag som nu för att få statliga subventioner bygger upp lager under 1972.

På samma sätt kan man tänka sig att dispenser från energiskatten mycket lätt kan komma att tillämpas på ett orättvist sätt och enligt en metod som är administrativt dyrbar.

För att då hålla nere de administrativa svårigheterna tvingas man tillgripa en del förenklande bestämmelser. Förslaget om lagerstöd har utskottet t. ex. av sådana anledningar tänkt vara knutet endast till företag med minst 20 anställda. Sådana förenklingar blir lätt mycket orättvisa. Över huvud taget blir selektiv politik lätt fientlig mot små företag, som ju är så många att de för enkelhetens skull sorteras ut i hanteringen. Man tar inte hänsyn till deras svårigheter.

Ytterligare en svårighet med den selektiva politiken är att de som nu har det yttersta politiska ansvaret, dvs. statsråden, tvingas att sysselsätta sig med en lång rad rutinärenden för att förhindra att det uppstår något som de sedan får klä skott för. Inte för att detta behöver bekymra mig speciellt mycket, men rent administrativt anser jag faktiskt det vara en nackdel att ha statsråd som sysselsätter sig med rutinärenden i alltför hög grad. Jag skulle kunna tänka mig att den försämring i den rent praktiska hanteringen som jag tycker mig urskilja i regeringsmaskineriet i viss grad

beror på att regeringsledamöterna tvingas att i så hög grad sysselsätta sig med rutinfrågor.

Vidare undrar jag om inte den selektiva politiken, om man tillämpar den i så hög grad som regeringen gör, lätt framkallar en understödstagaranda bland företagarna. Jag tror att man i bolagsrummen, bland verkställande direktörer och styrelser för närvarande i alldeles för hög grad sysselsätter sig med tankar på vilka bidrag man skall kunna få från staten eller från kommunen för olika projekt och att detta avleder den energi och uppmärksamhet som i stället borde ägnas frågan hur man på bästa möjliga sätt skall utforma projekten. Jag tror faktiskt att detta på litet sikt är ett hot mot drivkraften i vår ekonomi.

Alla dessa administrativa beslut, som ju innebär ett utdelande av pengar hit och dit, rymmer naturligtvis också i sin förlängning avsevärda risker för mygel och andra underligheter. Vi har fina administrativa traditioner och funktioner här i landet, men om vi vill behålla dem – och det vill vi ju – skall vi naturligtvis inte bygga in för stora frestelser i dessa förfaranden.

En annan svårighet som uppstår om man lägger för stor tonvikt vid den selektiva politiken är att man inte får någon riktig fräs på investeringsverksamheten. Vi vill ju ändå för närvarande få till stånd en kraftig uppgång i investeringarna så att företagen kan stärka sig och få en bättre slagkraft på lång sikt. På det sättet ökar vi lönebetalningsförmågan och styrkan i vår ekonomi över huvud taget. Regeringens uppläggning kan sägas innebära att man låter företag gå omkull och sedan i efterhand söker klara av sviterna. Det är på litet längre sikt inte någon rimlig politik; den kommer att förorsaka svårigheter för vilken regering det än är som skall hantera vårt lands problem.

Många av de selektiva åtgärderna innebär utgiftshöjningar som mycket lätt permanentas. Om man på det sättet saxar sig fram med stora utgiftshöjningar i lågkonjunkturer som sedan permanentas och fordrar kraftiga skattehöjningar för att betala utgifterna i en högkonjunktur, då man ändå skulle behöva höja skatterna för att styra ekonomin rätt, kommer man snart upp i skattesatser som är mycket allvarliga. Man säger från socialdemokratiskt håll att man behöver ett starkt samhälle, dvs. en stark statsmakt. Jag tror för min del att om skattesatserna blir för höga, så utvecklas ekonomin så illa, att vi i stället får ett svagt samhälle med mindre resurser för både staten och människorna. Det har vi ju faktiskt haft under det senaste året. Det är riktigt att säga att den dåliga konjunkturpolitiken kostat samhälle och samhällsmedborgare många miljarder.

Herr talman! Man skall ju inte vara alltför klagande. Jag understryker att det finns många fördelar med en selektiv politik. Men vad jag har vänt mig emot är att vi utan närmare eftertanke försöker låta den selektiva ekonomiska politiken dra ett för stort lass – då råkar man in i svårigheter av den typ som jag har beskrivit. Jag tror faktiskt att socialdemokraterna själva i sina ljusare stunder är medvetna om detta. I anslutning till ett förslag från oppositionen att man av lokaliseringspolitiska och andra skäl skulle ha en lägre arbetsgivaravgift i stödområdena än på annat håll säger skatteutskottets socialdemokratiska majoritet i sitt yttrande till finansut-

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

skottet -- detta finns återgivet på s. 90--91 i betänkandet:

”Utskottet har tidigare -- -- bestämt motsatt sig tanken på regionala differentieringar av skatte- och avgiftsreglerna. Utskottet vidhåller att sådana åtgärder måste få ogynnsamma konsekvenser och leda till komplikationer av skilda slag. Det framstår enligt utskottets mening som angeläget från skatteteknisk synpunkt att bevara de praktiska fördelar som vissa skatte- och avgiftsformer erbjuder genom sin förhållandevis enkla konstruktion. Inför man undantag eller särregler för att tillgodose särskilda intressen, riskerar man uppenbarligen att förlora inte bara de tekniska fördelarna utan också möjligheterna att överblicka kostnaderna för samhällets åtaganden.”

Herr talman! Jag tror att det ligger en hel del i detta den socialdemokratiska majoritetens resonemang, men det underliga är ju att utskottet här faktiskt levererar en kritik som blir förödande, om den tillämpas på det regerande med dispenser och undantag som i så hög grad har kommit att känneteckna regeringens konjunkturpolitik. För min del anser jag -- i den rent praktiska frågan här -- att det vore en klok åtgärd att införa en lägre arbetsgivaravgift i stödområdena än i landet i övrigt och att de nackdelar som skulle vara förenade med en sådan åtgärd, de nackdelar som utskottet pekar på i sitt resonemang här, är betydligt mindre än de svagheter och svårigheter som finns i en lång rad regionalpolitiska medel som nu i stället används.

Vad beträffar den differentiering som man här talar om av arbetsgivaravgiften med hänsyn till att vissa branscher har svårt att mekanisera och blir arbetskraftskrävande i hög grad kan det också vara rimligt att överväga, om man kan göra några förändringar där, eftersom dessa branscher träffas orimligt hårt av en löneskatt. Men anledningen till att jag, herr talman, ändå inte avser att stödja reservationen 9 är att jag anser att det yrkande som där finns inryms i reservationen 8 om en allmän skatteutredning.

Det är mot bakgrund av sådana här resonemang som jag ser det förslag som har framförts från oppositionshåll. Till att börja med är det ingen tvekan om att oppositionens förslag har varit tidsmässigt bättre anpassade till konjunkturen än regeringens. Vi framförde som bekant under värriksdagen synpunkter på den ekonomiska politiken som sedermera har visat sig helt riktiga. Det känns litet skrytsamt, när man står så här och säger det, men det är faktiskt sant. Vi kom vid höstriksdagens början med förslag på konkreta åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget. Att de förslagen kommer upp till debatt i kammaren först nu beror, som vi alla vet, på att majoriteten i utskottet har segdragit utskottsbehandlingen i avvaktan på att regeringen skulle få sitt program färdigt.

Våra förslag utgår ju också från att det fordras mera av generell ekonomisk politik och att de selektiva åtgärderna är ett komplement och inte en ersättning. Reservationen 6 att tillfälligt sänka momsen och ta bort arbetsgivaravgiften visar våra huvudförslag på den punkten.

Av stor betydelse är också reservationerna 7 och 8 om en indexreglering av skattesystemet och en utredning om hur detta system skall vara utformat som bäst.

Jag tror, herr talman, att en utredning om skattesystemet är i hög grad

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
nr. m.*

behövlig. Statsminister Palme, som ju kännetecknas av en älskvärd beredvillighet att rätt återge oppositionens förslag, påstod i TV häromdagen att en sådan utredning bara skulle ha till uppgift att syssla med arvs- och förmögenhetsskatter och deras höjd. Men jag anser att skattefrågorna för närvarande är för allvarliga för att förlöjligas och nonchaleras på det viset som herr Palme då gjorde. När skattesatserna är så höga att den genomsnittliga inkomsttagaren — den genomsnittliga inkomsttagaren alltså — av en inkomstökning får behålla bara 10 procent, när skatten på inkomstökningen har tagit sitt och olika inkomstprövade förmåner har fallit bort, framför allt bostadstilläggen, anser jag att vi befinner oss i en situation som är allvarlig och som fordrar eftertanke. När det på grund av skattesystemets konstruktion faktiskt kan löna sig att sjukanmäla sig, är det också på det viset att man kan komma att inbjuda sig själv till svårigheter. När en låginkomsttagare betalar en fjärdedel av sin lön i olika skatter är det också något fel.

Många av de olika bidrag som betalas ut av det offentliga behöver, herr talman, mottagarna helt enkelt för att ha råd att betala skatten. Men kan kalla bidragen för bostadstillägg eller något annat, men det kunde vara lika berättigat att kalla dem bidrag för att betala skatten. Skatten är ju faktiskt för de flesta inkomsttagare — även för de flesta genomsnittliga inkomsttagare och låginkomsttagare — den mest betungande utgiften och den utgift som man bäst behöver ett bidrag för att klara.

Det skattesystem vi har skapar ekonomisk-politiska svårigheter både på kort och på lång sikt. I dagens läge, då vår uppgift framför allt är att försöka finna medel att förbättra sysselsättningsläget, skulle vetskapen om att politikerna är medvetna om skattesystemets avigsidor vara av stor psykologisk betydelse.

En sida av skattesystemet, som jag redan har berört, är att bostadstilläggens avtrappning vid inkomstökningar ger upphov till en faktisk skärpning av marginalsatserna. Detta i förening med att det är rimligt att avvakta familjepolitiska kommitténs snart färdiga utredning gör att vi yrkar avslag på förslaget om höjningar av bostadstilläggen för närvarande. I stället föreslår vi i enlighet med reservationen 2 b att barnbidragen skall höjas provisoriskt i avvaktan på vidare förslag från familjepolitiska kommittén. Herr Carlshamre kommer så småningom att här i kammaren närmare redovisa vårt ställningstagande i dessa frågor.

Reservationerna i övrigt innebär förslag till förbättringar av olika selektiva åtgärder för att undvika avigsidor i de förslag som utskottsmajoriteten framför. Ett exempel på detta finns i reservationen 15, där vi framför den tanken att man i rimlighetens namn måste ge även mindre företag än dem som har minst 20 anställda möjlighet att få bidrag vid tillverkning på lager.

Den sista frågan, helt kortfattat, är då, om vi på oppositionssidan framför så omfattande förslag totalt sett att vi driver upp en efterfrågan utöver vad resurserna tål. Jag tror inte det, herr talman, men en risk finns självfallet precis som det finns en risk för att regeringen med sina förslag gör för litet. Det finns två anledningar till att denna första risk är mycket betydelselös.

För det första säger vi klart ifrån att våra olika förslag måste

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

omprövas, så snart det finns säkra anvisningar på att konjunkturen verkligen håller på att förbättras. Gör man en sådan omprövning och gör den med litet större snabbhet än finansministern har visat sig mäktig i sina olika konjunkturpolitiska åtgärder under detta år, tror jag att man kan undvika de nackdelar som skulle kunna vara förenade med att framföra ett förslag om kraftig konjunkturstimulans.

För det andra beviljas större delen av de pengar regeringen vill ta i anspråk på reservationsanslag. Det innebär att pengarna inte kommer att utnyttjas i större utsträckning än som är behövligt. Vidtar man de åtgärder som vi har föreslagit, kommer mindre pengar att behövas till dessa reservationsanslag än som annars skulle vara nödvändigt. Därför är det fel att säga att regeringens förslag kommer ovanpå oppositionens.

Herr talman! Mot bakgrund av vad jag här haft att säga yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2 b, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15 och 16 vid finansutskottets betänkande nr 47.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Arbetslösheten fortsätter att öka. I mitten på september var 57 800 anmälda som arbetslösa vid arbetsförmedlingen. I oktober hade antalet ökat till 63 700, i november till 71 300. Det är den högsta novembersiffran som noterats sedan 1958, konstaterar arbetsmarknadsstyrelsens chef i en intervju. Intervjun fortsätter: "Att det blir ännu fler arbetslösa är AMS-chefen övertygad om. Mellan december och januari brukar arbetslösheten normalt gå upp mellan 12 000 och 20 000."

Detta anser alltså arbetsmarknadsstyrelsens chef vara normalt. Detta är vad lönarbetarna har att vänta. De som äger aktier och spekulerar på fondbörsen har andra förväntningar. Börskurserna har stigit med 25 procent i år. Omsättningen på fondbörsen under november var den högsta sedan januari 1969. Och det kan inte bara vara förväntningarna om ännu mera höjda kurser genom stora aktieuppköp av AP-fonderna som skapar denna optimism. Kapitalets profiter har inte alls utvecklats dåligt, sett ur kapitalägarnas synpunkt, under det här året. Titta bara på affärsbankerna. "Efter två på det hela taget ogynnsamma år kan affärsbankerna under 1971 vänta en klar och i vissa fall högst betydande förbättring av resultatet", rapporterar Svenska bankföreningens tidskrift. Den redovisar följande troliga utveckling av vinsten för 1971 jämfört med 1970: Svenska handelsbanken: förbättring 70–90 procent. Skandinaviska banken: förbättring 70 procent. Göteborgs bank: bättre än vart och ett av de tre senaste åren, osv. Inflationen fortsätter. Bolagskapital och fondbörs vädrar redan ännu högre profiter.

Ekonomisk högkonjunktur eller krisartad nedgång – kapitalet räknar i bägge fallen med att ha sina profiter säkrade. Om det blir en ny produktionsuppgång nästa år väntar man sig en ökad profitmängd. Om krisen fortsätter räknar man med att staten skall gå in med ytterligare åtgärder för att med hjälp av skattebetalarnas pengar hålla profitkvoten uppe. Den risk kapitalägarna tar är i dagens samhälle ringa eller ingen alls. Staten förväntas garantera en genomsnittlig profitkvot. Industrikapitalisterna har samma krav om skydd och en stabil utdelning som jordbrukarna. De vill också sitta i statens knä. Enda skillnaden är att de kräver högre vinster på det insatta kapitalet.

Finansminister Sträng har, hette det nyligen i ett tidningsreferat, åter anslagit klart optimistiska tongångar om den ekonomiska utvecklingen nästa år. Konjunkturinstitutets höstrapport är en ljusglimt i en tid av pessimism om vår ekonomiska framtid, sade herr Sträng. Finansministern har såvitt jag kan minnas uttalat sig på ungefär samma sätt hela det här året. När riksdagen hade stor ekonomisk debatt i maj sade herr Sträng att Sverige har "en arbetslöshet som internationellt betraktas som mycket moderat, och blygsam, en arbetslöshet som kommer att gå ned under de närmaste månaderna". Endast med hänsyn till den kommande vintern tarvade arbetslösheten uppmärksamhet, fortsatte finansministern, men han kunde omedelbart lugna dem som fruktade att mista sina jobb. Han sade: "Vi har en hel arsenal av instrument för att klara sysselsättningen, om det behövs. Det hela är en fråga om graden, arten och tidpunkten."

Utan tvivel har det behövts. Arbetslöshet kan inte accepteras. Den är ett ekonomiskt, socialt och mänskligt ont. Det samhälle som inte kan bereda alla sina medborgare ett meningsfullt arbete har dömt sig självt. Även socialdemokratin har tidigare haft denna uppfattning. Redan i arbetarrörelsens efterkrigsprogram 1944 skrev man: "Ingen arbetsför man eller kvinna skall mot sin vilja behöva vara utan sysselsättning längre tid än som erfordras för övergång från en verksamhet till en annan samt för utbildning och omskolning."

Förre statsministern, herr Erlander, skrev så här 1951: "Den fulla sysselsättningen skapar ett permanent inflationstryck. Vi vill för den skull inte avstå från densamma." Och en av socialdemokratin och fackföreningsrörelsens främsta ideologer, Gösta Rehn, förklarade 1958: "Vi lever numera i ett fullsysselsättningssamhälle. Arbetslöshet av större omfattning eller varaktighet är inte längre tillåten."

Varför tillåter man då denna stora arbetslöshet som i dag drabbar män, kvinnor och ungdom? Varför avstår socialdemokratin från den fulla sysselsättningen? Den fråga kvarstår som jag i den ekonomiska debatten i maj ställde till regeringen: Kan ni inte avskaffa arbetslösheten och skapa varaktig full sysselsättning, eller vill ni inte göra det?

Kommunisternas uppfattning i dessa frågor är följande. Den grundläggande orsaken till den nuvarande krisen och arbetslösheten är att finna i det kapitalistiska produktionssättet. De särskilda drag, som präglar denna kris, att inflation och arbetslöshet uppträder samtidigt, sammanhänger med kapitalismens nuvarande utvecklingsstadium. Detta måste ges beteckningen statsmonopolistisk kapitalism.

Kapitalismen är oförmögen att upprätthålla full sysselsättning. Varaktig full sysselsättning kan endast uppnås under en socialistisk planhushållning. När man från socialdemokratin och under senare år även från borgerligt håll påstått att arbetslösheten kunde avskaffas, men kapitalismen vara kvar, så har man lurat människorna. Myten om en bestående full sysselsättning under kapitalismen har nu än en gång avslöjats.

Det sagda innebär inte att regeringen kan hänvisa till omöjligheten att undvika kriser under kapitalismen och krypa undan sitt ansvar. Regeringen har nämligen fört en politik som försvårat verkningarna av de internationella konjunktursvängningarna på landets ekonomi i stället för att minska dem. Eller som en ledamot av riksdagen, även ordförande i

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Landsorganisationen, uttryckte det på LO:s kongress:

”Regeringens ekonomiska expertis förfäktade länge att konjunkturen var uppåtgående. Den uppfattningen levde kvar ända fram till mitten av sommaren att det behövdes åtgärder för att dämpa konjunkturen i stället för att stimulera sysselsättningen. Detta var felaktigt – annars skulle vi inte ha varit i den situationen som råder i dag.”

Regeringen kan inte smita bakom någon ekonomisk expertis. Den måste själv ta ansvaret för den bedömning av konjunkturen och den ekonomiska utvecklingen i övrigt som den lägger till grund för sitt handlande. Det är svagt att regeringen inte medger ansvaret för att insatserna mot arbetslösheten började för sent. Det är lika svagt att finansutskottet heller inte vill göra det. Man talar bara allmänt om att arbetslösheten ”blivit större än vad som vid årets början räknades med”. De arbetslösa får svida för de felbedömningar som gjorts.

Vilken är då den huvudlinje som regeringen och de borgerliga partierna för fram, nu när man upptäckt att det finns en stor arbetslöshet? Jag talar om *en* huvudlinje för regeringens och de borgerliga partiernas politik, därför att den är i de avgörande styckena gemensam även om de borgerliga vill gå längre på vissa punkter. De förslag som ställts kan sammanföras i tre grupper:

1. Vissa åtgärder för att öka efterfrågan hos hela befolkningen eller hos bestämda grupper. Regeringen föreslår dels ett engångsbelopp till folkpensionärerna, dels en utbyggnad av det familjepolitiska stödet till bostadskonsumtion. Förbättringarna blir i bägge fallen mycket begränsade. VPK-gruppen vill bestämt säga ifrån att folkpensionärerna inte kan få avspisas med ett engångsbelopp. Det krävs en genomgående höjning av pensionerna, vilket vi föreslagit till årets riksdag men som de andra partierna inte ville vara med om. Vi återkommer i januari med förslag till förbättringar för pensionärerna.

Även bostadstilläggen för barnfamiljer borde ha gjorts bättre, bl. a. genom höjning av åldersgränsen för barnen upp till 17 år i stället för som nu 16 år. De borgerliga vill därutöver tillfälligt minska mervärdeskatten. Kommunisterna vill helt slopa mervärdeskatten på livsmedel. Det senare är en reform som betydligt skulle förbättra levnadsstandarden för barnfamiljerna och för alla lönarbetare.

För det andra har det ställts förslag som avser ökade bidrag till vissa kommunala arbeten, nämligen dels beredskapsarbeten, dels reningsverk m. m. Här är det nödvändigt att påtala de problem som en rad kommuner har. De höga kommunalskatterna drabbar de lägre inkomsttagarna hårt och kommunernas budget är i allmänhet redan mycket ansträngd. Det är därför nödvändigt att kommunerna i ökad utsträckning ges möjlighet att på länemarknaden finansiera sina investeringsutgifter. Samtidigt måste kravet än en gång med skärpa resas att staten skall överta finansieringen av vissa utgifter som kommunerna nu måste betala.

För det tredje har det från regeringen och de borgerliga partierna lagts fram olika förslag som avser lättnader i beskattningen och direkta bidrag m. m. till de kapitalistiska företagen. Det gäller höjning av det nuvarande särskilda investeringsavdraget för maskinanskaffningar från 10 till 20 procent och utsträckning av dess giltighet även till 1972, dispens från

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

energiskatt till företag inom branscher med hög relativ energiförbrukning, det gäller ett 20-procentigt bidrag till lagerökning under 1972 i företag som med hänsyn till avsättningsmöjligheterna har svårigheter att upprätthålla sysselsättningen, det gäller från 25 procent till 75 procent höjda bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin m. m. Några skattelättnader till löntagarna föreslås däremot inte av regeringen.

De borgerliga partierna vill gå ännu längre när det gäller denna socialvård till de kapitalistiska företagen. De vill ha särskilt investeringsavdrag också för byggnadsarbeten. De är inte nöjda med investeringsavdrag till företagen utan de kräver också direkta investeringsbidrag. De kräver vidare bidrag med 75 procent till åtgärder för bättre arbetsmiljöer i företagen.

Det är, herr talman, rätt fantastiska krav som de borgerliga partierna här ställer. De kapitalistiska storföretagen skall ha gåvor och subventioner som betalas av staten med skattemedel, vilka tas ut bl. a. genom mervärdeskatten på den mat som barnfamiljer och pensionärer köper. När familjen Svensson köper mjölk, bröd och korv skall den tvingas betala kostnader för att finansiera de storföretag som familjen Wallenberg äger. Detta är innehållet i regeringens förslag och i de borgerliga partiernas förslag. Detta är hutlöst.

När lönearbetarna på detta sätt tvingas betala maskininvesteringar, energiskatt, lageruppbyggnad, miljövård, byggnadsinvesteringar och förbättringar i den inre miljön i de kapitalistiska företagen så är det ju helt logiskt att de borgerliga partierna också vill avveckla arbetsgivaravgiften som man kallar löneskatt. Nästa steg är väl att staten med skattebetalarnas pengar direkt skall betala löneutgifter för storföretagen. Ett finger har fan redan fått genom att socialdemokraterna gått med på att ge pengar till personalutbildning i vissa privata företag.

Vi anser det för vår del principiellt oriktigt att skattebetalarna på detta sätt med tunga pålagor skall ge gåvor och subventioner till kapitalistiska storföretag i syfte att bereda dessa en högre profitkvot. De sysselsättningsskapande effekterna av dessa bidrag torde vara relativt ringa. När det gäller bidragen till lagerökning kan det ifrågasättas om de inte rent av fördröjer ett uppsving.

Regeringen ställer i sin krisproposition inga som helst förslag som innebär att staten får ett ökat inflytande över investeringarna, över lageruppbyggnaden eller över produktionen. Ännu mindre ställs några förslag som innebär ett ökat inflytande för lönearbetarna. Regeringens politik är begränsad till åtgärder som avser att söka få kapitalismen att fungera "bättre", att i det aktuella läget söka påskynda och utjämna konjunktorens förlopp. I detta syfte vill man alltså ge olika skattelättnader och bidrag till de privata företagen.

Vänsterpartiet kommunisternas åsikter om de åtgärder som är nödvändiga för att bekämpa arbetslösheten har utförligt utvecklats i de framlagda motionerna. Vi kräver där dels anläggande av statligt ägda basindustrier m. m., finansierade med medel ur AP-fonderna, dels statliga åtgärder för samhällsnyttiga arbeten på ett antal angivna områden. Det gäller bl. a. miljövård, utbyggnad av barnstugor och annan kommunal service, vårdsektorn, åtgärder för att skapa ökad trafiksäkerhet samt

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

yrkesutbildning, särskilt för kvinnor och ungdom. Sådana samhällsnyttiga arbeten ger resultat som är av en betydligt högre kvalitet sett utifrån människornas behov än många av de varor som förs ut på marknaden av privatkapitalistiska företag.

Det av regeringen och av de borgerliga partierna föreslagna programmet grundar sig på ett ekonomiskt betraktelsesätt av samma slag som förekom under 1930-talet. Tillfällig ökning av efterfrågan, lös-släppande av vissa byggnadsinvesteringar och ytterligare lättnader åt företagen är dess huvudsakliga innehåll. Läget är emellertid i dag ett väsentligt annat än under 1930-talets mer renodlade konjunkturkris. Dagens kris och arbetslöshet är samtidigt en följd av långsiktiga förändringar av djupgående natur. Dit hör bl. a. hela problemet om det kapitalistiska systemets otillräckliga tillväxt, uppkomsten av en stadigvarande reservarmé av arbetslösa eller endast delvis sysselsatta, den regionala krisen, som drabbar särskilt vissa delar av vårt land så hårt, samt frågan om produktionens kvalitativa inriktning, dvs. vad den skall bestå av, inte bara hur stor den skall vara. Vill man angripa kärnan i dagens problem måste man utgå från en granskning av dessa förhållanden. Det förbises helt såväl i regeringsförslagen som i de borgerliga förslagen.

En aktiv konjunkturpolitik i dag, som vill vara effektiv, kan inte skilja det kortsiktiga från det långsiktiga betraktelsesättet. Det kan hända att det blir en uppgång i produktionen nästa år men att en stor arbetslöshet samtidigt finns kvar i landet. Man måste ta upp frågan om tillväxten och om investeringspolitiken i stort. Att styra och kontrollera investeringarna är en oundgänglig del av varje effektivt program mot krisen och arbetslösheten. Att avstå därifrån är att solidarisera sig med de krafter, som utnyttjar krisen och arbetslösheten för ett allmänt reaktionärt angrepp på lönerna och på arbetarklassen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna 1492 och 1533 i alla de delar som berörs i finansutskottets betänkande nr 47. Då detta försumrats i motionerna yrkar jag här särskilt avslag på propositionen i vad gäller godkännande av höjda statsbidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin. Miljövård är mycket viktig, men den skall betalas av dem som smutsat ner.

Vidare yrkar jag bifall till hemställan i motion nr 1493 såvitt gäller första dels-satsen samt punkterna a, d, f och g i andra dels-satsen.

Då vi för vår del inte kan godkänna vare sig den skrivning som finansutskottet har gjort eller den som de borgerliga reservanterna har gjort beträffande den punkt i finansutskottets betänkande som gäller den allmänna uppläggningsen av den ekonomiska politiken, yrkar jag för min del att riksdagen, i anledning av vad i statsrådsprotokollet anförts härom, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna följande – jag måste läsa upp detta och jag ber, herr talman, om ursäkt för att jag med några minuter överskrider den anmälda tiden.

”Den aktuella krissituationen har sina rötter i det kapitalistiska systemet på dess nuvarande utvecklingsstadium. De ekonomiska kriserna tillhör kapitalismens lagbundenheter. De särskilda drag som präglar den nuvarande krisen är att inflation och arbetslöshet uppträder samtidigt.

Den nuvarande arbetslösheten kan emellertid inte förklaras enbart

som ett konjunkturfenomen. Den är också en produkt av kapitalkoncentrationen och den alltmer framträdande geografiska snedlokaliseringen av näringslivet, som medfört att landet fått avfolkade och överbefolkade områden. Den sammanhänger vidare med monopolkapitalets investeringspolitik som i syfte att öka utsugningen ersatt arbetare med maskiner utan att motsvarande tillskott i nya arbetsställen skapats.

Krissituationen och arbetslösheten återspeglar till viss del en internationell nedgång. Men samtidigt har den förvärrats av den ekonomiska politik som regeringen fört. Denna har medfört en nedpressning av reallöner och privat konsumtion, vilket ytterligare ökat arbetslösheten. I stället för att söka minska verkningarna av den kapitalistiska krisen inom och utom landet förde regeringen under en stor del av 1971 en politik som tvärtom förstärkte dessa verkningar.

Kapitalismen är oförmögen att upprätthålla full sysselsättning. Varaktig full sysselsättning, säkrare arbetsförhållanden, en växande reallön som inte ständigt hotas av prisstegringar, en produktion för folkets behov och inte för monopolens profiter kan endast uppnås under en socialistisk planhushållning. Att förverkliga allas rätt till ett meningsfullt arbete förutsätter kamp mot storfinansens maktställning och mot kapitalismen.

I nuläget måste krav ställas på omedelbara åtgärder för att minska arbetslösheten. Den politik som anpassats till och direkt understött storfinansens vanlokalisering av ekonomin, näringsmässigt och geografiskt, måste brytas. En helt ny lokaliserings- och näringspolitik måste till, vilken som målsättning har full och effektiv sysselsättning åt varje län utan avfolkning. Ett viktigt led i en sådan politik är anläggande av statliga basindustrier m. m., finansierade med medel ur AP-fonderna. För att effektivt bekämpa arbetslösheten måste det finnas en rullande plan för samhällsnyttiga arbeten, vilka skall igångsättas i en sådan omfattning att man gör slut på arbetslösheten. Sådana arbeten bör omfatta bl. a. miljövärd, utbyggnad av barnstugor och annan kommunal service, vårdsektorn, åtgärder för att skapa ökad trafiksäkerhet samt yrkesutbildning. Det framstår som alltmera vanvettigt att arbetslöshet och undersysselsättning ökar samtidigt som socialt och mänskligt viktiga investeringsområden på ett katastrofalt sätt försummas.

Det aktuella läget kräver även åtgärder för att stoppa sänkningen av reallönerna och i stället öka den arbetande befolkningens levnadsstandard. Ett nödvändigt led i en sådan politik är ett slopande av mervärdeskatten på livsmedel, samtidigt som inkomstbortfallet för statskassan kompenseras med skärpt beskattning av stora förmögenheter, arv och gåvor, bolagsvinster m. m.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill allra först med några få ord kommentera vad som har sagts i de föregående fyra inläggen.

Herr Hermansson i Stockholm började inledningsvis med att tala om arbetslösheten och ställde en ganska överraskande fråga: Varför avstår ni socialdemokrater från att avskaffa arbetslösheten – eller vill ni inte avskaffa den? Ja, man kan möjligen möta en sådan frågeställning på möten eller i andra sammanhang ute i landet, men att herr Hermansson

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

reser det spørsmålet i Sveriges riksdag är som sagt överraskande. Det torde nämligen inte råda något som helst tvivel om att en ledstjärna för socialdemokratin här i landet alltid har varit att söka hålla en full sysselsättning. Att betvivla att vi skulle vilja avskaffa arbetslösheten är, herr Hermansson, alltför enkelt.

Herr Hermansson var inne på folkpensionerna och sade att folkpensionärerna inte skall nöja sig med ett engångsbelopp, och då menar herr Hermansson givetvis det extra tillägg som nu skall utgå i januari månad med 213 kronor till ensamstående och 426 kronor till gifta makar. Det är ett extra engångsbelopp, men dessutom vet herr Hermansson lika väl som alla andra ledamöter av kammaren att riksdagen har beslutat att det skall ske en standardförbättring av folkpensionerna med tre procent på basbeloppet årligen. Dessutom är ju folkpensionärerna garanterade kompensation för den penningvärdeförsämring som inträffar utöver denna standardförbättring. Det är alltså inte så att folkpensionärerna skall få nöja sig med endart engångsbeloppet i januari.

Jag tycker kanske också att det var onödigt att herr Hermansson i dag tog upp kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, eftersom det väl numera är allmänt känt att utredningen härom inom kort skall tillsättas. Det är uppenbart att herr Hermansson när han talar om företagen i vårt land är fixerad vid huset Wallenberg. Han kritiserar t. ex. förslaget att ett företag, som lämpligen inte bör utnyttja lagerstödet, i stället såsom ett alternativ skulle kunna motta ett utbildningsbidrag med 4 kronor per timme under förutsättning att man inte friställer personal utan låter de anställda gå kvar i jobbet. Då talar herr Hermansson om "socialvård" till företagen. Det finns, herr Hermansson, givetvis stora företag som huset Wallenberg har stort inflytande över, men det finns säkerligen många andra företag -- det vet vi båda -- som för närvarande verkligen är i ett trängt läge, och det är för att rädda många anställda från att lämna sina arbetsplatser som dessa förslag framläggs.

Herr Burenstam Linder sade i sitt anförande att regeringen och finansminister Sträng var framgångsrika ända fram till 1965 men att det sedan var slut med framgångarna. Alla åtgärder i den ekonomiska politiken efter 1965 har tydligen enligt herr Burenstam Linders mening varit illa anpassade i tiden. Jag skall inte nu ge mig in på att snabbt försöka granska politiken efter 1965. Herr Burenstam Linder var emellertid vidare en smula blygsam och sade: Jag vill inte gärna skryta, men vi har fått rätt i vad vi har sagt tidigare i år, i finansdebatten i mars och i debatten i anledning av kompletteringspropositionen i slutet av maj.

Ja, men herr Burenstam Linder, vad var det för ingredienser i den stora begivenheten i svensk politik just nu, nämligen den överenskommelse av den 2 november i år som de tre borgerliga partierna enades om? Jo, det var att arbetsgivaravgiften -- eller löneskatten, som ni moderater så gärna vill beteckna den, eftersom det låter bättre i er propaganda -- tillfälligt skulle avskaffas, att momsen skulle sänkas med fyra procent, att ni begärde en skatteutredning och dessutom gjorde något som är ganska onödigt i riksdagssammanhang, nämligen träffade en överenskommelse om räntan -- herrarna vet ju att det är riksbanksfullmäktige som beslutar om räntan. Var det något av detta -- att momsen skulle sänkas med fyra

procent och att arbetsgivaravgiften skulle tas bort — som föreslogs när vi förde finansdebatten i mars eller när vi behandlade kompletteringspropositionen i maj? Det var de viktiga ingredienserna som ni kom på *nu*! Jag tycker att herr Burenstam Linder hade alldeles rätt, när han sade att han inte gärna ville skryta. Han hade sannerligen ingenting att skryta över, eftersom ni har lagt fram de här förslagen först nu.

Det var intressant att lyssna när herr Burenstam Linder talade om selektiva åtgärder och alla de bekymmer som är förknippade med dem. Han sade att det var svårt att hantera informationen, att en selektiv politik alltid leder till byråkrati och godtycke. Han sade vidare att en sänkning av energiskatten, som skulle tillämpas i vissa fall, också kan bli godtycklig. Om företagen skall ha möjlighet att erhålla investeringsavdrag, lagerstöd, utbildningsbidrag, frisläpp av investeringsfonder och annat, kan det — som herr Burenstam Linder sade — leda till en understödstaranda hos företagen. Det var intressant! Herr Burenstam Linder känner givetvis svensk företagavärld mycket bättre än jag, men jag hade verkligen inte trott att företagen i denna situation skulle gripas av någon understödstaranda.

När herr Burenstam Linder hade räknat upp alla de bekymmer som är förknippade med selektiva åtgärder trodde jag att han hade ändrat sig sedan finansutskottet justerade sitt betänkande den 30 november. Vad ni gör är nämligen att ni accepterar alla de selektiva åtgärderna! Om det skulle finnas någon logik i vad herr Burenstam Linder sade borde han yrka avslag på selektiva åtgärder, och det skulle vara tillräckligt i dag med de generella åtgärder som ni föreslår och tydligen tror alltid leder till framgångsrika och snabba resultat.

Här har sagts mycket annat. Herr Löfgren talade mycket om utskottsbehandlingen och om att det inte gick att finna samlande lösningar. Jag vet inte vem vi skall ge skulden för det. Någon större entusiasm från den borgerliga sidan när det gäller att finna samlande lösningar har jag i varje fall inte kunnat märka, herr Löfgren. Ni säger att gapet mellan en moms på 15 procent och en på 11 procent är fyra procent. Ja, det är alldeles klart att skillnaden formellt är så stor, men vi på den socialdemokratiska sidan är inte alldeles säkra på att det verkligen skulle få ett sådant genomslag på priserna om man följde ert förslag.

Herr Kristiansson i Harplinge ondgjorde sig över beredskapsarbetena och omskolningsverksamheten. Han sade att det är ett bevis på misslyckande i politiken att människor t. ex. måste sättas i omskolning. Ja men, herr Kristiansson, är det ett misslyckande? Är det inte — i den ekonomi och i den strukturomdaning som vi befinner oss i — samhället som måste rycka in och se till att människorna får omskolning? Vi accepterar inte det resonemanget att beredskapsarbeten är någon sämre form av arbete eller att omskolning skulle vara ett bevis på misslyckande. Jag föreställer mig nämligen, herr Kristiansson, att många jordbrukare redan har varit föremål för omskolning och att många kommer att bli det, eftersom den näringen kommer att sysselsätta ett allt mindre antal. Herr Kristiansson i Harplinge såg *en* ljuspunkt nu, och det var att vädret är ganska bra för närvarande, vilket skulle gynna konjunkturen. Det var ju för väl att det finns något som kan vara ljuspunkter. Men, herr

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Kristiansson, när det gällde att försöka tala om vad dessa generella åtgärder som ni vill lägga ovanpå regeringens förslag kostar, då var inte frimodigheten stor. Det går inte att bestämma priset, sade herr Kristiansson. Nej, det tror jag det, det går inte att bestämma priset. Ni vill inte bestämma det, ty ni i centerpartiet tycker nog att ni är ute på äventyrliga vägar, ni som ändå i så många andra sammanhang gett sken av att ni intar en annan inställning och för en annan politik.

Herr talman! Jag skulle vidare vilja anföra att den nya enkammarrens första session troligen kommer att ge grundlagberedningen vissa erfarenheter i dess fortsatta arbete, och forskare på det statsvetenskapliga området kommer säkert att finna många intressanta händelser under detta första år.

Men vad menas med en händelse? I § 55 riksdagsordningen heter det så här: "I frågor som omedelbart föranledas av något av riksdagen redan fattat beslut eller av annan under riksdagen inträffad händelse, må motion väckas, så länge session pågår." Så lyder paragrafen. Nog om detta.

Jag känner endast ett behov av att framhålla att grundförutsättningen för att finansutskottet i fredags på riksdagens bord kunde lägga sitt omfattande betänkande, som vi nu har att diskutera, har varit ett tappert arbetande sekretariat och kansli och den goda samarbetsvilja som visats från övriga elva involverade utskott, inte minst deras sekretariat.

Det har varit många turer från den borgerliga oppositionens sida i utskottet. Först skulle vår remiss till de andra utskotten endast avse tekniska frågor. Den socialdemokratiska majoriteten i finansutskottet ansåg att utskottet lämpligen inte borde sätta sig på de andra utskotten och föreskriva hur deras yttranden skulle utformas.

Följande vecka var den borgerliga propän att det räckte med yttranden från de andra utskottens sekretariat. Vi avvisade även denna tanke. Vi hävdade hela tiden att hela problemkomplexet måste behandlas på en gång och i en helhet såväl i utskott som i kammar.

Jag har aldrig kunnat förstå centerpartiledaren när han i debatten den 3 november hävdade, att vissa av delförslagen i de motioner som väcktes den 14 oktober kunde behandlas med förtur. Det var enligt hans uppfattning förslag som inte hade något samband med de förslag regeringen hade aviserat i kommunikén samma dag. Vilka delförslag hade den karaktären? Framstod det inte då, så måste det väl göra det i dag, ty herr Fälldin har väl läst finansutskottets betänkande? Alla de förslag som har ställts är av den arten att de har måst belysas och behandlas i ett enda sammanhang, och regeringspropositionen, ärade kammarledamöter, satte verkligen fart på oppositionen, så att vi fick ytterligare ett tjugotal motioner!

Vi socialdemokrater har beskyllts för att ha velat förhåla, men vi har inte förhalat behandlingen av denna fråga. Vi har arbetat så fort vi har kunnat. På två punkter har vår uppfattning och utskottsminoritetens skilt sig åt. Vi har ansett att det var inte bara önskvärt utan också nödvändigt att göra denna slutliga sammanvägning av förslagen om konjunkturstimulans med utgångspunkt både i föreliggande motioner och i propositionen. Det vore ohållbart att först kasta sig över och besluta om en del av

förslagen och sedan om de övriga. Vi har ansett det självklart att respektive sakutskott skulle få yttra sig över de förslag som angår deras specialområden. Jag tror att det var en lycklig åtgärd som de borgerliga dock inte ville vara med om. Det behöver inte särskilt noteras att de största riskerna för försening uppkommit genom att de borgerliga ledamöterna i en del utskott – inte i alla – vägrat att argumentera i sak, och det var i sanning en mycket egendomlig inställning.

Låt mig säga inför det ofta upprepade talet om socialdemokraternas omedgörlighet, att det har känts olustigt – efter högtidliga deklarationer från borgerligt håll om att inte gräva skyttegravar – att som utskottsordförande plötsligt mötas av en helt fastlåst borgerlig position. Att det inte förelåg någon som helst borgerlig kompromissvilja märkte vi vid kontakterna i utskottet. Vilka skrivningar som än erbjöds, så blev det reservationer. Men det var kanske lika bra att linjerna klarnade på ett tidigt stadium, men kom inte mot den bakgrunden och tala om socialdemokratisk omedgörlighet.

Herr talman, onsdagen den 3 mars hölls vårens första finansdebatt i denna kammare. Det sades då många kloka ord, och det sades några mindre kloka. Jag vill citera de två första meningarna i det allra första anförandet i marsdebatten, herr Fälldins: "Herr talman! Den ekonomiska politiken har under hösten och vintern i allt större utsträckning fått den inriktning som vi i centerpartiet efterlyste under fjolåret, både före och under valrörelsen."

Huruvida det var klokt sagt eller inte kan vara svårt att ha en mening om. Ingen reagerade särskilt då på detta yttrande. Ingen reagerade heller särskilt mycket över vad herr Fälldin sade i sin avslutning av anförandet: "Finanspolitiken bör utformas så att den främjar arbetsvilja och enskilt sparande. - - - Budgetunderskottet kan - - - väntas öka inte obetydligt. - - - Detta inskräper ytterligare nödvändigheten av att riksdagens utgiftsprövning blir restriktiv, särskilt med hänsyn till pris- och kostnadsutvecklingen och de krav på den ekonomiska politiken som ett återställande av bytesbalansen ställer."

Det där var hedervärda ord om betydelsen av sparande och restriktiv utgiftsprövning och inte anmärkningsvärda på annat sätt än att de yttrades i ett unikt läge i svensk ekonomi, i ett läge där den privata konsumtionen faktiskt minskade och sparandet bara steg och steg. Det är lätt att vara efterklok, men ingen bedömde det *då* som angeläget att stimulera den privata konsumtionen. Att det *då* faktiskt fanns ett visst sådant utrymme behöver vi inte diskutera. Vi kan nu bara konstatera att det var så.

Vad vi mer kan konstatera är hur smala marginaler vi arbetar med i den ekonomiska politiken. Det räcker med att som under år 1970 lagerpåbyggnaden får en oväntad storlek för att en god konjunktur skall slå om i en överkonjunktur. Det räcker, som t. ex. under första halvåret 1971, med en oviss avtalsrörelse och den osäkerhet en sådan skapar för att en balanserad konjunktur skall förbytas i en dålig konjunktur.

Vi står alla i våra bedömningar på osäker grund, och jag kan inte uppbåda någon stark indignation över att moderaterna i sin partimotion i januari månad för snart ett år sedan spädde att en förväntad uppgång i

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

den amerikanska konjunkturen kunde väntas få expansiva återverkningar på den västeuropeiska ekonomin. Det skrev moderaterna. Verkningsfrån den amerikanska ekonomin har det blivit men inte precis av det slaget.

Låt mig avsluta med någonting ur folkpartiets fatabur. Vi hade sent i våras — jag tror det var den 27 april — vissa problem med att få de borgerliga ledamöterna i finansutskottet att avstå från att stödja en folkpartimotion, där motionärerna ville ge mycket kraftiga räntestimulanser — 17 å 18 procent på årsbasis — för att förmå folk att inte konsumera de pengar som skulle betalas ut i retroaktiva löner och senare i överskjutande skatt. Motionärerna bedömde då situationen på det sättet att man borde återupprepa det s. k. Strängaspelet. De som argumenterade för den här motionen var inte några särskilt bra spåmän. På andra sidan sommaren överbjuder sedan partierna varandra i fråga om konsumtionsstimulerande åtgärder och säger: Bara nu inte människor till råga på olyckan går och spar de pengar de får ut retroaktivt eller i skatteåterbäring!

Jag säger inte det här för att anklaga någon särskild. Det är svårt redan att veta vad som har skett under den närmast gångna tiden, det är besvärligare att veta vad som händer i nuläget och det är extra svårt att göra framtidsbedömningar. Och ändå måste vi göra dem. Vad vi vet är att det tar lång tid innan ekonomisk-politiska åtgärder når full effekt, och det medför att det är så förfärligt lätt att bli efterklok. Vem minns inte skallet på regeringen 1969 och våren 1970 för den hårda kreditåtstramningen? På hösten 1970 anklagades sedan regeringen för pris- och kostnadsstegringarna, som utan kreditåtstramningen säkerligen hade varit mycket större. Likadant är det nu — man tror att åtgärder som föreslås ena dagen skall ge verkningar nästa dags morgon. Det tror inte regeringen, och det tror inte finansutskottets socialdemokrater heller.

När finansutskottets majoritet tidigt i våras pekade på de många ovissa dragen i konjunkturutvecklingen och tillrädde regeringen en hög beredskap, om den internationella konjunkturen skulle utvecklas svagare, så var det — det vill jag konstatera — en uppmaning som inte föll på hälleberget. Regeringen har under året steg för steg infört lättnader i den ekonomiska politiken och i skilda etapper alltifrån månadsskiftet mars-april satt in mycket kraftiga stimulanser i form av vidgade investeringsramar för statliga byggen, statliga och kommunala industriställningar, skolor, sjukhus- och bostadsbyggande, utbildningsinsatser, investeringsfondsfrisläpp, beredskapsarbeten, höjda investeringsavdrag. Det har varit massiva insatser. De skall börja ge resultat nu.

Alla som något så när lever med i det ekonomiska livet kan också konstatera att detta är vad som har skett. Sedan kommer oppositionen solbränd och yrvaken tillbaka efter semestern, sedan allt det här har gjorts av regeringen, och presenterar tre förslag till konjunkturstimulans som om ingen hade tänkt på det tidigare. Det är klart att med starkt slöd i tidningarna kan man lyckas med det mesta, kanske också med att få situationen att framstå så. Men sanningen är ju att den eventuella förbättring — relativt till säsongläget — som jag hoppas vi får uppleva, den måste i första hand tillskrivas de åtgärder som vidtogs av regeringen redan

i våras och i somras, inte de åtgärder som diskuterats nu i höst. Huruvida de är väl avvägda stäms av med verkligheten framåt våren och sommaren 1972. Så svår är den ekonomiska politiken. Får man då göra det så lätt för sig som oppositionen här har gjort?

När vi i mars här i kammaren debatterade den ekonomiska politikens inriktning var vi — som jag tidigare har snuddat vid — eniga i ganska mycket. Jag kunde i mitt inlägg konstatera att det förelåg enighet så långt som det gällde de mål som var uppställda i finansplanen för 1971. Den enigheten förelåg i huvudsak också vid den stora ekonomiska debatten sista riksdagsveckan på försommaren. Vi hade litet olika åsikter om hur vi skulle formulera meningarna om bl. a. investeringsfonder och räntepolitik, det är riktigt. Men det fanns *då* inga yrkanden från borgerligt håll om vare sig avvecklande av arbetsgivaravgifter för företagen eller sänkt moms, vilket jag varit inne på inledningsvis. Även i utskottsreservanternas skrivning i maj-juni betonades ju att utrikesbalansen på sikt utgjorde ett bekymmer och att politiken måste formos därefter. I utskottsreservanternas skrivning återknöts likaledes till behovet av en stram finanspolitik under budgetåret 1971/72. Vi var också eniga — såvitt jag kan komma ihåg — om att den närmare insatsen därefter fick bedömas när avtalen var klara.

Regeringens åtgärder kom slag i slag under våren, sommaren och hösten, som jag här har beskrivit.

Vad den borgerliga oppositionen nu vill blev inte klart förrän i november, och det är inte regeringens fel. Faktum är ju att den borgerliga oppositionen ännu vid finansutskottets justeringssammanträde för sju dagar sedan inte riktigt hade bestämt sig för vilka bestämmelser man skulle ha vid investeringsavdrag för byggnader. Vad är det då som skiljer oss åt?

För det första glömmer oppositionen i iveren att lägga fram lättbegrip-
liga och populära förslag alla sanningar man tidigare uttalat om de långsiktiga målen för den ekonomiska politiken. Glatt öser man på med bostadstillägg till barnfamiljerna — moderaterna gör det inte — och barnbidrag, avskaffar arbetsgivaravgifter och sänker momsen med 4 procent förutom allt annat. Det kan inte vi socialdemokrater godta.

För det andra satsar regeringen direkt där insatserna kan ge sysselsätt-
ning utan en rad förseningar. Detta ger en direkt effekt som inte en momshöjning ger, vilket för övrigt mycket värtaligt har utvecklats i centermotionen 1490, som väcktes den 14 oktober. De arbetslösa behöver vårt stöd, företagen behöver kunna producera på lager. Sedan har våra förslag den fördelen att de kan trappas av när konjunkturen förbättras.

För det tredje innebär regeringens förslag i motsats till oppositionens att de konsumtionsstödande åtgärderna koncentreras till de grupper i vårt land som allra bäst behöver ett förbättrat stöd. Pensionärerna får, som jag sade tidigare till herr Hermansson, ett extra tillskott, och barnfamiljerna med de höga hyrorna får i avvaktan på den nya reformen ett extra stöd första halvåret 1972. Vi har inte outsinnliga källor att ösa ur, och då får vi ta det som vi anser vara viktigast.

För det fjärde glömmer oppositionen, när man nu tar alla förslag och

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

staplar dem på varandra, att det är lätt att elda på i pannorna men svårare att dämpa en eld som fått spridning. All den likviditet som byggs upp kommer att vara ytterst svårkontrollerad när ekonomin tar fart. Och vilken importväg blir det inte när momsen så småningom skall höjas igen. Vad händer då med vår valutarenserv i en orolig valutavärld?

Nej, erkänn på oppositionsbänkarna att ni har spekulerat litet väl vilt! Ni kan inte i dag stå till svars med att ta hela regeringens paket och ovanpå det lägga avskaffad arbetsgivaravgift, 4 procents sänkt moms och – i centerns och folkpartiets fall – dessutom både höjt familjebostadsstöd och höjda barnbidrag. Jag tycker nog att krokarna har blivit litet i grövsta laget.

Särskilt förvånar mig centerns agerande. Varför just centerns? Det är tre skäl. Centern är det största oppositionspartiet. Vi socialdemokrater väntar oss även under den nya ledningen en viss självständighet i centerns bedömning. Centern framträder också i svensk politik med anspråk på att företräda en sorts mellanlinje, att, som den förre centerledaren sade, göra "lagom" avvägning.

Är nu centerns ställningstagande lagom? I sin partimotion 1490 av den 14 oktober, som jag nyss nämnde, anger centern som skäl till att den privata konsumtionen minskades under första halvåret 1971 kommunal-skattehöjningarna, prisstegringarna och den försiktighet som den spända och utdragna avtalsrörelsen manade till. Efter avtalsrörelsen, säger man, måste bedömningen dock vara att köpkraften ökat. Det är uppenbart att en ökad köplust börjar göra sig gällande. Ytterligare uppgång kan väntas när de retroaktiva lönerna helt utbetalas och den nya lönehöjningen vid årsskiftet trätt i kraft. Man fortsatte med att framhålla att konsumtionsstimulanser inte har lika direkta och omedelbara sysselsättnings effekter som andra åtgärder vilka centern då förordade. Huvudvikten i ett åtgärds paket måste därför läggas på de mera direkt sysselsättningsstimulerande insatserna. Och i fråga om momssänkning sade centern den 14 oktober att en allmän momssänkning kunde befaras leda till en icke önskvärd importökning. Så lät det den 14 oktober.

Men 14 dagar senare byter centern linje och ansluter sig till moderater och folkpartister. Vad hände under de där dagarna? Var det så att herr Fäldin blev instängd i herr Bohmans sovvagnskupé mot Jönköping och inte slapp ut förrän han skrivit på? Kom det så nya fakta att centern helt kunde kasta sin uppfattning över bord? Och i så fall: Vilka fakta?

Än märkligare blir det när centern sedan utan att rodna sväljer också regeringens omfångsrika paket. Vart har då centerns "lagom" tagit vägen? Nog är man bra långt borta från den uppfattning och avvägning man med pukor och trumpeter presenterade i början av oktober. Jag vill påpeka att det jag nu ifrågasätter inte har med kompromissvilja att göra utan med förmågan att presentera ett välunderbyggt alternativ och sedan stå för det – åtminstone under en månads tid. Inför så snabba anpassningar i den ekonomiska politiken som centern här presterat får man kanske lov att erkänna att regeringens åtgärder ter sig långsamma!

Det går inte längre att förneka det faktum att de borgerliga här för en äventyrspolitik. Man lägger förslag till riksdagen av en viss storleksordning. Man kommer på bättre tankar och gör en överenskommelse de

borgerliga partierna emellan. För centerns del innebär kompromissen en helomvändning -- ovanpå de egna förslagen läggs folkpartiets om sänkt moms. Men man har svårt att välja också mellan de nya egna förslagen och regeringens förslag och därför säger man ja till alltihop. Det är rimligt att räkna med att den insats som centern på det här sättet i slutskedet voterar för är cirka fyra gånger så kraftig som den injektion man i sin motion av den 14 oktober argumenterade för. Vad är det som har hänt? Skulle inte vi i finansutskottet sikta till att göra en samhällsekonomisk avvägning av insatserna? Hur kan då framför allt centern men även övriga borgerliga partier hamna så långt borta från vad som bara en månad tidigare var det väl avvägda? Så är det tydligen när man inte vill ta ställning och välja. Men det är en lättsinnig politik. På 14 dagar en fördubbling av insatserna, på en månad en fyrdubbling, nämligen för centern.

Nu finns det, herr talman, en brasklapp instoppad i den borgerliga reservationen 1 vid finansutskottets betänkande. Om de generella insatserna sker minskar behovet av selektiva insatser. "Att utskottet ändå inte velat föreslå ändring av i propositionen begärda anslag till selektiva åtgärder beror på att medlen anvisas som reservationsanslag och sålunda sannolikt blott i begränsad omfattning kommer att behöva tas i anspråk därest föreslagna generella åtgärder genomförs", säger de borgerliga i sin reservation.

Vad det förhållandet att pengarna anvisas över reservationsanslag har med saken att göra förstår jag över huvud taget inte, och om man menar -- som det står -- att behovet av pengar skulle minska vid generella insatser just därför att det är fråga om reservationsanslag förstår jag ännu mindre. Reservationsanslag brukar man ta till bl. a. för att pengar på de anslagen går åt ganska lätt.

Men oberoende av det är den borgerliga minoritetens ståndpunkt i sakfrågan oförståelig. Försvinner behovet av ökade byggnadsarbeten och industribeställningar för statens och affärsverkens räkning för att momsen sänks? Alla de angelägna arbeten på vägar, miljövärdsanläggningar, daghem och skolor för vilka kommunerna beredvilligt ställer upp -- försvinner behovet av dem som genom ett trollslag om momsen sänks med 4 procent? Hade ni verkligen trott det, då kunde ni med gott samvete ha yrkat avslag på regeringens förslag. Men momssänkningen leder kanske inte till någon köprush utan till ännu mer ökat sparande -- ja, köplusten avtar måhända rent av i avvaktan på att priserna på varorna skall sänkas i affärerna. I själva verket är ni så osäkra på verkningarna av era förslag att ni inte har velat låta dem stå mot regeringens. Era förslag garanterar inte en enda arbetslös jobb. Det är det som är verkligheten.

Däremot råder det ingen tvekan om att en momssänkning bidrar till att höja likviditeten i penningssystemet och bäddar för stora problem när den likviditeten så småningom måste sugas upp. Det är där riskerna med den sänkta momsen ligger.

I debatten i höstas, alltså för en månad sedan, väjde sig centerpartiledaren herr Fäldin mot beräkningar över hur mycket alla de förslag han ställde skulle komma att kosta årligen genom att hänvisa till att insatserna skulle avvecklas så snabbt det gick. De skulle inte vara kvar en

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

månad längre än nödvändigt. Och 475 miljoner kronor per månad skulle det kosta, bedyrade herr Fälldin. Men det är nog att tro att ekonomisk politik är alltför enkel. Man kan inte bara en månad vrida på kranen och säga: Nu släpper vi loss 475 miljoner; nästa månadsskifte är konjunkturen annorlunda, och då drar vi åt den här kranen. Vips uppstår då precis den effekt som man vill nå. Nej, jag tror herr Fälldin om mycket gott, men jag tror inte att han själv tror på vad han har sagt i det sammanhanget. Han har väl gjort det därför att han har känt sig trängd när vi sagt vilka bekymmer som skulle komma att uppstå om vi genomför centerens förslag.

Förr fanns det ett borgerligt parti som bedrev kvartalspolitik. Vi har talat om det partiet många gånger. Nu har centern blivit ännu duktigare; där säger man att man nu skall försöka bedriva månadspolitik. Men att ekonomisk politik är så enkel som att man ena månaden skruvar på en kran så flödar aktiviteten och sysselsättningstillfällena ökar, och nästa månad stänger man av kranen, tror herr Fälldin säkert ändå inte. Men i det trängda läge han är i denna gemenskap har han alltså varit tvungen att ändå säga det. Jag tror det är en önskedröm som centerledaren beskriver; den har ingenting med verkligheten att göra. Tänk om den ekonomiska politiken vore så enkel att bedriva, när atstramningsåtgärder i stället i själva verket enligt fackekonomer tar 12–18 månader innan de ger effekt och stimulansåtgärder ibland inte ger någon effekt alls.

Herr talman! Det skulle vara mycket mera att säga i detta sammanhang, och jag får säkerligen anledning att återkomma. Jag vill nu bara yrka bifall till finansutskottets hemställan på samtliga 33 punkter.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! För undvikande av missförstånd vill jag först säga att jag aldrig har anklagat utskottet för att inte ha arbetat tillräckligt snabbt när arbetet verkligen kom i gång. Vi har haft en vecka på oss för att klara av hela detta stora arbete, och det är väl så snabbt som det över huvud taget är möjligt att prestera någonting av det slag det har gällit.

Nej, den anklagelse som jag riktade, och som jag tror att också övriga talare från oppositionssidan har framfört, var riktad mot regeringen för att inte ha lagt fram en proposition den första dagen då detta var möjligt. Det var där vi fick en månads försening.

Utskottsordförandens anklagelse mot oppositionspartierna och inte minst mot centern var så formad att han nära nog avkrävde oss ansvaret för den politik som bedrivs här i landet och att det var vi som var ansvariga för att det inte skedde någonting på det här området. Det menar jag är helt orimligt. Det måste ju ändå vara regeringen som har ansvaret. Första gången som oppositionspartierna hade möjligheterna att agera var ju den första dagen som riksdagen var samlad, och då agerade vi också på det sätt som var möjligt. Men om den proposition som nu har sambehandlats med motionerna hade legat färdig den gången, så skulle vi rimligen också ha varit färdiga åtminstone en månad tidigare. Och jag vill än en gång säga att jag tror att den månaden hade varit mycket väsentlig. Det är väl ändå inte så, herr Ekström, att regeringspartiet menar att det är bra om de här åtgärderna börjar verka fram på sommaren? Avsikten har

väl rimligen varit att de skulle få effekt snarast möjligt. Med hänsyn till formaliteterna är det inte möjligt att få full effekt av dem den goda vintern till trots — den måste naturligtvis vara en ljuspunkt i det här sammanhanget.

Det är en feltolkning herr Ekström gör när han säger att jag har ondgjort mig över beredskapsarbeten och omskolning. Det har jag aldrig gjort. Jag har sagt, att när vi har 71 000 personer arbetslösa och ungefär lika många i endera omskolning eller beredskapsarbete, måste den fulla sysselsättningens politik som sådan ha misslyckats. Det är vad jag har sagt i det sammanhanget, och det tar jag inte tillbaka.

Herr Ekström tog upp frågan om priset för de föreslagna åtgärderna. Jag sa att det inte tjänar så mycket till att diskutera priset, eftersom ingen kan säga vad dessa åtgärder slutligt kostar. Det vidhåller jag. Man kan säga att arbetsgivaravgiftens slopande kostar så och så mycket på en månad. Men om det är riktigt som man säger i den socialdemokratiska vulgärpropagandan, att detta leder till att man ökar inkomsterna för företagen, måste ju finansministern rimligen ta in en ganska god del av detta i skatt, vilket reducerar det här paketet. Nu tror jag inte att det annat än i undantagsfall är på det sättet att inkomsten ökar i samma mån. Den verkliga effekten av detta förslag är emellertid att företagen inte behöver friställa människor i den utsträckning som man annars kommer att göra.

Jag vill ännu en gång understryka att skillnaden mellan vår syn på den här problematiken och regeringens är att regeringen menar att man skall pressa företagsamheten så långt att det brister och sedan ta hand om de arbetslösa. Det är väl gott och väl att man gör det, men det vore rimligen bättre att man vore ute i tid för att så långt det är möjligt skapa förutsättningar för att behålla dessa människor i deras ordinarie sysselsättning. Det är effektivare, billigare och bättre för de människor det är fråga om.

Att dessa åtgärder kommer att leda till en större underbalansering av budgeten är vi fullt medvetna om. Jag kan redovisa siffror för de gångna åren, då vi haft en underbalansering av mycket stora mått också under en högkonjunktur. Skall man någon gång ha en underbalansering, är det väl rimligt att ta den i en konjunktur som den vi nu har.

Slutet av herr Ekströms anförande — en rätt avsevärd tid använde han till det — var en vidräkning med centerpartiet. Jag undrar om det inte vore klokt av herr Ekström och även andra socialdemokrater att också när det gäller kritiken mot centerpartiet tillämpa begreppet "lagom".

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det bär mig nästan emot att gå i polemik med finansutskottets ärade ordförande. Jag har alltid funnit honom konciliant och måttfull i både yttranden och åthävor. Jag känner inte riktigt igen honom i dag. När han försöker göra en beskrivning av behandlingen i utskottet och hur det sannerligen inte har funnits några som helst bevis för en vilja till samlande lösningar ifrån oppositionens sida, tror jag nog, att herr Ekström är fullt på det klara med att finansutskottet inte i denna affär är det mycket betydelsefulla utskott som kan finna alla sådana

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

lösningar vid sidan av partiledare och regering. Hade det funnits någon som helst vilja från den socialdemokratiska regeringens sida att få till stånd samlande lösningar, är jag säker på att det hade framställts förslag till finansutskottet och dess ordförande som inneburit möjligheter till sådana lösningar. Jag tror att det då också hade gått att få fram någonting av detta. Vad som var det väsentliga felet är ju att det inte fanns något samlande förslag från regeringens sida som riksdagen kunde ta upp till behandling vid höstriksdagens början. Det är detta som vi från oppositionens sida har varit mycket mycket illa berörda av, detta att regeringen inte kom med förslag som var angelägna så att man kunde handla snabbt.

Jag vill också säga att när vi inom utskottet - det vet ju herr Ekström mycket väl - försökte få en behandling i den ordning som skulle ha varit nödvändig för att få snabba beslut, fälldes ju sådana yttranden som att det från vår sida bara var jippon osv. Det är alldeles självklart att man under sådana förhållanden har fått klart för sig att det inte fanns något speciellt intresse att få till stånd några samlande lösningar.

Jag är ganska oroad av att herr Ekström kan ta i sin mun sådana uttalanden som att det inte är säkert att våra stora förslag skulle kunna ge en enda arbetslös person arbete. Å ena sidan är de här lösningarna stora och kostbara men å andra sidan vill herr Ekström inte tillmäta dem någon betydelse. Det är alldeles självklart att vi som ser praktiskt på tingen har en annan uppfattning.

När herr Ekström sedan ger sig in på bedömningen av konjunkturpolitiska uttalanden från partiledare och andra, tror jag att herr Ekström har gett sig ut på ganska tunn is. Han kommer nog att bli motsagd på den punkten. Det har ju faktiskt funnits många uttalanden som har gett anledning till att man måste förstå att man från oppositionens sida verkligen har påtalat att läget har varit betydligt mera allvarligt än vad som har framkommit från regeringens sida.

Om herr Ekström tyckte att jag sade att skillnaden, gapet, mellan ett pris med moms på 15 procent och 11 procent är 4 procent, vill jag påminna om att jag sade att det också blir 4 procent. Jag har nämligen den uppfattningen att vårt lands affärsmän känner så stort ansvar att de verkligen utnyttjar en momssänkning till att sänka priserna och inte stoppar de där prisskillnaderna i egen ficka. Jag tror att vi skall hålla den svenska affärsvärlden räkning för att vara ärlig och uppriktig i sitt handlande.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Ett av herr Ekströms huvudargument var att oppositionen hade blivit efterklok och att det egentligen inte har sagts någonting som utgör stöd för våra försök att åberopa ett större förutseende än det som regeringen har visat. Men man kan läsa den reservation som vi gemensamt från borgerligt håll avgav i våras i samband med att kompletteringspropositionen behandlades. Jag kan citera några meningar för herr Ekström.

"I motioner från nämnda partier under allmänna motionstiden" - dvs. redan i januari - "förordades också en något mera expansiv ekonomisk politik under 1971 än vad som förutsattes i finansplanen.

Utskottet konstaterar att utvecklingen under den gångna delen av 1971 i stort sett bekräftat riktigheten i den bedömning, som gjordes i dessa motioner.

Vad som nu främst oroar är ökningen av arbetslösheten. Med hänsyn till de säsongmässiga variationerna i arbetskraftsefterfrågan kan man befara att arbetslösheten blir mycket omfattande under vintern 1971/72, om inga särskilda åtgärder vidtas."

Man kan ju gräla om hur kloka och förutseende vi var den gången. Jag tycker ändå att det finns belägg för vad vi har försökt säga, nämligen att vi på ett tidigt stadium varnade för de problem som faktiskt också har uppstått. På det mera konkreta planet yrkade vi på lättnader i kreditpolitiken, ett allmänt frisläppande av investeringsfonder och framför allt en skatteutredning för att ge ekonomiskt stöd och stimulans. Vi krävde att konjunkturreserven i fråga om bostadsbyggande skulle utnyttjas samt att man skulle göra något åt marginalskatteerna.

Allteftersom det har blivit klart att denna bedömning, som vi gjorde redan i januari, var ganska förnuftig, har kraven självfallet vunnit ökad skärpa. Jag tycker att herr Ekström, i stället för att höja rösten så oerhört, då skulle erkänna att oppositionen här faktiskt hade rätt, trots att den inte alls har de utredningsresurser till sitt förfogande som en finansminister har.

Det fanns också i herr Ekströms anförande en litet ironisk släng om att oppositionsledarna hade enats om att man skulle sänka räntan, vilket ju ankommer på riksbanksfullmäktige. Oppositionsledarna sade väl att riksdagen skulle uttala sin mening. Däremot sade regeringen i sitt lilla pressmeddelande i början av riksdagen att regeringen hade beslutat bl. a. att industrin får emissionstillstånd för obligationslån. Så vitt jag vet är det faktiskt riksbanksfullmäktige, herr Ekström, som beslutar i den frågan. Om vi nu skall prata om sådana bagateller, var regeringens uttalande präglad av större självförhåvelse än vad oppositionen någonsin har gjort sig skyldig till i ett sådant avseende.

Herr Ekström påstod också att utskottet har arbetat så fort det har kunnat. Det är möjligt, men i så fall kan ni inte arbeta något vidare snabbt, vilket är beklagligt.

Herr Ekström ironiserar över att oppositionen vill föra "kvartalspolitik". Det låter ju litet kritiskt som begrepp. Men vi skall ändå inte tappa bort, att vill man föra en förnuftig ekonomisk politik, måste man vara beredd till snabb handling. Man får inte begagna den fördröjningstaktik som herr Sträng har använt sig av under hela detta år.

Det talades inte bara om "kvartalspolitik" utan även om "äventyrspolitik". Fråga de arbetslösa, om de hade uppfattat det såsom "äventyrspolitik" att uppfylla de krav som i våras framställdes från oppositionen. Jag tror att Ni på den frågan får svaret, att är detta "äventyrspolitik", är det ett lustigt och bra äventyr som oppositionen vill genomföra.

Oppositionens program ansågs alldeles för dyrt för närvarande. I likhet med herr Löfgren konstaterar jag den något ologiska uppläggning som herr Ekström gör. Å ena sidan säger han att inte en enda arbetslös kommer att få anställning med oppositionens program. Å andra sidan säger han att det är fantastiskt dyrbart, så att hela landet skulle vackla i

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

sina grundvalar om oppositionens program genomfördes. Till nästa replik, herr Ekström: Välj en av dessa två linjer, inte bägge!

Herr Ekström påstod att jag hade en lång lista över alla nackdelar med selektiva åtgärder. Vad jag sade var att selektiva åtgärder behövs. Men vi skall inte låta selektiva åtgärder dra för stort lass, utan de skall vara ett stöd till allmänna ekonomisk-politiska åtgärder. Eftersom det tycks vara så på regeringssidan, att man inte har insett att det finns några nackdelar alls, gjorde jag en viss granskning av de problem som faktiskt finns på detta område. Och, herr Ekström, om nu hela denna lista var helt fel; varför har då socialdemokraterna i skatteutskottet skrivit så som jag angav att de hade skrivit, nämligen att det med hänsyn till det virrvarr som skulle uppstå var helt otänkbart att genomföra en differentiering av arbetsgivaravgiften på det sätt som vi har resonerat om?

Herr Ekström förklarade att oppositionen var omedgörlig, herr talman. Herr talmannen, som inte var med i vårt finansutskott, kan ju få en känsla av att här har förekommit förfärligt stora erbjudanden från regeringen om att göra både det ena och det andra. Jag kan försäkra herr talmannen att herr Ekström inte har visat minsta medgörlighet. Är det någon här i kammaren som tror när de hörde herr Ekström från denna talarstol för en stund sedan att han var oerhört medgörlig i finansutskottet? Där fanns inte ett erbjudande, inte ett dugg. Men skulle herr Ekström för närvarande vilja visa litet medgörlighet kan han acceptera att vi har ett skattesystem i landet som medför en hel del svårigheter, och rösta med oppositionen för att få en skatteutredning; det vore en utmärkt medgörlighet på det praktiska planet.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är nästan rörande att höra dessa vädjanden om samförstånd sedan man hört att talarna så kraftfullt har dömt ut varandras förslag. Man undrar vilken av ståndpunkterna herrarna egentligen har i grund och botten.

Socialdemokraterna har å ena sidan sagt att vi lever i ett fullsysselsättningsamhälle. Arbetslöshet - långvarig, omfattande - är inte längre tillåten. Å andra sidan har man tillåtit en stor arbetslöshet, som fortfarande växer. Men då måste det väl, herr Ekström, vara fel på något - antingen på vad man ideologiskt säger eller på den förda politiken - därför att de bögge sakerna ju inte stämmer. Socialdemokraterna måste ändra endera, så att vad de säger och effekten av deras politik går bättre ihop.

Herr Ekström, ansåg mig fixerad vid Wallenbergs. Det är i så fall en negativ fixering. Andra är positivt fixerade vid Wallenbergs, och det är värre. Men jag kan ta någon annan av de 15 ledande finansfamiljerna eller de stora affärsbankerna och tala om deras företag. Är det verkligen rimligt att samtidigt som Skandinaviska banken ökar sin vinst i år med 90 procent skall av banken dominerade företag få alla dessa statliga bidrag, som regeringen och de borgerliga partierna vill ha, bidrag som i sista hand skattebetalarna får betala? Detta är en principiellt felaktig och mycket farlig linje, som socialdemokratin går allt längre in på.

Vad gäller folkpensionärernas villkor borde herr Ekström veta att vårt

parti från första början ansåg att planen för pensionstillskott var otillräcklig. Det ansåg också pensionärsorganisationerna. De krävde att planen skulle genomföras på fem och inte på tio år. Fortsatta förbättringar är nödvändiga.

Både socialdemokraterna och de borgerliga partierna säger nej till vårt partis krav att mervärdeskatten skall tas bort på matvaror. Deras argument tycker jag inte är särskilt bärkraftiga. När man talar om statsfinansiella skäl vill jag understryka att vi krävt skärpningar av skatterna på stora förmögenheter, arv och gåvor, bolagsvinster m. m. som helt kompenserar statskassan för inkomstminskningen, om man tar bort moms på matvaror.

Det handlar alltså här om vilka klasser och grupper i samhället som man vill lägga skatter på. Man måste välja mellan att antingen beskatta maten för barnfamiljerna, folkpensionärerna och alla löntagare eller att hårdare beskatta kapitalet. Vårt parti väljer den senare linjen: att beskatta kapitalet hårdare. Socialdemokraterna och de borgerliga väljer den förra linjen: att beskatta maten.

Det har också anförts att det inte går att differentiera mervärdebeskattningen, dvs. att man skulle slippa skatt på vissa varor. Men i flera länder har man i mervärdebeskattningen olika skattesatser på olika varor, med lägre skatt på matvaror, och där verkar det att gå bra.

Kravet på att mervärdeskatten skall slopas vinner stark ankläng bland löntagarna och särskilt bland barnfamiljerna. Dess genomförande skulle innebära att matpriserna i ett slag kunde sänkas med 15 procent. Det betyder mycket i löntagarfamiljernas budget.

Nu stiger livsmedelspriserna i stället kraftigt. Mervärdeskatten spelar härvid stor roll. Den höjning av momsen som de övriga partierna genomdrev vid årsskiftet betydde enbart den att man tog ut ca 1 000 miljoner kronor mera per år i moms på maten. Vid halvårsskiftet höjdes jordbrukspriserna med över 600 miljoner kronor. Nu skall de höjas igen med nära 300 miljoner. Det blir ytterligare flera hundra miljoner i ökad mervärdeskatt, som tas ut av familjerna. Om kravet att slopa moms på maten faller i riksdagen i den här omgången, så kommer det igen, var så säkra. Det är ett rättvisekrav, som kommer att vinna allt starkare anslutning.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström uppehöll sig mycket ingående vid min person i sitt anförande. Det var så ingående, att han uppenbarligen ägnat sig åt efterforskningar om vad jag gör och var jag håller till om nätterna. I och för sig är det kanske hedrande, men jag har litet svårt att förstå vad det har med politik att göra och vad det har att göra med hur vi skall gripa oss an den konjunktursituation som råder och den arbetslöshet, som jag hoppas oroar också herr Ekström. Mähända var detta en ny variant på den s. k. "högerburen" – herr Ekström nickar instämmande, och då får jag väl uppfatta det på så sätt att ni redan upptäckt att den förra varianten inte var särskilt framgångsrik. Vilket intresse svenska folket har för vilken sovvagnskupé jag använt en viss natt på resa till en särskild plats återstår att se.

Tisdagen den
7 december 1971
*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Herr Ekström återgav en del citat. Herr Ekström hade fäst sig vid vad jag sade i samband med att vi lade fram vår motion. Det är riktigt att vi mycket högt prioriterat de åtgärder vi pekar på i vår motion, men jag har också offentligen - bl. a. i TV-utfrågningen - framhållit att vi var beredda att ta en diskussion om en allmän påspädning av köpkraften t. ex. genom en momssänkning. Vi sade dock att beslut i det avseendet fick anstå till dess att prövningen i finansutskottet kom till, varigenom vi skulle få ytterligare tid på oss för att bedöma hur hela situationen utvecklades.

Det har antytts att det skulle vara fel att försöka göra en beräkning per månad av vad de av oppositionen föreslagna åtgärderna skulle kosta. Får jag då be herr Ekström, som har en annan utgångspunkt, gå upp i talarstolen och säga hur länge den nuvarande konjunktursituationen kommer att råda. Då kan vi multiplicera med antalet månader och få fram vad totalbeloppet blir. Jag är mycket spänd på herr Ekströms profetia i det avseendet. Det finns inget bättre sätt att mäta detta än att ange kostnaden per månad. Mot den beräkningen har herr Ekström klokt nog inte rest några invändningar.

Med förlov sagt tycker jag nog ett herr Ekström och andra socialdemokrater skall vara litet försiktiga med den här sifferexercisen. Jag har frågat andra socialdemokrater och jag frågar nu herr Ekström: De socialdemokratiska åtgärderna har uppgetts komma att kosta 7 miljarder kronor. Hur mycket av dessa är statsutgifter och hur mycket pengar hoppas ni på den vägen kunna engagera i näringslivet och i samhället i övrigt? Varför använder ni den bruttosiffra som ni hoppas på och inte den nettosiffra som har med statsutgifterna att göra? Det intressanta från den här synpunkten är hur mycket vi kan tillåta oss och hur mycket vi inte kan tillåta oss.

Sedan var herr Ekström så vänlig att han citerade vad jag sagt vid ett antal tillfällen under vintern, men vad herr Ekström inte tillåtit sig citera är vad vi uttalade i reservationen till finansutskottets betänkande nr 30 i våras i anslutning till den reviderade finansplanen. Där framhölls att utskottet finner det angeläget, "att den ekonomiska politiken under de närmaste månaderna får en mera sysselsättningsfrämjande inriktning än vad som förutsatts i den reviderade finansplanen. Vad som därvid i första hand bör komma i fråga är stimulansåtgärder, som utöver sysselsättnings-effekten också gör det möjligt att på sikt öka exportkapaciteten. Även om balansen i utrikesbetalningarna har förbättrats under innevarande år, är det alltså en viktig målsättning att höja kapaciteten och stärka konkurrenskraften inom näringslivet, särskilt inom den utlandskonkurrerande industrin. Utskottet instämmer i departementchefens uttalande att förbättringen i bytesbalansen i stor utsträckning får tillskrivas faktorer, som bara har temporär verkan." - Och så kommer det. - "Utskottet vill också understryka angelägenheten av att åtgärderna sätts in i så god tid att de hinner få verkan under hösten och vintern."

Det var alltså vad vi gav uttryck åt i det sammanhanget. Beträffande alla de här resonemangen fram och tillbaka som herr Ekström för får jag säga att det är smått rörande att höra herr Ekström förklara i flera omgångar att ytterligare åtgärder inte behövs och inte kan tillåtas. Sedan är det uppenbarligen inte så noga hur arbetslösheten utvecklas.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Löfgren kände inte igen herr Ekström i dag och det är inte bara finansutskottets sansade ordförande som visar upp en annan bild i dag, utan det är också den tränade partipolitikern herr Ekström som slår rundpallar, så att han drar på sig repliker alldeles i onödan.

Herr Ekström försökte måla bilden att oppositionspartiernas representanter bara skulle ha legat och sovit på badstränder och blivit brunbrända. Men det var ju herr Sträng som envisades med att hålla sig kvar i sin sommarstuga och vägrade att göra uttalanden. Jag har här en almanacka som beträffande arbetslöshetsstatistiken precis visar vad regeringen och vad oppositionen sade vid de olika tillfällena. Vi påpekade hela tiden – i april, maj, juni, juli och augusti -- att regeringens bedömning var otillfredsställande, att arbetslösheten sannolikt skulle bli väsentligt större och att man måste vidta kraftiga motåtgärder. Vi fyllde i konkret med krav på räntelättnader, krav på kreditlättnader, krav på stimulanser för näringslivets byggnader och höjning av investeringsavdragen. Sedan kom på eftersommaren -- när vi alla var litet brunbrändare, herr Ekström – kraven på en sänkning av löneskatten och sänkning av momsens. Men under hela sommaren fanns det en klar skillnad mellan den bedömning regeringen gjorde – även vid sitt extra sammanträde den 23 juli – och vad oppositionen sade samma dag och andra dagar.

Nej, herr Ekström, felet var att herr Ekström stannade kvar vid den bedömning som var möjlig att göra i mars och inte låtsades om alla de mängder av dokument som kom efteråt. Jag gissar att herr Ekström någon kväll har varit på teatern och sett på föreställningen "Stoppa världen, jag vill stiga av". Det förstår jag om en så klok människa som herr Ekström vill göra i socialdemokratins läge just nu.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är liksom herrar Löfgren och Helén faktiskt besviken på finansutskottet och finansutskottets ordförande. Jag är det särskilt mot bakgrunden av de stora förväntningar som jag själv en gång hade, som kammarens ledamöter känner till, då det gällde finansutskottets roll i svensk politik, dess möjligheter att fungera som ett självständigt och oberoende riksdagens budgetutskott. Det har nu blivit de spända förväntningarnas upplösning i intet. Tyvärr. Här fanns ändå en möjlighet för utskottet att göra en insats, och vad gjorde utskottet, herr Ekström? Jo, i själva verket saboterade man de försök som oppositionen gjorde för att få till stånd en behandling av förslagen så fort som möjligt. Och det rädde i allra högsta grad brådska när oppositionen lade fram sina förslag.

Jag vill liksom herr Helén bestämt opponera mig mot skildringen av hur oppositionen har handlat under årets lopp, under sommaren och hösten. Vad hade vi, herr Ekström, för möjlighet att konkret aktualisera de förslag, som vi talade om under sommarens och höstens lopp? Oppositionen är utestängd från möjlighet att åstadkomma konkreta resultat. Vi kan begära, vi kan göra uttalanden och rekommendationer, men det första tillfälle vi hade att göra någonting i sak var den 14 oktober. Då åberopade vi en undantagsbestämmelse i riksdagsordningen, som en del talare har erinrat om. Först då fick regeringen "eld bakom

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

svansen". Då blev det verkligen bråttom att åstadkomma någonting. Men därefter har finansutskottet saboterat och förhålat ärendets behandling under hela tiden fram till nu.

Finansutskottet utgår ifrån att den pressrelease, som presenterades den 14 oktober, är överlägsen alla de förslag som oppositionen fört fram under sommarens lopp. Vidare påstår utskottet att tillfälliga skattesänkningar aldrig har prövats tidigare. Menar man att de aldrig prövats i Sverige eller menar man att de över huvud taget aldrig prövats tidigare? Man måste mena att de över huvud taget inte prövats tidigare. Men detta är uppenbart fel.

Den nationalekonomiska expertisen är i stort sett ense om att sådana här åtgärder skall vidtagas för att åstadkomma konjunkturstimulans. Som exempel kan nämnas, att president Kennedy genomförde en sådan här åtgärd i början av 1960-talet, och flera andra regeringar har vidtagit motsvarande åtgärder. Den arbetsgrupp i OECD, som för ett år sedan utgav sin studie *Fiscal Policy for a Balanced Economy*, förordade just sådana här åtgärder för att åstadkomma en effektiv konjunkturpolitik. Även finansminister Sträng har som bekant själv förordat att skattevapnet skall användas för konjunkturpolitiska åtgärder i de direktiv, som han har givit den alltjämt sittande budgetutredningen.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle sannerligen behövas ett långt genmäle, för det är inte bara finansutskottets ledamöter som har uppträtt utan även partiledarna har tydligen haft någon anledning härtill.

Man är besviken på mig och på socialdemokraterna i finansutskottet. Jag skulle ha givit en felaktig bild av vad som förekommit i utskottet, och vi skulle inte på något som helst sätt ha velat åstadkomma samförstånd.

Vad var det då som inträffade? Den 14 oktober väcktes sju motioner, fem motioner från den borgerliga oppositionen och två motioner från vänsterpartiet kommunisterna. De borgerliga motionärerna ville få en snabbhandling av motionerna, och vi sade att detta var orimligt. Herrarna borde gå ut och fråga i näringslivet om det hade varit möjligt att få en snabbhandling så att en sänkning av momsen i realiteten skulle ha kunnat inträda den 1 november. Det var fullständigt orimligt. Den som begriper dessa frågor, och det gör många människor i näringsliv och handel här i landet, inser att det icke var möjligt.

Vad hände sedan? Den 2 november slog ni igen dörren med en ordentlig smäll och sade att ni hade kommit överens på den borgerliga sidan. Det var en signal till oss att det inte fanns någon som helst anledning att försöka åstadkomma någon kompromiss. Så länge som det förelåg så många olika förslag från den borgerliga sidan trodde jag i egenskap av utskottets ordförande att det fanns en sådan önskan, men ni hade kommit överens om att momsen skulle sänkas med fyra procent, att arbetsgivaravgiften skulle tas bort temporärt, att en utredning skulle ske om skatten och att räntan borde sänkas. Det var inte mycket mer att resonera om.

Det sades här att man inte känner igen mig. Jag vet inte vad det kan bero på. Herr Fälldin tog det så allvarligt och sade att jag forskar i vad

han hade haft för sig i en sovvagnskupé. När herr Fälldin och jag har träffats i andra sammanhang har han visat att han har ett visst sinne för humor. Nu såg han så uppbragt ut när jag undrade om han var instängd tillsammans med herr Bohman. Ta det inte så bokstavligt! Det var inte så jag menade. Herr Fälldin var ju så bestämd den 14 oktober att momsen inte bör sänkas. Men så händer någonting vid er sammankomst i Jönköping. Om det var i en sovvagnskupé eller någon annanstans intresserar mig föga. Någonting måste ha hänt eftersom centerpartiet ändrade inställning i dessa frågor.

Nej, ärade kammarledamöter, vi socialdemokrater har inte saboterat handläggningen av denna fråga. Jag upprepar att ni skall inte tro att åtgärder som man tror sig kunna sätta in den 1 november får en sådan verkan att det snabbt skulle ändra en situation. Det är icke på det sättet. Alla ekonomiska insatser har en ganska lång och efterdröjande effekt.

Jag skulle här ha sagt att icke en enda arbetslös fått arbete genom de generella åtgärderna. Jag har aldrig sagt det. Jag har sagt att det går icke att bevisa att det är möjligt att bevisa någon bestämd effekt på arbetslösheten genom generella åtgärder. Däremot vet vi att om samhället har resurser och sätter in dem, går det också att påvisa att så och så många människor kan få arbete. Om nu arbetslösheten ökade med 7 500 personer mellan oktober och november medan den under motsvarande tid i fjol ökade med 9 600 personer, kan vi konstatera att de insatser som gjorts redan innan oppositionen kom med sina förslag börjar få verkan, ty i detta konjunkturläge skulle, om insatser inte gjorts, denna ökning mellan oktober och november givetvis ha blivit mycket större.

Jag har aldrig någonsin hört att det finns någon i finansutskottet, herr Löfgren, som har sagt att era förslag har varit jippon. Det är någonting som herr Löfgren måste ha hört någon annanstans vid något annat tillfälle.

Herr Kristiansson i Harplinge är fortfarande av den uppfattningen att omskolningsverksamhet tydligen är ett visst misslyckande. Det är inte det! Vi kommer att få erfara under åren som följer, med ändrade strukturförhållanden i näringslivet, att det ständigt kommer att finnas människor som samhället måste ta hand om och omskola.

Herr Burenstam Linder erinrade nu om vad man har uttalat tidigare i finansutskottet, i reservationer. Men vad ni icke har sagt någon gång, vare sig i mars eller i maj, är att ni hade krav på att momsen skulle sänkas och att arbetsgivaravgiften skulle sänkas. Och det är det som är de två viktiga elementen i det förslag som ni kom överens om den 2 november i år.

Med vårt agerande vill vi verkligen åstadkomma åtgärder som inte står i strid med den långsiktiga målsättning som vi har.

Herr Burenstam Linder erbjöd mig att rösta för en utredning om skattesystemet. Ja, herr Burenstam Linder, jag tackar givetvis för erbjudandet att få rösta, men jag skulle vilja fråga: Vilka erbjudanden har herr Burenstam Linder givit herr Hermansson i Stockholm att rösta för en stor skatteutredning? Det har ju sagts att herr Hermansson och hans parti skulle kunna tänkas rösta för en sådan utredning, men jag tror inte på det förrän vid det tillfälle då vi går till votering.

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström verkade närmast försmädd. Han säger att ni slog igen dörren den 2 november och sedan fanns det inga förutsättningar för att kunna resonera. Jag vill fråga herr Ekström: Vilka möjligheter utnyttjade regeringspartiet därvidlag före den 2 november? Det var i alla fall närmare tre veckor. Såvitt jag vet, inga.

Jag vill också fråga: Vilka kompromisslösningar erbjöds i utskottet? Såvitt jag har uppfattat, inga.

Jag vill slutligen meddela att jag har icke sagt något nedsättande beträffande omskolningsverksamheten. När jag nu säger det andra gången hoppas jag att herr Ekström också uppfattar det.

Men vad jag har sagt är att det ändå är orimligt att vi skall ha 70 000 arbetslösa och ungefär lika många i omskolningsverksamhet och i beredskapsarbete, och därvidlag hoppas jag att herr Ekström ger mig rätt. Han kan rimligen inte - det är jag ganska övertygad om - göra gällande att detta är eller bör vara ett normalt förhållande.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först med en viss tillfredsställelse notera att herr Ekström nu har ändrat sin ton och sin framställning beträffande de generella åtgärderna. Tidigare sade han att inte en enda arbetslös kunde ges sysselsättning genom våra förslag. Nu säger han: Ni kan inte bevisa att era förslag kan ge en enda arbetslös arbete. Jag noterar att attityden nu i alla fall börjar ändra sig. Nu kan väl snart också herr Ekström inse att hans tidigare yttranden är ganska egendomliga.

Om nu herr Ekström anser att våra förslag inte skulle ge en enda arbetslös arbete vill jag fråga: Vill herr Ekström inte tillerkänna dessa åtgärder en effekt, om de hindrar att en hel del företag behöver friställa ytterligare arbetskraft?

Vidare har herr Ekström sagt att vem som helst väl kan begripa att det inte fanns någon möjlighet att vidta åtgärder så snabbt som vi i detta fall begärde. Ja men, herr Ekström, det finns väl många tidigare exempel från riksdagsarbetet på att när herr Sträng vill då går det mycket kvickt. Det tar ibland några dagar att fatta beslut som annars skulle kräva många veckor. Jag är ganska säker på att man, om man verkligen hade insett allvaret i den situation som vi befann oss i, hade kunnat få till stånd snabba lösningar.

Om det dessutom hade varit så att regeringen dröjde med att komma med förslag till riksdagen därför att man hade tankar på att ta kontakt med oppositionen för att finna samlande lösningar, skulle jag möjligen ha kunnat betrakta detta som en förklaring till dröjsmålet. Men när det nu visar sig att man inte ens hade någon avsikt med sitt dröjsmål i detta sammanhang utan ville driva sin linje utan någon som helst hänsyn till möjligheten av en samverkan, framstår situationen ännu mer oförklarlig.

Vidare kan jag inte underlåta att säga till herr Ekström, som ironiserar över att vi så sent som vid justeringssammanträdet i utskottet inte visste

hur vi skulle ha det beträffande förslaget om investeringsavdrag för byggnader, att herr Ekström inte kan vara okunnig om att anledningen till vår tvekan i sista minuten var att vi omedelbart dessförinnan hade blivit upplysta om att det krävdes ett lagförslag, som det var ganska komplicerat att författa. Fördenskull var vi tvungna att begära några timmars anstånd med att få fram vårt ställningstagande. Jag tror nog att herr Ekström, om han är uppriktig, skall göra det erkännandet att oppositionens representanter har handlat med stor energi för att verkligen medverka till att utskottsbetänkandet skulle komma fram på någorlunda rimlig tid.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström sade att utskottet inte har saboterat behandlingen av oppositionens förslag. Jag undrar då varför denna debatt förs så sent som i dag. Någon form av sabotage är det faktiskt när oppositionens förslag inte kommer till kammarbehandling förrän på detta sena stadium.

Herr Ekström sade att det inte kan bevisas att de förslag till generella åtgärder som ni från oppositionshåll anfört skulle kunna ha en gynnsam effekt på sysselsättningen. Ja, jag vet inte vilka krav på bevisning som herr Ekström har, men jag tror att jag faktiskt kan bevisa det. Jag kan inte under min korta replik på tre minuter träda i bevisning härom, men om herr Ekström vill sammanträffa med mig senare, skall jag nog på ett avgörande sätt bevisa att det faktiskt är så att en sådan generell ekonomisk politik som vi förordat har precis de verkningar som vi har angivit.

Hur är det egentligen, herr talman? Var det inte så för ett år sedan att herr Sträng föreslog att man skulle höja mervärdeskatten på vissa hushållskapitalvaror från 14 till 15 procent den 1 november? Man hade mycket bråttom; två månader innan den allmänna höjningen av mervärdeskatten skulle inträda måste vi, för att stabilisera ekonomin, göra en riksdagsuttryckning och höja mervärdeskatten på dessa varor med 1 procent. Till att börja med, herr talman: Detta är väl om något kvartalspolitik, eller månadspolitik! Och om man kan vidta en sådan åtgärd för att stabilisera ekonomin då skulle man väl också kunna gå i omvänd riktning för att stabilisera den nu.

Det är fullständigt riktigt att vi från oppositionssidan inte konkret framförde kraven på en sänkt mervärdeskatt och borttagande av arbetsgivaravgiften förrän när höstrikdagen började. Men det helt avgörande är ändå att vi från oppositionssidan har yrkat på en annan ekonomisk politik, mer expansiv än den som verkligen har förts.

När allvaret med tiden blev allt större är det också självklart att de förslag som vi framförde – och framförde med betydligt större kraft än regeringen – tog en konkret form. Det är svårt att göra konjunkturbedömningar – det har jag sagt redan från början i den här debatten – och det kan vara en anledning till att vi inte redan i våras kunde framlägga förslag till exakt de olika åtgärder som utvecklingen sedan har visat att man bör genomföra. Det avgörande är att vi i våras – ja, redan i vintras – gjorde en riktig konjunkturbedömning.

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Sedan frågade herr Ekström: Vilka erbjudanden har herr Burenstam Linder gett herr Hermansson för att han eventuellt skulle rösta för en reservation angående skatteutredning? Jag har inte pratat med herr Hermansson om saken. - På tal om herr Hermansson, som talar väl för förslaget att sänka mervärdesskatten på mat - ett förslag som det kan ligga en del i - vill jag påminna honom om en sak. Herr Hermansson kanske skulle be att vi söker en närmare anknytning till EEC, eftersom man i EEC-länderna - dessa rysliga länder - faktiskt har en lägre mervärdesskatt på livsmedel än på andra varor.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Burenstam Linder, vi är för att man skall ta bort moms på livsmedel; herr Burenstam Linder och hans parti är för inträde i EEC. De båda sakerna kan och bör icke förenas.

Diskussionen om att finansutskottet skulle ha saboterat och fördröjt behandlingen av de borgerliga motionerna är väldigt meningslös. Det kan inte vara någon fördel att genomföra felaktiga borgerliga förslag något tidigare; det måste vara en nackdel ur allmän synpunkt. Dessutom vet de borgerliga mycket väl att det varken tidigare funnits eller nu finns någon majoritet för deras förslag. Talet om fördröjning är alltså helt löjligt.

Det finns emellertid, herr talman, viktigare frågor att diskutera. Jag skall ta upp en av dem mycket kortfattat. Vänsterpartiet kommunisterna har länge fört fram kravet på en mer aktiv användning av de pengar som finns i AP-fonderna, i dag över 40 miljarder kronor. Den årliga tillväxten uppgår till 8 miljarder kronor - en siffra som kommer att öka undan för undan med fondens tillväxt. Vi har ställt kravet att en del av dessa summor skall användas för att skapa statligt ägda basindustrier i de områden som nu drabbas av avfolkning, framför allt skogslänen och i allra första hand Norrland. Genom anläggande av sådana industrier skulle man kunna bereda sysselsättning åt tiotusentals människor som nu tvingas flytta från den hembygd där de helst skulle vilja stanna kvar. Dessa basindustrier skulle bli kärnan i en allmän uppblomstring av näringslivet i dessa områden.

Vårt parti är alltså för en annan användning av medlen i AP-fonderna än den nuvarande. Vi vill att dessa lönearbetarnas pengar skall användas för att öka lönearbetarnas inflytande i näringslivet och för att trygga en bättre närings- och regionpolitik i landet. Från Landsorganisationens sida vill man som bekant också nu ha en annan användning av pengarna i AP-fonderna. Man vill att en del av medlen skall användas för inköp av aktieposter i privatkapitalistiska företag. Den linje vårt parti föreslagit anser vi ha betydande fördelar i jämförelse med den av LO föreslagna. Man slipper sammanblandning mellan lönearbetarnas och kapitalisternas pengar, man undgår höjda aktiekurser på fondbörsen som resultat av uppköpen, man undviker att stärka de kapitalistiska företagens och kapitalägarnas maktställning.

I remissdebatten i november hade jag ett meningsutbyte med finansminister Sträng om en annan användning av AP-fonderna. Herr Sträng var då mycket negativ mot våra förslag och menade att det egentligen inte fanns några pengar att ta. Det skulle vara intressant att

höra i den fortsatta debatten, om finansministern fortfarande har samma negativa inställning till en mera aktiv användning av AP-fonderna.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Här vidhåller ju fortfarande oppositionen att det skulle ha förelegat en onödig fördröjning från finansutskottets socialdemokraters sida när det gäller behandlingen av dessa ärenden. Det förhåller sig inte på det sättet. Dessa fem borgerliga motioner förelåg den 14 oktober. Vi satte omedelbart i gång med att på sedvanligt riksdagsmaner höra riksbankschefen, konjunkturinstitutets chef, arbetsmarknadsstyrelsen och finansdepartementet. Det är så vi går till väga i detta hus, och så har vi också gjort i detta sammanhang.

Herr Burenstam Linder har nu varit tvungen att erkänna att man från oppositionens sida aldrig förrän den 2 november kom med ett gemensamt förslag om sänkt moms och borttagande av arbetsgivaravgiften. Han har erkänt det, och jag tycker att det är bra. Sådana förslag fanns inte tidigare, utan vad han säger är "att man hela tiden hade talat om en annan ekonomisk politik". Det är ett typiskt resonemang. En annan ekonomisk politik! Men vad den skulle innebära konkret fick vi veta först nu i höst.

Till herr Axel Kristiansson skulle jag vilja säga att vad ni ägnade er åt från den 14 oktober fram till den 2 november var mest att uppta utskottets tid med procedurfrågor. Det var det stora och intressanta. Har aldrig någonsin herr Fälldin haft möjligheter att tala med herr Kristiansson och berätta litet om vilka kontakter som fanns mellan regeringspartiet och oppositionen under den tiden? Det hade kanske funnits anledning för herr Fälldin att berätta om det. Det var inga stängda dörrar som ni vill påstå. Men jag hävdar att ni stängde dörren i utskottet för alla samförståndslösningar, när ni den 2 november var så angelägna att sammankalla massmedia, press osv. för att tala om att nu var ni överens på den borgerliga sidan.

Herr Löfgren var inne på att det brukar kunna gå att ändra skatterna emellanåt. Ja, men frågan är vilka skatter det gäller, herr Löfgren. Gå ut och fråga i näringslivet, gå ut och fråga i varuhus och på andra ställen! Om ni väckt era motioner den 14 oktober och de remitterats till finansutskottet den 15 samt en behandlig i sedvanlig ordning skulle äga rum i utskottet så att riksdagen skulle kunna fatta sitt beslut någon av de sista dagarna i oktober -- fråga då dem som arbetar i varuhus och på andra ställen, hur de skulle ha gått till väga för att ändra momsen kanske på några nätter med de lager som de har! Nej, det var inte ett förslag som gick att genomföra.

Samma var förhållandet med folkpensionerna, där man från folkparti-håll motionerade om att det skulle utgå ett extra tillägg nu i december. Skall man inte först gå ut till ett ansvarigt ämbetsverk och fråga: Finns det möjlighet att klara detta nu? Har ni tekniska möjligheter att genomföra en sådan åtgärd? Nej då, det är bara att skriva en motion, och så framstår det som om man är välvillig emot pensionärerna för att de skall få pengar redan i december. Ni hade kunnat frågat riksförsäkringsverket, så hade ni kunnat få veta hur omöjligt förslaget var.

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Burenstam Linder inte har någon replik men jag har min kvar, vill jag tala om för herr Ekström att jag redan den 20 juli föreslog att arbetsgivaravgiften skulle borttas eller sänkas, att man också borde diskutera energiskattens borttagande, investeringsfondernas totala frisläppande och en marginalsattesänkning motsvarande vad vi sedan föreslog i vårt förslag i oktober. Till dessa åtgärder återkom jag vid upprepade tillfällen under sommarens och höstens lopp.

Det är alltså en felaktig skildring herr Ekström ger, när han påstår att vi inte har fört fram några konkreta förslag. Men vårt problem är ju att vi inte kan genomföra dem. Vi kan inte under sommaren föra fram dem i riksdagen. Det kunde vi göra först den 14 oktober, då riksdagen sammanträdde för höstsessionen.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Först ett par ord till herr Ekström, som anser att jag är för allvarlig. Jag tycker att den nuvarande arbetslöshetssituationen inte alls inbjuder till skämt; det är den enkla förklaring jag har att ge.

Eftersom herr Ekström envisas med att säga att vi kategoriskt har mönstrat ut mervärdeskatten i samband med att motionen väcktes och i mina kommentarer till motionen och eftersom han inte tror på vad jag återger från det jag sagt i massmedia, så läser jag väl innantill ur motionen, som också herr Ekström haft tillgång till under hela utskottsbehandlingen. Jämfört med regeringspropositionen har ju den motionen legat länge i utskottet. I motionen står att även i nuvarande läge synes oss en konsumtionsstimulans angelägen. Där står också att en momssänkning kan övervägas. Det stämmer precis med vad jag erinrade om i mina uttalanden till massmedia i anslutning till att motionen väcktes. Det är alltså inte någon sådan häpnadsväckande förändring av ståndpunkt som herr Ekström försöker göra gällande. Jag upprepar att herr Ekström haft tillgång till denna motion mycket länge men ändå lyckats undgå att läsa detta.

I och för sig skulle vi kunna hålla på rätt länge att citera varandra, vad vi har sagt i föredrag m. m. under vintern, våren och sommaren. Jag tror emellertid att alla de människor som lider av den nuvarande situationen i grund och botten tycker att det är en rätt tråkig upplysning som vi då ägnar oss åt. Vad människorna nu framför allt frågar efter är: Vad vill ni göra i dag? På vilket sätt vill ni angripa den här situationen för att om möjligt vrida utvecklingen rätt?

Låt mig då säga att de ekonomiska och politiska åtgärderna i dagsläget måste utformas så att de kan tillgodose flera olika syften samtidigt.

För det första gäller det att se till att de många människor som redan har blivit arbetslösa får sysselsättningsmöjligheter igen så fort som möjligt. I detta avseende måste vi som alltid lita till arbetsmarknadspolitiken och till olika slag av punktinsatser i första hand.

Men för det andra gäller det också att med förebyggande åtgärder hindra att ännu flera blir friställda och att företag skall behöva läggas ner i samma takt som hittills. Här har de generellt verkande åtgärderna bästa effekt. Målet är att få näringslivet som helhet mera motståndskraftigt och

uthålligt när det gäller att härda ut de påfrestningar som lågkonjunkturen för med sig.

För det tredje gäller det att se till att de sysselsättningsfrämjande åtgärderna inte bara ger sysselsättningsstimulans för stunden utan att de också såvitt möjligt ger stimulans och stöd för investeringar och kapacitetsutbyggnad i näringslivet, som vi kan få glädje av längre fram. Det gäller med andra ord att utnyttja de resurser i form av arbetskraft och kapital som nu finns lediga för insatser som gör oss starkare när det gäller att möta den allt knivskarpare konkurrensen utifrån. Vi har då också bättre möjligheter att hävda oss i en kommande högkonjunktur.

Sist men inte minst gäller det att trygga den ekonomiska standarden för barnfamiljer, pensionärer och andra inkomstsvaga grupper. Vi vet av erfarenhet att lågkonjunkturen och dess arbetslöshet alltid slår särskilt hårt i de grupper i samhället som har de lägsta inkomsterna. Det gäller inte minst i dagens situation, när bristen på arbete och nya inkomstmöjligheter paras med fortsatta prishöjningar.

Regeringen har i sin politik lagt tonvikten på de arbetsmarknadspolitiska och de punktvisa åtgärderna. Det gäller både om man ser till vad som har hänt under våren, sommaren och hösten och om man ser till de regeringsförslag som riksdagen skall ta ställning till i dag. Tack vare de insatser som har gjorts har vi i dag också en mycket omfattande arbetsmarknadsverksamhet i gång. De senast tillgängliga siffrorna, från oktober, visar att närmare 90 000 personer är sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Till detta kommer den sysselsättnings-effekt som uppnåtts genom frisläpp ur investeringsfonderna och andra åtgärder.

Det är väl inte heller osannolikt att det kommer att behövas mer av den sortens åtgärder i vinter. Men vad som därvidlag kommer att krävas beror delvis på i vilken utsträckning man är beredd att ta till andra medel jämsides med de här. Arbetsmarknadsstyrelsens chef, Bertil Olsson, har ju – om tidningsuppgifterna är riktiga – redan varslat om att han räknar med att verket senare i vinter måste komma tillbaka till finansministern med en begäran om ännu mer pengar för den här typen av verksamhet. Han räknar med andra ord med att det som inryms i proposition nr 140 inte kommer att räcka till för att bemästra arbetslösheten i vinter.

Jag vill för min del i det här sammanhanget understryka att jag betraktar det som självklart att arbetsmarknadsverket skall ha de medel som styrelsen hittills har begärt och också de ytterligare medel som man tror sig kunna använda på ett förnuftigt sätt. Men det allvarliga är ju att det i nuläget går mer än 70 000 registrerade arbetslösa här i landet, trots att dessa resurser har satts in. Och därtill kommer – utöver dessa 70 000 många som inte gått till arbetsförmedlingen därför att de saknar arbetslöshetsförsäkring och därför att de vet att kön av människor som står och väntar på ett nytt jobb är så lång före dem. Det är väl egentligen ingen som väntar att antalet arbetslösa skall sjunka inom de närmaste månaderna. Enbart den säsongsmässiga uppgången under vintern kommer att leda till att siffran stiger de närmaste månaderna.

Jag tycker verkligen att detta borde övertyga även regeringen om att de föreslagna punktinsatserna måste kompletteras med åtgärder som har

mera generell verkan. Det blir i längden en övermäktig uppgift att ta hand om alla arbetslösa, om man inte i en kraftig konjunktursvacka är beredd att också använda generellt verkande medel, medel som kan bromsa friställningarna. Jag menar att dagens situation är ett talande bevis för detta.

Oppositionens förslag omfattar både punktinsatser och mera allmänna åtgärder. Det finns ingen anledning, tycker jag, att — som man ibland gör från socialdemokratiskt håll — ställa selektiva och generella åtgärder, punktåtgärder och mera allmänt verkande åtgärder, i motsatsställning till varandra. Men nusituationen är som jag ser det ett bra exempel på att det i en allvarlig konjunkturedgång är nödvändigt att ta till åtgärder av båda slag — därför att de kompletterar varandra.

Av de åtgärder med mera allmän verkan som vi nu föreslår väger slopandet av arbetsgivaravgiften och nedsättningen av mervärdeskatten tyngst. Arbetsgivaravgiften är ju, hur man än resonerar, en löneskatt. På lång sikt påverkar den i första hand företagens löneutbetalningsförmåga. Men eftersom den här skatten betalas in av företagen får en tillfällig förändring först och främst betydelse för företagets likviditet och lönsamhet. En sådan konjunkturpolitiskt motiverad ändring av avgiften får därmed också direkt verkan på företagets investeringar och på deras uthållighet när det gäller att upprätthålla sysselsättningen under en lågkonjunktur. En sänkning av mervärdeskatten får en liknande verkan även om effekten här är indirekt.

Dessa risker för att en sänkning inte skulle slå igenom tyckte jag dementerades rätt kategoriskt av den avgående KF-chefen i TV i går kväll. Det var ju hans mycket bestämda mening att konkurrensen var så hård att ett borttagande av prisstoppet icke skulle leda till någon allmän prishöjning. Samma konkurrensförhållande borde ju rimligen leda till att denna sänkning slog igenom ur konsumentsynpunkt.

Nu har man från regeringshåll och från socialdemokratin här i riksdagen — och även utanför riksdagen — försökt stämpla oppositionens samlade förslag som överbud eller rent av som ett hot mot den svenska ekonomin. Resonemangen går därvidlag ut från mer eller mindre fantasifulla beräkningar av vilka verkningar förslaget har på statsbudgeten. Däremot är man uppenbarligen mindre benägen att diskutera de samhällsekonomiska verkningarna i stort.

Den enligt min mening viktigaste frågan är inte om vi har råd att i dagens läge ta ett budgetunderskott av större eller mindre omfattning. Den förbättrade valutasituationen och den åtminstone för tillfället förbättrade handelsbalansen har gjort att vi inte är lika bundna på den punkten som tidigare. Det förtjänar också framhållas att enbart de åtgärder som regeringen redan vidtagit kommer att medföra ett ganska stort budgetunderskott. Den intressantaste frågan blir emellertid i stället om vi har råd att låta 70 000 eller fler människor gå arbetslösa månad efter månad. Vi har redan sett hur det förhållandet — utöver de rent personliga tråkigheter och i vissa fall tragedier som arbetslösheten för med sig för alla dem som berörs — lett till att tillväxten i den svenska ekonomin kan sägas ha stagnerat. Produktionsökningen väntas i år bli mindre än 1 procent. Det är en lägre siffra än för något av 1960-talets

lågkonjunkturår. Det är denna stagnation som utgör ett hot mot den svenska ekonomin, mot möjligheterna till inkomstförbättringar och fortsatt reformpolitik. Det är inte en tillfällig underbalansering av statsbudgeten som innebär ett sådant hot.

Oppositionens förslag är ett uttryck för en i verklig mening aktiv konjunkturpolitik. Jag har sagt det här i kammaren redan tidigare men vill gärna upprepa det: Jag ser moderata samlingspartiets klara uppslutning på denna linje som ett steg framåt i svensk politik. Det är samtidigt beklagligt att få se socialdemokraterna så tveksamma och räddhågsna när det gäller att stå i första ledet och gripa sig an med sysselsättningsproblemen som man varit denna höst. Detta avsteg från det socialdemokratiska partiets bästa traditioner betraktar jag som en förlust och en svaghet i det svenska samhället.

Problemen i ett längre perspektiv när det gäller näringspolitiken, sysselsättningsfrågorna och situationen på arbetsmarknaden präglas i hög grad av strukturomvandlingen. Det är ett beklagligt och oroande faktum att sektor efter sektor av svenskt näringsliv får allt svårare att klara internationell konkurrens. De traditionella exportvarorna – t. ex. papper och massa, stål och järn samt verkstadsprodukter – hävdar sig visserligen relativt väl i den internationella konkurrensen. Investeringarna har varit goda, och man har undan för undan kunnat öka sin effektivitet i dessa industrisektorer. Samtidigt har emellertid företag som producerar för inhemskt behov men arbetar i konkurrens med import fått det allt svårare.

Det måste enligt min uppfattning vidtas särskilda åtgärder i fråga om vissa branscher, bl. a. därför att vi av beredskapsskäl, av säkerhetspolitiska skäl, måste garantera oss en viss inhemsk produktion. Samtidigt måste vi vara medvetna om de ökade krav som utvecklingen ställer på de expansiva branscherna. Deras produktion och exportvolym skall i framtiden dels väga upp ett ständigt växande minus när det gäller turist- och tjänstenettot, dels väga upp exportminskningar och importökningar på andra sektorer. Det är det stora problemet. En fråga som vi verkligen har skäl att ställa oss är om de expansiva sektorerna kommer att ha denna styrka. Vi vet att det är i handelsbalansen – dvs. i varuutbytet – som vi på sikt måste ha en stor pluspost för att klara bytesbalansen totalt. Vi står ju tämligen maktlösa mot det växande tjänstenettominuset, och det innebär svårigheter då det gäller våra möjligheter att klara balansproblemen mot omvärlden.

Men det är inte bara detta. De enskilda människorna drabbas också hårt av sådana här omställningar, även om det sker i en hög och god konjunktur. Det har t. ex. erfarenheterna från 1970 visat med de företagsnedläggningar vi då hade. Det gör det också mer och mer påkallat att sörja bättre för dem som ställs utan arbete, bl. a. genom en utvidgning av arbetslöshetsskyddet till en allmän arbetslöshetsförsäkring.

I många fall är det besvärligt, i synnerhet för de äldre och andra som har svårt att flytta på sig, att i vilken konjunktur som än råder inom rimlig tid finna möjligheter till ett nytt arbete. Personligen har jag den uppfattningen att strukturomvandlingen har gått så snabbt och går så snabbt att vi håller på att tappa greppet om utvecklingen. Det är heller

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

inget tvivel om att de politiska åtgärderna ofta har varit ägnade att påskynda denna omvandling. Vi har enligt min mening helt enkelt inte råd att fortsätta på det viset. Vi får i stället anstränga oss att hitta metoder för att minska takten i strukturomvandlingen med hänsyn till både de enskilda individerna och balansproblemen.

Vi kan inte heller fortsätta med att i stort sett bara arbeta med punktinsatser i takt med att problemen dyker upp. Samhället måste — som vi i centern ofta understukit — skaffa sig ett näringspolitiskt program, där en målsättning läggs fast och där delåtgärderna hela tiden är inriktade på att nå den målsättning som är uppsatt. Det borde vara lika självklart med ett näringspolitiskt program som att det finns program för bostadsproduktionen, för jordbruket, för skolan och för andra sektorer i samhället. Det gäller ju att ta till vara så rationellt som möjligt de totala resurser som vi har i vårt land.

När det gäller resursanvändningen vill jag särskilt understryka den betydelse som de mindre och medelstora företagen har. Dessa har länge haft en utsatt position. Det har också funnits en benägenhet att undervärdera de mindre och medelstora företagens betydelse, och detta har satt sina spår i den näringspolitik som socialdemokraterna fört. Det är hög tid att tänka om i vad gäller småföretagens betydelse för sysselsättning, varuförsörjning och service, för vi behöver många småföretag även i morgondagens samhälle.

Jag vill också gärna säga att den här inriktningen från regeringens sida tycker jag kommer till uttryck även i regeringens förslag till åtgärder mot arbetslösheten. De punktåtgärder som regeringen föreslår är ju i huvudsak sådana till sin natur och till sin konstruktion att de är åtkomliga bara för de större företagen, under det att det inte finns något motsvarande tillskott till de mindre företagen.

En annan fråga som kräver stor uppmärksamhet framöver är behovet av förbättrade arbetsmiljöer, särskilt inom industrin. Vi vet alla att den tekniska och den ekonomiska utvecklingen i stor utsträckning fört fram till otillfredsställande arbetsmiljöer både fysiskt och psykiskt. Det har bl. a. resulterat i fler yrkesskador, i stress och psykiska besvär. Bristerna i arbetsmiljön leder både till lidanden för individen och till stora förluster för produktion och samhällsekonomi.

Om industrin skall kunna klara rekryteringen av arbetskraft måste den kunna erbjuda arbetsmiljöer som ger tillfredsställelse med arbetet och som inte uppfattas som ett latent hot mot hälsan. Industrierbetet måste göras mer stimulerande och attraktivt. Inte minst gäller det då att tillvarata de möjligheter som finns att nu under lågkonjunkturen utföra sådana investeringar som kan ge bättre förhållanden på arbetsplatsen. Vi har i en motion pekat på en väg att stimulera en sådan utveckling, nämligen att låta de medel som står till förfogande för vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin utnyttjas också för åtgärder för en bättre arbetsmiljö. Detta är så mycket mer befogat som de medel som anslagits hittills inte har utnyttjats i den utsträckning som tidigare beräknats.

Om vi har kunnat enas om stödåtgärder för att förbättra omgivningsmiljön kring en industri, så borde det vara självklart att utvidga detta stöd

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

till åtgärder som har betydelse för de anställda, åtgärder som direkt påverkar arbetsplatsens miljö och som påverkar situationen under hela arbetsveckan för de anställda. Jag är verkligen förvånad över att man på sina håll har velat framställa detta som en ny princip. Det är ju inget annat än att utvidga principen om ett aktivt samhällsengagemang i miljöarbetet. Det gäller här inte bara omgivningsmiljön -- som är mycket viktig, det är inget tvivel om det -- och inte heller är det fråga om ett antingen--eller. Det bör rimligen vara en fråga om både-och. Jag är ytterligt förvånad över att regeringspartiets företrädare, som ändå har goda kontakter med industrins folk, med folket på verkstadsgolvet, har kunnat ställa sig kallsinniga till denna propå.

Våra förslag innefattar också en förstärkning av familjepolitiken. Det gäller i första hand en höjning av barnbidragen med 200 kronor per barn och år. Barnfamiljerna har drabbats hårt av prishöjningarna. På väsentliga varor är kostnadsläget så högt att barnfamiljerna drabbas av ekonomiska svarigheter. En höjning av barnbidragen, som ju syftar till att utjämna barnkostnaderna mellan dem som har barn och de familjer som inte har barn, är i detta läge ett verksamt medel för att förbättra barnfamiljernas situation. Såväl ur socialpolitisk som ur jämlikhetspolitisk synpunkt är en sådan höjning angelägen. Om det hade gått att få enighet om en höjning av barnbidragen, så att höjningen kunde ha trätt i kraft från det fjärde kvartalet i år, skulle den dessutom ha haft en omedelbar konjunkturpolitisk effekt.

I vår partimotion på höstriktdagens första dag framhöll vi att det för framtiden är viktigt att stödet till barnfamiljerna formas så att det väsentligt bättre anpassas efter behovet med hänsyn till inkomstförhållanden och barnantal. Vi framhöll att en sådan lösning enligt vår mening borde bli resultatet av familjepolitiska kommitténs prövning. De nuvarande bostadstilläggen är härvidlag otillräckliga.

Sedan den motionen väckts infortrade regeringen en av de promemorior som familjepolitiska kommittén arbetade med, och med den som grund utarbetades propositionen om höjda bostadstillägg för barnfamiljer. Huvudinriktningen i detta förslag är i överensstämmelse med vad vi anförde i vår motion vid höstriktdagens början och står också i överensstämmelse med vår jämlikhetssyn. Därför biträder vi huvudförslaget i propositionen 156 liksom det särskilda statliga bostadstillägget, som skall utgå till de ekonomiskt sämst ställda familjerna redan nu vid årsskiftet.

Men jag vill samtidigt betona att det är nödvändigt att en förutsättningslös prövning av hela familjestödet görs när familjepolitiska kommittén är färdig med sitt arbete. Den utformning som stödet nu har får inte anses definitiv.

Majoriteten i socialutskottet har tillstyrkt vår motion om höjning av statsbidragen till kommunerna för kommunala bostadstillägg. Kommunernas kostnader för kommunala bostadstillägg har blivit betydligt större än vad som förutsattes i riksdagsbeslutet då tilläggen infördes för några år sedan. De ökade bördor som skulle läggas på kommunerna genom de höjda bostadstilläggen nästa år föreslås i propositionen kompenserade genom en höjning av statsbidragsprocenten från 50 till 60 procent samt

genom höjda statsbidrag till driftkostnaderna för daghem och fritidshem. Det är mycket tillfredsställande att statsbidragen till daghem och fritidshem höjs, men detta skall inte ses i samband med de kommunala bostadstilläggen. Staten skall enligt vår mening kompensera kommunerna för de höjda bostadstilläggen genom en höjning av statsbidragsprocenten till 75. Dessutom skall bidragen till tillsynen höjas. Vi kan helt enkelt inte fortsätta med att fatta beslut här i riksdagen om utgifter för kommunerna utan att dessa kompenseras. Om detta får fortsätta blir kommunalmännen maktlösa när det gäller att hålla kommunalskattehöjningarna i schack. Höjda kommunalskatter drabbar ju alltid låginkomsttagarna hårdast.

Ur såväl jämlikhetspolitisk som konjunktur- och sysselsättningspolitisk synpunkt är det angeläget att de grupper som drabbas hårt och har svårt att kompensera sig för prisstegringar ges förbättrade villkor. Det är framför allt pensionärerna och barnfamiljerna. Genom det särskilda tillägget till folkpensionärerna ökas pensionärernas köpkraft. En höjning av barnbidragen kan tillsammans med förbättrade bostadstillägg utgöra en verksam förbättring för barnfamiljerna.

De lägsta inkomsttagarnas ekonomiska förhållanden har också påverkats negativt av skatteutvecklingen. Redan när skattereformen genomfördes pekade vi på att den hade åtskilliga skönhetsfläckar. Det gällde bl. a. skatteuttaget från de allra lägsta inkomsttagarna och straffbeskattningen av äkta makar, som driver eget företag. Under den tid som har gått sedan riksdagen fattade sitt beslut har skatteförhållandena för dessa inkomsttagargrupper ytterligare försämrats bl. a. genom de kraftiga höjningarna av kommunalskatterna i höstas och nu i höst.

Även om det inte har gått mer än omkring ett och ett halvt år sedan vi fattade beslutet om skattereformen finns det därför anledning att se över skattesystemet igen. Det bör naturligtvis ske med sikte på att i första hand rätta till de brister som följt med fjolårets reform. Jag tror emellertid samtidigt att det vore oklokt att binda en kommande skatteutredning till enbart dessa frågor. Det ligger stora fördelar i att ge en sådan utredning tämligen fria händer så att den exempelvis inte bara behöver ta hänsyn till den direkta skatten utan också kan ta upp andra skatteformer till prövning.

Ett speciellt problem utgör inflationens verkningar på skatterna. Som jag tidigare redovisat i flera olika sammanhang är det inte acceptabelt att en ren penningvärdeförsämring får påverka skatteuttaget på det sätt som nu sker. Med litet god vilja bör det vara möjligt att få en ändring till stånd på den punkten.

Det har gått närmare två månader sedan de ursprungliga förslagen i den fråga som vi nu behandlar kom på riksdagens bord. Det skedde på höstsessionens första dag i form av partimotioner från alla fyra oppositionspartierna. Konjunkturbilden är i långa stycken densamma nu som då. Arbetslösheten har ökat, delvis säsongmässigt. I flera av våra viktigaste exportländer avtar den ekonomiska aktiviteten fortfarande. Det verkar därför att dröja åtskillig tid till innan man kan räkna med en mera påtaglig ekonomisk uppgång här hemma.

Konjunkturpolitik innebär emellertid alltid en kapplöpning med tiden.

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Regeringens senfärdighet har medfört en onödig försening av åtgärder som länge tett sig nödvändiga. Jag beklagar än en gång att det inte gått att uppnå enighet om att behandla åtminstone en del av motionsförslagen för sig, när det visade sig dröja så länge innan regeringen fick fram sina förslag, liksom att regeringspartiet – trots sin minoritetsställning – så kategoriskt avvisat alla strävanden att nå fram till lösningar på grundval av förslagen i motionerna.

Herr HELLÉN (fp):

Herr talman! Herr Fälldin har gjort en rejäl genomgång av vår gemensamma bedömning av de förslag som behövs för att minska arbetslösheten. Jag instämmer i den bedömningen, och jag gör det bl. a. för att undvika upprepningar och spara tid här i kammaren.

Den här debatten, herr talman, handlar om hur vi skall vrida svensk ekonomi rätt igen.

Den som har förlorat sitt jobb eller upplever att jobbet är hotat menar nog att debatten helt borde handla om honom eller henne – det gäller inte minst de många kvinnor som beredskapsarbeten eller omskolning inte når. Många har i sin otrygghet den här hösten vänt sig mot politikerna med en anklagande blick och frågat: Vet Ni egentligen hur svår vår situation är? Vet Ni egentligen hur det känns att söka jobb på jobb och få svaret: Ni behövs inte. Att det tär på självförtroendet mer än vad några förhoppningar om en aldrig så snabb konjunkturuppgång kan reparera?

I brev, i samtal kommer det här igen. Det är inte statistik och prognoser, det är människor det gäller.

Ja, i de siffror som vi anser oss tvingade att använda för att få en överblick finns det risk att de enskilda människorna känner sig bortglömda. Men siffrorna behövs just för att man skall kunna se sammanhangen och få en överblick av dagsläget. Också de hårdast drabbade måste förstå, att bakom de ekonomiska analyserna och de politiska kraven ligger ett medvetande om den hårda verklighet, som en lågkonjunktur skapar för människor, för familjer. Målet är det viktiga: att stoppa arbetslösheten.

Situationen är allvarlig. Det tog tid innan regeringen gick med på det. Enligt den senaste arbetskraftsundersökningen är antalet arbetslösa uppe i 116 000 eller 2,9 procent av arbetskraften. Det är en fördubbling mot föregående år. Nästan hälften av de arbetslösa är kvinnor. Cirka en tredjedel av de i arbetsförmedlingen registrerade arbetslösa är oförsäkrade. Ser man till det totala antalet arbetslösa, alltså också till dem som inte är registrerade vid arbetsförmedling, är andelen oförsäkrade ändå högre. Den innefattar inte minst ungdom och kvinnor, som skulle tillföra samhället stora värden om de fick arbete.

Antalet varsel om personalinskränkningar är ovanligt högt. Det gäller också antalet anställda vilkas sysselsättning kommer att avbrytas efter varsel. De tre månaderna mellan september–november var de som berördes av varsel 13 500 mot 7 200 samma tid föregående år. Det är nästan dubbelt mot de höga siffror som gällde redan då. Den kraftigaste uppgången kommer på verkstadsindustrin – 3 400 under de tre månader-

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

na i år mot 700 i fjol. En liten ljusglimt är att antalet varsel i november minskade något. Samtidigt har emellertid varsel för korttidsarbete ökat, och att företag ger arbete tre eller fyra dagar i veckan har i varje fall tidigare fackföreningsrörelsen och arbetsmarknadsorganen kraftigt protesterat emot. Enbart i november berördes 1 400 personer av sådana varsel. En ny allvarlig faktor är att antalet långtidsarbetslösa tjänstemän har ökat.

Vardagen bakom alla de här siffrorna är dystert. Det är hundratusentals människor som direkt eller indirekt berörs av arbetslösheten och svårigheterna. Debatten tidigare här har klart visat att regeringspartiet i det längsta försökt att dimensionera ner svårigheterna och låta bli att tala om dem. Även när man till sist tvingades till handling genom oppositionens initiativ, fortsatte man ibland av bara vanan på den linjen.

Jag skulle en stund vilja uppehålla mig vid ett av de allra märkligaste argumenten som både statsministern och finansministern har varit inne på. Man säger att så många fler räknas som arbetskraft nu än förr. Då skulle det inte vara så konstigt, menar man, om det blir svårigheter. Tankegången tycks vara ungefär den här: En orsak till att vi har så många arbetslösa är att vi vill skaffa så många arbete.

Det är onekligen något förvånande. Det är ju självklart att våra ambitioner är och skall vara mycket högre än för t. ex. 20 år sedan. Vi har nästan alla här i riksdagen haft som riktpunkt att erbjuda så många som möjligt i yrkesverksam ålder ett fullgott arbete. Socialdemokraterna har varit ivriga att säga att de har särskilt stora ambitioner, att bara de – och de ensamma – kan trygga full sysselsättning i ordets vidaste mening. Men när man så misslyckas med detta, trots allt vad man sagt och lovat, då skall de höga målen tjäna som ursäkter. Så använder man t. ex. siffrorna i det senaste numret av den socialdemokratiska partitidningen Aktuellt. Det låter som ett skämt, men det är allvarligt, eftersom det gäller hela frågan om syftet med arbetsmarknadspolitiken och vad vi menar med full sysselsättning.

Fler grupper än förr räknas alltså i dag till arbetskraften. Vi vill hålla fast vid det. Det gäller kvinnor, undersysselsatta i glesbygden, äldre och många andra kategorier som hittills haft det svårt att få jobb eller som helt enkelt inte gått ut på arbetsmarknaden. I samband med diskussionerna om långtidsutredningen förra hösten var det många kritiker – inte minst på LO-sidan – som sade att man borde kunna göra mycket mer för att bekämpa den dolda arbetslösheten. Man menade att utredningen hade underskattat storleken av den dolda arbetskraftsreserven. Den borde i första hand kunna aktiveras för att täcka det arbetskraftsunderskott som långtidsutredningen förutsåg.

I den andan har reformarbetet i stort sett drivits. Ett av syftena med skattereformen var ju just att underlätta för kvinnorna att själva välja om de ville gå ut på arbetsmarknaden. Genom övergång till särbeskattning skulle hinder undanröjas.

Men går man in för den politiken -- och det tycker vi från folkpartiet är bra -- *då måste man också ta ansvaret för den.* Då går det inte att lämna de många kvinnor i sticket som nu står utan jobb, som inte kan få den typ av jobb som ställdes i utsikt eller som redan tvingats sluta. Då går

det inte att säga till dem: Ja, det är ledsamt att så många kvinnor är arbetslösa, men det är för att vi har försökt att få ut så många på arbetsmarknaden. Det vore ju detsamma som att statsmakterna sade: Kom tillbaka till er yrkesverksamhet när tiderna blir bra – då har vi nytta av er, annars behövs ni inte! Det är ett synsätt som vi från folkpartiet inte kan godta. Det får inte vara så att kvinnor behandlas som en sorts konjunkturregulator. Det är detsamma som att acceptera en stor dold arbetslöshet och att gå emot kraven på rättvisa åt kvinnorna.

I stället borde man i mycket större utsträckning ha inriktat sig på att stödja kvinnorna. Inte minst arbetsmarknadspolitiken har här många brister. Det är svårt för kvinnor att få beredskapsarbete – för en månad sedan var ca 22 000 män i beredskapsarbete och bara 1 000 kvinnor, trots att antalet arbetslösa kvinnor nu uppgår till drygt 23 600 enligt AMS:s egna beräkningar, alltså de lägre beräkningarna. Formerna för hela arbetsmarknadspolitiken måste ses över så att de passar för hela arbetskraften. Det är också hög tid att man tar bort den prövning mot makes inkomst som sker när kvinnor skall få utbildningsbidrag.

Inget parti kan göra anspråk på att helt kunna utrota arbetslösheten. Men man kan göra mer eller mindre, och man kan välja bättre eller sämre metoder. När socialdemokraterna i ett program för ett antal år sedan – 1964 – sade: ”Vi accepterar ingen arbetslöshetsprocent”, så var det ett mycket högt mål. Det borde förpliktiga. Men i dag kan vi konstatera att regeringen inte lyckats infria socialdemokratins löften, att insikten om verkligheten vaknat sent och att åtgärder som hastigt improviserats fram, inte räcker.

Det finns i och för sig, herr talman, mycket att säga om hur vi i Sverige hamnat i den här situationen med en delvis hemmalagad lågkonjunktur. Det kan bli en studie i konjunkturpolitikens förfall och läsning vid prestigepolitik. Det kunde handla om hur regeringen i flera år misslyckats med att öka industriinvesteringarna. Det kunde handla om den bakvända politik man tvingades föra vid ingången till 1971 och de felbedömningar man gjorde av den egna politikens effekter. Men allt detta har vi talat om flera gånger tidigare i riksdagen. Sammanfattningen kan göras kort: Den närings- och sysselsättningspolitik som socialdemokraterna så många gånger skrutit med har i praktiken inte hållit måttet. Den har inte klarat av sina egna grundläggande mål: att på ett effektivt sätt möta konjunktursvängningar.

Socialdemokratin i regering och finansutskott skiljer sig från oppositionen genom att även i dag envist hålla fast vid en huvudsakligen selektiv politik. Visst behövs i många fall specialingrepp och selektiva stimulansåtgärder. Men i en verklig konjunktursvacka räcker inte det. Den saken har redan belysts i debatten av herr Löfgren. Jag skall bara helt kort komplettera honom.

Det skedde en påtaglig åtstramning av den privata köpkraften under 1971. Den normala ökningen av privat konsumtion ser ut att bli mycket låg. De officiella prognoserna för året 1971 talade om 3 procent i januari, 2,5 procent i april och ner till 0 procent i oktober. Orsakerna är uppenbara: Människor har inte haft råd att köpa eller har föredragit att spara för en framtid som oroat dem. Att just nu i dagarna en del chefer

för olika varuhus berättar att de tycker köplusten har återvänt är en ganska normal kundpsykologi inför julhandeln, medan det är de kalla siffrorna som betyder mest. - När KF:s chef rapporterar 60 miljoner back för KF det här året, då är det siffror som talar. Den lönehöjning som många löntagare har sett fram emot har gått åt till höjda skatter och stigande priser. Mycket litet har blivit över. Kommunalskattehöjningarna har varit de högsta på nära 20 år. De utlovade lättnaderna i det totala skattetrycket har uteblivit för många.

Sammantaget med de statliga skattehöjningar som beslutades förra året har de totala skattehöjningarna under 1971 uppgått till ca 1,9 procent av bruttonationalprodukten. Det talet kanske inte säger så mycket, men *det är 3 000 miljoner kronor i höjda skatter under 1971*. Det är en enorm ökning under ett avmattningsår, och det är den näst högsta som ägt rum på ett år under hela efterkrigstiden. Till detta kommer stigande hyror och stigande priser, trots prisstopp. Det är då inte att undra på att många människor, både arbetslösa och sysselsatta, inte haft råd att göra de inköp som de skulle vilja. Det är inte att undra på att många känner missmod och oro. Och det värsta är att de inte ser någon omedelbar ljusning. Kommunalskatten kommer att fortsätta att stiga också under nästa år. Priserna på mat stiger nu snart igen - kraftigt. Taxor och avgifter stiger. Och visst stiger också lönerna - men hur mycket blir kvar sedan skatten tagit sitt?

Ja, man kan, herr finansminister, se i TCO-skriften, Skatter och standardsänkning på den tabell som visar hur det går för en inkomsttagare i 32 000-kronorsklassen. Om han får en bruttolöneökning på 9 procent per år - prisökningen är 4 procent - betyder det att det av denna bruttoökning på 2 800 kronor blir enligt TCO-experternas beräkning en halv procent kvar under vart och ett av de kommande åren - alltså av de 2 800 kronorna ca 160 kronor kvar åt den enskilde.

Det är klart att efterfrågan under sådana omständigheter mattas. Tillsammans med en internationell konjunkturedgång betyder det outnyttjad kapacitet i näringslivet. Maskiner står stilla eller kör för halv kapacitet. De allra flesta experter är ense om att ingen påtaglig konjunkturuppgång kommer att ske under första halvåret 1972. Kanske kommer den att dröja än längre. Och industrin tvekar och väntar. Vi vet av erfarenhet hur svårt det är att få industrin att investera för framtiden då lagren är överfulla, resursutnyttjandet dåligt och hemmamarknaden svag.

Det är i ett sådant läge som man måste tillgripa en allmän påspädning av köpkraften. Det är mot den bakgrunden som förslagen från folkpartiet och oppositionen i övrigt skall ses. De skulle ge stimulans. De borde ha satts in redan från den 1 november - men regeringen och regeringspartiet här i riksdagen har ju framför allt visat sin handlingskraft genom att försena behandlingen av våra förslag. Herr Ekström lätsades att det inte skulle ha gått att förverkliga dem till den 1 november. Jo, det hade gått. Det fanns ett veckoslut strax innan, då den ommärkning kunde ha skett som hade varit erforderlig för att den lägre skatten skulle ha kunnat gälla måndagen den 1 november.

Herr Ekström hade ett resonemang om att det inte finns några

stimulansåtgärder som verkar snabbt. Han glömde fullständigt bort att det är regeringens stimulansåtgärder som verkar långsamt, men en sänkt moms verkar från första dagen den gäller i butiken. Då får människor råd att köpa mera.

Herr Ekström gjorde en affär av att det skulle ha kommit från folkpartihäll ett förslag till ytterligare höjning av pensionerna som inte skulle vara möjligt att tekniskt genomföra. Det hade varit bättre om herr Ekström hade ägnat sig åt att belysa det kapitalt tekniska misstag som utskotten har fått lov att rätta till i regeringsförslaget, där det hette att regeringen själv skulle kunna ge dispens från energiskatt utan ytterligare behandling. Skatteutskottet och finansutskottet har fått lov att ge regeringen bakläxa. Det var alltså ett misstag som skedde trots kanslihusets stora resurser. Man skall inte kasta sten när man sitter i glashus.

Våra förslag från oppositionen har – till skillnad från regeringens – betydelse för alla löntagare och konsument. De blir även av direkt nytta för den sektor av näringslivet som är utsatt för konkurrens – riktar sig alltså inte bara till den offentliga eller skyddade sektorn. Det är en viktig skillnad i hållningen mellan regering och opposition. TCO har i den skrivelse som nyligen överlämnats till regeringen varit inne på den viktiga tankegången. "Tyngdpunkten", säger TCO, "i den sysselsättningsskapande politiken måste sannolikt alltså ligga på nya arbeten inom den offentliga sektorn, men vissa åtgärder kan ändå vidtas för att stödja efterfrågan och därmed sysselsättningen inom den konkurrensutsatta sektorn. En metod är att bedriva en allmänt mera efterfrågestimulerande ekonomisk politik, t. ex. genom att bereda större utrymme för en ökning av den privata konsumtionen."

Det är samma grundläggande synsätt som vi från folkpartiet har anlagt.

En invändning som vi har hört en del av från regeringssidan är att våra förslag skulle verka inflationsdrivande och att de ger risker för bytesbalansen. Det är klart att de flesta åtgärder som stimulerar ekonomin – om de ligger kvar när konjunkturen vänder – kan bli inflationsdrivande. Det har folkpartiet klarare än något annat parti sagt ut. Vi tar också konsekvenserna av det. Skattesänkningarna görs tidsbegränsade. Men läget är i dag sådant att det är ovanligt goda förutsättningar att genomföra en allmän efterfrågeökning utan att avigsidorna blir aktuella. OECD – det internationella organ som sannerligen gjort Gösta Rehns och Bertil Ohlins sak att "hata inflationen" till sin – menar att inflationsrisken just för Sveriges del under det kommande halvåret är mycket liten. Samtidigt har de flytande växelkurserna under hösten gett oss ett handlingsutrymme som regeringen inte har förstått att utnyttja. Regeringens dogmatiska ovilja att tänka om när vi på eftersommaren krävde de stimulansåtgärder som var i fas med konjunkturen – sänkning av moms, sänkning av löneskatt och stimulering av näringslivets byggnadsinvesteringar – den oviljan går nu ut över de människor som drabbas av arbetslöshet och andra ökade problem.

Jag har tyvärr, herr finansminister, kommit till den slutsatsen att regeringens ovilja mindre är dikterad av sakskalet än av dess övertygelse att aldrig acceptera något som kan klagöra att regeringen tidigare gjort

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

misstag, framför allt inte om sådana förslag kommer från oppositionen i ett kritiskt läge. I det stilla tar man en hel del av våra uppslag, tyvärr oftast för sent, men när det blåser verkligen då är man livrädd för att acceptera att man har haft fel. I stället för att diskutera i sak får man ut i allsköns betraktelser om högerburar och reaktionära påfund för att antyda att meningsmotståndarna har ondsinta motiv. Mer och mer har det blivit så att regeringen menar att kritik mot regeringen är någonting otillständigt, otillåtet. Det skall vara tyst i klassen. Man kan ibland fundera över om vår regering tänker återuppliva det gamla förlegade begreppet majestätsförbrytelse. Den opposition som inte faller in i ledet och prisar riksledningen är inte patriotisk. Socialdemokratin har gjort stort väsen av att den avskaffat excellenstitlar och regeringens befattning med ordensväsende och annat krafs. Men i den politiska debatten ger man en ny innebörd åt gamla tiders dogm om den konungsliga ofelbarheten. Skillnaden är att i språket betyder "kungen" numera inte monarken, utan Palme och Sträng.

Ännu har man ju inte begärt att vi skall stå i givakt och sjunga kungasången, när ni visar er, men det skulle liksom gå ihop med debattuppläggningsen. Herr Sträng som gjorde sån succé med sin radioinsjungning av Internationalen skulle ju kunna ta ett nytt steg mot berömmelsens höjder genom att i dag hylla socialdemokratin med att intonera "Du tronar på minnen från fornstora dar".

Men – för att återgå mera till allvaret – det produceras 1971 en poesi om statsmakten från ett lägre perspektiv än för 100 år sen. Även om de nyskrivna verserna inte heller är så där konstnärligt fläckfria kan de råka bli ganska uttrycksfulla. Herr Sträng, som väl läser den seriösa tidskriften Statstjänstemannen, har kanske redan upptäckt de "Funderingar en förmedlingsdag", som fanns i det senaste numret, författade av en aktiv arbetsförmedlare:

En disig grå	En äldre man	En yngre man
novemberdag	i sliten	med höga
dörren öppnas	rock	akademiska
efter klockans	f r i s t ä l l d	betyg
åtta slag	tjugofem år som	verkar vilsen
- . .	kock	mycket blyg
	han är	vill så gärna
	desperat	ha ett jobb
	förbannar högt	- - -
	vår svenska	
	stat	

Det är så lite
vi kan göra
för dessa själar
som ordet
f r i s t ä l l d
har fått
höra
-- --

Vad gör väl ni,
vårt valda
folk
uti ert fina
riksdagshus
dit upp när
av den bittra nöden
endast ett
vingesus

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Jag tror att de som läser det här — socialdemokrater eller inte socialdemokrater, för det finns ju folk med vitt skilda politiska sympatier i Statstjänstemannaförbundet — tycker att det är uttryck för en ny situation. Man tycker det är konstigt — som herr Fälldin så träffande uttryckte det — att det inte är socialdemokratin som i år vill stå i första ledet och ta krafttag mot arbetslösheten som den förr i världen satte en sån ära i att göra. I stället är det ju så att varje bevis regeringen för fram till mindre omfattande åtgärder är ofelbart, varje avvägning regeringen gör skall prisas som den perfekta. Finansutskottets socialdemokratiska majoritet fyller alla anspråk i den vägen.

Om någon inom de socialdemokratiska leden skulle höja rösten och göra obehagliga påpekanden om brister i näringspolitiken eller i statsföretagen — då bli han något av en förrädare, i motståndarens tjänst. Nästan lika föraktlig som herr Fälldin och jag som i den socialdemokratiska propagandan nu ritas av som draghästar framför storfinansens vagn, där finansfursten sitter på kuskbocken och låter sin piska vira över oss. Vilken lysande humor, som den kungliga svenska socialdemokratin griper till när den kommer i trängt läge! Det ger oss ju bara en liten försmak av vad ni tänker dra till med inför valet 1973. Ni är hjärtligt välkomna med era nya geniala uppslag. Jag skall tala om för er om herr Fälldin och jag någon gång går och äter lunch på Industriförbundet så att ni kan skicka någon med och sedan trycka affischer om det. Det blir ett ömkligt skådespel för galleriet.

Regeringen må naturligtvis tycka att dess politik är den klokaste, den mest genomtänkta. Allt fler utanför kanslihuset tvivlar på den saken. Men vad som är värre är, när regeringens tro på sig själv blir så stark, att det blir prestigen som styr. Om man inte kan erkänna misstag, lägga om kurs och ta förslag som kommer från annat håll, då blir också urvalet av verk samma motåtgärder mot arbetslösheten begränsat. Då saknas förutsättningarna för en konstruktiv politik som kan samla människorna, ge dem framtidshopp och förvisning om framtida trygghet.

Debatten i dag, herr talman, gäller emellertid inte bara de omedelbara konjunkturpolitiska åtgärderna. Den måste också gälla skatter -- och det långsiktiga ekonomiska perspektiv, som återverkar på dagens otillräckliga investeringsvilja. För att människor har det svårt beror också på att de inte ser den ljusning som de tycker sig behöva.

Vi vet alla — inte minst finansministern — hur den förra skattereformen utarbetades. Det skedde inom kanslihuset, utan insyn. Riksdagen skulle enligt finansministerns uträkning få så kort tid som möjligt på sig

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

att ta ställning. Någon remissbehandling var det inte tal om. De stora löntagarorganisationerna fick inte tillfälle att säga vad de tyckte om förslaget. Ingen annan heller för den delen.

Det kanske var dumt det, finansministern. En ordentlig remissbehandling kunde ha gett synpunkter och uppslag. Man kunde ha fått bort en del av de allvarliga brister som väl inte heller socialdemokratin önskade att skattereformen skulle ha. Och finansministern kanske inte hade låtit lura sig av ivriga propagandamakare på partistyrelsen att säga: Två tredjedelar skall få sänkt skatt 1971. Och i nästa andetag: Vi har rätt att bli trodda på vårt ord.

Den rätten börjar nu bli tämligen förverkad. I varje fall när det gäller skatter. Det har inte gått som man sade. Det tjänar inget till att hänvisa till att det var kommunalskatterna som slog sönder den fina bilden – för det var just vad många redan 1970 sade skulle komma att hända. Och allt fler människor har upptäckt att det inte stämmer när socialdemokraterna säger att marginalskattefrågan är ett höginkomstproblem. Så är det inte – det är ett problem långt ner i inkomstskikten. En undersökning nyligen visar att det är i de lägre inkomstklasserna som man känner den största skattetröttheten. Genom att bostadsbidrag faller bort och daghemsavgifter stiger blir de samlade marginaleffekterna för många familjer hårda.

Det måste löna sig att arbeta säger vi i Folkpartiet. Det instämmer väl även socialdemokraterna i. Men allt fler människor har gripits av en känsla att det faktiskt inte gör det. Och i många fall är det sant nog. Ett av problemen är kommunalskatterna och därmed utgiftsfördelningen mellan stat och kommun. Nu väntar vi alla på den översyn riksdagen begärt, herr Sträng. Den utredning som riksdagen *två gånger* begärt och som finansministern gång efter gång skjutit på. Vi har hört av oss då och då och frågat när den kommer. Vi har fått lugnande besked. Men när kommer den egentligen? Vilken dag? Varför tar det så lång tid att skriva direktiv?

Ett annat viktigt krav som kan genomföras innan en större förutsättningslös skatteutredning blir klar, är inflationsskyddade skatteskalor. Allt fler tycker det är orimligt att inflationen med sina godtyckliga verkningar skall få bestämma hur mycket den enskilde betalar i skatt. Det måste bli ett slut på det systemet. Om finansministern tror att han skall kunna tiga ihjäl *vår* kritik, tror jag inte han får det så lätt med TCO.

Om man ser på den svenska ekonomin på några års sikt, finner man en rad allvarliga problem. Ett sammanhänger naturligtvis med våra, sannolikt otillfredsställande, anknytningsformer till EEC. Under alla omständigheter kan vi räkna med en starkt växande internationell konkurrens. Det finns också risker för en protektionistisk utveckling i USA. Vänder vi blicken till vårt eget näringsliv finner man många starka och utvecklingskraftiga företag. De är de anställdas bästa skydd. Men förnyelsetakten är på många håll inte tillräckligt hög. Många av våra största företag lever på produkter där de grundläggande uppfinningarna ligger långt tillbaka i tiden. I takt med ett hårdnande konkurrensläge måste de nu finna nya produkter, göra inbrytningar med utgångsläge i ny teknisk utveckling, och det är där det ibland kniper.

För många företag särskilt mindre och medelstora – är den

försämrade soliditeten en ömtålig punkt. Den s. k. EFO-gruppen sammansatt av experter från LO, TCO och SAF - skrev om detta: "En minskning av soliditeten utöver en viss gräns kan väntas påverka investeringsinriktningen till förmån för konventionella, mindre riskfyllda projekt och därmed reducera tillväxteffekten av en given samlad investeringsvolym. Solida företag har bättre möjligheter till långsiktig planering, blir mindre beroende av övergående förändringar i efterfrågan etc. och kan därmed erbjuda stabilare anställningsförhållanden." Tryggheten för de anställda har sin främsta försvarslinje i de solida företagen.

Den försämrade soliditeten har sina orsaker i en sjunkande självfinansieringsgrad. En låg självfinansiering kan skapa otrygga företag. Det har påpekats flera gånger av företrädare från fackföreningshåll. 1967 framhöll Arne Geijer i riksdagen att självfinansieringen inte bör sjunka lägre än den nivå där den då befann sig. "Den kan gärna vara något högre", sade Geijer. Sedan dess har emellertid företagets lönsamhet och därmed också självfinansieringsmöjligheterna inte utvecklats till det bättre. Det är ganska klart att det ökar företagets känslighet inför konjunktursvackor av den typ vi nu upplever.

Jag har redan nämnt de mindre och medelstora företagen. De har i flera år fått en allt sämre situation. De drabbades hårt av kreditstoppet. De fick i många fall utomordentliga svårigheter att klara sin likviditet och också utvecklingsdugliga företag gav upp. Företagssparandet har gått ner förhållandevis mer i mindre och medelstora företag än i större. De har ett mera begränsat urval av finansieringsmöjligheter både i fråga om eget och främmande kapital. Varken aktieemissioner eller obligationslån är användbara metoder för deras kapitalförsörjning. Inte heller har de samma möjligheter som de stora företagen att få lån på den internationella kreditmarknaden.

Den socialdemokratiska näringspolitiken - jag skall sluta med den, herr talman - har på senare år inte ägnat de här frågorna stor uppmärksamhet. Den har i hög grad präglats av hastiga uttryckningar i olika krissituationer och framför allt av intresse för de statliga företagen. Expansionen skulle ju ett tag helt ligga på den statliga sektorn. Den var regeringens ögonsten som skulle skapa sysselsättning och utveckling.

Det har inte gått så. Fiaskona har i stället hopat sig, och en orimlig uppmärksamhet har fått ägnas dessa ofta mycket svaga företag - i förhållande till det samlade näringslivet i Sverige. Näringspolitiken har präglats av en påtaglig vilja just till selektiva ingrepp och till ett regleringssystem. Man vill gärna ha förhandlingar och direkta kontakter med enskilda företag, man vill kunna styra och ställa direkt från kanslihuset. Och här skulle jag vilja säga att herr Sträng mitt i all sin personliga duktighet har haft en skötesynd: att själv vilja syssla för mycket med detaljfrågor för enskilda företag. Ibland har man frestat honom till det från näringslivshåll. De stora företagen kan ju i en dialog på finansministerns ämbetsrum göra sina intressen gällande; de små och medelstora kommer lätt i kläm. Man glider in i vad Assar Lindbeck träffande har kallat en "myglingsekonomi", där lyckade uppvaktningar blir viktigare än effektivitet i produktion och marknadsföring.

Även den socialdemokratiska näringspolitiken har alltså inte lyckats

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

uppfylla sina grundläggande mål: att skapa arbete och ge goda förutsättningar för sysselsättning. En näringspolitik värd namnet måste gälla hela näringslivet, inte bara de statliga företagen. Det första och grundläggande målet bli då att skapa allmänt goda förutsättningar för ett starkt näringsliv. Jag upprepar: Det är de starka, solida företagen som ger de anställda den bästa tryggheten. Det här betyder inte att samhället kan eller bör avstå från varje styrning eller varje ingrepp, men så långt det är möjligt bör man eftersträva generella styrmetoder. Här går, herr talman, en skiljelinje mellan regeringens övertro på detaljregleringar och oppositionens liberalt inriktade politik.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Oppositionens olika talare har i dag påmint om att Sverige, om man tar hänsyn till den stora satsningen på arbetsmarknadspolitiska åtgärder, i dag har långt flera som står utan långsiktigt produktivt jobb än under hela efterkrigstiden. Läget är utomordentligt allvarligt, och det kommer med säkerhet att ytterligare förvärras under de närmaste mörka månaderna, det är de framtidsutsikterna som i hög grad präglat den hittills förda debatten.

Men, herr talman, det bör väl kanske också sägas att det finns ljusare inslag i den här mörka väven. Omsättningen i detaljhandeln, som ju snabbt avspeglar människornas förväntningar, har under den senaste månaden på nytt börjat peka uppåt. Det finns tecken som tyder på att förlamningen efter vårens arbetskonflikt har börjat ge vika, att retroaktiva löneutbetalningar och skatteåterbäring positivt har påverkat konsumenternas köplust nu kort före jul. Detta är väldigt betydelsefullt, därför att sådana här tendenser kan få konsekvenser för tidigare led i distributions- och produktionsprocessen. Man kan alltså få i gång hjulen. På vissa håll inom industrin — jag stryker under på vissa håll — tycks en förbättrad ordergång i varje fall kunna skönjas.

Frågan är emellertid hur långtgående och bestämda slutsatser man vågar dra av de senaste veckornas positiva företeelser. Det är fortfarande osäkert om och när ett konjunkturomslag ute i världen får tillräckligt genomslag på vår ekonomi. Det kan dröja till andra halvåret 1972, i värsta fall ännu längre. Som vanligt är — vilket erfarenheterna från året bekräftar — prognoserna osäkra. Och behovet av generella åtgärder för att stimulera efterfrågan och de industriella investeringarna kvarstår.

I ett par partiklar, som statsminister Palme har distribuerat till den socialdemokratiska landsortspressen och som jag starkt kritiserat, har herr Palme understrukit att det nuvarande krisläget är *en* sak och att våra långsiktiga strukturella problem är *en annan*. På den punkten har statsministern rätt. Även om vi kan lösa våra mest akuta sysselsättningsproblem och även om en konjunkturomsvängning i sinom tid får positiva konsekvenser för vår ekonomi, kvarstår dess grundläggande brister — de som herr Palme kallar för strukturproblemen. Deras bakgrund är *inte* den internationella konjunkturons svängningar. De har i allra högsta grad sin rot i den ekonomiska politik, som den socialdemokratiska regeringen bedrivit och som gått mot kulmen sedan mitten av 1960-talet. Det är framför allt dessa problem som jag vill ägna mitt anförande åt.

För två år sedan befann vi oss på toppen av en högkonjunktur. Den galopperande inflationen stod i centrum för debatten liksom också den bristande balansen i våra utrikes betalningar och den alltmer försvagade valutareserven. Då som nu skyllde regeringen ifrån sig. Den hade inget ansvar för utvecklingen. Prisstegringarna berodde på den internationella konjunkturen. Vi importerar inflation, hette det. Trots att statistikens siffror klart visade, att Sverige hörde till de industriländer, som hade de högsta prisökningarna.

För tre år sedan spelade arbetslösheten en stor roll i debatten. Och med rätta. Det var konjunkturavmattningen åren 1967–1968 som skapade sysselsättningssvårigheterna, ehuru väl arbetslösheten då var avsevärt mindre än i dag.

Två år dessförinnan dominerades den politiska diskussionen av prisstegringarna. Inflationsdebattens vågor gick höga. Prisstegringarna var trots allt då lägre än vad de varit under de två senaste åren.

Jag har påmint om dessa tre faser i den ekonomiska debatten för att påvisa hur pendlingarna mellan ytterligheterna, hur skillnaderna mellan vågdalar och vågkammar blivit allt kraftigare sedan mitten av 1960-talet och hur tendenserna till obalans i ekonomin under senare år har förstärkts. De svenska svårigheterna har – även om de självfallet påverkats av konjunktururomsvängningarna – bestått även då den internationella trenden varit klart positiv. Det måste alltså vara något speciellt som har drabbat den svenska ekonomin. Att så varit fallet har i själva verket bekräftats av långtidsutredningens analyser och även av de uttalanden, som finansministern själv gjort i de senaste årens finansplaner. Men förvisso kan man rikta strålkastaren på olika företeelser och utifrån sina egna värderingar göra gällande att *några* spelat en större roll än *andra*. Jag vill, herr talman, peka på följande:

1. Under den senaste femårsperioden har den offentliga sektorns inkomster i Sverige ökat från i runt tal 41 procent av bruttonationalprodukten till över 50 procent.

2. Den offentliga sektorns andel av bruttonationalprodukten i form av både offentlig konsumtion och offentliga investeringar har ökat från ungefär 27 procent år 1965 till 32 procent år 1970.

3. Denna expansion har i stor utsträckning skett på bekostnad av de privata investeringarna. Dessas andel av bruttonationalprodukten gick ner med nära 1 1/2 procentenhet – en minskning med 10–15 procent.

4. Industriinvesteringarna i vårt land har utvecklats långsammare än i våra viktigaste konkurrentländer.

5. Också den totala kapitalbildningen har minskat i förhållande till bruttonationalprodukten. Mellan 1965 och 1970 skedde enligt långtidsutredningen en nedgång från 25,5 procent till 24 procent. Samtidigt som kapitalbildningen minskat relativt sett, har de offentliga investeringarna ökat.

6. Sverige hade en långsammare *tillväxttakt* än flertalet västeuropeiska länder. Under perioden 1965–1970 låg bara Schweiz och Storbritannien efter oss i det hänseendet. Det bör uppmärksammas, att Sverige under första hälften av 1960-talet hade en tillväxttakt, som motsvarade 5,4 procent, medan motsvarande siffra för andra hälften inte ens uppgick till

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

4 procent, tvenne siffror som bör ställas i relation till genomsnittet i Västeuropa, 4,8 procent för första hälften och 4,4 procent för andra hälften av 1960-talet. Och vid bedömandet av vår tillväxttakt har man all anledning att ta hänsyn till Sveriges gynnsammare utgångsläge.

7. Vårt land har under andra hälften av 1960-talet haft internationellt sett mycket kraftiga prisstegringar. Sverige ligger i den absoluta toppen bland staterna i Västeuropa.

8. Löneökningarna i vårt land – industriarbetarlönerna ökade 8,7 procent år 1969, 11,6 procent 1970 och 9,1 procent 1971 – har i stort sett följt den europeiska trenden, men produktionen har utvecklats väsentligt långsammare. De disponibla inkomsterna har hos oss ökat med bara 2,7 procent 1969, 1,8 procent 1970 och 1,4 procent i år. För stora grupper har, som vi alla vet, den faktiska inkomsten efter skatt i själva verket minskat. Och vi har som bekant världens högsta skatter.

Herr talman! Jag begär inte att finansministern skall dra exakt samma slutsatser som jag av dessa jämförelsesiffror. Men jag tror inte att finansminister Gunnar Sträng ensam med sitt samvete kan bestrida sambanden mellan vad jag här har dokumenterat och de - för att fortfarande använda socialdemokratisk förskönande terminologi – strukturförändringar som har ägt rum i det svenska folkhushållet under de senaste sex sju åren.

Och dessa strukturförändringar kommer – som statsministern framhöll i de av mig apostroferade artiklarna – att kvarstå även då konjunkturerna svänger. Sverige måste alltså leva med sina ekonomiska problem under en stor del av 1970-talet. Det är realiteter som man inte kan bortförklara och som vi inte har rätt att dölja för de många människor vars medverkan och kanske t. o. m. offervilja vi måste vädja till för att på nytt vrida utvecklingen åt rätt håll.

Jag har fått klart för mig, herr talman, att det är riskabelt att göra sådana här negativa, nedslående påståenden. Det utgör en brist på patriotiskt sinnelag – ville landets statsminister härom dagen låta påskina att teckna verkligheten som den är. Även om det är besvärande måste det ändå vara en uppgift för oss alla – menade statsministern – att gå ut och uppmuntra, att tala om för alla hur bra vi egentligen har det, att låtsas som om inga problem existerade. "Rosor på kinden och solsken i blick" – det skulle alltså vara mottot för en sant patriotisk oppositionspolitik i 1971 års svenska folkhem.

Nej, herr talman, det är en oppositionspolitikers uppgift – och för den delen också en finansministers uppgift – att skildra verkligheten. Att redovisa dagens problem, det är faktiskt inte att svartmåla. De enskilda människorna, de många familjer som inte får pengarna att räcka till, de många konsumenterna som själva kan konstatera hur priserna stiger och hur litet pengarna är värda och de många som mister sina jobb när företagen slår igen, därför att höga kostnader begränsat företagets konkurrenskraft, de vet vilka svårigheter folkhushållet brottas med i dag. Att man går ut och inför dem predikar att den svenska ekonomin är god, att de små störningar som trots allt finns beror på president Nixon eller andra fula figurer och valutaspekulanter utanför våra gränser, sådant tror inte människorna på. Sådant verklighetsförfälskning slår tillbaka, det är min

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

bestämda övertygelse. Vi måste kunna räkna med dessa människors medverkan då det gäller att gemensamt dra åt svängremmen för att klara upp situationen och få Sveriges ekonomi på fötter så snart som möjligt. Och det kan vi, herr talman, med gemensamma ansträngningar, med verklighetssinne, med varsamhet och arbetsamhet och med en ekonomisk politik och en skattepolitik som engagerar de enskilda individerna. Men en förutsättning för det är att vi talar sanning, att vi gör klart för våra väljare var problemen finns och hur vi menar att de skall lösas. Annars kan vi inte åstadkomma de insatser och den medverkan som är nödvändig. Det har varit ett av de största felen med den socialdemokratiska politiken under 1971 att ständigt tala om en konjunkturförbättring, medan antalet arbetslösa ökar. Sådant skapar inte förtroende.

Herr talman! Låt oss mot den bakgrunden försöka ytterligare analysera vår ekonomi och dess långsiktiga "strukturella" balansrubbningar. Det blir en analys som delvis kompletterar de siffror jag nyss angav.

Vår industriella kapacitet – vad vi kan producera – är alltså i dag klart otillräcklig. Den borde ha varit större. Den vi har i dag utnyttjas visserligen inte helt i just dagens arbetslöshetssituation. Det är ju framför allt därför som oppositionen föreslagit generella stimulansåtgärder. På sikt måste emellertid en betydligt större del av vår gemensamma kaka avsättas för produktiva investeringar. Det var bristen på balans mellan kapacitet och efterfrågan som åren 1969 och 1970 ledde till de kraftiga prisstegringarna och underskottet i bytes- och handelsbalansen samt avtappningen av valutarenserven, konsekvenser som självfallet ytterligare förvärrades genom den bristande återhållsamhet med de offentliga utgifterna och den överefterfrågan som allt detta medförde.

Och när regeringen sedan i sin panik över betalningsutflödet alltför sent och först efter valet tillgrep långtgående restriktiva åtgärder för att vända utvecklingen, skedde detta i ett läge, då konjunkturen redan börjat visa påtagliga tecken till att svänga. Och denna restriktivitet bibehölls som bekant så länge, att arbetslöshetskrisen så småningom blev den realitet som vi nu alla är bittert medvetna om.

De successiva lättnader som har skett under året och de konkreta stimulansåtgärder som vidtagits under hösten har måhända påverkat den ljusning i konjunkturbilden, som jag talade om i början av mitt anförande. De borde i varje fall ha medverkat till en sådan ljusning. Men de har alldeles uppenbart inte medfört den investeringsutveckling, som på sikt är avgörande för svensk handelsfrihet och vart välstånd.

Vad händer – frågar man sig nu, herr finansminister – när konjunkturen vänder? Kanske i mars, kanske i juni, kanske först i oktober nästa år. Vi har ett stort uppdämt investeringsbehov. Vi måste bygga ut vår produktionskapacitet. Vi har också ett uppdämt konsumtionsbehov. Och ett behov av sparande och av riskvilligt kapital. Vi har så småningom att räkna också med en lageruppsyggnad och kraftigt automatiskt ökande offentliga utgifter. Långtidsutredningens beräkningar i det hänseendet bidrar inte till att göra nattsömnerna bättre.

Vilken handlingsberedskap har Sverige då konjunkturen definitivt vänder, finansminister Sträng? Jag kan tänka mig att finansministern så

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

snart han kommer upp omedelbart replikerar, att med den frågan har jag bekräftat kritiken mot oppositionens generella stimulansåtgärder. Jag vill redan nu säga, eftersom min repliktid kommer att vara begränsad, att ett sådant argument saknar bärkraft. Oppositionens stimulanspaket har nämligen det dubbla syftet att dels bidra till att lösa den arbetslöshetskris vi nu har och dels göra detta på sådant sätt, att det får positiva följder även för framtiden. Åtgärder som både direkt och indirekt syftar till att öka våra produktiva investeringar och som till sin natur är sådana, att de snabbt kan anpassas efter konjunkturvariationerna, är långt bättre ägnade att motverka de långsiktiga risker jag har antytt för den framtida konjunkturen än åtskilliga av de selektiva regeringsförslag, som på sikt minskar det utrymme som står till investeringarnas förfogande.

När vi, herr talman, från mitt parti under de senaste åren och långt före andra partier har påvisat sambandet mellan högskattepolitiken, inflationspolitiken och den alltför svaga investeringstakten, har vi mötts av det till leda upprepade påståendet från regeringssidan, ett påstående som finansministern säkert kommer att upprepa i dag också, att vi bara vill tillgodose höginkomsttagarnas intressen på bekostnad av låginkomsttagarnas, att vi vill rasera den sociala reformpolitik, som bedrivits till skydd för de svaga i samhället. Det är inte sant. Det vet våra politiska motståndare. Vad vi föreslagit överensstämmer i mycket stor utsträckning med de rekommendationer som OECD och liknande organisationer har rekommenderat som lämpliga konjunkturpolitiska åtgärder och för att stimulera investeringarna.

De många som är arbetslösa till följd av en felaktig ekonomisk politik känner inte trygghet i ordets rätta bemärkelse, även om de genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder får ekonomiskt stöd. Det är enligt min uppfattning icke frågan om ett antingen--eller. Det är inte frågan om antingen höga skatter *eller* social otrygghet. Vi vägrar att godta en ekonomisk politik, som förutsätter en ständigt ökande offentlig sektor, ett däremot svarande behov av ständigt ökande skatter, om den politiken leder till vikande sysselsättning och behov av nya sociala stödåtgärder. Det samhälle som driver en sådan kombinationspolitik är inte vad jag menar med ett "starkt" samhälle.

Herr talman! Övårt land skall kunna bota de senaste årens "inflationsinfluensa" och de andra sjukliga förändringar som under dessa år drabbat vår i grunden sunda ekonomi, då måste vi med gemensamma krafter bygga upp en produktionskapacitet, som ger oss handlingsfrihet inför omvärlden och konkurrensstyrka. Sverige måste för export kunna producera minst lika mycket som vi köper utifrån. Vi måste alltså avdela tillräckligt mycket av våra gemensamma tillgångar för långsiktiga produktiva investeringar. Vi måste alltså avstå från att konsumera för att kunna producera. För att lösa den uppgiften måste vi också åstadkomma ett sådant klimat i vårt land, att enskilda människor – företagare och anställda – får lust att mer än hittills engagera sig med arbetsinsatser och initiativ. Det räcker alltså inte att ge utrymme för en kapacitetsutbyggnad. Det måste också finnas *vilja* att använda det utrymmet.

Jag upprepar, herr talman, det påstående jag fört fram så många gånger förut i denna debatt, att det finns en förtroendeklyfta i dag

mellan regeringspartiet och små, medelstora och stora företagare - och många av deras anställda - i vårt land, en klyfta som har uppkommit inte bara på grund av en felaktig ekonomisk politik utan också på grund av den attityd, som många av regeringspartiets företrädare intagit gentemot den enskilda företagsamheten. Förtroendekrisen består fortfarande, trots Harpsundsmöten och annat.

För de många människor som jag nu tänker på, enskilda företagare, små och stora, som går och bär på idéer, som har en latent lust att omsätta idéer i praktiska arbetsinsatser och i sysselsättning, är förtroendet för morgondagens och för företagsamhetens villkor av ofta avgörande betydelse. Kan de räkna med stöd av samhället? Kan de förutsätta att deras insatser kommer att uppskattas? Kan de utgå ifrån att regeringspolitiken på alla olika områden, där det politiska spelet utövas, kommer att inriktas på positiva, näringsvänliga initiativ och företagsfrämjande åtgärder?

Dessa människor har - på näthinnan och trumhinnan - kvar intrycken av den socialdemokratiska näringspolitikens alla utsvävningar, av beskyllningar, anklagelser för profitbegär och bristande samhällssolidaritet. De känner sig ofta stå utan stöd i den kampanj, som aktivistgrupper av olika slag bedriver emot en verksamhet, i vilken dessa människor satsar sin duglighet, sin arbetsamhet och sina ekonomiska tillgångar.

Visst har finansminister Gunnar Sträng, det erkännandet vill jag gärna ge honom, många gånger strukit under att Sveriges välstånd är beroende av vårt näringsliv. Men det har i regel varit i högtidliga sammanhang eller då anklagelserna blivit så påtagliga, att de uppenbarligen oroat även en finansminister, som ehuru långtifrån slätkammad ändå sover gott om natten. Det allmänna intrycket har kvarstått hos dessa människor, ett intryck av - låt mig uttrycka mig mjukt - bristande uppskattning och bristande förtroende från regeringspartiets sida.

Även om den svenska företagsbeskattningen i många hänseenden är tillfredsställande i sin konstruktion, är den ändå nu starkt kostnadsbelastande. Skatte- och kostnadstrycket har under de senaste åren skärpts, och de kompensationskrav som de rekordhögä direkta skatterna utlöser hos enskilda arbetstagare slår ofelbart igenom på företagens lönekonton. Någon måste ju betala. Den utväg som har stått företagen till buds att värja sig mot dessa krav, nämligen att gå ut i en stor arbetskonflikt, har inte framstått som realistisk med hänsyn till de ofta katastrofala konsekvenser för hela samhällsekonomin som skulle bli följderna av en stor konflikt. Jag förstår att de har valt uppgörelse framför strid. Det är helt naturligt.

För förtroendet för regeringen och för framtiden spelar EEC-politiken en stor roll - det vill jag starkt stryka under. Vi hade förra veckan en många timmar lång debatt om EEC. Det finns ingen anledning att i dag rekapitulera hela det meningsutbytet. Låt mig bara konstatera, att allt i dag tyder på att Sverige får bara en bråkdel av vad till och med regeringen ansåg nödvändigt för att skapa den tillförsikt för framtiden som en utveckling av svenskt näringsliv och svensk ekonomi kräver.

Det beror inte på oss, säger de socialdemokratiska förhandlarna. Vi har inte velat sälja vår neutralitetspolitik för en grynvälling. Nej, det har

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

verkligen ingen begärt. Det enda vi har begärt är att förhandlingarna skulle föras på ett målmedvetet och realistiskt sätt och med klar insikt om våra möjligheter att få gensvar för våra önskemål nere i Bryssel. Det har inte skett. Regeringen har under förhandlingarnas gång bytt ståndpunkt inte mindre än tre gånger. Sådant inger inte förtroende. Regeringen har hattat fram och tillbaka. Sverige har dessutom ställt pretentiösa krav utan att vilja ge någonting i stället. Nu har dessa förhandlingar försatt oss i en väldigt dålig förhandlingsposition. Sverige får finna sig i att ta vad EEC erbjuder. Vi har ingenting att bjuda i stället.

Jag vågar än en gång ta risken, herr talman, att med djupt beklagande konstatera, att en av anledningarna — detta är ett konstaterande — till den bristande investeringslusten i dag och kanske även framdeles är det klart försämrade konkurrensläge som vårt lands industri kommer att befinna sig i gentemot Europa, en marknad som tar emot två tredjedelar av den export som utgör den yttersta och avgörande grunden för Sveriges välstånd.

I debatten förra veckan frågade herr Burenstam Linder i vilka hänseenden regeringen kommer att lägga om sin ekonomiska politik för att kompensera de olägenheter som vårt stående utanför den europeiska gemenskapen kommer att medföra. Statsministern blev honom svaret skyldig. Han ansåg sig inte ens böra besvara den interpellation i vilken herr Burenstam Linder ställde sina frågor. Jag frågar därför nu:

Är regeringen beredd att vidta målmedvetna åtgärder för att förbättra det allmänekonomiska klimatet och förutsättningarna för investeringsinsatser från näringslivets sida?

Är regeringen inriktad på att både sakligt och psykologiskt söka förbättra relationerna mellan regeringsmakt och företagsamhet, att gå igenom hela fältet av åtgärder som kan vara tänkbara för att stimulera produktionen? Utan att fördjupa mig i detaljer tror jag mig veta, att den danska regeringen har gjort ett sådant försök att gå igenom ett helt stimulanspaket för näringslivet.

Eller kommer regeringen att fortsätta att ge nålstick, att anklaga och utmana, att med andra ord dämpa den tillförsikt och den framtidstro som är nödvändig för att det skall bli någonting av med våra industriella hjuls rullande?

Det är, herr talman, med oro — inte minst mot bakgrund av vad jag här sagt — som man följer dagens debatt i den socialdemokratiska pressen. Den svenska ekonomins just nu brännande problem, oron och osäkerheten bland enskilda människor, tycks nämligen plötsligt ha placerat svensk socialdemokrati vid ett vägsکیل. En utomstående betraktare kan i diskussionerna urskilja två linjer. Den ena linjen knyter an till ett anförande, som Ernst Wigforss höll för några veckor sedan i Malmö. Den andra är — utan att förolämpa herr Wigforss — mera förnuftsinriktad, inte så känslöbetonad.

Den *förstnämnda* linjen innebär att vår blandekonomis svaghet skulle vara dess alltför många kapitalistiska inslag. De enskilda företagarnas rörelsefrihet skulle alltså vara för stor. Staten har utövat sina planerande och styrande funktioner i alltför begränsad utsträckning. Vad det nu gäller är alltså att ta nya steg mot samhällets omdaning i socialistisk

riktning, att bryta kapitalets makt, att låta de anställda få ett större ansvar för produktionen, en direkt styrning av den, att med andra ord vidga utrymmet för samhällelig central planering och ledning. Det är den ena linjen.

Den *andra* linjen – den som jag kallade den mera förnuftsriktade – förutsätter en viss självvransakan, ett erkännande av att blandekonomin brister, de som vi nu diskuterar, kan bero på att i den arbetsfördelning mellan stat och enskilda, som blandekonomin förutsätter, staten inte har varit vuxen sitt ansvar för den sektor, dvs. den allmänna ekonomins, som staten har att svara för, att med andra ord rörelsefriheten, initiativtagandet och de enskilda människornas satsningar inte givits tillräckligt spelrum för att åstadkomma tillfredsställande resultat.

Det är som sagt intressant att följa den här debatten. Intressant därför att så många socialdemokratiska röster har höjts för den första handlingslinjen, den linje som innebär en radikaliserings av politiken, ett överförande av nya maktbefogenheter på samhällets olika organ och en däremot svarande begränsning av den enskildes rörelsefrihet. Blandekonomin hittillsvarande gränsdragning mellan skilda funktioner skulle alltså ersättas av något slags "pytt-i-panna-ekonomi".

Det här är en oroande utveckling, herr talman, en utveckling som avtecknar sig mot bakgrunden av de socialdemokratiska pressrösterna. Oroande med hänsyn till välståndet och vår utveckling som demokrati. Jag tror personligen inte att svenska folket i val skulle acceptera en sådan omläggning av vår ekonomiska politik, om den presenterades ordentligt. Jag tror att svenska arbetstagare hyser en sund skepsis mot socialiserings-experiment av olika slag, att det finns ett klart misstroende mot förmågan hos kanslihusets eller de stora organisationernas byråkrater att leda företag och att "göra affärer", hur kompetenta de här människorna än må vara i andra hänseenden. Och jag tror också att man kan räkna med att en sådan här skärpningspolitik möter ett klart ogillande från den alldeles övervägande majoriteten av svenska väljare. Jag tror att allt flera inser att det är omöjligt att bota Sveriges ekonomi med åtgärder av det slag som är problemets orsak. De motsvarar inte ens Döbelnsmedicinens krav. Den sjuke blir ej frisk i dag, blott i morgon sjufalt värre.

De här tendenserna är allvarliga också ur en annan synvinkel. Jag kommer tillbaka till kravet på förtroende, eftersom förtroende är en förutsättning för ett positivt investeringsklimat, för lusten att plöja ner pengar i företagsamhet och i sysselsättning. Med de här tendenserna, som kommer till uttryck i den socialdemokratiska pressen, kommer naturligtvis förtroendeklyftan att växa och investeringslusten ytterligare att dämpas. Vi får därmed inte den kapacitetsutbyggnad som även den socialdemokratiska regeringen anser nödvändig för vårt lands välstånd.

Och det är mot den bakgrunden som man också ställer sig frågande – för att uttrycka det försiktigt – till LO:s just nu aktuella utspel. LO:s ledning består ju av förnuftiga, kloka och i ekonomiska förhållanden förfarna människor. Det vore därför naturligt, om LO pläderade för en politik som gav ökade resurser åt enskilda arbetstagare, åt enskilda människor, och möjligheter för dem att förvärva andelar i svenska företag. En sådan ägandespridning på enskilda individer har moderata

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

samlingspartiet arbetat för konsekvent, inte minst under de senaste tiotalen år -- en politik alltså som syftar till att göra enskilda människor och enskilda hushåll delaktiga i förmögenhetsbildningen i det svenska samhället.

Men nu vill LO tydligen gå en annan väg, den kollektiviseringens väg som hittills lett till -- om vi undantar det exceptionella senaste året -- ett oavbrutet minskat enskilt hushållssparande under snart sju år och, om man skall tro låginkomstutredningen, till att flertalet människor saknar egna kapitaltillgångar. I stället för att stimulera till enskilt sparande och uppbyggnad av enskilda kapitalresurser syftar alltså tydligen LO -- liksom hittills i stor utsträckning regeringspartiet -- till att öka det kollektiva sparandets inflytande och att tt utnyttja detta sparande för politisk styrning av enskilda företag genom beslut av några få i de kollektiva organens ledning. Den beskrivning som LO i denna skrivelse till regeringen gör av det svenska näringslivets investeringsläge, av den sjunkande självförsörjningen, det ökande beroendet av lånat kapital, den minskande lönsamheten och de skärpta kraven på internationell konkurrenskraft, är i allt väsentligt riktig. Men slutsatserna, herr talman, av den teckning av läget som LO gör kan i allra högsta grad ifrågasättas -- nämligen av vad som mot denna bakgrund just nu behövs är ökad politisk styrning av svenska företag.

Vi vet ju ännu inte om regeringen kommer att knyta an till LO-förslaget. Vad vi vet är att alldeles oavsett vilka sakliga och ekonomiska konsekvenser som dessa idéer kan få för vårt lands välbefinnande och för demokratins funktionsduglighet, är det naturligt att sådana här tankegångar måste oroa de många som går och bär på investeringsplaner och som tvekat att förverkliga dessa -- över huvud taget eller innanför landets gränser -- därför att de har varit oroad för den framtida utvecklingen och företagsamhetens villkor.

LO:s hugskott -- om jag får kalla det så -- är alltså ett uttryck för just det sätt att handla som kan skapa misstro och motsättningar i ett samhälle som har allt att vinna på samverkan.

Jag vill påminna om att AP-fonden ju skall garantera utfästa pensionsförpliktelser. Kapitalbehovet i vårt näringsliv är betydande. Om nu tvångssparandet i AP-fonden är för stort -- som många gör gällande att det är -- finns det två vägar att gå, om man inte är ute i rent politiska syften. Den *ena* vägen innebär att man begränsar AP-uttaget för att göra det möjligt dels för enskilda arbetstagare att få högre löner, att spara och göra riskvilliga satsningar, dels för företagen att skapa större möjligheter att finansiera sina investeringar. Den *andra* vägen som man också kan välja är att via kreditinrättningar av olika slag -- och dit hör som bekant även stora statliga banker -- kanalisera överskott på AP-medel till produktiva investeringar i högre grad än man hittills har gjort. Det vore en konsekvent tillämpning av de principer på vilka det svenska AP-systemet bygger.

Dessutom vill jag påminna om att AP-systemet kom till efter hårda motsättningar -- inte *om* behovet av tilläggspensionering utan om *hur* detta sociala trygghetssystem skulle byggas upp. En folkomröstning föregick beslutet. Svenska folket bereddes alltså den gången tillfälle att ta

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

ställning till om och hur ett sådant här socialt system skulle utformas. Syftet var att ge alla trygghet på ålderdomen. De farhågor som då uttrycktes, framför allt från oppositionspartierna, nämligen att fondbildningen skulle kunna utnyttjas för att skapa maktkoncentration och socialisering, tillbakavisades bestämt från motpartens sida. Mot den bakgrunden, herr talman, förutsätter demokratisk anständighet, om regeringen verkligen skulle acceptera LO:s tankegångar, att frågan om socialisering genom fonderade AP-medel göres till föremål för folkomröstning.

Herr talman! Herr Palme har så rätt, så rätt. De strukturella problemen i vårt land kommer att kvarstå, även om den nuvarande arbetslöshetskrisens mest påtagliga olägenheter kan lösas genom de olika förslag som vi nu diskuterar. Men begreppet "strukturproblem" har fått en helt annan dignitet än vad det hade tidigare. Förr avsåg begreppet strukturproblem i stort sett förändringar i olika industriella branscher, orsakade av den tekniska och ekonomiska utvecklingen samt den internationella konkurrensen och arbetsfördelningen i en fri värld. Sådana strukturproblem har alltid funnits i ett fritt konkurrerande näringsliv och kommer alltid att finnas. Varken ekonomi eller politik är något statiskt. Detta slags strukturförändringar sker i dag i vårt land mycket snabbare än tidigare och ställer därför större krav på anpassningsförmåga, förutseende och skicklighet av de enskilda företagen än vad fallet var tidigare. Och de här förändringarna ställer också krav på dem i de olika ländernas regeringar som genom lagstiftning och den ekonomiska politiken drar upp ramar för företagsamhetens arbete.

Men nu har begreppet "strukturförändringar" givits en annan innebörd, en mera politisk, under de senaste åren. Det har i stor utsträckning kommit att innefatta den påverkan och den omgestaltning som politiskt betingade åtgärder kan åstadkomma inom den produktiva sektorn i en demokratisk stat. De strukturproblem som vi tidigare hade är relativt små i förhållande till dem som det kan bli fråga om vid förverkligande av de politiska tankegångar som under de senaste månaderna kommit till uttryck i socialdemokratisk press och, nu senast, i det här LO-förslaget till regeringen.

Och jag upprepar att regeringen Palme står vid skiljevägen. Skall vi till de konfrontationspolitiska åtgärder som i hög grad har betecknat de senaste årens utveckling få en ytterligare tillspetsning av motsättningarna i samhället, då finns det anledning att ompröva den tillförsikt som jag trots mina kritiska synpunkter ändå hyser inför framtiden. Då finns det skäl att dämpa förhoppningarna om att vår i grunden goda ekonomi skall genom lämplig medicinering kunna botas inom den närmaste femårsperioden. Då finns det risk för att de prognoser som långtidsutredningen uppställde för den kommande utvecklingen kullkastas, att med andra ord den optimism, som långtidsutredningen bakom de många mörka inslagen i väven ändå ansåg sig kunna ge uttryck åt, måste förbytas i djup pessimism.

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Vi hade en lång och intensiv ekonomisk debatt den 3 och 4 november, och i dag har vi den 7 december. Det är naturligtvis svårt både för mig och för oppositionen att mönstra så mycket nya idéer med så här tätt återkommande ekonomiska debatter som spänner över samma fält. Jag gick därför ned till den här debatten utan att ha något slags manuskript med mig och tänkte som så, att om jag får sitta och lyssna en stund finns det väl alltid någonting som är värt att bemöta.

Jag skall således inskränka det här inlägget till att försöka kommentera vad dagens anföranden behöver som kommentar enligt min mening. Jag behöver inte repetera själva problemställningen — finansutskottets betänkande och reservationerna — i någon större utsträckning. Jag tyckte att finansutskottets ordförande, herr Ekström, utförde den argumenteringen på sitt lugna och sakkunniga sätt så att det är alldeles onödigt för mig att repetera det. Men vad jag kanske ändå skulle göra -- det är ju dock en månad sedan vi diskuterade de här frågorna -- vore att försöka anlägga något av ett perspektiv på framtiden.

Vi har fått en konjunkturrapport som jag betecknat — och det har citerats i dagens inlägg — som en ljusglimt i den här mörka debattatmosfären som vi känt under den senaste månaden. Det är, menar jag, naturligtvis någonting som står för konjunkturinstitutets experter än så länge — vi kommer väl mera att precisera regeringens ståndpunkt i den statsverksproposition som framläggs i början på januari. Men om vi jämför vad man tror att 1972 skall bära i sitt sköte med vad som hänt under det gångna året 1971, så finner man väl ändå att det är en ganska deciderad uppfattning att vi är på väg upp ur den, jag tror någon har använt ordet förlamning som präglat innevarande år, i varje fall under det första halvåret. Vi räknar med en höjning av vår totala tillväxt, av bruttonationalprodukten, under 1972 med omkring 3 eller 3,5 procent. Självfallet är det inte något av de bättre åren, men det är ändå ett år som kan försvara sig, om prognosen visar sig gå i uppfyllelse.

Vidare ger prognosen vid handen att vi nu ändå bör ha kommit in i en investeringsvilja, som innebär att våra bruttoinvesteringar skall kunna öka; man har där fixerat sina gissningar till 7 procent. Likaså har man räknat med att privatkonsumtionen bör kunna öka med 3,5 upp till 4 procent. Detta skall då ses mot bakgrunden av siffrorna för innevarande år, då vi har haft en praktiskt taget obefintlig tillväxt av våra allmänna ekonomiska tillgångar och då den totala bruttoinvesteringen har legat lågt, även om industriinvesteringarna för all del kommer att hamna på plus 4 å 5 procent, och då den privata konsumtionen också har legat endast helt obetydligt över nollstrecket.

Det har tidigare anförts att vi har att se tillbaka på ett år som inte i något avseende kan betraktas som ett normalt fungerande år -- med den långa avtalsrörelsen, med rädslan för storkonflikten och med, som en extra relief till detta, den internationella dämpningen av konjunkturen med allt vad den innebar och innebär för företagarnas intresse av att satsa på framtiden.

I den lilla höstprognos som experterna har tillåtit sig göra har man också redovisat att vi bör kunna hålla balans i vår utrikeshandel. Vi får

inte det överskott som vi kunde inregistrera 1971 och som på grund av den allmänna ekonomiska dämpningen i vårt land delvis var artificiellt, men vi kan ändå räkna med så god balans i fråga om exportförmåga och importbehov att det eviga problemet och bekymret med bytesbalans, handelsbalans, tjänstebalans och hur man nu vill rubricera det inte skall bli högaktuellt under 1972, lika litet som det har varit 1971. Jag har tidigare understrukit att jag tror det ligger rätt mycket av en positiv rekyleffekt i detta efter den tidigare väldiga lageruppladdningen. Jag är också beredd att säga att vi fortfarande i vår ekonomi kommer att få leva med ett ständigt problem i avseende på utrikeshandelns balansläge och följaktligen inrikta vår politik med hänsyn härtill.

Tidigare under dagen har här förts en debatt om vad som har varit, och när man bedömer dagens situation med dess bekymmer framför allt på sysselsättningsfronten är det naturligtvis frestande att försöka lyfta fram någon syndabock för att få nöjet att gissla honom. Där har ju också oppositionen den favören framför regeringen att den kan briljera med all den efterklokhet som man givit uttryck åt i dagens diskussionsinlägg. Likaså har oppositionens talesmän haft möjligheten att säga att det är regeringen som har ansvaret – och visst har regeringen det! Ingen skall undandra sig det ansvaret. Jag skall också gärna ta på mig en väsentlig del av denna syndabocksattityd, om vi nu envisas med att ha någon specifik syndabock. Men för den som då skall ställas vid väggen kan det ju vara av behovet påkallat att få redovisa litet av hur det historiska skeendet på detta område egentligen har utvecklats sig.

Efter den förra nedgången 1967 och början på 1968 fick vi ett relativt snabbt uppsving i konjunkturutvecklingen under 1969 och 1970. Framför allt var det under den första delen av fjolåret som vi hade de mest pressande inflationistiska kännetecknen i vår samhällsekonomi. Under sommaren i fjol höll vi emellertid något så när ordning på den ekonomiska utvecklingen. Vi tvingades som sagt att tillgripa hårda kreditpolitiska åtgärder, och vi tvingades längre fram på hösten att införa prisstoppet. Jag gick, som det också har erinrats om, till riksdagen när den samlades på hösten med ett nytt finanspolitiskt uppstramningsförslag. Det gällde en viss tidigareläggning av momsen, och vissa punktskatter fick suppleras detta. Vi bedömde alla vid det tillfället situationen likvärdigt. Man kan visserligen från oppositionens sida säga att regeringen borde ha varit en mera framåtblickande, klokare och skickligare bedömare än man kan begära att oppositionen skall vara. Men jag mötte inget motstånd när jag framlade kravet på att skärpa finanspolitiken. Vi kunde alla enas om den uppstramningen när höstriksdagen samlades.

Så här i efterhand kan vi – det är det som har intresse – med siffror belägga att den privata konsumtionen under fjolårets högkonjunktur ändå på det hela taget var ganska normal. Den steg med tre procent. Likaledes kan vi så här i efterhand konstatera att den bristande handelsbalansen, det stora valutautflödet och nedgången i valutareserven i allt väsentligt härrörde från den stora lagerimport som industrin och handeln etablerade, framför allt under första halvåret 1970. Jag har tidigare sagt att vi normalt – i en normal, god tid med normal, god sysselsättning – skall öka vår lagerhållning med 1.5 miljarder. Vi ökade

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

den under en tolv månadersperiod, sista halvåret 1969 och första halvåret 1970, med 4,8 miljarder. Där har vi förklaringen till bekymren utrikeshandelsmässigt och valutamässigt.

Vad som är särdeles intressant och som bör understrykas är emellertid att vi realiserade hela denna väldiga lagerökning inom ramen för de krediter och den likviditet som svensk handel och svensk industri vid det tillfället kunde mobilisera. I debatten före valrörelsen – den började med maj månads ekonomiska överläggning i riksdagen och pågick oavbrutet, möjligen med några veckors semesteruppehåll, fram till valdagen i september månad – förekom ett ständigt klagande över att de hårda kreditåstramningarna och, som det hette, den skyhöga räntan gjorde det omöjligt för industri, handel och företagsamhet att bedriva en normal verksamhet. Under den tiden realiserade man trots restriktionerna och trots den skyhöga räntan denna utomordentligt kraftiga lagerökning. Man betalade den möjligen på lånebasis – men man var ändå beredd att realisera den. Det kan ha sin naturliga förklaring; har man en nationell prisstegring är man naturligtvis också benägen att köpa på sig innan priserna stiger ytterligare.

Men om man nu skall vara efterklok, så måste man säga att det knappast var mot konsumtionen som åtgärderna borde ha riktats. Konsumtionsstegringen var på det hela taget normal, tre procent. Skulle man ha gjort någonting, skulle man naturligtvis ha klippt till ännu hårdare i fråga om kreditåstramningarna och försökt omöjliggöra den väldiga lageruppladdning som vi var tvungna att inregistrera. Men så gick ju inte tongångarna från oppositionen. Segraren i fjolårets riksdagsval, förre centerpartiledaren Gunnar Hedlund, gjorde sig ju till något av företagsamhetens hjälte och företrädare när han utlovade en utländsk upplåning på ett par miljarder att ytterligare spä på likviditeten med i denna överansträngningstid. Den företagare som kände på sig att orderböckerna var fulla och att priserna steg hade inte och kan inte gärna som personlig företagare ha haft överblickar över hela samhällsekonomin och vara återhållsam med hänsyn till konsekvenserna av vad alla gör och gör på en gång. Men en partiledare borde kanske någon gång försöka tänka åt det hållet. I det fallet fick ju den politiska opportunisten och behovet av att få så många röster som möjligt vara avgörande. Det här menar jag bör väl ändå komma fram i den historieskrivning som oppositionen är så angelägen om att nu ständigt repetera.

Jag har någon gång tidigare sagt att om någon var lycklig, när valet var över, över att han inte behövde äta upp den soppa som han hade spottat ihop – som det brukar heta litet brutalt – var det naturligtvis min personligen gode vän Gunnar Hedlund, när han gick och blötte fötterna nere i Medelhavet på en sandstrand i Italien.

Vi kom tillbaka och har att hantera de här frågorna med hänsyn till hur den ekonomiska utvecklingen är. Vi kommer att ha besvär med den i dag och framöver. Men det hade varit ännu värre, om vi skulle ha suttit inne i en enorm överansträngning under fjolåret. Det finns ju skolexempel i vårt närmaste grannland på vad det leder till. Så långt ute i det kalla vattnet har vi ju ändå aldrig varit.

Man brukar ifrån oppositionens sida säga: Men regeringen har ju inte

lyssnat på oppositionen, och regeringen har inte heller lyssnat på sina närmaste bröder i Landsorganisationen. Ja, det är lika felaktigt som allting annat som oppositionen slänger omkring sig.

LO bedömer konjunkturpolitiken två gånger om året, i en vårrapport och i en höstrapport. I höstrapporten 1970 – det var således i fjol – sade man att man kunde förutse en svagt vikande konjunktur men alltjämt en mycket hög aktivitetsnivå, att produktionsökningen skulle bli god och att några sysselsättningssvårigheter inte skulle uppkomma förrän vi kom in på vintern 1971–1972, dvs. den vinter som vi nu börjar tangeras. Det var samstämmiga uppfattningar mellan LO:s ekonomer och mellan de ekonomer som regeringen har att söka sina råd hos. Att vi sedan på båda hållen har blivit besvikna har sina förklaringsgrunder. Jag har anfört ett par av dem – att den internationella konjunkturdämpningen blev segare än vad vi trodde, att vi fick genom den långa och sega avtalsrörelsen en stagnation i den svenska ekonomin som det tar en tid att ro sig upp ur.

Men jag tycker att man skall sluta med att roa sig med att sätta LO och regeringen emot varandra i konjunkturbedömningarna. Så är det inte, om man går till akterna och studerar dem. På våren 1971 kunde man mera allmänt iaktta en tillbakagång i konjunkturen. LO har i sin vårrapport i år följande bedömning: "Vi går 1971 in i ett lugnare konjunkturförlopp. Det är dock inte fråga om någon kraftig konjunkturavmattning. Utvecklingen präglas alltjämt av aktivitet på hög nivå." Men man understryker att regeringen bör ha beredskap också för den andra utvecklingen, någonting som regeringen också underströk i sina framställningar till riksdagen.

Jag läste häromkvällen igenom i riksdagsprotokollen de inlägg som oppositionen gjorde i debatten i maj månad 1970 och i maj månad 1971. I maj månad 1970 var det egentligen ingen hejd på frieriet till väljarna. När vi i maj månad 1970 levde i en konjunktur, som var besvärande på grund av sin hetta, hade vi att mönstra alternativa budgetförslag, där högerens och folkpartiets förslag betydde en försämring av statsverksbudgeten med 2 miljarder kronor och centerns förslag betydde en försämring med 2,5 miljarder kronor.

Jag kan väl till oppositionens heder säga, att när vi diskuterade detta i våras i maj månad, hade man blivit lugnare. Inget val kastade sin skugga framför sig 3 å 4 månader efter vår debatt. Då stannade de moderatas, folkpartiets och centerns förslag på ungefär samma bedömningar rent finanspolitiskt och rent budgetmässigt som regeringsförslaget. Det skilde ett par tre hundra miljoner kronor, vilket inte är mycket att tala om när det är fråga om en budget av denna storlek.

Det sades en hel del i den debatten. Det sades att kanhända kommer vi att gå emot en nedgång, men kanhända kommer det också att bli en bibehållen högkonjunktur. Man underströk nödvändigheten av att regeringen skulle hålla sin beredskap.

På detta sätt har debatten gått, och det har följaktligen inte varit någon annan skillnad mellan regeringens och oppositionens konjunkturbedömningar än att oppositionen ständigt har haft samma skiva på plattan, en skiva som bara har haft en enda tonart. Oppositionen har velat lova väljarna mer än vad regeringen har gjort. Det har uppenbart

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

varit felaktigt vid vissa tillfällen, när konjunkturen har varit het och gått uppåt. Det har varit mindre felaktigt, när konjunkturen har varit dämpad och gått nedåt. Men det är klart att man i efterhand kan säga att under den dämpade konjunkturen — om ni verkligen skulle ha drivit en annan politik — har tonarten varit riktig. Någon gång borde ni ju komma rätt, om det är samma tonart på skivan oavsett konjunkturerna.

Frågan om det selektiva eller generella stödet är ju den avgörande fråga varom diskussionen i finansutskottet har stått och naturligtvis står även här i kammaren i dag. Allt vad som kan sägas på den punkten har väl sagts utom en sak. Det finns en nation ute i Europa, nämligen den av högerpartiet styrda engelska nationen, som började sin konjunkturstimulans med den generella medicinen men har tvingats konstatera att den medicinen inte har hjälpt någonting. Det har bara inneburit att prisstegringarna i det landet är högre än någon annanstans i Europa. Det har vidare inneburit att arbetslösheten är relativt högre än annorstädes.

Under de senaste manaderna har finansministern i den engelska regeringen gjort ett offentligt uttalande, där han säger att det inte räcker med de generella åtgärderna. Vi måste i stället sätta in åtgärder där arbetslösheten uppstår. Vi måste sätta in våra åtgärder på de orter i landet, där sysselsättningen inte håller och där ordentliga ingrepp blir nödvändiga. Han kommer fram till den selektiva politiken efter att ha gjort erfarenheter beträffande verkningarna av den generella politiken. I detta avseende har vi väl varit litet före honom genom att redan från början ta den ställning som han numera efter vissa fruktlösa försök på den andra kanten har sökt sig fram till.

Det har förts en debatt om hur regeringens förslag bör ses kontra oppositionsförslaget. Regeringens stimulans till konjunkturen kan uppskattas till en summa av i runt tal tre miljarder. På den punkten har vi fått oppositionen med oss på alla de olika förslag som vi har lagt fram. Men till detta lägger sedan oppositionen sina förslag, som enligt samma beräkningsgrunder som jag har haft till regeringsförslagen kommer att innebära ytterligare en stimulans uppe på detta belopp med i runt tal fyra miljarder kronor.

Det har varit ett bekymmer för oppositionen — jag förstod det när jag läste reservationen till utskottets betänkande. På något sätt måste man ju dölja vad man här är ute efter, och därför säger man: Om man tar de här generella stimulanserna, blir helt enkelt mycket av regeringens selektiva stimulanser onödiga. Detta har utskottets ordförande Sven Ekström bemött, och jag vill understryka vad han sagt. Det är frestande att delvis upprepa vad Sven Ekström sade. Vad är det som blir onödigt i regeringens förslag? Bidragen till folkpensionärerna kan naturligtvis inte bli onödiga. Förstärkningen över bostadspolitiken till de lägre betalda barnfamiljerna kan naturligtvis inte bli onödig. De 480 miljoner som vi har ställt till förfogande för utökad vägbyggande kan väl näppeligen bli onödiga. De 900 miljonerna som AMS har fått för att klara av beredskapsarbeten för både kroppsarbetare och kontorsarbetare är förmodligen inte heller onödiga. Ledamoten av arbetsmarknadsstyrelsen, herr Fälldin, har nyss stått här i talarstolen och talat om, att här kommer en ny beställning från arbetsmarknadsstyrelsen på ytterligare

pengar. Och nog skall jag understödja den med all kraft, sade herr Fälldin.

Då uppstår den intressanta inkonsekvensen, dels att man tror att pengarna i regeringens selektiva utspel inte skall gå åt, dels att man tror att det kommer att behövas ännu mera pengar just för att förstärka det selektiva utspelet. Jag förmodar att ytterligare kommentarer är tämligen överflödiga.

Man kan gå igenom hela regeringsförslaget. Skulle man, om man fick den här arbetsgivaravgiften eliminerad, från industrins sida avstå från avdraget för maskininvesteringarna? Jag tror det inte ett ögonblick. Skulle man, i fall man fick momsen sänkt eller arbetsgivaravgiften eliminerad, avstå från att utnyttja kapitalmarknadens resurser via den emissionslåneaktivitet som för närvarande pågår? Naturligtvis inte. Det finns inget bytesobjekt här. Allt vad regeringen har föreslagit kommer att understödjas. De 500 miljonerna till kommunerna kommer att gå åt; kommunerna har redan redovisat önskemål som går långt utöver de 500 miljonerna och väntar bara på riksdagsbeslutet, så att administrationen skall kunna börja fungera i det avseendet.

Men man behöver någonting att skyla sin nakenhet med, och när man ändå innerst inne känner på sig att det väl var litet för starkt att ladda på ytterligare bortemot fyra miljarder kronor uppe på de tre, då kommer man med denna finurlighet, som det innebär när man säger: Ja, men om man följer den här generella linjen, behöver regeringsförslaget aldrig värka ut i alla sina kostnader.

Innerst inne måste det hos oppositionen ligga ett stort tvivel på vad man själv har föreslagit. Innerst inne måste den begripa att om riksdagen skulle följa de förslag som oppositionen lagt fram på regeringens förslag, har oppositionen i varje fall etablerat sig i landets politiska historia som den värsta braständare för en inflation som detta land någonsin tidigare haft anledning att notera.

Det finns en annan sak som jag tror att jag berörde i den förra debatten men som jag gärna vill ta upp en gång till. Förslaget att eliminera momsen är avsett som en konjunkturstimulans. Man skall följaktligen nu ta bort den för att sedan införa den igen när konjunkturen hettar till. Var och en som gjort några försök att studera konjunkturväxlingarnas konsekvenser har kunnat iakttaga ett fenomen. Kommer oppositionen att säga i god tid innan en konjunkturuppgång materialiseras att vi på nytt skall höja momsen och återinföra arbetsgivaravgiften – jag tänker nu utifrån oppositionens ärliga avsikter, och det är väl klädsamt om jag ett ögonblick ägnar mig åt det. Man behöver inte vara en Relling i Ibsens diktning för att tvivla på det, men man kan gott konstatera att den dagen kommer ingen att uppleva.

Men vi går längre och tar nästa steg i vår tankeverksamhet, dvs. att högkonjunkturen verkligen har materialiserat sig. Med detta följer nödvändigtvis en prisstegring i landet. I denna situation av stigande priser på allt vad människorna behöver skall herr Helén, herr Fälldin, möjligen med herr Bohman i släptåg, skynda fram här i kammaren och säga: Nu skall vi klippa till med en 4-procentig höjning av momsen. Det betyder visserligen 3 procent till i prisstegring. Men tål du det, så tål du det. Det

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

är väl ingen som reagerar, om vi talar om för svenska folket att det här är en gammal nationalekonomisk filosofi som vi är trogna emot när vi vill slänga på en 3-procentig extra prisstegring. Det skall vara ett för herrarna alldeles ovanligt civilkurage om man skall omsätta den här tankebilden i den reella verkligheten. Tyvärr saknar ni den, och därför är det meningslöst att hålla på att diskutera och säga: Nu skall man sänka momsen och arbetsgivaravgiften för att sedan snabbt höja dem igen.

Det har ställts en fråga här — möjligen var det av herr Bohman. Vilken arsenal har finansministern om den här situationen uppenbarar sig? Eftersom jag har sinne för en viss ordning även när jag själv talar, skall jag spara detta tills jag kommer över i svaromål på herr Bohmans inlägg.

Det är klart att arbetslösheten i dag är vårt stora problem. Vi skall alla ta allvarligt på den, även om man inte behöver ta så förtvivlat allvarligt på det hela att man som herr Fälldin inte kan tänka sig ett skämt i en politisk debatt i kammaren därför att arbetslösheten är så hög. Det yttrandet kan vara betingat av en alldeles osedvanlig moral eller av politisk opportunist — det finns ju folk utanför och det finns ju tidningar som skriver om vad man säger.

Vi tar allesammans tillräckligt allvarligt på arbetslösheten utan att man så att säga behöver göra något slags specifik propaganda i sina läppars bekännelse av de sysselsättningsbesvärligheter som vi har i dag. Den senaste siffran, för november månad, redovisar en arbetslöshet på 2,2 procent bland de fackligt organiserade och närmare 3 procent, om vi tar med de ungdomar och gifta kvinnor som ännu inte varit ute på arbetsmarknaden och följaktligen inte har haft chansen att komma med i kassorna och organisationsrullorna.

Självfallet är vi allesammans positivt inställda och glada över att kvinnorna anmäler sig för svensk arbetsmarknad. Jag är den förste att understryka att vi kommer att behöva dem i sällsynt hög grad. Jag vet inte om jag förra gången i den ekonomiska debatten erinrade om att alla beräkningar ger vid handen att vi fram till 1975 kommer att ha ett behov av 300 000 nya arbetskrafter, varav 200 000 faller på stat och kommun och 100 000 faller på näringsliv, industri, handel och transport. Det finns inte möjligheter att ur den egna folkstammen ta fram 300 000 nya arbetskrafter till 1975, inte ens om man räknar med samma kraftiga inmarsch ifrån de gifta kvinnorna i arbetslivet som vi hade under fjolåret och som vi avläser nu.

Att vi just nu har 38 000 fler kvinnliga arbetskrafter som söker arbete än vad vi hade för ett år sedan kan naturligtvis ha sina alldeles speciella förklaringar. Omläggningen av skattesystemet är en av de förklaringarna. Kvinnans intresse av att gå ut på arbetsmarknaden är en annan förklaring. Man bör inte glömma bort att vid internationell jämförelse har vi den utan diskussion starkaste kvinnoysselsättningen just i vårt land. Rikssiffran torde vara 55 procent av de gifta kvinnorna ute i förtjänstarbete. Det tarvas ju en smula utveckling och fantasi hos företagarna innan de kan erbjuda kvinnan anställning på gamla traditionella manliga yrkesområden, men vissa speciella orter i landet med kvinnobetonade industrier, t. ex. mitt eget valdistrikt — dvs. Borås och Viskadalen — har en sysselsättning bland de gifta kvinnorna på 65 procent. Det är alldeles osedvanligt höga

siffror vid internationell jämförelse.

När det utbudet kommer med en gång och i en tid med nedåtgående eller i varje fall dämpad konjunktur – jag tror vi har nått botten, men än har vi inte riktigt påtagligt märkt uppgångstendenserna – är det inte så överraskande om det tar en liten tid att passa in dessa kvinnor i arbetslivet. Många av dem är på grund av sitt samboende med mannen bundna även till den ort där mannen har sitt förtjänstarbete. Man behöver inte på samma sätt känna den restriktionen om man är placerad i en storstad, men är man placerad på landsorten, i ett brukssamhälle med tung industri, eller skall vi säga i Kiruna, Malmberget eller Gällivare, är det alldeles klart att arbetsförhållandena innebär en restriktion på kvinnornas möjligheter att gå ut på arbetsmarknaden.

En annan restriktion är att en stor del av dessa gifta kvinnor behöver någonting av en inskolning, en omskolning för att passa till de arbetsplatser och arbetsmöjligheter som i dag erbjuds. Det är ju den saken arbetsmarknadsverket håller på med, och man har fått de pengar man behöver och använder de resurser som kan mobiliseras för bl. a. den omskolningen.

Vill man se på detta problem utan över hövan känslomässiga engagemang, med den realism man alltid måste ha när man bedömer sådana här frågor, inser man också att det måste ta en övergångstid innan denna placering är avklarad. Ser vi på de manliga så har vi nu enligt den senaste AK-undersökningen 11 000 färre i sysselsättning i oktober månad -- vi har inte fått novemberundersökningen ännu -- än vi hade i oktober månad 1970. Vid den senare tidpunkten bedömde vi allesammans konjunkturen som överhettad med hänsyn till den prisstegring, den löneglidning och den allmänna efterfrågan på arbetskraft som präglade 1970 ända fram i oktober månad.

Jag tillät mig säga, att jag tror att vi har kommit i ett bottenläge och att vi bör kunna se fram mot en bättre situation. Något av debattinläggen i dag präglades av en felaktighet i sin redovisning, vilket jag vill korrigera. Vederbörande sade, att varslen fortfarande ökar. Ja, de är flera nu om man jämför med motsvarande månader 1970. Men de utfärdade varslen berörde 3 470 anställda i november månad i år, medan de berörde 5 118 anställda i oktober månad i år.

En svala gör ju ingen sommar, som det heter, men om man gör gällande att utvecklingen på varselfronten är ofördelaktig så redovisar siffersammanställningarna en annan utveckling. Vi har faktiskt kunnat avläsa en dämpning av varslen under den senaste månaden. Det kan också ligga helt i linje med tanken att vi nu har kommit ur det värsta bottenläget och har en möjlighet att se litet mera optimistiskt på framtiden.

Det finns naturligtvis två osäkra faktorer, som jag tror spelar en alldeles avgörande roll när det gäller industrins engagemang och benägenhet att satsa på framtiden. Den ena är den fortsatta valutaoroligheten, dvs. man vet inte var pariteterna slutligen skall fixeras när det gäller kursförhållandet mellan länderna. Det har varit en diskussion i Rom, tyvärr kom man inte fram till någon överenskommelse, men förhandlingarna hålls gäende och diskussionen fortsätter i Washington om någon

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

vecka.

Det positiva inslaget i den här svåra frågan är att det står klart för alla att vi måste nå fram till en ny överenskommelse om valutapariteten. Även om den inte är likadan som den gamla utan har ett inslag av större flexibilitet måste ändå nationernas affärsmän, bankmän, säljare, köpare, exportörer och importörer ha någonting att rätta sig efter om det hela på nytt skall gå i gång.

Jag tillåter mig inte att spä om vad den nya överenskommelsen, som emellertid alla anser att man måste nå fram till, kommer att innehålla. Jag kan möjligen korrigera en av talarna, som anklagade regeringen för att den inte har utnyttjat tiden med flytande valutakurser till att anpassa den svenska valutan, som det så vackert heter, eller – för att tala klarspråk – till att passa på att devalvera den svenska kronan och därigenom skaffa sig ett bättre konkurrensläge gentemot andra länder.

Det är en fullkomligt orealistisk och fåfäng förhoppning, om någon går och inbillar sig detta, helt enkelt därför att bakom den diskussionen ligger ett så starkt partiförhållande där man bevakar varandra och där en del av de nationella egoistiska intressena får stryka på foten för att man skall komma fram till överenskommelsen. Vill man ha en överenskom- melse får man inte missköta sig på förhand på det sätt som jag hört beskrivas i ett inlägg här i dag och som jag tyvärr har hört ifrån andra håll också. Det är någonting av en käpp i hjulet för de diskussioner vi ändå måste ha.

Den andra frågan, som naturligtvis också innebär en restriktion, är det oklara förhållandet med EFC. Och industrin blir ju inte särdeles förhoppningsfull när de ledande borgerliga tidningarna och de ledande borgerliga politikerna ständigt skall pila omkring i det här landet och i tal och skrift berätta om vilken förskräcklig framtid vi har att emotse. Man har ju aldrig kunnat göra det enkla konstaterandet att vi under hela 1960-talet har levt med en tullbarriär kontra Europa som har varit fullständig. Vi har visserligen haft en gradvis större frihet med skandina- verna och med engelsmännen, men vi utgår ju ifrån att vi skall kunna fortsätta på den punkten. Skillnaden i dag är att vi diskuterar vilka tidsbestämda undantag som skall göras från en ny tullfrihet gentemot Europa, och även om man listar upp de här undantagen och säger att det blir en svar förhandling innan vi har klarat dem måste slutresultatet ändå under alla förhållanden bli bättre än vad vi har dragits med under de senaste tio åren – tio år som i fråga om ekonomisk utveckling för Sverige ändock sannerligen inte skäms för sig. Vad jag efterlyser är bara denna mera balanserade presentation av ett allvarligt problem, och det spelar en viss roll om oppositionens politiska företrädare resonerar utifrån dessa, som jag menar, riktiga utgångspunkter i stället för att ha ambitionen att försöka tala om hur illa regeringen har skött sig. Jag är alldeles övertygad om att håller man fast vid neutralitetspolitiken och med herr Bohman som eventuell statsminister jag skall vara artig mot herr Bohman och säga att han även i det läget skulle hålla fast vid neutralitetspolitiken – så skulle herr Bohman ha suttit i exakt samma förhandlingsläge som regeringen gör i dag. Man behöver inte skrämma upp företagarna i onödan. Det har vissa olustiga konsekvenser för ekonomins allmänna

utveckling. Vi skall väl överleva detta, och jag hoppas vi når fram till en uppgörelse inom det närmaste halvåret. Vet företagarna bara vad de har att rätta sig efter och vad det är fråga om behöver ju ångslan och det mycket lösa talet inte längre lägga några restriktioner på företagargandan.

När jag noggrant har studerat utskottets betänkande har jag lagt märke till att man blivit enig på ett par punkter. Man har blivit enig om den första inledande reservationen där så att säga det mera allmänna, principiella anslaget presenteras. Jag har lagt märke till en del felaktigheter i slutledningarna men, fru talman, tiden medger inte att jag är så petnoga att jag lägger mig i alla felaktigheter som jag finner när jag läser reservationerna. Men på en punkt har ni blivit eniga och här har er press redan tagit ut en lysande viktoria över regeringen, och det gäller det här yrkandet på en utredning om ett nytt skattesystem. Här har ni ju redan knutit upp herr Hermansson och hans kommunistiska meningsfränder och följaktligen borde regeringen logiskt sett ta stryk vid voteringen när det gäller en utredning om en omprövning av skattesystemet. Ja, det är en liten detalj i det här sammanhanget som kanske gjort mig litet konfunderad. Jag har haft en utredning som suttit och arbetat med arvs- och förmögenhetsbeskattningen, eftersom den lösning som jag gick till riksdagen med för ett par år sedan var ett rent provisorium och avsikten var att komma fram till en mer permanent ordning på den punkten. Det här betänkandet är nu ute på remiss. I allmänhet tycks det bli ganska väl mottaget och följaktligen skulle det finnas möjligheter att komma tillbaka till riksdagen med ett förslag om en mera permanent – och jag erkänner villigt – riktigare ordning i avseende på förmögenhets- och arvsbeskattningen, en bättre genomtänkt lösning än vad jag och mina medarbetare i tidsnöd var tvingade att svänga ihop.

Nu vill herr Hermansson få till stånd en skatteutredning därför att han vill skärpa arvsskatten och förmögenhetsskatten och med en hård skatteskärpning nypa till dem som han tycker har för mycket betalt. Han har också talat om att han vill komma åt bolagsskatten. Herr Hermansson har naturligtvis från sina förutsättningar även all rätt att hävda och försöka driva igenom dessa uppfattningar. Men han skall ju sedan också i denna utredning förhandla med de övriga tre borgerliga partierna, som inte för liv och pina vill ha någon skärpning vare sig av bolagsskatt, arvsskatt eller förmögenhetsskatt.

Jag brukar ibland, fru talman, roa mig med att försöka tala bildspråk och låt mig göra det också denna gång. Vi upplever nu hur de borgerliga sitter i fören eller låt mig eftersom aktern är litet bredare sätta de borgerliga där –, alltså i aktern på båten och ror allt vad de orkar åt sitt håll medan herr Hermansson sitter i fören och ror åt sitt håll. Resultatet av denna övning – vi må kalla det gymnastisk övning, intellektuell övning eller vad ni vill – skall sedermera presenteras för finansministern och regeringen i form av ett nytt och genomgripande skatteförslag.

Jag har en obehaglig känsla av att jag om jag sitter kvar som finansminister och vissa risker föreligger ju väl som tidigare får ta saken i egna händer, eftersom jag får för litet ledning av det som denna disparata kommitté kommer att meddela mig om hur ett nytt skattesystem skall se ut.

Men, all right, nu är det fest i Kapernaum för den borgerliga pressen och de borgerliga partierna. Man har ju en chans att klippa till regeringen, och följaktligen skall man leva högt på det så länge det går ett tag framöver. Och glädjeämnena är ju trots allt rätt tunnsådda för herrarna, så varför skulle jag missunna er dem.

Jag går sedan över, fru talman, till att något bemöta partiledarna. Det föregående har alltså varit en liten introduktion som jag ville börja mina korta kommentarer med. Med anledning av att en ledamot av AMS:s styrelse säger att Bertil Olsson kommer tillbaka till finansministern för att begära mera pengar kan jag redan nu förklara att Bertil Olsson brukar ha så goda skäl för sina synpunkter när han kommer, att han blir hyggligt och välvilligt behandlad. Han har aldrig gått ohulpen från Kungl. Maj:ts kansli och han kommer inte heller att göra det i fortsättningen. Har han sedan herr Fälldin bakom ryggen är det bra i och för sig, men det spelar ingen roll för behandlingen. Det är jag beredd att säga.

När emellertid herr Fälldin skall propagera för sina generella linjer framhåller han att man med den föreslagna sänkningen av arbetsgivaravgiften skapar en naturlig grogrund för aktivitet hos företagen och den naturliga förutsättningen för nyanställning av folk i hela det spektrum av företag och olika aktiviteter som vi har. Ja, det där tror jag inte att herr Fälldin egentligen vet så särdeles mycket om. Vi har företag som har bekymmer, vi har företag som klarar sig hyggligt och företag som klarar sig utomordentligt bra. Man kan ju inte restituera arbetsgivaravgift med hänsyn till behovet utan meningen har väl varit att den skulle gå ut över hela linjen. Det kostar dessutom mycket pengar. Även om man skulle inskränka sig till ett halvår kostar det 1 miljard kronor för finansministern och regeringen. Och om nu herr Fälldin är vänlig och stagar upp Bertil Olsson eller tvärtom, så att det blir en begäran om mera pengar, är det ju rimligt att finansministern har några slantar kvar i detta ögonblick och inte har lämnat ifrån sig dem så här utan vidare nyansering till hela det svenska företagslivet.

Sedan är det en sak till, fru talman, som jag gärna vill understryka. Har man suttit vid förhandlingsbordet och gjort upp med Landsorganisationen om ett avtal som för företagen kostnadsfritt representerar en utgift av 30 procent på tre år, tagit varandra i hand på det och visserligen inte varit så strålande glad men ändå sagt: det här skall vi väl kunna segla vidare med, har jag litet svårt att acceptera att oppositionens politiska företrädare här i kammaren etablerar sig som något slags skickebud för Svenska arbetsgivarföreningen. Jag har svårt att acceptera att de skyndar fram till finansministern och säger: Kan Du inte vara vänlig och lyfta av en procent av de där 30 procenten, i annat fall går det inte bra för svensk företagsamhet!

För det första är det ingen rim och reson i fråga om de här beloppens inbördes förhållanden för det andra skulle man introducera en ytterligt farlig princip. Det går helt enkelt inte att föra in den linjen att det i sista hand är finansministern som skall klara upp kostnaderna. Arbetsgivaravgiften var vad den var när företagen skrev under avtalet – förlåt mig, det är riktigt att vi höjde arbetsgivaravgiften med en procent i oktober månad. Men den är ändå så pass obetydlig i förhållande till de åtaganden

företagen kostnadsmässigt har gjort att den rimligt och realistiskt betraktat inte kan vara någon avgörande faktor för om företagen skall klara sig vidare eller inte. Det värsta är emellertid att det kostar mycket pengar att sänka arbetsgivaravgiften, och vi har ändå en uppläningssida i statsbudgeten som man aldrig får nonchalera.

Tag bort momsen så får vi prissänkning, sägs det. Någon var så frejdig att han sade att de svenska handlarna nog kommer att se till att priserna sjunker med fyra procent dagen efter det momsen har sänkts. Det löftet skall man vara försiktig med att ge; jag säger det utan att vara elak mot handeln, men momsen har sin redovisning i två eller tre, någon gång i fyra, olika led innan den kommer fram till kunden i detaljhandeln. Åtskilliga i de här leden är i varje fall pressade av den ekonomi som de anser sig behöva förbättra för egen del. Naturligtvis finns det stora möjligheter att i den här proceduren försöka tillgodose sitt eget – enligt egen uppfattning – väl motiverade krav. Man kan inte, vilket tycks föresväva herr Helén, lösa det hela med något slags förlängning av priskontrollen. Jag hade hoppats att vi skulle kunna slopa den vid årsskiftet, men herr Helén har gjort sig till tolk för uppfattningen att man skulle fortsätta med priskontrollen, och den vägen genomföra en så intensiv bevakning att man vid varje tillfälle hade garanti för att det hela verkligen slutade med prissänkningar.

Jag har några gånger gjort slut på en del punktskatter och försökt avläsa prissänkningar som följt av detta – och jag har blivit misräknad vid varje tillfälle. Jag garanterar att de som ännu har sin ungdoms blåögdhed i behåll och inbillar sig att en sänkning av momsen med fyra procent skall slå igenom med en fyraprocentig prissänkning kommer att bli besvikna.

Herr Fälldin vill enligt sitt mycket allmänt hållna anförande – som kanske är rätt karakteristiskt för herr Fälldin – ha ett näringspolitiskt program. Han har många andra sådana här i allmänna ordalag hållna slagkraftiga slogans som han återkommer till. Det näringspolitiska program som herr Fälldin efterlyser skulle vinna på en konkretisering. Vi vet väl ungefär vad vi vill i vår näringspolitik, och vi försöker realisera den efter de intentionerna och efter de idéerna. Det vore intressant att få reda på centerpartiets näringspolitik i mer konkret mening, och det kan vi naturligtvis ha vissa förhoppningar om, när herr Fälldin nu kommer upp i en replik efter mitt anförande.

Herr Fälldin gillade inte att regeringen har sagt nej till bidrag för att ordna upp företagens interna arbetsmiljö. Så länge man håller sig till allmänna talesätt låter ett sådant yrkande ganska bra. Vi lämnar bidrag till företagen för att de skall få chans att reda upp sina föroreningar i luft och vatten, därför att det berör alla människor och alla konsumenter, och där kan det finnas ett motiv för en skattebetalarnas insats. Men att skattebetalarna skall finansiera företagen för att de skall hålla ordentliga omklädningsrum, ordentliga matrum för sina anställda och för att de skall se till att arbetsplatsen är så pass hyfsad att de anställda kan trivas på den när de arbetar, det är en ganska orimlig ståndpunkt. Det är inte skattebetalarnas skyldighet att göra det, utan det är de enskilda företagen som i eget vällovligt intresse bör se till att snabbast möjligt komma till

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

rätta med dessa problem.

Om herr Fälldin således lägger på en annan skiva och säger att han inte vill att skattebetalarna skall finansiera detta, utan går ut och säger till varje enskild företagare: "Nu ska Du se till att Du ordnar den interna arbetsmiljön, det ska bli bättre förhållanden för de arbetare som står vid de här maskinerna, det ska bli en bättre sanitär utrustning i den här fabriken, och det ska Du betala", ja, då har herr Fälldin mig och andra i mitt parti helt och hållet med sig, men då har vi kommit till det rätta anslaget i dessa frågor.

Jag kommer sedan, fru talman, över till en kort kommentar till herr Heléns inlägg. Herr Helén är ju en man med många utförsåvor. Han skildrade arbetslösheten i poetisk och bunden form, och det är klart man kan kommentera arbetslösheten på vardagsprosa och man kan kommentera den i poetisk stil. Framför allt om man är docent i litteratur ligger det senaste rätt nära till hands.

Men arbetslösheten är naturligtvis ett vardagsproblem, så låt oss diskutera den i vardagstermer. Jag tror det ger litet bättre effekt.

Jag har redan berört väsentliga delar av arbetslöshetsbekymren just nu. Hela tiden är ju frågan: Skall man satsa hårdare, skall man gå före den ansvariga arbetsmarknadsmyndigheten? Hitintills har vi varit helt i samförstånd med arbetsmarknadsmyndigheten, där ju herr Fälldin har ett ledamotskap i styrelsen. Vi har varit ense om åtgärderna. Skall man gå före och satsa ännu hårdare? Jag tror inte man ska göra det, därför att det kommer ju en dag här efter. Och när vi vänder oss emot er väldiga påbyggnad på regeringsförslaget, så är det ju för att de svenska bankerna redan i dag är mycket likvida. Öser vi ut 3 å 4 miljarder till, så betyder det motsvarande större svårigheter när omslaget kommer för att pacificera denna väldiga likviditet. Därvidlag har vi ingenting annat att göra än att uppvakta denna kammare med förslag till nya skatter, vilket har sina problem, i varje fall för den regering som inte har majoritetsunderlag i kammaren. Man kan gå via penningpolitiken och dra åt kredit- och ränteskruvarna ännu hårdare än någonsin tidigare. Man kan via fysiska regleringar på nytt börja med begränsningar. Det finns ett sortiment av åtgärder som vi har provat tidigare, och de åtgärderna kommer att få provas igen. Men det finns en gräns för vad dessa åtgärder kan åstadkomma, och det är mot den bakgrunden man också får vara på det klara med hur mycket man skall våga likvidisera marknaden med i dag, om man skall ha en rimlig chans att med en nya konjunktur bemästra situationen.

Det blir, fru talman, litet uppehåll emellanåt i mitt anförande, men det är för att jag inte talar efter manuskript. Jag försöker artigt och ordningsfullt att bemöta var och en i den takt som de gjort sina inlägg.

Här har det sagts att vi fått kommunalskattehöjningar som blivit utomordentligt höga, och det är ett bekymmer som vi alla känner till i vår ekonomi. Jag tror att det var herr Helén som berörde detta problem. Man kan säga att finansministern gick ut och lovade en skattesänkning för en tredjedel av svenska folket och att han sade att ni kan lita på mina ord. Men detta skedde utifrån förutsättningen att det gällde den skatt som finansministern hanterar. För all del, man kan i efterhand säga att

det skulle varit en extrarubrik som antytt att jag inte tar något ansvar för den kommunala skattehöjningen. Men när herr Helén presenterar denna fråga gör han det i tongångar som ger intrycket att det egentligen är finansministern och regeringen som bär ansvar också för den kommunala utgiftsökningen.

Det är frestande att gå litet närmare in i detta problem. Vad är det som föranleder den kraftiga kostnadsstegringen hos kommunerna nu i år och under de närmaste åren framöver? Jo, det är utan tvekan den väldiga expansionen när det gäller driftkostnadssidan. Driftkostnaderna är för kommunerna i allt väsentligt löner. Det lär finnas cirka 500 000 anställda, om jag räknar samman primär- och sekundärkommunernas alla anställda. I landstingskommunerna har det varit påfallande många och stora inslag av relativt lågt avlönade anställda. De har följaktligen fått en hygglig lönehöjning innevarande år. Den statliga lönesumman räknades upp med 9 procent, också fördelat med huvudvikten på de lägre betalda och mindre på de högre betalda, men slutsumman var 9 procent. Det är klart att med en nioprocentig eller för landstingen tio- eller elvaprocentig höjning av lönesumman måste driftkostnaderna stiga avsevärt. Det är den helt dominerande kostnadsposten. Jag vet inte om herr Helén menar att det håller på att gå på sned på grund av för kraftiga lönehöjningar bland de stats- och kommunalanställda. Men om herr Helén inte menar det och om han i varje fall inte vill säga det, bör vi väl ändå kunna vara överens om att det finns en naturlig förklaringsgrund till driftkostnadernas stegring på den kommunala sektorn. Om man inte anser att sjuksköterskor och vårdbiträden och kommunalarbetare har för mycket betalt då är det bara att finna sig i att betala. Det är inte riktigt korrekt att i ett offentligt tal försöka göra gällande att skulden och anledningen till detta ligger hos en regering som inte kan sköta ekonomin.

Jag kommer så småningom fram till ytterligare en synpunkt, men jag är inte säker på om det var herr Bohman eller herr Helén som insinuerade att det lönar sig med mygel i kanslihuset. Han tog det visserligen inte ur egen fatatur utan citerade professor Assar Lindbeck, men eftersom han citerade honom måste han väl gilla honom i det här avseendet. Herr Helén gav följaktligen sina åhörare det intrycket att man genom uppvaktningar hos regeringen kan mygla till sig saker och ting som den som inte kan bevaka sina intressen på samma sätt inte har några chanser att uppnå.

Detta är ju en ganska fräck beskyllning. Den är dessutom helt utan underlag. Det finns en gammal god regel i det här landet, nämligen att svenska folket har möjligheter att träffa regeringens ledamöter. Jag talar den ena dagen med representanter för arbetarna – ibland blir det direktkontakt med dem på min mottagning – jag talar med representanter för handeln, jag talar med representanter för småföretagen och jag talar med representanter för de stora företagen. Det skulle se rätt underligt ut om regeringen låste dörren för alla de kommunikationsmöjligheter och kontakter med svenska folket som regeringen sätter värde på. Men att ur det förhållandet, att dessa kontaktmöjligheter står öppna, dra slutsatsen att man på regeringsplanet sitter och mäter med olika skedar och skiftar sina gåvor efter tillfälliga uppfattningar är helt enkelt bara en

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

oförskämdhet; något annat är det inte. Det får herr Helén helst ta tillbaka kvickast möjligt, om han i fortsättningen skall göra anspråk på att vara en seriös politisk debattör.

Så kommer jag slutligen, fru talman, till herr Bohman. Han skall först ha ett erkännande för att han bekänner sin tro på en uppgång i konjunkturen. Vi hade en liten dialog om detta tidigare, och då var vi av delade meningar. Jag vill gärna honorera herr Bohman för att han nu, när han studerat frågan närmare, kommit till sin slutsats och inte av politiska skäl tvingar sig själv att undanhålla den slutsatsen. Det finns andra tecken som jag inte tidigare berört men som jag nu kan beröra. Vi har haft en alldeles påtaglig uppgång på börsen under de senaste månaderna. Det finns ett gammalt tecken som säger, att ett visst antal månader i förväg är börsen en ganska god indikator på konjunkturutvecklingen. Jag vågar inte ställa några garantier för den prognosen; jag bara anför den i detta sammanhang.

Den offentliga sektorn har ökat, konstaterar herr Bohman, och på den punkten har han också rätt. Jag skulle kunna – utan att ge mig in på alltför mycken sifferexercis – bara understryka att om man ser på den privata konsumtionen under 1960-talet, på den statliga konsumtionens utveckling under 1960-talet och på den kommunala konsumtionens utveckling under 1960-talet, så finner man att det inte råder någon tvekan om att det är den kommunala aktiviteten som leder med den privata aktiviteten som nummer två och den statliga aktiviteten som den blygsammaste i det här förloppet. Kommunal konsumtion är ju, som jag nyss sade, egentligen ingenting annat än löner till anställda i de kommunala organen.

På investeringssidan får man ungefär samma sifferresultat. Det är den kommunala sektorn som leder i fråga om investeringarna under 1960-talet med en medeluppgång på ca tio procent om året. Den privata kommer därefter, och den statliga sektorn ligger sist. Det har en ganska naturlig förklaringsgrund; det finns bara en viss mängd resurser att hushålla med. När den kommunala expansionen går så snabbt som den går, är det helt naturligt att staten får försöka vara försiktigare. Den privata har vi helt enkelt låtit gå i den takt som medborgarnas egna uppfattningar, bedömningar och förhoppningar har anvisat.

Man kan naturligtvis – och det var väl det intrycket herr Bohman ville ge oss allesammans – dra den slutsatsen att en sådan utveckling slutar alldeles uppåt väggarna, om den bara fortgår. Det behöver inte vara så. Det pågår ju en utveckling inom industrisektorn, där man år efter år fabricerar mer och mer av varor med färre och färre anställda. Det är varuvolymen och dess utveckling som är avgörande, det är inte antalet anställda och det är näppeligen heller antalet anläggningar – kanske i större utsträckning antalet moderna maskiner. Jag brukar trösta mig med – och jag tycker att det är en tröst som bär ganska långt – att i det framtida samhället kommer vi med arbetstidsförkortningen och med en ekonomisk tillväxt, som vi allesammans hoppas på, att få ett allt större behov av offentliga tjänster i vår dagliga tillvaro. Det kommer att krävas en expansion på den offentliga anställningssidan, men vi kommer att klara oss trots detta, om vi har en sådan kapitalbildning och en sådan

satsning i rationalisering på industri- och varusidan att vi uppehåller balansen i vår utrikeshandel. Det är det som är nyckeln till det hela. Så länge vi har en export som betalar vår import och dessutom vårt underskott på tjänstebalansen, så länge blir det mera sekundärt i vilken takt man anställer folk på den offentliga sektorn eller på den privata sektorn. Har man det klart för sig, är det inte alldeles nödvändigt att exercera med de här jämförande siffrorna med den flit och den iver som jag tycker talar ur herr Bohmans olika inlägg.

Vilken handlingsberedskap har finansministern? Den frågan har jag redan berört, och jag gissar att herr Bohman lyssnade på vad jag sade, så jag behöver inte upprepa det.

Herr Bohman kommer sedan in på "förtroendeklyftan". Jag har många gånger frågat mig vad det är som ligger bakom det där talet. Här har Sveriges företagare ändå funnit sig i en socialdemokratisk regering och ett politiskt dominant socialdemokratiskt arbetarparti i fyra långa decennier, och under tiden har den svenska industrin levt vidare och blommat ut på ett sätt som man vid starten knappast kunde ha en föreställning om. Det har rått ett industrivänligt klimat i det här landet. Det är tre villkor som avgör om en industri skall gå med vinst eller inte. Det första är hur samhället behandlar industrin skattemässigt, och samhället behandlar den väl här i landet i jämförelse med andra länder. Det andra är priset på pengarna i den mån man behöver låna för sin utbyggnad. Priset på de långa pengarna, dvs. kapitalmarknadens ränta, har legat förhållandevis lågt i vårt land hur långt tillbaka jag än gör jämförelsen. Det tredje är priset på arbetskraften, och där kan jag hålla med om att den svenska industrin har en nackdel i att den svenska arbetskraften är högre betald än sina kolleger i andra nationer i Europa och ute i världen. Men det kompenseras ju därigenom att vi har en effektivitet i det svenska arbetslivet som man saknar på de flesta andra håll, och den svenska industrin har varit konkurrenskraftig med stor framgång och är alltför konkurrenskraftig med stor framgång. Varför skall den inte vara det framöver?

Om nu svensk industri skall dras med arbetarpartiet och dess regering även framöver, så har den erfarenheter utifrån fyra decennier. Vad är det för speciellt i dag som gör att den skulle ha tappat allt förtroende? Jag är väl medveten om att det förs en debatt på våra universitet och våra högskolor som många gånger kan skrämja företagare. Den debatten förs inte bara av dem som säger sig tillhöra mitt parti – tyvärr är de ganska få – utan också av dem som tillhör andra partier; det må vara Garthons anhängare i folkpartiet eller Centerns ungdomsförbund, som i de här frågorna sannerligen inte tar på svensk företagsamhet med större omsorg än någon annan. Det kan också vara de här riktningarna ute på den yttersta vänsterkanten.

Nu har vi ju högt i tak i vårt land, och debatten får vara fri. Det är väl ungdomens privilegium att ha sina uppfattningar, även om de ibland är tokiga, och att ge uttryck för de uppfattningarna – så toleranta kan vi vara. Men varför skall svensk industri vara rädd för den socialdemokratiska regeringen eller tappa förtroendet för regering och parti? Det finns ju inget underlag för detta. Det måste vara någonting annat bakom, herr

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Bohman, nämligen att man så gärna vill att svensk industri skall vara misstänksam mot den sittande regeringen — det kan ju innebära att pendeln svänger om åt det borgerliga hållet i nästa valrörelse om man lyckas indoktrinera företagsamheten med den filosofin.

Jag vill allra sist ta upp den fråga som herr Bohman slutade med och som gällde vad han kallade LO-utspelet om AP-fonderna. Nu är det så att jag har en benägenhet att alltid vilja analysera frågor innan jag bestämmer mig för någon egen uppfattning. När man har talat om AP-fondernas placeringar i svenska aktier har man delvis gjort det utifrån föreställningar som inte varit tillräckligt genomarbetade. Man har t. ex. sagt att det finns 46 miljarder i de svenska AP-fonderna — tänk så mycket pengar det finns där att använda för placering i svensk företagsamhet! Jag har tillåtit mig att göra den enkla reflexionen att om man vet att varje krona av dem ligger placerad i hypotekslån, i bostadsbyggen, i långa reverslån hos kommunerna, i statslån och i långa obligationslån hos industrierna, så kan man väl låta bli att tala om de 46 miljarderna. Man kommer litet rättare in i tågordningen om man exkluderar den summan.

Då har man kvar de 8 miljarderna, som är de nya placeringsmöjligheterna varje år. Av dessa 8 miljarder behöver man hälften för att lyfta av byggnadskreditiven i det bostadsbyggande vi har åtagit oss. Vidare behöver man — jag är alldeles övertygad om det — kunna ge kommunerna långa reverslån i samma utsträckning som hittills. Finansministern måste gå till AP-fonderna och låna pengar i samma omfattning som hittills. Jag föreställer mig att industrin också kommer att vara intresserad av att få gå ut med obligationslån som hittills. Industrin har, vill jag säga *en passant*, blivit mycket väl behandlad och kommer upp i en summa på 1 760 miljoner i långa obligationslån innevarande år.

Det finns således hos industrin intresse av att låna och intresse av att investera — det dementerar mycket av de dystra profetior vi har hört här i dag. Men det bör naturligtvis i de stigande fonderna ändå finnas en slant över för att placera i, som det heter, riskbärande investeringar. Här har vi upplevt — i varje fall har finansministern upplevt det genom åren — att vad den svenska industrin saknar är det riskvilliga kapitalet. Om nu Landsorganisationen förklarar sig beredd att för sin del tillstyrka att industrin får en del av AP-fonderna som riskvilligt kapital, då möter man från herr Bohman alla möjliga svartmålningar, spöken på ljusa dagen. Herr Bohman säger: Vad skall det bli av det här?

På sätt och vis är det väl ett ganska positivt anslag till industrins behov. Om man satsar sina pengar som riskvilligt kapital, vilket kan betyda bra avkastning ibland och dålig avkastning ibland, så är det väl inte så förunderligt om den som skjuter till det kapitalet säger: Jag är intresserad av den här industrins utveckling. Precis på samma sätt kan varje enskild aktieinnehavare, om han bara har en enda aktie, möta upp på bolagsstämman och säga: Jag är intresserad av den här industrins utveckling, och jag vill utnyttja min lilla andel i industrikapitalet för att försöka påverka denna utveckling. I princip måste ju den som satsar flera andelar kunna göra anspråk på att bli betraktad på samma sätt.

Man behöver inte se spöken på ljusan dag, herr Bohman. Det finns ju ett gemensamt intresse och det är, att går man in med arbetarnas pengar i

en industri, så vill man att den industrin skall utveckla sig, expandera och ge hyggliga löner och ett bra resultat. Något annat motiv finns naturligtvis inte hos dem som är beredda att satsa sina pengar, vare sig de gör det enskilt eller kollektivt.

Jag begriper inte varför de här skräckmålningarna skall behöva skisseras upp.

Sedan har man försökt konstruera en motsättning mellan mig och Arne Geijer på den här punkten. Jag har sagt offentligt vad jag säger här – hurdant sedan referatet blir i ett avklippt anförande i TV kan jag inte veta, för jag såg faktiskt inte inslaget själv. Men så mycket kan jag kanske också säga, att vad Landsorganisationen har begärt är att regeringen skall bestämma sig och ta ståndpunkt i den här frågan någon gång under 1972. Nu sitter det en utredning med högst förtjänstfulla ledamöter, representerande lika förtjänstfulla organisationer i det här landet, och sysslar med detta. Landsorganisationen har sin representant i utredningen, TCO har sin representant, Kooperativa förbundet har sin representant, Bankföreningen har sin representant och Industriförbundet har sin representant. Som ordförande fungerar riksbankschefen. Jag har bett dem att skynda på det här utredningsarbetet, och jag har förhoppningar om att jag skall få ett förslag av dem 1972.

Det är väl ganska naturligt att man då säger, att har man en utredning med hela denna tunga representation, så är det ändå rimligt att den utredningen får komma med sitt förslag, framför allt som jag har skrivit direktiven till den utredningen och där explicite angivit att jag vill ha förslag på hur utredningen anser att AP-fonderna skall bli placerade. Det här bör kunna gå att samordna. Utredningens förslag bör kunna komma fram, och jag tycker att man skall kunna pröva den här frågan under 1972.

Och som jag nyss sade: De som lämnar sitt bidrag till ett företag i aktieform får ett intresse, och det är att företaget klarar sig bra. Jag tycker man kan bedöma den här frågan utifrån de utgångspunkterna, alldeles oavsett om bidraget lämnas enskilt eller kollektivt.

Ja, fru talman, efter detta utomordentligt koncentrerade anförande vill jag nu för tillfället lugna mig litet grand.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Fru talman! Bara ett par korta kommentarer till finansministerns historieskrivning.

Det här Hedlundska förslaget om utländska lån lämnar uppenbarligen inte än i dag finansministern någon ro. Får jag påminna om att de lånen var tänkta för en utbyggnad av industrin, för industriinvesteringar. Finansministern har väl fortfarande den mening som han har givit uttryck åt i sina statsverkspropositioner gång efter annan, att industriinvesteringarna har sackat efter, och mot den bakgrunden tycker jag inte det finns skäl att se något negativt i den propän.

Och sedan finansministerns vanliga metod att hålla på och prissätta

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

oppositionens utredningsförslag! Vore det inte lika bra att finansministern för jämförelsens skull också prissatte Kramforsmanifestet för att se vilka belopp det blev fråga om där?

Jag vill också säga några ord om detta med skatteutredningen. Det är rätt intressant. När vi diskuterade frågan förra gången var det statsministern som kommenterade den och han var då uppenbart orolig för att den skatteutredning som vi på oppositionssidan hade kommit överens om skulle leda till högerpolitik. I dag står finansministern här och är ängslig för att en sådan skatteutredning skall få alltför stort inslag av de synpunkter som kommunisterna har fört till togs i denna fråga. Men återigen kvarstår att finansministern ändå måste ha för avsikt att låta sitt eget parti vara representerat i utredningen och på den vägen ge uttryck åt socialdemokratiska partiets uppfattning också. Men alldeles oberoende av detta är ändå det viktiga att riksdagen får en möjlighet att vara med i utredningsarbetet just när det gäller skatterna. Jag hoppas att finansministern förstår att vi här, alldeles oavsett partitillhörighet, uppfattar det som nära nog en utmaning att riksdagen – som enligt grundläggande ordning har att utöva beskattningsrätten – får tekniskt invecklade förslag lagda på vårt bord och bara sedan har 14 dagar på oss för att påverka frågorna något litet i kanten. Är det så att finansministern själv vill ha det avgörande inflytandet på skattefrågorna? Är det därför som finansministern inte är beredd att medverka till en skatteutredning?

Så några ord om AMS-framställningen. Finansministern kan ju inte hinna med allt. Men han har flera gånger åberopat den saken, och därför ber jag att direkt till finansministern få anmäla att jag inte längre är ledamot av arbetsmarknadsstyrelsen. Jag beklagar det i och för sig, men tiden räcker inte till. Skall man ha en sådan uppgift, så skall man kunna ägna den mycken tid. Jag ser det så.

Men vad jag försökte säga med AMS-framställningen var att den i och för sig är ett bevis på att de åtgärder som regeringen föreslagit kommer att visa sig vara otillräckliga. Det hänger också samman med vad vi framhållit i vår reservation, att ju mindre man vidtar av åtgärder ägnade att dämna upp utvecklingen med permitteringar och liknande, desto större anspråk får man på den arbetsmarknadspolitiska sidan. Och det är i det sammanhanget som finansministern skall se vårt krav på slopande av löneskatten.

Då säger finansministern, att har man gjort upp parterna emellan, så kan vi inte sedan komma och lyfta av någonting. Men hur kunde då finansministern lägga på, när parterna hade gjort upp? Är det någon principiell skillnad på att finansministern i en viss konjunktur tycker att han behöver öka trycket, och att han i en annan konjunktur finner det nödvändigt att lätta på trycket? Vad har det med avtalsuppgörelsen att göra? Är det inte på det sättet vi skall försöka påverka konjunkturen? Det var ju nära nog så att finansministern glömde att han hade höjt denna avgift.

Vad sedan näringspolitiken angår upprepar jag att det är förunderligt att man på regeringssidan inte vill vara med om att där fastställa ett mål. Vi har en näringspolitik, säger finansministern, och vi försöker efter bästa förmåga att efterleva den. Ja, men då vet vi också hurudan den är; då har

man också fått betyget på den näringspolitiken. Det har ni väl också insett inom socialdemokratien, eftersom ni har tillsatt en arbetsgrupp gemensamt med LO — och det är inget fel i det! Men vad som vore bra vore att vi här i riksdagen också hade en fastställd målsättning för näringspolitiken.

Nu kan jag inte, på de sekunder som återstår av min tid i talarstolen, utveckla dessa frågor närmare, utan jag hänvisar i stället till vår motion, där vi reser krav på att statsmakterna skall lägga fast en näringspolitisk målsättning.

Slutligen ett par ord också om arbetsmiljön. Principen är att i företag som är i gång — icke i nystartande — går staten in och stimulerar för att få en bättre ordning vad avser omgivningsmiljön. Det är viktigt, och det har jag förklarat. Men vad är det som framstår som ett avgörande hinder för att man i företag som är i gång går in och försöker göra någonting för de anställda? Motivet att omgivningsmiljön har betydelse för alla — vilket alltså inte skulle gälla för arbetsplatsmiljön — är ju nästan detsamma som att säga att det inte är så noga hur jobbarna på verkstadsgolvet har det. Men en sak är säker nämligen att finansministern kan lita på att jag också i direktkonfrontation med företagarna säger åt dem: Ni måste göra mer för arbetsmiljön, om ni skall kunna säkra rekryteringen.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Det viktiga i det här skedet av debatten är ju styrkan och hållbarheten i de argument vi har att framföra i kampen mot arbetslösheten. Finansministern försökte låtsas att jag skulle ha stått här och läst egna verser. Jag återgav vad en aktiv arbetsförmedlare kände inför den dagliga situationen att behöva avvisa människor som kommer till förmedlingen och vill ha arbete. Det stod att läsa i tidskriften Statstjänstemannen. Jag tror att finansministern skulle ha skäl att läsa det.

Finansministern tog upp ett långt resonemang om kvinnorna med utgångspunkt från mitt anförande, men han gick inte in på hur starkt kvinnorna har reagerat mot att bli kallade *reserv* i stället för *resurs* på arbetsmarknaden. Ingen med respekt för kvinnornas lika rätt på arbetsmarknaden vågar i dag kalla dem för arbetskraftsreserv, men regeringen har ändå genom det socialdemokratiska partiets propaganda upprepade gånger ursäktat sig för de höga arbetslöshetssiffrorna med att det är så många kvinnor som nu för första gången sökt arbete. Har kvinnorna eller har de inte samma rätt till arbete som andra när arbetslöshetsläget blir alltför besvärande?

Så några ord om kommunernas läge! Finansministern säger att staten inte skulle ha någon skuld i att kommunalskatten stiger. Ånej, herr Sträng, så lätt kommer man inte ur den diskussionen. Kommunerna fick inte låna i rimlig utsträckning när finansministern lade hela bördan på riksbanken och kreditinstitutionerna i ett läge där finanspolitiken borde ha burit en större del.

Vidare dirigeras kommunernas utgifter i stor utsträckning av uppgifter som staten pålägger dem. Finanskommunalrådet i Göteborg har gjort en beräkning att två tredjedelar av de kommunala utgifterna är direkt

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

beroende av sådana uppgifter som staten lägger på kommunerna. Jag kan ta ett konkret exempel. När Läroplan 69 genomfördes sades det att den skulle bli kostnadsmässigt neutral. Vad har resultatet blivit? Från 1969/70 till 1970/71 höjdes kostnaderna för fria läroböcker på högsta-diet i Karlskrona från 95 kronor per elev och årskurs till 206 kronor, och i Kalmar från 172 kronor till 430. Det är siffror som hämtats från riksdagens upplysningstjänst och gäller årskurs 7.

Det tredje beviset för att kommunalskatten är beroende av vad som beslutas här i huset och av vad finansministern föreslår är att kommunerna får betala moms och arbetsgivaravgift. Om våra förslag gick igenom skulle det i hög grad lätta kommunernas situation.

En sänkning av momsen avvisar finansministern. Den skulle inte vara möjlig mitt under en avtalsperiod, och den skulle skapa inflation. Men, herr Sträng, OECD har konstaterat att en efterfrågepåspädning är mer möjlig utan inflationsrisk i Sverige än i något annat land. Till detta vill jag lägga ett annat argument. Socialdemokraterna säger att man skulle köpa mer under den tid momsen är sänkt. Javisst, man skulle kanske t. o. m. köpa ovanligt mycket mer, men det minskar vad man sedan behöver köpa när momsen har återgått till den nuvarande nivån. Inflationspåspädningen vid en konjunkturuppgång blir med andra ord mindre.

Finansministern betvivlade att det skulle vara möjligt att få handeln att iakttä en sänkning av momsen. Det är detsamma som att säga att landets detaljhandlare inte skulle vara hederliga. Kombinationen av hederlighet och den prisövervakning som kommer att finnas kvar efter den 1 januari - för finansministern tänker väl inte ta bort prisövervakningen, det är bara prisstoppet som försvinner den 1 januari - och allmänhetens, pressens, radions och televisionens uppmärksamhet skulle nog leda till att en sänkning av momsen verkligen iakttogs och blev till glädje för konsumenterna. Jag kan inte gå in på den långa historieskrivning som finansministern har gett av regeringens förträffliga politik under 1969, 1970 och 1971. Men kvintessensen av det hela är: Det går inte att låta bli att strama åt för då kommer bytesbalansen att bli i fara. Men skulle man aldrig kunna röra på finanspolitiken, kan man ju aldrig bekämpa konjunkturerna. Nationalekonomer av olika färger är överens om att man måste kunna röra på skatterna, även sänka dem. Men herr Sträng försöker säga att det inte går. När han höjer skatterna går det bra att anföra finanspolitiska skäl men aldrig när det är aktuellt att sänka dem. Den politik han har fört har lett till arbetslöshet. Jag skulle vilja be herr Sträng att läsa vad Fria fackföreningsinternationalen sade om detta i somras i sitt uttalande: Restriktiv ekonomisk politik som leder till ökad arbetslöshet kan inte vara en lösning, när den snabba prisökningen huvudsakligen eller uteslutande är förorsakad av andra faktorer än för stor efterfrågan.

Sedan hade herr Sträng en föreläsning om sitt eget bildspråk, och det mest uttrycksfulla var om herr Hedlund som blötte fötterna i Medelhavets vatten efter valet. Tänk, kanske det inte hade varit så dumt om de svenska väljarna hade sett till att det hade varit herr Sträng som hade fått gå där och blöta fötterna efter valet. Då kanske det hade varit litet bättre med sysselsättningen här i landet just nu.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Fru talman! Trots att finansministern gjorde gällande att hans anförande var i högsta grad improviserat var det i alla fall byggt på som han själv uppgav ett noggrant studium av protokoll och uttalanden rörande 1970 och 1971 års ekonomiska politik. Av de uttalandena drog finansministern den slutsatsen att oppositionen *antingen* hade varit helt överens med regeringen om konjunkturbedömningen – och vad bråkade oppositionen då för – eller också inte varit överens – och då fanns det ännu mindre skäl för oppositionen att bråka, eftersom den i så fall hade haft fel. Regeringen har som bekant alltid rätt.

Det *förelåg* en viss överensstämmelse mellan oss herr finansminister, då det gällde konjunkturbedömningen, men det förelåg inte överensstämmelse rörande den förda politiken. Tvärtom kritiserades regeringens politik intensivt i varje fall av mitt parti. Vi sköt framför allt in oss på de utomordentligt hårda och ensidiga kreditrestriktionerna som blev en av de bidragande orsakerna till att ett stort antal företag slogs ut. Och vi kritiserade att man däremot inte satsade på finans- och penningpolitiska åtgärder i den utsträckning som man skulle ha gjort.

Jag kan tyvärr inte läsa upp allt vad som sades på den tiden, men jag skall nöja mig, herr finansminister, med några korta rader ur det anförande som jag själv höll den 28 oktober 1970, eftersom det ger en bra bild av hur vi såg på politiken just då. Anförandet rörde de åtgärder, den paketlösning, som regeringen lade fram förra hösten och om dem sade jag: "Hade de nu föreslagna – i och för sig otillräckliga – åtgärderna satts in i början av året" – 1970 alltså – "under den typiska efterfrågeinflation som då rådde, skulle de inte ha drabbats av lika hård kritik som nu, då vårt lands ekonomi är på väg in i en kostnadsinflation, vars verkningar kommer att kulminera under en väntad konjunkturavmattning nästa år."

Finansministern ville vidare underkänna generella åtgärders konjunkturstimulerande effekt och hänvisade till England, där situationen skulle vara så gräsligt allvarlig: Där kunde man få praktiskt belyst vad generella stimulansåtgärder kunde få för konsekvenser.

Med anledning därav vill jag påstå att finansministern inte vet vad som skulle ha hänt, om man *inte* hade vidtagit sådana åtgärder. Det kan därför vara intressant att höra konjunkturinstitutet, eftersom finansministern själv åberopar konjunkturinstitutets prognoser och bedömningar som riktiga och värdefulla. Då finner man i höstrapporten i år att konjunkturinstitutet med stark sympati uttalar sig för de åtgärder som vidtagits i England och därav drar den slutsatsen som jag också skall be att få återge – att man sammanfattningsvis kan "säga att ett markerat uppsving uppenbarligen är på gång men med fördröjd effekt på sysselsättning och produktion."

Jag tycker att det är ett väldigt bra betyg som konjunkturinstitutet, denna objektiva institution, ger de åtgärder som man har vidtagit i England. Men finansministern har uppenbarligen en annan uppfattning. Sedan skulle jag vilja ställa ett par frågor till finansministern:

Är inte finansministern beredd att erkänna inför kammaren och dem utanför kammarens väggar, som eventuellt lyssnar på debatten, att

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

finansministern har gjort rejäla felbedömningar av de ekonomiska konjunkturerna under innevarande år? Det är lätt att göra felbedömningar. Det oroande är bara att om man gör dem, drabbar det inte vederbörande själv så hårt, i varje fall inte omedelbart. Men de drabbar väldigt många människor i form av arbetslöshet. I ett läge där konjunkturerna är osäkra, är det bättre att ta det säkra för det osäkra och att vidta åtgärder för att förebygga den utveckling som nu har kulminerat.

Vi har inte varit efterkloka. Vi har gjort riktiga bedömningar i år. Vi har kanske gjort felaktiga bedömningar förut – det skall jag gärna erkänna. Men skulle inte finansministern för en gångs skull kunna erkänna att ni och era kolleger i regeringen har haft fel? Och trots att man mot hösten måste ha börjat inse att något var galet gjordes ingenting förrän den 14 oktober. Finansministern och kollegerna i regeringen måste ju ha hört de inlägg som gjordes från oppositionen i juli, i augusti och i september. Ni hörde dem, men ni lyssnade förmodligen inte till dem.

Min slutsats är: Att regeringen inte ville göra någonting berodde tydligen på att den inte hade klart för sig att oppositionen avsåg att utnyttja möjligheterna enligt 55 § i riksdagsordningen för att ge riksdagen ett tillfälle att ta ställning till ett konkret, samlat förslag från oppositionen. Först sedan man fått klart för sig att ett sådant förslag skulle läggas på riksdagens bord, yxade regeringen på ett par dagar till den paketslösning som nu behandlas i riksdagen.

När jag lyssnade till finansministern fick jag ett intryck av att finansministern aldrig kunde tänka sig att använda skattepolitiken såsom ett vapen för att utjämna konjunktursens växlingar. Om herr Sträng inte kan tänka sig att sänka skatten, därför att det blir besvärligt att på nytt höja den, är han uppenbarligen inte beredd att använda sådana vapen. Om man skall nyttja ordet "civilkurage," vilket finansministern gjorde, vem är det då som saknar civilkurage? Finansministern som inte vågar vidta en stimulansåtgärd i form av en skattesänkning, därför att det blir obehagligt att gå ut och höja skatten på nytt? Om finansministern verkligen är så negativt inställd till en aktiv konjunkturpolitik måste det innebära att Ni tar avstånd från OECD och all dess expertis och även från finansministerns egna konjunkturpolitiska bedömningar tidigare här i riksdagen och – jag hänvisar till det på nytt – de uttalanden som finansministern själv gjort i direktiven till budgetutredningen.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag skall be att få börja med att instämma med herr Sträng på en punkt, nämligen när han sade att det finns ingen anledning för de kapitalistiska företagen att hysa misstro mot den socialdemokratiska regeringen. Det tror inte jag heller.

På en annan punkt vill jag komplettera finansministern något, nämligen då han diskuterade villkoren för att företag skall ha det bra i ett samhälle. Han satte upp tre villkor. Jag vill bara erinra honom om att vad de marxistiska klassikerna kallade utsagningsgraden också spelar en roll. Den är som bekant hög i detta land.

Jag ställde i ett föregående anförande en fråga till finansministern, och

jag fick ett indirekt svar i hans anförande. Det gällde AP-fonderna och deras användning. Jag erinrar om att vi hade en liten diskussion om detta i remissdebatten, där herr Sträng var negativ till möjligheterna att utnyttja AP-fonderna på ett annat sätt. Jag hade tänkt anföra en del siffermaterial för att visa att det var möjligt att göra det, men nu fann jag att herr Sträng något har flyttat sina positioner sedan remissdebatten, vilket är intressant. Jag har nu inget behov av att anföra detta siffermaterial. Herr Sträng erkände att det bör finnas utrymme för nya sätt att använda AP-fonderna — det var detta jag påstått i den tidigare debatten.

Nu vill jag påpeka vad jag anfört tidigare här, nämligen att det bästa är att använda dem för statliga basindustrier i avfolkningsområdena. Den användning som LO har föreslagit, och som regeringen också kanske kommer att framlägga förslag om, tror jag i likhet med herr Sträng inte behöver oroa herr Bohman och likasinnade särskilt mycket.

Fru talman! Den kris vi upplever är framför allt en kris för det ekonomiska system som de borgerliga partierna så hett försvarar. Den stora arbetslösheten är därför också en kris för den borgerliga ideologin. Det beprisade fria näringslivet har visat sig oförmöget att ge alla ett meningsfyllt arbete. Kapitalismen kan inte garantera varaktig full sysselsättning. Räknar man ihop alla de människor som är helt arbetslösa, som är vad man kallar undersysselsatta, dvs. bara har deltidsarbete, eller som är sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder av olika slag — beredskapsarbeten, omskolning och allting annat — kommer man upp till en mycket stor summa. Det är en siffra på 250 000, kanske med alla dessa kategorier sammanlagt 350 000 människor. Så många är det alltså som dessa beprisade svenska kapitalistiska storföretag icke har kunnat ge sysselsättning.

Den politik som regeringen och de borgerliga partierna har föreslagit leder till en tillfällig ökning av efterfrågan, släpper loss vissa byggnadsinvesteringar och ger dessutom gåvor och subventioner av olika slag till företagen. Vi anser viktiga delar i detta program dels vara principiellt felaktiga, dels meningslösa och verkningslösa såsom medel mot arbetslösheten. Man angriper inte alls de långsiktiga strukturella problem som spelar en stor roll för uppkomsten av den nuvarande arbetslösheten: den regionala obalansen, andra följder av koncentrationsprocessen, utrationaliseringen av arbetare, uppkomsten av en stadigvarande reservarmé av arbetslösa eller endast delvis sysselsatta. Dessa problem förbigås såväl i regeringsförslagen som i de borgerliga partiernas förslag.

Vad jag tidigare i debatten kallat socialvård till de kapitalistiska företagen kan vi för vår del över huvud taget inte acceptera. Det är en linje som binder socialdemokratien vid de kapitalistiska företagen och deras utveckling. Med socialistisk politik har den ingenting att skaffa.

Det har frågats här i debatten, hur vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp kommer att ställa sig i omröstningen om de förslag som har framställts. För att spänningen inte skall vara alltför olidlig skall jag svara på det. Vi kommer självfallet att i första hand rösta för våra egna motioner. Om de till äventyrs inte skulle kunna vinna majoritet här i kammaren — en utgång som man inte helt kan utesluta — kommer vi att i

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

de olika fallen välja det minst dåliga av övriga partiers förslag. Det finns 16 reservationer till finansutskottets betänkande. Vi kommer att stödja utskottet i fjorton fall och reservanterna i två fall. Vi har alltså något fördelat gracerna och får följaktligen vara beredda på angrepp från olika håll.

Den här egendomliga skattebåten, som det skall sitta en utredning i, ber jag fru talman, att få återkomma till i nästa replikskifte.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Herr Fälldin försökte förklara den ogenerade likviditetspåspädning som hans parti var ute med 1970. Det var pengar som skulle gå till investeringar, och sådana vill man väl under alla förhållanden ha, sade herr Fälldin.

Ja, så där enkelt fungerar det inte. Vi hade investeringar, t. o. m. investeringsökningar under 1970. Varje påslag på industrins likviditet i den situationen skulle följaktligen, eftersom man dels hade en stor importökning och lageruppläggning, dels en investeringsökning på 5 procent, möjligen givit någon investering men naturligtvis också frigjort andra pengar som man använde för investering till ytterligare lageruppläggning. Det är ju kommunicerande kärl. Det avgörande var att vi hade en situation där vi var farligt nära riskgränsen i fråga om valutareserven och underskottet i vår bytesbalans. Med riskgräns menar jag här den gräns där man blir föremål för internationell uppmärksamhet och i sämsta fall internationell spekulation.

Det är tyvärr inte så enkelt att man säger: Låt den svenska industrin låna pengar — det skulle ju bara ha blivit investeringar. Ja, de har tagit de pengar som man i annat fall investerade för och ökat på importen ytterligare. Så är sanningen om det hela.

Riksdagen bör vara med och utreda skatterna, säger herr Fälldin. Det där försöker vi nog att uppfylla så långt det nu går. När det gällde det sista skattepaketet -- jag har sagt det tidigare -- är det få förslag som varit ute för en så omfattande diskussion, prövning och överläggning bland medborgarna som just det förslaget. Det var också habilt när det kom, det var ingen utmaning mot riksdagen, utan herr Fälldin röstade ju snällt med förslaget, accepterade det med det ansvar han har som riksdagsman. Det är alltså väsentliga överord när han försöker att tala om det som en utmaning.

Jag är ledsen, fru talman, att jag faktiskt alldeles i onödan stod och korrigerade mig själv. Den höjda arbetsgivaravgiften infördes i oktober månad 1970 och trädde i kraft den 1 januari 1971. Det var den 22 juni 1971 som SAF skrev under avtalet. Man hade således den tvåprocentiga avgiften. Man skrev under avtalet medveten om detta. Då menar jag att det inte finns någon rimlig anledning att i efterhand komma och begära att finansministern skall lyfta av en del av de åtaganden som vederbörande tagit på sig. När vi införde arbetsgivaravgiften gjorde vi detta helt enkelt därför att om man bedömer skattebetalningen — fysiska personer kontra juridiska personer — är det tveklöst på det sättet att med den gamla bolagsskatten, som är en vinstbeskattning, har vi faktiskt under hela 1960-talet haft en oförändrad inbetalning från företagens sida till

den gemensamma kassa, som skall finansiera alla de utgifter som denna kammare beslutar om. Däremot har de enskilda individerna för varje år fått höja sina skattebetalningar. Den nettovinstbeskattning, som vinstbeskattningen är, är t. o. m. enligt min mening litet för oskyldig när det gäller att få företagen att ta sin del av skattebördan. Den enda möjligheten att ta ut en skatt där är att gå på en bruttobeskattnig, och arbetsgivaravgiften är en sådan bruttobeskattnig.

Detta är, herr Fälldin, den enkla förklaringen, och den trodde jag nog att herr Fälldin också hade räknat ut.

Allra sist vill jag med en viss tillfredsställelse gärna notera att herr Fälldin är överens med mig om att det skall vara ordentligt på en arbetsplats. Det är bara den skillnaden att jag menar att det är vederbörande arbetsgivare som skall betala. Herr Fälldin menar att svenska folket i egenskap av skattebetalare skall svara för detta. Det är den väsentliga skillnaden. Men att det skall vara snyggt och bra på arbetsplatsen är vi överens om. Det är ju alltid något. Sedan var det över huvud taget en mycket försiktig beskrivning – om det var någon beskrivning alls – från herr Fälldins sida av vad centerpartiets konkreta näringspolitik innebar. Men herr Fälldin har ju ytterligare ett inlägg där han kan berätta för oss intresserade lyssnare om detta.

Jag vill till herr Helén säga att det där med statens skuld för den höjda kommunalskatten har jag så många gånger fått avlyssna när jag har varit ute och talat i de kommunala församlingarna. Jag har för mig själv sagt att det ligger väl någonting av sanning i detta. Men jag har också sagt mig att det tvingar oss, och denna kammare, att vara utomordentligt försiktiga i fortsättningen med beslut som innebär beställningar hos kommunerna om ytterligare utgifter. Hitintills har sannerligen inte oppositionen visat någon tveksamhet på den punkten. Ni har varit med om alla förslag, röstat för alla förslag, bjudit över i de flesta förslagen, även i sådana förslag som spillt över i kommunala utgifter.

Men om den här sanningen nu har gått upp för herr Helén så är det möjligt att vi kan hjälpa kommunerna litet i deras ekonomiska trångmål genom att vara försiktigare att utfärda beställningar i det här huset som slår på de kommunala utgifterna. Jag skall försöka följa den linjen.

Herr Bohman säger att vi sköt in oss på kreditrestriktionerna, och därför var hela den ekonomiska politiken under 1970 felaktig. Ja, vi sköt in oss på det som det fanns praktiska möjligheter att skjuta in sig på – eller med, vilket uttryck man nu vill använda. Det förelåg inte någon chans att pressa upp skatterna ytterligare.

Det låter bra när man säger att en stark finanspolitik skulle ha lättat på kreditpolitikens besvärigheter. Men den starka finanspolitiken är: högre skatter eller hårdare indragning på utgifterna. Jag har i mitt första anförande gjort kammaren uppmärksam på att i fråga om budgetbalansen, det statliga lånebehovet, finanspolitikens styrka, eller hur man vill uttrycka det, förelåg ingen skillnad mellan regeringspartiet och oppositionspartierna så sent som i maj månad i fjol. Och då var det bara kreditrestriktionerna kvar att använda.

Jag är så minnesgod att jag är medveten om att herr Bohmans företrädare gjorde sin valrörelse mitt under denna brännande högkon-

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

junktur med krav på omedelbara skattesänkningar, dvs. en ännu lösare och sämre finanspolitik än den som herr Bohman i egenskap av ledare för sitt parti i dag ogillar.

Det måste ju finnas någon rim och reson i det hela. Herr Bohman var också med under fjolåret, Yngve Holmberg var sannerligen inte ensam. De moderatas skattepolitiska linje var: Vi skall ha skattesänkning, och vi skall ha den omedelbart! I dag står herr Bohman och säger: Ni drev den kreditpolitiska åtstramningen för hårt. Med det menar han sekundärt: Ni var för släpphänta i fråga om skattepolitiken och finanspolitiken. Det är bara att konstatera att det självfallet inte går ihop.

När sedan herr Bohman säger att här gick hela detta år, 1971, utan att någonting hände, så lever herr Bohman också i en lycklig ovetskap om vad som verkligen hände. Utvecklingen krävde vissa ingripanden, och det begrep regeringen redan vid årsskiftet. Åtgärderna kom slag i slag. Redan i statsverkspropositionen i januari månad föreslogs extra skatteavdrag för industrins maskininvesteringar. I april månad tillkännagav regeringen ett statsbidrag till kommunala industribeställningar, som resulterade i en beställningsvolym på 100 miljoner kronor till stöd för den svenska verkstadsindustrin. Under juni månad släpptes extrakvoter till bostadsbyggandet därför att vi såg framför oss svårigheten att hålla byggnadsindustrins folk med arbete under den kommande vintern, det släpptes extra kvoter till sjukhusbyggande, till skolbyggande och till annat offentligt byggande. Tillstånd gavs till att utnyttja investeringsfonderna även i Syd- och Mellansverige, och den 25-procentiga investeringsavgiften på de s. k. oprioriterade byggena lyftes av en månad i förväg. Allt detta hände före juli månad. Sedan tillkom en hel del andra ting i juli månad, och därefter har stimulansen gradvis förstärkts när vi har bedömt vad den aktuella arbetsmarknads- och sysselsättningssituationen har krävt.

Herr Bohman menar att nu bör Sträng erkänna alla sina felbedömningar. Den är inte av kvinna född — som gamle Olovson i Västerås brukade säga — som går helt felfri fram genom livet under ett så pass långt liv som det som har förunnats mig att leva. Självfallet har väl också jag gjort mina felbedömningar, men det bör vara andra som avkräver mig den beaktelsen än de som, därest man skulle följt rekommendationerna, har anvisat felbedömningar som i väsentlig utsträckning är långt mera graverande än de felbedömningar som jag — och regeringen bakom mig — har gjort oss skyldiga till.

Arbetslösheten är ett internationellt fenomen i den här dämpade konjunkturen. De dras med den i Amerika och i England, i Danmark och i Finland. I de flesta av de här nationerna har det suttit statsledningar, som herr Bohman känner mycket mera varmt för än vad han känner för oss. Men de har en arbetslöshet, som i de flesta fall överstiger vår och som i det historiska förloppet också har överstigit vår.

Problemet är helt enkelt att i en värld, där vi är orienterade till en ganska fri och öppen ekonomi, får man leva med de här svängningarna konjunkturmässigt och stundtals ett visst inslag av besvärligheter på sysselsättningssidan. Det avgörande är emellertid att man tar itu med dem som blir arbetslösa och under den övergångstiden hjälper dem till rätta i den mån man orkar med det och i vart fall ser till att de inte lider någon nöd.

När man talar om arbetslösheten får man inte glömma bort att i dag 98 procent av de fackligt organiserade har arbete — jag tar rikssiffran — och 97 procent om jag tar med ungdomarna och de gifta kvinnorna, eftersom vi har 2 respektive 3 procent arbetslösa. Vår uppgift är att ta hand om dessa 2 eller 3 procent arbetslösa och se till att vi hjälper dem till rätta. Detta är avgörande för att de selektiva metoderna är de enda riktiga. De andra 97 respektive 98 procenten har sitt arbete och sin köpkraft, och deras köpkraft ökar, vilket t. o. m. herr Bohman glädjande nog har observerat. Det finns ingen anledning att diskutera ingripanden eller vidtaga åtgärder som späder på köpkraft och efterfrågan där om man ser problemet som det verkliga är.

Herr Hermansson i Stockholm sade att vid min beskrivning av vad det var som avgjorde företagets situation i vårt land, dvs. priset på pengarna, lånemöjligheterna, skatterna och priset på arbetskraften, glömmar jag utsugningen, och, förklarade herr Hermansson, utsugningsgraden är hög i vårt land.

Även jag läste väl min Marx när jag var ung, även om jag inte på senare tid studerat de budorden med samma energi som jag föreställer mig att herr Hermansson gör. Men att läsa Marx och se bort från vad som händer i utvecklingen, det är att göra sig skyldig till vådliga felbedömningar.

Den här utsugningsgraden passade det väl att tala om förr när den svenska arbetarklassen var försvarslös. Men lever man i ett samhälle som är så intensivt organiserat som vårt, från arbetaren på verkstadsgolvet genom alla grupperingar upp till läkaren och juristen och domaren — och alla bevakar sina intressen av fördelning i förhandlingarna — är det litet malplacerat att presentera hela denna dominerande grupp av svenskt samhällsliv, som också har sina representanter i denna kammare, som något slags utsugna människor. Utsugna av vilka och av vad, måste man ju fråga.

Vi har att fördela produktionens resultat. Vi har en facklig organisation med tillräcklig styrka för att ta vara på sina medlemmars intressen. Jag tror att man kan begrava den här gamla utsugningsteorin när det gäller vårt samhälle, och det tror jag även herr Hermansson i Stockholm skulle tjäna på om han gjorde.

Sedan är det inte riktigt att säga att vi har inte 70 000 arbetslösa, vi har 200 000 arbetslösa. Vi tar ju hand om de arbetslösa. Jag har sagt det förr. Vi har 30 000 av dem i beredskapsarbete, och jag vet att de är avlönade med marknadslöner. Jag vet att beredskapsarbetarnas löner i vissa områden av landet ligger högre än vad vissa industrier betalar sina anställda i dag.

Vi har 30 000—40 000 under omskolning — en nödvändig åtgärd i vårt samhälle som ständigt är föremål för förändringar. Det är inte tal om att räkna dem som arbetslösa.

Vi har åtskilliga tiotusental i s. k. särskilda beredskapsarbeten. Det är olyckliga människor som inte kan utbjuda sin arbetskraft på arbetsmarknaden. Inte ens i den hetaste överkonjunktur kan de utbjuda sin arbetskraft på arbetsmarknaden. Det är olyckliga människor som har besvärligheter, i vissa avseenden. Men vi är en nation som anser att även dem skall vi ta hand om, och då tar samhället hand om dem och

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

arrangerar särskilda beredskapsarbeten för dem så att de har arbete, inkomst och en möjlighet att komma tillbaka till den naturliga arbetsmarknaden igen. Arbetsmarknadsstyrelsen bedriver en verksamhet som i detta avseende är minst lika mycket av social karaktär som av arbetsmarknadskaraktär. Att då knippa ihop alla dem som är föremål för arbetsmarknadsstyrelsens aktiviteter och kalla dem för arbetslösa är ju att göra svart till vitt eller tvärtom. Man kan inte föra diskussionen sålunda.

För att vara riktigt artig mot herr Hermansson skall jag kanske bemöta honom i ett av hans tidigare inlägg. Jag ger honom följaktligen chansen att komma tillbaka på det. Det är när herr Hermansson med sitt parti för fram att här bör man rätteligen sänka livsmedelspriserna med 15 procent. Det innebär ett kraftigt bortfall av pengar ur statskassan. Då kan herr Hermansson formellt säga sig: De pengarna skall vi hjälpa finansministern att skaffa fram. Vi skall skaffa fram dem genom en höjd bolagsbeskattning, genom en höjd arvs- och förmögenhetsbeskattning. Jag har ju under mina många år som finansminister haft anledning att fundera över vad det fanns för skattemöjligheter i dessa områden, och jag har ju nämnt nyss att bolagsbeskattningen praktiskt taget legat oförändrad under de sista tio åren. Denna vinstbeskattning finns det inga nämnvärda pengar att ta på. När det gäller förmögenhetsskatten och när det gäller arvsbeskattningen så diskuterade vi de frågorna för något år sedan. Även där är det helt obetydliga summor att hämta — om man skulle inbilla sig att man skulle skaffa pengar den vägen. Det är inte tillnärmelsevis fråga om de 3 miljarder som statskassan skulle förlora, om man tog bort momsen på livsmedel, men som statskassan skulle behöva för att klara sysselsättningspolitiken. Det har visat sig i de nationer där man har börjat laborera med undantag att man då till slut bryter sönder skattesystemet.

Vilket är viktigast, herr Hermansson, maten eller bostaden? Det är moms också på bostaden. Man måste ha kläder i vårt klimat, i varje fall arbetskläder och skor, och det är lika viktigt som maten. Man kan på olika områden mobilisera skäl av samma vikt. Men momsen är en sådan skattekölla för den statsverksamhet med åtföljande utgifter som vi alla är eniga om att man helt enkelt inte kan röra den efter de linjer som herr Hermansson föreställer sig vara möjliga.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Fru talman! Om jag hade samma favör som finansministern, dvs. att kunna ta litet längre tid på mig än de tre minuter som jag nu har till förfogande, skulle jag naturligtvis läsa upp motionen 511, där vi talar om vad vi menar vara viktigt att ta hänsyn till när man lägger upp ett näringspolitiskt program, men jag får nöja mig med att hänvisa till att vi där har pekat på 18 konkreta punkter i detta sammanhang. Jag är helt säker på att finansministern får tillgång till denna motion, om han önskar studera den ytterligare.

Påspädningen genom att man 1970 kunde ha lånat pengar utifrån tycks inte lämna finansministern någon ro. Men i den egna finansplanen angav ju finansministern en önskvärd uppgång med 15 procent av industriinvesteringarna, och det blev 5 å 6 procent. Får jag nu fråga: Hade inte finansministern då den uppfattningen att det hade varit bra med en

ökning intill 15 procent, och hade inte industrin stått starkare i dag, om vi hade fått den av finansministern önskade investeringsuppgången? Är det inte troligt att det fungerar på det sättet?

Så till skatteutredningen. Såsom finansministern senast resonerade medger han ju att det är rätt självklart att riksdagen redan på utredningsstadiet får vara med när det gäller att lägga fast hur skatterna skall tas ut. Jag tycker att det är bra att vi har nått enighet om detta.

Beträffande löneskatten-arbetsgivaravgiften säger finansministern nu att det är en bruttobeskattning, och visst är det så. Man tar ut skatten innan man vet om företaget ger någon vinst. Jag kan i hastigheten tänka mig tre skäl till att man vill ta ut en sådan skatt. Det första är att man vill försöka hålla de anställdas kontantlöneökning nere. Det andra skälet kan vara att man vill påskynda strukturutvecklingen — denna åtgärd slår ju särskilt hårt mot de arbetskraftsintensiva företagen. Ett tredje skäl kan vara att man bedömer konjunkturen vara sådan att man behöver införa bromsar någonstans.

Eftersom höjningen från 1 till 2 procent kom hösten 1970 i samband med konjunkturpaketet, har jag fått den uppfattningen att det var konjunkturpolitiska förhållanden som gjorde att finansministern gjorde denna höjning. Men om det var möjligt då utan att det innebar något ingrepp i avtalsförhandlingarna, varför är det inte möjligt att nu sänka arbetsgivaravgiften utan att det blir ett ingrepp i avtalsförhandlingarna?

Arbetsmiljön — återigen några ord i korthet. Det är självklart att kostnaderna för att förbättra såväl omgivningsmiljön som arbetsplatsmiljön skall betalas av företagen. Den principen är vi ju ense om. Nystartade företag får ju inte stimulansbidrag för omgivningsmiljön. Vad vi föreslagit är att samma villkor skall gälla för i gång varande företag beträffande omgivningsmiljön som för arbetsplatsmiljön. Vi tycker att det är angeläget att jobbarna på verkstadsgolvet så snabbt som möjligt får tillgång till en bättre miljö. Det är ju bara en förlängning av den princip som vi hittills varit ense om.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Det var bra att herr Sträng i sitt senaste inlägg tog så resonabelt på frågan om statens ansvar för kommunernas ekonomi. Men, herr Sträng, det finns en chans att nu gå från ord till handling, och det är att redan i morgondagens votering rösta med socialutskottets majoritet som har föreslagit en höjning av statsbidragen för de kommunala bostadstilläggen till 75 procent. Det ger kommunerna 55 miljoner kronor på ett helår, och det vore en rejäl början.

Sedan kom herr Sträng tillbaka till frågan hur man bedriver en finanspolitik, men det är mycket märkligt att finansministerns tankar hela tiden är inriktade på att höja skatten, aldrig på att sänka den. Vi tror inte att detta är rätta sättet att åstadkomma en rörlig finanspolitik, och det är nog inte många som gör det utanför huset heller.

Då jag har någon minut till godo skulle jag gärna vilja svara på det ilska uttalande som finansministern gjorde i sitt en och en halv timme långa anförande -- att det skulle vara fräckt att citera vad Assar Lindbeck hade sagt om myglingsekonomin. Herr Sträng tog det nästan som ett

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

angrepp på heder och ära. Det är det verkligen inte; det är fråga om en beskrivning av hur en regleringsekonomi fungerar. De tusentals småföretagarna har aldrig chans att var och en komma upp och sitta och resonera med herr Sträng eller med andra beslutsfattare i kanslihuset om sina ärenden på samma sätt som företrädare för de stora företagen har. Med en regleringsekonomi, där man griper in i beslutsfattandet inom de enskilda företagen, hamnar man i en situation som Lindbeck har beskrivit med det här drastiska, men riktiga, uttryckssättet. Förutsättningen för att han skulle ha fel vore just att alla statsråd vore fullständigt ofelbara, att de aldrig kunde begå ett misstag – och herr Sträng har i sitt senaste inlägg erkänt att inte heller ni är ofelbara. – Ta alltså inte det här så fruktansvärt ilsket, utan se det som en beskrivning av den politik som ni har hamnat i.

Allra sist: Vi har fört en lång diskussion med mängder av siffror. Jag vill sluta med det jag började: Vi har inte rätt att glömma de många enskilda människorna bakom dessa siffror. Det är dem det gäller, och det är därför vi har lagt ned mycket stor möda på att försöka övertyga även den envise finansministern om att han har handlat fel under åren 1970 och 1971.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Om jag verkligen sade att "ingenting hände under året" när konjunkturförsämringen började bli alltmer påtaglig var det naturligtvis en förenkling, herr finansminister. Jag avsåg att säga att det som skedde var helt otillräckligt med hänsyn till den utveckling som vi alla var medvetna om, och så sent som i augusti månad bestred som bekant herr Sträng att det var fara på taket.

Vidare har jag inte begärt att finansministern skulle erkänna *alla* sina felbedömningar; det vore väl ändå att vara litet för anspråksfull. Det tycktes mig som om herr Sträng var villig att erkänna vissa felbedömningar, men sedan åtrade han sig och sade: Det vill jag nog inte göra, för när de som kräver att jag skall göra det har gjort så många felbedömningar själva håller jag på mig. – Vilka felbedömningar har oppositionen gjort rörande konjunkturutvecklingen innevarande år? Jag tror inte att herr Sträng kan påvisa någon enda sådan felbedömning under det här året.

Man kan då gå tillbaka till föregående år och påstå att oppositionen hade fel 1970. För att styrka detta påstående sade finansministern för en stund sedan att oppositionen spädde på med 2 000 miljoner kronor i ökade statsutgifter. Men det är inte sant. För det budgetåret det då var fråga om uppgick våra förslag till några hundra miljoner kronor. Den skattesänkning som vi krävde, som herr Sträng gjorde så stort väsen av, avsåg en justering av marginalskatterna – av skatteskalorna – som skulle medföra en inkomstminskning för staten för första halvåret 1971 – 1971, om herr Sträng hör på – av några hundra miljoner kronor. Det hade varit bättre, när man vet vad som har hänt, om vi hade krävt en

större skattesänkning. För att citera mina ungar hade det varit "jättebra" om vi hade fått igenom en sådan skattesänkning; då hade situationen i dag tenn sig betydligt ljusare, då hade efterfrågan legat på en högre nivå än den vi nu har.

När det gäller vår långsiktiga syn på den offentliga sektorn och på behovet av en stram ekonomi kan finansministern inte sväva i okunnighet om vilka krav vi konsekvent har rest.

När jag kritiserade regeringens ensidiga politik förra året hävdade finansministern att den enda praktiska möjlighet regeringen hade var att angripa kreditmarknaden. Men detta ledde till att den investeringsutveckling som regeringen själv eftersträvade kom av sig. Vi fick inte de investeringar vi behövde just därför att de drabbades av de felaktiga åtgärder regeringen vidtog.

Det fanns "ingen chans" att höja skatterna, gjorde finansministern gällande när jag kritiserade finansministern för en kort stund sedan. Men skatterna höjdes ju i oktober — efter valet — och då höjdes de i ett läge då konjunkturen redan börjat svänga och då det fanns skäl att bedriva en expansionistisk politik.

Jag tycker nog att finansministern skulle kosta på sig att erkänna en del felbedömningar.

Herr HERMANSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det gällde först den här båten som finansministern ansåg att jag och de borgerliga hade placerat oss i och rodde i var sin ända och åt var sitt håll. Nu menar jag att även socialdemokraterna skall vara med i den här båten, dvs. i en skatteutredning som riksdagen eventuellt begär. Vi får alltså ungefär samma läge som här i kammaren. Vi hade goda erfarenheter år 1946 av samarbetet med herr Wigforss i en skatteutredning. Jag vill gärna erkänna att för det mesta så ser det inte så hoppfullt ut nu — jag menar när det gäller att få socialdemokraterna på bättre tankar, men helt får man aldrig ge upp hoppet. Om vi bara är överens om att skärpa bolags- och förmögenhetsbeskattningen så skall vi nog få majoritet både i en utredning och här i riksdagen för det kravet.

Vad gäller frågan om den kapitalistiska utsugningen menade herr Sträng att den kunde man inte tala om numera, när vi hade starka organisationer i samhället. Jag tror det är en liten missuppfattning om vad som menas med utsugning. Så länge vi har vinster eller profiler för företagen och privat äganderätt till produktionsmedlen, så länge får vi dras med den kapitalistiska utsugningen. Den ökar också kraftigt. I den ökning av arbetsproduktiviteten med nästan tio procent om året per arbetare som vi har haft under 1960-talet ligger till väsentlig del en ökning av utsugningsgraden.

Hur vi skall kompensera staten för ett skattebortfall om man tar bort mervärdeskatten på livsmedel är naturligtvis en mycket viktig fråga. Vi har inte varit så vårdslösa som de borgerliga och menat att man utan vidare kunde ta bort från staten tre miljarder kronor eller något sådant utan att skaffa ersättning till statskassan. Dessa medel bör användas för att bekämpa arbetslösheten.

Herr Sträng talade förut om hur väl behandlade företagen var i

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

Konjunkturstimulerande åtgärder, m. m.

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

skattehänseende. Det anser jag också, och det har föranlett oss att ha den uppfattningen att det går att skärpa bolagsbeskattningen. Jag hinner inte vidare gå in på dessa frågor, men de kommer att behandlas senare i ett inlägg av herr Werner i Tyresö.

Det var också en missuppfattning när finansministern påstod att jag anfört siffran 250 000 arbetslösa. Det kan det mycket väl finnas i landet. Det beror på hur man räknar. Men vad jag anförde var siffran på samtliga som sysselsätts genom olika offentliga åtgärder och de arbetslösa. Och jag anförde den för att visa hur dåligt det privata kapitalistiska näringslivet fyllde sina funktioner, och på denna punkt trodde jag finansministern kunde hålla med mig.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det är klart att vi alltid mår bra om vi har höga industriinvesteringar. Men när i en situation med starkt ökade priser ute på marknaden det uppstår en reaktion inom handeln och industrin att till varje pris passa på att importera – jag nämnde siffran 4,8 miljarder mot normala 1,5 – då är det ju helt naturligt, eftersom pengarna skall tas ur samma kassa, att det inte blev den investeringsutveckling som man eventuellt hade önskat och hoppats på. Men det var heller ingen som förutsåg den våldsamma importuppladdning som ägde rum. Detta är i fråga om pengarna kommunicerande kärl. Jag uppvaktades – och det har jag nämnt tidigare – var och varannan vecka av bankirer från Amerika, England, Frankrike och Schweiz vilka ville låna ut pengar till Sverige vid det tillfället. Jag sade nej, helt enkelt därför att vi inte tålde denna påspädning av likviditet i den konjunktur som vi då hade. Det hade inte blivit några maskiner. Det hade blivit mera import, och det hade följaktligen bara blivit ett ännu större underskott i vår utrikeshandel.

Herr Helén säger att det var ett tillmötesgående när vi diskuterade den kommunala ekonomin, och varför då inte rösta med oppositionen om ett extra ökat bidrag till kommunerna med dessa 55 miljoner kronor under morgondagen?

Allt vad vi ger ut till medborgarna får medborgarna också på ett eller annat sätt betala. Man kan bjuda över på Kungl. Maj:t:s förslag, men det betyder bara att i den mån detta inte kan finansieras genom ökade skatter, får det tas genom ökade statslån på bekostnad av de lånebehov som kommunerna sannerligen så väl behöver.

Herr Helén kommer inte undan detta problem med en enkel ordlek. Vad han är ute efter är att försämra statsbudgeten, och i sista hand måste underskottet klaras med en ökad statlig upplåning. Där sitter kommunerna i samma situation som staten. Det är ont om pengar, och det finns stora lånebehov. Det är inte fråga om någon överflyttning, utan det är en expansion av den offentliga utgiftsstaten som herr Helén är ute efter. Herr Helén har ju inte avstyrkt förbättringarna av barnstugornas driftbidrag. Dem är herr Helén med på. Slutresultatet av mellanpartiernas linje i socialutskottet skulle bli en utgiftsökning för den offentliga sektorn på 55 miljoner kronor. Det kommer man aldrig ifrån.

Jag är beredd att ta det som en ursäkt från herr Heléns sida när han diskuterar mygleriet i sin andra omgång.

Till herr Bohman vill jag säga att allt vad felbedömningar heter får något av relativitet över sig. Om den fullständigt ofelbare kommer till mig och säger: "Erkänn dina fel", så visst gör jag det. Men om herr Bohman kommer till mig och säger: "Erkänn dina fel i konjunkturuppskattningarna", då kan jag med bästa vilja i världen inte göra det, eftersom herr Bohmans bedömningar har varit så mycket sämre än mina. Allting är ju relativt, och där är förklaringen. De där "jättebra" skattesänkningarna som ni talade om i fjol – det var väl inte i mera seriösa sammanhang, det var i mera familjära sammanhang som det "jättebra" fanns med om jag fattade herr Bohman rätt – skulle sättas in omgående och omedelbart. De diskuterades och skulle sättas in mitt under brinnande högkonjunktur. Det var inte någon i moderata samlingspartiet som på våren 1970 när valutareserverna sjönk ihop och utrikeshandeln gick baklänges, som sade att nu skall vi sänka skatten för att stimulera kommande lågkonjunkturer.

Ytterligare en enda sak. När man bedömde ifall man skulle skärpa beskattningen under 1970, fick det göras mot bakgrunden av arbetsmarknadens lönesituation. Vi gick så långt vi kunde i början av året, herr Bohman, med vissa förhandsuttag av momsen, men vi rörde inte den väsentliga momshöjningen förrän vid årsskiftet. De nya avtal som vi måste komma fram till planerades och lades upp utifrån de förutsättningar som man hade på hösten 1970. Om vi vid det tillfället skulle ha dragits med låt mig säga en tioprocentig prisstegring i stället för de sex à sju procent som vi hade, är det möjligt att denna lönerörelse, som var tillräckligt besvärlig att föra i hamn, hade blivit omöjlig att klara. Detta är avvägningar som måhända inte herr Bohman tänker på, men som i varje fall den regering som skall ta ansvaret också får lov att fundera över.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herrar Helén och Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr ÄSLING (c):

Herr talman! Det har varit av stort intresse att lyssna till denna debatt, men man får en något underlig känsla av att viljan från det socialdemokratiska partiet att diskutera den reella bakgrunden till de åtgärder som här föreslagits inte är särskilt utpräglad.

Här har sagts att antalet arbetslösa för närvarande uppgår till 70 000. Finansministern nämnde för en stund sedan siffran två procent, eller tre procent om man tar med ungdomen, enligt den formulering som han använde. Jag skulle vilja säga att situationen, speciellt för de unga, som kanske startar sin verksamhet i arbetslivet, är utomordentligt allvarlig. Det finns därför all anledning att ta med också den kategorin av arbetslösa, när man försöker analysera den nuvarande situationen.

Men man måste också – och det gör att debatten ger ett litet beklämmande intryck – fråga sig: Hur uppfattar de återstående 97 procenten situationen? Hur många av de övriga här i samhället känner otrygghet i sitt arbete och inför framtiden med tanke på den konjunkturutveckling som vi nu bevittnar, och hur många har grundad anledning att

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

känna otrygghet? Det vet vi ingenting om i dag. Det är en väsentlig fråga som bakgrund till den här diskussionen.

Som en kommentar till den debatt mellan mina värderade utskotts-kolleger som fördes för några timmar sedan måste jag tyvärr säga, att även debatten i finansutskottet fick sin prägel av bristande vilja från socialdemokratin att ta upp bakgrunden till dessa frågor till en allvarlig diskussion. Det vore en överdrift att påstå att finansutskottets behandling av detta ärende har fört debatten om en aktiv konjunkturpolitik framåt. Orsaken härtill är onekligen – och det har vi ju fått belägg för under de senaste timmarna – en stark läsning för att inte säga en hämmad attityd från socialdemokratin till att diskutera konjunkturutvecklingen och dess bakgrund. Jag vill för min del beklaga att det nya finansutskottet, som borde haft förutsättningar att bli ett forum för konstruktiv debatt, i denna första stora fråga som varit föremål för utskottets behandling missat den chansen.

Situationen i vårt land och internationellt, när det gäller den ekonomiska utvecklingen, är sådan att ingen med säkerhet kan säga sig sitta inne med lösningen till en positivare utveckling. Det borde alla vara överens om. Regeringen har visserligen sökt mobilisera några, jag skulle vilja kalla dem professionella optimister till att spå en nära förestående konjunkturuppgång. Som alltid går det naturligtvis att hitta vissa positiva indikationer på en lättnad, men samtidigt förstärks känslan av en tilltagande internationell osäkerhet beträffande konjunkturens fortsatta förlopp. Finansministern har ju också nyss här talat om att valutasituationen fortfarande är ytterst osäker och att man inte vet vad en nödvändig överenskommelse beträffande valutapariteterna kan komma att innebära, om den överenskommelsen i nuvarande läge över huvud taget går att få till stånd. Jag tror med andra ord inte heller att regeringen i den internationella utvecklingen har kunnat finna tecken som tyder på en mera markant omsvängning.

Kombinationen kostnadsinflation och allmän stagnation med tilltagnande arbetslöshet som en följd är inget okänt fenomen i efterkrigstidens ekonomi. En rad samverkande faktorer har dock gjort den konjunktur-svacka vi nu befinner oss i särskilt svårbedömd och besvärlig. Om det någon gång hade funnits anledning att eftersträva en samlande lösning, så hade det följaktligen varit nu. Löntagare och företagare, alla väntar på konstruktiva lösningar på de aktuella problemen.

Utskottsmajoritetens liksom regeringens argument mot oppositionens krav på en mera konsekvent och generellt verkande konjunkturstimulerande politik påminner inte så litet om den som konservativa ekonomer använde mot Wigforss, när han i 1930-talets början sökte introducera de engelska liberalernas tankar om en ny och aktivare konjunkturpolitik genom underbalansering av budgeten. Detta skulle, menade man, skapa inflation. Den risken finns naturligtvis, om inte de vapen man disponerar används med omdöme och tillräcklig omsorg. Regeringens hela försvar i den här frågan bygger – och det har väl finansminister Strängs inlägg för en stund sedan närmast varit en bekräftelse på, må vara mycket värtaligt – på en defaultism, som egentligen är svårförklarlig med tanke på den historiska bakgrund och de traditioner som socialdemokratin rimligen

skulle ha när det gäller en aktiv konjunkturpolitik.

Trots de försök till optimistiska spådomar som vi har tagit del av vet vi alltså i dag väldigt litet om det fortsatta konjunkturförloppet. Man kan notera att på byggnadssidan råder rätt stor aktivitet, men det är i viss mån en konstlad aktivitet, som i längden ändå blir beroende av den allmänna konjunkturutvecklingen. Inom t. ex. skogsindustrin är det klart att perspektiven nu är dystrare än på mycket länge och att någon mera påtaglig konjunkturuppgång där ännu kommer att dröja åtskillig tid. Man kan på detta sätt exemplifiera med sektor efter sektor i näringslivet, och sammantaget blir då resultatet att de selektiva åtgärder, som regeringen nu föreslagit, för att ge full effekt borde grundas på generellt stimulerande åtgärder.

Det är visserligen inget tvivel om att det finns betydande skillnader mellan branscher och mellan regioner i konjunkturutvecklingen, men avmattningens totala och psykologiska verkningar möter man på en bred bas. Om man snabbt och effektivt skall stimulera konjunkturutveckling och sysselsättning, då måste man också välja medel därefter, dvs. generellt stimulerande åtgärder på bred bas. Men självfallet måste man vara beredd att tillämpa en verkligt aktiv konjunkturpolitik med allt vad det innebär, alltså även att slå till bromsarna i tid.

Det finns uppenbart en skillnad i attityd till den aktiva konjunkturpolitiken mellan regeringen och oppositionen. Jag tycker att den debatt vi nyss har lyssnat till ger fullgott belägg för detta påstående. Även regeringen bekänner sig till en aktiv konjunkturpolitik – det råder inget tvivel om det – men den får tydligen inte inkräkta på behovet av att styra sektor för sektor. I varje fall från centerpartiets sida anser vi att priset för regeringens höga prioritering av centralldirigeringen av samhälls-ekonomin är alldeles för högt, eftersom det nu tar sig uttryck i framför allt hög arbetslöshet.

Den anmärkningsvärda långsamhet med vilken regeringen agerat får väl ses som en följd av samma filosofi. Utvecklingen inom näringslivet har dock tydligt markerat behovet av snabba åtgärder. Alltför länge har man t. ex. låtit kreditrestriktionerna dröja kvar. Det får väl närmast betraktas som ett kuriosum när utskottsmajoriteten i sin skrivning talar om att kreditrestriktionerna upphört. Bankernas likviditetskvoter har med andra ord nu upphöjts till ett permanent inslag i kreditpolitiken och betraktas inte längre som temporära restriktioner.

När man så går att konstruera åtgärder för att stimulera konjunkturen väljer man vägar som man tror ger de bästa garantierna för en så hård styrning som möjligt. I själva verket är de s. k. selektiva medel man använder till sin effekt allt annat än selektiva om man ser dem ur regionalpolitisk synpunkt. Den omständigheten att vi från centerns sida kan acceptera åtgärderna i kombination med de av oss föreslagna generellt stimulerande åtgärderna får verkligen inte tas som intäkt för att vi anser åtgärderna tillräckliga ur regionalpolitisk synpunkt. Regional balans är självfallet alltjämt en central målsättning, men den nuvarande konjunkturedgången är så allvarlig att övergripande generella åtgärder dessutom måste till.

Låt mig återvända till exemplet om skogsindustrin. Av allt att döma

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

kommer konjunkturedgången inom skogsindustrin att bli ganska långvarig. Erfarenheten visar att skogsindustrins avsättningssvårigheter med förskjuten verkan får sin effekt också inom skogsbruket, där man under det närmaste året får vänta ökade avsättningssvårigheter, vilket hårt drabbar skogslänen som redan har en allvarlig sysselsättningssituation. Dess bättre har utskottsmajoriteten gått med på kravet att vidga lagerstödet till att också gälla skoglig råvara, och jag föreställer mig att också inrikesutskottets initiativ till ett särskilt utbildningsstöd för industrier med sysselsättningssvårigheter kan bli av värde i skogsindustrin liksom i andra industrier. Skogslänen står emellertid trots detta av allt att döma inför stora svårigheter som kräver kompletterande åtgärder. Det hade varit angeläget att från regeringen i detta sammanhang få en redovisning av vilka särskilda åtgärder man tänker vidta för dessa regioner, där svårigheterna redan i dag är så uppenbara och av så speciell karaktär. Väntar man nu enbart på den tidigare i debatten nämnda framställningen från AMS om särskilda insatser, eller tänker man ta egna initiativ? Det vore i så fall motiverat.

Det finns i övrigt en tendens från utskottsmajoritetens sida att i sina ställningstaganden nonchalera småföretagen. Motivet förefaller mig mycket dunkelt. Varför har man för en del av de föreslagna åtgärderna angett gränsen för företagsstorleken till minst 20 anställda? Mycket talar nämligen för att de mindre företagen inte har så hårt bundna långsiktiga investeringsplaner som större företag och därför snabbare kan reagera på särskilda stödåtgärder.

Denna diskriminering av småföretagen märks också när man går att prioritera kreditmarknaden, där de mindre företagen har kommit i ett sämre läge än de större. På samma grunder är det svårt att förstå varför man från regeringens sida nästan helt bortsett från jord- och skogsbrukets kapitalbehov vid prioriteringen av resurserna inom kreditmarknadssektorn. Även investeringar inom jord- och skogsbruk är rimligen sysselsättningsfrämjande och kräver sin ökade andel av t. ex. AP-fondernas utlåning.

Det finns alltså anledning att med skärpa stryka under att den fortsatta konjunkturutvecklingen av allt att döma kommer att ställa stora och förnyade krav på en aktiv regionalpolitik. Risker är annars att vi kommer ur den här lågkonjunkturen med ännu större regional obalans än när den startade. Och det är en illusion, herr talman, att tro att de av regeringen föreslagna selektiva åtgärderna i detta avseende skulle utgöra någon lösning på problemen.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Om man jämför en del av reservationerna med vad regeringen föreslagit kan man inte undgå att notera den uttalade strävan från reservanternas sida att se till att också de mindre och medelstora företagen fullt ut skall kunna utnyttja det selektiva stödet. Självklart innebär de generella åtgärder som vi föreslagit — momssänkning och slopad arbetsgivaravgift — en väsentlig stimulans för de mindre företagen liksom för alla andra företagsgrupper; det är ju helhetssynen som utgör adelsmärket för de generella metoderna. Och hade de av oss föreslagna

åtgärderna beslutats redan vid höstriksdagens start, som oppositionen ville, är det troligt att satsningen med de selektiva förslagen kunnat minskas. Men genom regeringens oförsvarliga senfärdighet befinner vi oss nu i den krissituation där vi är. Ansvarvilar tungt på majoriteten för att så många i dag tvingas gå arbetslösa.

Varför har vi reservanter då velat satsa lika hårt på de mindre och medelstora företagen som på de större? Eller — kan man fråga sig — hur kan det komma sig att s-majoriteten i finansutskottet inte gått med på att förbättra regeringsförslaget för de mindre och medelstora företagen på det sätt vi föreslagit? Frågan är berättigad mot bakgrund av de uttalanden som industriminister Rune Johansson gjorde under sin PR-resa i torsdags till den kanske mest omtalade småindustriregionen i Sverige — till Västbo i Jönköpings län. Där, öga mot öga med de direkt berörda, försäkrade han att småindustrins roll är betydande och viktig och fortsatte med att säga att man från regeringens sida vill slå vakt om småindustrin och stödja den. Ja, ett första steg för att förverkliga de löften borde vara att se till att socialdemokraterna i den kommande voteringen stöder de reservationer som jag strax skall uppehålla mig litet ytterligare vid.

För vår del har den här satsningen framstått som både rättvis och riktig i vår gemensamma strävan att stimulera hela vårt näringsliv till ny optimistisk satsning. Konjunktursituationen för den här gruppen av företag skiljer sig väl inte nämnvärt från de större, men ur andra synpunkter kan man hävda att problem finns av rätt svårartad karaktär. Det rör sig kvantitativt om en betydelsefull del av vårt näringsliv. Gränserna är svåra att bestämma, men enligt den officiella statistiken har vi ca 16 500 industriarbetsställen här i Sverige. Av dem har inte mindre än omkring 90 procent under 100 anställda.

Under de senaste åren har flera undersökningar gjorts om läget i de mindre och medelstora företagen, och de presenterade resultaten har inte varit enbart lugnande. Föreställningen om fabrikören som den tekniske praktikern, skaparen av ständigt nya och efterfrågade produkter, ledaren av ett lätt anpassningsbart småföretag med god vinst, en företagsledare som vanligen överlämnar sin produktionsenhet till nästa generation inom familjen förefaller att vara sann i ett minskat antal fall. Av en undersökning av ett relativt stort antal familjeföretag framgår att det endast i en tredjedel av de aktuella företagen finns barn som har lust att fortsätta att driva verksamheten.

Vad är det då som har orsakat förändringen? Ja, här går det inte att peka ut någon enstaka faktor som ger förklaringen, utan svaret på frågan ligger naturligtvis i hela samhällets tilltagande komplexitet och snabbt fortgående strukturförändring. Det blir allt svårare att vara arbetsledare, nyskapare, produktutvecklare, marknadsförare, försäljare och redovisare i en och samma person. Främmande tjänster är i dag nödvändiga även för de små företagen, men att köpa tjänster är dyrt och tär hårt på redan pressade vinstmarginaler. Därför ligger frestelsen nära att slarva med exempelvis marknadsundersökningar och långtidsplanering. Om företagaren faller för stundens frestelse blir ofta de litet mer långsiktiga följderna allvarliga. Det visar sig i själva verket att i inemot hälften av de

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

företag som fram till september i år varslat om personalinskränkningar har det inte gjorts några marknadsundersökningar över huvud taget, detta enligt en undersökning som utförts av Marknadsförbundet.

Allt tyder således på att ökad observans behövs på de mindre och medelstora företagen, så att de riktiga stimulans- och stödåtgärderna sätts in i tid och fullföljs i ett mer långsiktigt program. Görs det — ja, då är i varje fall jag övertygad om att den inneboende styrka och det starka engagemang som ändå finns i dessa företag leder till att en mycket betydelsefull del av vårt näringsliv skall kunna fortsätta att utvecklas i positiv riktning.

Men bl. a. på grund av de utomordentligt hårda kreditrestriktioner som tillämpats till bara för något år sedan har speciellt de mindre företagen kommit i kläm. Deras relativa andel av lånemarknaden har varit tillbakaträngd i förhållande till insatserna i produktionen. Ett sätt att förbättra deras kapital- och kreditförsörjning är, som vi också har påpekat vid tidigare tillfällen i riksdagen, att vidga möjligheterna att låna från AP-fonderna. Nuvarande bestämmelser omöjliggör ett meningsfullt utnyttjande av fonderna för de mindre företagen, främst genom de återläneregler som gäller och som säger att återlånerätten endast baseras på ett års inbetalda avgifter och att den är begränsad till 50 procent av erlagda avgifter samt att amorteringstiden är så kort som tio år. Återflödet av avgifterna från enskilda arbetsgivare med mindre än 20 anställda och av egenavgifterna från självständiga yrkesutövare var så bagatellartat som 11 miljoner kronor 1969 eller bara 0,2 procent av den totala utlåningen. Vi begär i reservationen 11 att regeringen skall lägga fram förslag om vidgad lånerätt via kreditinstituten ur AP-fonden.

Vårriksdagen beslutade om ett särskilt investeringsavdrag på 10 procent för maskiner och andra inventarier som inköps under 1971. Regeringen föreslår nu en höjning av avdraget till 20 procent och dessutom att det skall gälla också under 1972. Mot detta har vi ingen invändning. Vi hävdar att det är klok politik att stimulera till investeringar under lågkonjunktur för att näringslivet skall ha en utbyggd kapacitet när konjunkturen åter vänder uppåt. Men det resonemanget är minst lika viktigt om investeringar i byggnader. Arbetslösheten har ju för övrigt varit speciellt besvärande bland byggnads- och anläggningsarbetare, så det finns dubbel anledning att medge investeringsavdrag också för byggnadsarbeten. Denna rätt tillfaller enligt vårt förslag i reservationen 4 naturligtvis alla företag men blir inte minst betydelsefull för de mindre och medelstora som vanligen saknar investeringsfondsmedel för utbyggnad.

Vad jag tidigare anförde om krympande vinstmarginaler för många företag innebär att avdragsrätten i många fall framstår som en chimär. Den går inte att utnyttja på en förlustperiod som många får uppleva just under den tid då avdragsrätten gäller. Det hjälper alltså inte om företagaren tror sig ha en framtidsprodukt att satsa på. Investeringsstimulansen uteblir. Det här problemet har uppmärksamats av några mittenmotionärer, och vi reser vanter har funnit deras synpunkter beaktansvärda och föreslår därför i reservationen 5 att avdragsrätten kompletteras med ett investeringsbidrag. Detta skulle kunna få stor

betydelse för den grupp av företag som jag här har gjort mig till tolk för.

Avsättningsmöjligheterna för företagen har varit och är dåliga. Bäst hade sannolikt detta avhjälpits med en ordentlig stimulans av konsumtionen, som gör konsumtionen billigare, exempelvis genom en momssänkning. När nu inte en sådan skett tidigare, har vi accepterat den stödform av lagerproduktion som regeringen föreslagit, men vi menar att detta stöd är lika viktigt för de mindre företagen. Vi motsätter oss i reservationen 15 den begränsning stödet fått i propositionen att gälla endast företag med mer än 20 anställda. Av administrativa skäl är man sannolikt tvingad att ha en nedre gräns som vi föreslår skall vara fem.

Herr talman! Jag skall uppehålla mig något också vid reservationen 3. Vi har, sade jag tidigare, varit överens om att investeringar av olika slag bör ske i nuvarande lågkonjunktur. Det gäller naturligtvis också investeringar för att förbättra miljövården. Vi sluter upp kring satsningen på bättre stimulans för luft- och vattenvårdande åtgärder inom industrin genom att statsbidraget temporärt höjs från 25 till 75 procent av kostnaden. Men vi tycker att det är minst lika viktigt att stimulera företagen att också förbättra den direkta arbetsmiljön – den vardagliga tillvaron för hundratusentals människor. Genom skilda undersökningar vet vi att påfrestningarna är kolossalt stora i de flesta arbetsmiljöer. Oron är stor för att skador – ofta obotliga – skall uppstå genom för hård belastning, buller, drag, temperaturväxlingar, damm, vibrationer, gaser, luftfukt osv. Av en undersökning av 100 metallarbetsplatser framgår bl. a. att nära hälften av arbetsställena inte fått ändrade belysningsförhållanden sedan 1960. 5 procent anger att förändringarna skett till det sämre. Över 50 procent av arbetsplatserna har icke fått någon förändring av bullernivån. Inte fullt 20 procent uppger att bullernivån förändrats till det bättre. Men hela 25 procent uppger dock att bullernivån förändrats till det sämre. För nästan 75 procent av metallarbetarna har inga förändringar inträffat sedan 1960 beträffande arbetsställningarna.

Den här sammanställningen visar hur litet som gjorts trots en snabb utveckling av de tekniska förutsättningarna för att förbättra arbetsmiljöerna. Främsta orsaken till att inte mer har hänt är naturligtvis kostnaderna. Många företag är medvetna om hur angelägna investeringar det här är fråga om. I många fall har inventeringar utförts i samråd med personalen om vilka åtgärder som är mest angelägna för förbättring av den inre miljön. Inventeringarna har sedan legat till grund för investeringsplaner. Några riksdagskamrater, bl. a. finansutskottets värderade ordförande och jag, hade för ett par veckor sedan tillfälle att på plats få ta del av Domnarvets miljövårdsplanering. Under de närmaste fem åren upptar järnverkets totala investeringsplanering cirka 220 miljoner kronor, varav 55 miljoner kronor, dvs. 25 procent, skall utgå för vatten- och luftvårdande åtgärder, alltså sådana insatser till vilka det nu utgår statsbidrag. Vid samtalet under lunchen menade fackföreningens ordförande att det var minst lika viktigt med investeringar som direkt var ämnade för att rätta till de värsta påfrestningarna vid arbetsplatserna – kravets berättigande var vi nog alla beredda att skriva under på efter rundvandringen på verket trots de ansträngningar som gjorts för att förbättra arbetsmiljön. Domnarvet har också gjort en inventering i

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

samarbete med de lokala skyddskommittéerna för att klarlägga de främsta önskemålen om förbättringar. Totala kostnaden för att genomföra dem uppgår till minst 10 miljoner kronor. Den ansvarige driftledaren ansåg det vara en hederssak att på kortaste möjliga tid lösa miljöproblemen men sade att möjligheterna att finansiera programmet blir helt beroende av lönsamhetsutvecklingen och de statliga bidragen.

Det förefaller, herr talman, nödvändigt att vi snarast tar itu mer seriöst med arbetsmiljön. Självklart är vi tvungna att i det arbetet väga in vad industrin själv kan orka med att bära bl. a. med tanke på konkurrensförmågan gentemot andra länders industrier, som kanske inte får samma miljökrav på sig. Vägarna för att åstadkomma de här förbättringarna behöver därför utredas, och det är vad som skall ske i 1970 års arbetsmiljöutredning som tyvärr inte är parlamentarisk. Folkpartiet har vid årets riksdag avgivit en partimotion, i vilken pekades på möjligheten att utvidga bidragsgivningen till industrins investeringar för luft- och vattenvårdande åtgärder att också omfatta investeringar för förbättringar av arbetsmiljön. Det kravet reses på nytt i den tredje reservationen, och, herr talman, jag ber att få yrka bifall till den liksom till alla övriga reservationer där mitt namn förekommer.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Eftersom debatten har dragit ut så pass mycket längre i tiden än vad de flesta hade räknat med avser jag inte att utnyttja de för mig anmälda 20 minuterna.

Men det är ett litet avsnitt i betänkandet som jag tycker förtjänar en ytterligare belysning. Det är ett helt magnifikt ställningstagande från utskottsmajoritetens sida. Det förtjänar belysning, kanske inte i första hand från min sida utan i första hand från utskottsmajoritetens sida.

I betänkandet på s. 33, avseende punkten 16, som bl. a. gäller oppositionens förslag till generella stimulansåtgärder, står: "I nuvarande ekonomiska läge har utskottet inte funnit lämpligt förorda åtgärder, som innebär en generell eller mera omfattande stimulans av den privata konsumtionen."

Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten menar alltså att det ekonomiska läge som vi befinner oss i just nu inte är av sådan art, att det skulle vara berättigat med några generella stimulansåtgärder. Självfallet tänker sig väl inte utskottsmajoriteten att sådana åtgärder skall sättas in i en högkonjunktur med överhettad arbetsmarknad och alla andra företeelser som kännetecknar en sådan konjunktur, utan det måste rimligen vara så att man ordentligt har satt sig ned och funderat och sedan bestämt sig för att denna typ av åtgärder skall sättas in i ett annat lågkonjunkturläge.

Hur kan man då kortfattat beskriva det nuvarande ekonomiska läget?

1. Vi har en allvarligare och mera omfattande arbetslöshet än vi någonsin har haft under efterkrigstiden. Antalet människor som av olika skäl inte befinner sig i en normal, produktiv sysselsättning, alltså de som i dag är direkt utan sysselsättning, de som är på omskolning och de som har placerats i beredskapsarbete, uppgår till 150 000–160 000. Det tycker vi är ett allvarligt läge.

2. En allvarlig risk föreligger för ytterligare friställande av arbetskraft genom driftinskränkningar eller företagsnedläggningar. Under de nio första månaderna i år utfärdades varsel för 25 200 personer mot 14 100 personer under samma period föregående år. Det är också allvarligt.

3. Det råder en betydande och för näringslivets förmåga att kunna fungera på ett riktigt sätt besvärande osäkerhet om vilka regler som skall bli gällande för vårt lands näringsliv i dess handel med den vidgade marknaden. Det är också allvarligt.

4. Näringslivets investeringar, som i jämförelse med våra viktigaste konkurrentländer redan förut var alltför låga, har i år gått ned med ytterligare fem procent gällande både byggnader och maskiner, vilket också är allvarligt. Det är lätt att i dag iaktta en ganska allmän oro inför framtiden även bland dem som nu har jobb.

5. Vi har fått en reell konsumtionskraftsminskning för en mycket stor del av löntagarna, vilket har föranlett stor oro beträffande möjligheten för dem att kunna klara de ekonomiska åtaganden de har iklätt sig. Vad, frågar man sig, hinner hända innan en konjunkturförbättring så småningom kunnat ge resultat i form av ökat trygghet — en konjunkturuppgång som Landsorganisationen enligt senast tillgängliga bedömningar inte tror sätter in förrän tidigast hösten 1972!

Jag måste be någon representant för utskottsmajoriteten vara vänlig att, för uppnående av större klarhet i de politiska ställningstagandena, tala om hur annorlunda — och hur mycket annorlunda — det ekonomiska läget skulle ha behövt vara i vårt land för att också den socialdemokratiska utskottsmajoriteten skulle ha ansett att det var berättigat med generella åtgärder. Hur mycket större skulle arbetslösheten behövt vara? Hur mycket större risk för ytterligare friställan av arbetskraft skulle ha behövt föreligga? Hur mycket mera skulle industri- och näringslivsinvesteringarna ha behövt gå ner? Där kan man väl ändå begära en precisering eller åtminstone att den socialdemokratiska utskottsmajoriteten med något så när säkra uppgifter talade om hur mycket de här företagserna skulle behöva försämrats för att den skulle ha kommit till ett annat ställningstagande än det som så magnifikt uttryckts i det betänkande vi nu behandlar.

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Samtliga tre borgerliga partier var i sina motioner av den 14 oktober oroad över den höga arbetslösheten och utvecklingen på arbetsmarknaden. Centerpartiet krävde att effektiva åtgärder skulle vidtas i syfte att trygga sysselsättningen och produktionen. I konjunkturdebatten under hösten har centerledaren gjort gällande att centerpartiet i själva verket skulle vara den främste representanten för den aktiva konjunkturpolitikens idé. Vidare har herr Thorbjörn Fälldin gång efter annan påstått att socialdemokratin skulle ha svikit sina idéer. Sanningen är ju den motsatta.

Som framgår av finansutskottets betänkande har konjunkturinstitutet i samarbete med utskottets sekretariat gjort försök att bedöma de olika

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

partimotionernas effekt på efterfrågan i ekonomin. Samma typ av granskning har också skett med den aktuella propositionen.

Om centerns påståenden skulle vara riktiga borde rimligtvis centerns partimotion innebära en påtagligt kraftigare stimulans av ekonomin än regeringens förslag, men i själva verket är det tvärtom. Konjunkturinstitutet konstaterade att regeringens förslag jämfört med folkpartiets och moderaternas i och för sig innebär olika inriktning, men deras stimulans på efterfrågan bedömdes som likvärdig.

Centerns förslag skulle däremot innebära en betydligt lägre efterfrågeeffekt än de övrigas. När centern nu hävdar att man hela tiden velat satsa mera än socialdemokraterna, är det sålunda helt fel. Den efterfrågeeffekt centern var ute efter i oktober var i stort sett bara hälften av vad de övriga partiernas förslag skulle innebära. Om någon var på efterkälken — ett uttryck som centerledaren ofta använder — så var det ju i själva verket centerledaren och hans parti.

Men efter två veckor övergav centern hela sin konjunkturbedömning. Plötsligt var de åtgärder fullt acceptabla som man den 14 oktober ställde sig ytterst skeptisk till. Den 14 oktober avvisades en 5-procentig momssänkning. Den 2 november var en 4-procentig momssänkning ett effektivt konjunkturstimulerande medel. Detta framställer herr Fäldin som att det är han som har gripit initiativet. Därtill har centern den dåliga smaken att påstå att man vill detsamma som fackföreningsrörelsen.

Låt mig då upprepa vad man ifrån LO och den fackliga rörelsen sagt vid åtskilliga tillfällen. Fackföreningsrörelsen önskar inte ett paket av den typ de borgerliga föreslår. Vi har inte begärt en momssänkning. Vi har inte begärt någon sänkning av arbetsgivaravgiften. Vi har begärt en stimulans av efterfrågan i ekonomin, men vi vill att denna stimulans skall inriktas på de områden där den bäst behövs, och det är någonting annat än en momssänkning.

Sänkt moms är ett dåligt råd åt Sträng, säger professor Hugo Hegeland i Veckans Affärer nr 40. Hegeland, som inte kan beskyllas för att vara socialdemokrat, har anfört några mycket kritiska synpunkter på förslaget om momssänkning. Den svaga köplusten, säger professor Hegeland, är främst beroende av att många går arbetslösa och därför inte har tillräcklig köpkraft. Följaktligen, säger han, skall den ekonomiska politiken inriktas på att så snabbt som möjligt skapa sysselsättning åt dessa arbetslösa. Det vore onekligen en omväg att via momssänkning söka uppnå detta mål.

Vid en avmattning skall man i första hand satsa på ökade investeringar. Det leder omgående till ökad sysselsättning, fortsätter professor Hegeland och tillägger, att investeringsökningar skall självfallet inriktas på att skapa sysselsättning åt dem som är arbetslösa. Därför måste åtgärderna utformas selektivt, eftersom arbetslösheten varierar från bransch till bransch, från region till region.

Det är den vägen som socialdemokraterna gått. Riktigheten i denna politik, att satsa på direkt verkande åtgärder och inte på indirekt generella åtgärder, visar sig för övrigt i en enkät som Byggnadsarbetareförbundet har gjort beträffande sysselsättningen. Vid en bedömning av effekten av statsmakternas åtgärder har 21 av förbundets 44 avdelningar ansett effekten påtaglig, medan 23 avdelningar har anfört att effekten fortfarande är obetydlig.

Visserligen har arbetslösheten ökat jämfört med läget för en månad sedan. Säsongnedgången slår med ökad kraft på byggarbetsmarknaden. Antalet arbetslösa inom Byggnadsarbetareförbundets arbetslöshetskassa är nu 3 440 flera än för en månad sedan och uppgår till 13 189. De av statsmakterna vidtagna åtgärderna har inte uppvägt den snabba säsongmässiga nedgången under de senaste veckorna, och övriga motverkande faktorer har varit synnerligen starka. Hit hör de uteblivna industriinvesteringarna som ännu inte uppvägs av annat byggande.

Tyvärr, måste jag säga, har inte industrin — som varit och är prioriterad i investeringsavseende — utnyttjat sitt utrymme. Normalt sysselsätter industribyggandet så här års mellan 12 000 och 15 000 man. Uppgift om den nuvarande sysselsättningen på industribyggena saknas, men uppskattningsvis torde antalet sysselsatta på denna kategori av byggnation uppgå till storleksordningen 5 000 man. Härav framgår sålunda vilken betydelse ur sysselsättningssynpunkt som industribyggandet ändå har.

Tyvärr lämnar inte industrin besked i tillräckligt god tid om att man avstår från att bygga. Om så skett hade det varit möjligt att i tillräcklig tid överföra kapital till områden där investeringsviljan funnits.

Det är emellertid angeläget att i fortsättningen undvika liknande förseningar, eftersom det är osäkerheten om industriinvesteringarna som är den viktigaste orsaken till osäkerheten i konjunkturbedömningarna. Det är angeläget att samhället bygger upp ett väl fungerande system för informationsutbyte med industrin. Harpsundsöverläggningar i all ära — de är ett steg på vägen — men det räcker inte med sporadiska sammankomster av detta slag. Denna form av överläggningar måste byggas på med kontinuerligt och systematiskt informationsutbyte.

Låt mig erinra om att samarbetsutredningen har lämnat en del värdefulla förslag i detta avseende som nog borde prövas. Utskottet har på nytt — liksom tidigare i år — framhållit det angelägna i att ett sådant system finns. Det är nödvändigt att samhället mycket snabbt får besked när industrin avviker från aviserade byggplaner, och lika nödvändigt är det att samhället då kan släppa fram annat byggande utan dröjsmål.

Jag tror, herr talman, att arbetsmarknadsutvecklingen under det här året har gett lärdomar om hur man i tid lämpligen bör trygga en hög och jämn sysselsättning, och jag tror att i det avseendet är ett närmare samarbete mellan samhället och näringslivet av betydelse.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Den slogan som på sin tid myntades av förre statsministern, "Trygghet i ett föränderligt samhälle", verkar mera som ett hån i dagens situation. Visst är samhället föränderligt — men var är tryggheten? Den frågan ställer sig med fog många löntagare i dag. Det arbetsmarknadsläge vi nu har med det största antal arbetslösa hittills under hela efterkrigstiden innebär också att många människor fruktar att bli arbetslösa. Man vågar inte konsumera som tidigare — man söker att knappa in och man söker att spara i stället för att konsumera i rädslan för arbetslöshet. Detta verkar också troligt eftersom sparandet i form av inlåning i bankerna har ökat.

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

I och med att konsumtionen inte ökar så ökar heller inte ordertillgången till industrin, varigenom arbetslösheten ökar ytterligare, vilket i sin tur innebär att konsumtionen fortsätter att minska.

Den privata konsumtionen har under den del av året som gått inte ökat utan i stället minskat. Detta är någonting ganska unikt och torde inte ha hänt på mycket länge. En förklaring till detta kan vara att löntagarna arbetat efter 1970 års löner men handlat efter 1971 års priser. Någon egentlig konsumtionsökning i samband med att de retroaktiva lönerna betalas ut är knappast att vänta, eftersom skatter av olika slag åter upp löneökningarna.

Under första halvåret 1971 var ökningen av den svenska industriproduktionen i förhållande till år 1970 endast 3 procent. De företag som producerade för export hade en något större ökning. Däremot var ökningen mindre för de företag som hade sin avsättning på hemmamarknaden. Orsaken till denna mycket låga produktionsökning är att den privata konsumtionen inte ökat under första halvåret. Det är troligt att produktionsökningen inte blir mer än 3 procent för hela år 1971, vilket kommer att innebära en minskning av antalet industrisysselsatta. En produktionsökning per år med mellan 7 och 8 procent beräknas för ett oförändrat antal anställda. Blir produktionsökningen mindre blir det ett mindre antal anställda. Då inga andra områden inom den svenska industrin varit expansiva, har de som gjorts arbetslösa inte erhållit annan sysselsättning.

Den kris vi befinner oss i har sin grundläggande orsak i det kapitalistiska produktionssättet — det har vi sagt tidigare och det förtjänar att upprepas även i dag. Eftersom vårt land är en del av den kapitalistiska världen påverkas vi naturligtvis också av de internationella konjunktursvängningarna. Men den ekonomiska politik som regeringen har fört har förvärrat den internationella nedgång som har skett. Denna regeringspolitik som i alla avgörande frågor har stötts av de borgerliga partierna har kännetecknats av lättnader för bolagen samtidigt som man under framför allt det senaste året direkt fört en politik med det uttalade syftet att dämpa konsumenternas efterfrågan där man med t. ex. höjd moms angripit reallöner och privat konsumtion. Dess huvudsakliga mål har varit betalningsbalansen med utlandet.

Till detta skall anföras att det var inte den privata konsumtionen som var orsaken till en, enligt regeringen, felaktig betalningsbalans utan storföretagens lagerinvesteringspolitik och samma företags agerande på valutaområdet. De som fått svara för följderna, och detta helt orättvist, är arbetarna i form av en allt större arbetslöshet.

Under åren 1969–1970 hette det att vi hade en överkonjunktur, som till mycket stor del berodde på företagens kraftiga lageruppbyggnad. Då försökte regeringen dämpa efterfrågan genom att beskära den privata konsumtionen med olika slag av skattechöjningar. Vad var då orsaken till företagens kraftiga lagerökningar under åren 1969–1970? En förklaring är att man inom företagarvärlden förmodade att kronans värde skulle nedskrivas och att man då passade på att köpa billigt innan kronan devalverades. Företagens handlande var alltså rent spekulativt. Denna spekulativa lageruppbyggnad från näringslivets sida accepterades av

regeringen -- en lageruppbbyggnad som i hög grad bidrog till att försämra bytesbalansen med utlandet. Sedan, när detta skett, anger regeringen just underskottet i bytesbalansen som ett av huvudskälen att minska konsumtionen för löntagarna.

Samtidigt som för stora löntagargrupper mycket kännbara prisstegringar har inträffat under det senaste året har under samma tid arbetslösheten ständigt stigit. Trots att man från fackligt håll under sommaren fäste regeringens uppmärksamhet på att tecken tydde på att arbetslösheten skulle öka ytterligare, tycktes regeringen inte särskilt oroad. Men det var ändå varningar som visade sig vara befogade eftersom sommaren och hösten har kännetecknats av en ökande arbetslöshet, företagsnedläggelser och varsel om sådana respektive omfattande driftinskränkningar.

Vi upplever alltså i dag att stigande priser och arbetslöshet uppträder parallellt, och det är dessa två inslag i den svenska ekonomin som framför allt hotar levnadsstandarden för stora grupper löntagare.

Under årets första åtta månader steg enbart livsmedelspriserna med nära 10 procent. När sent om sidor de utdragna avtalsförhandlingarna blev klara visade det sig att de långt ifrån kompenserade de ökade priserna och hyrorna. För stora grupper innebär utvecklingen sänkta reallöner, vilket är en orimlig utveckling.

En starkt bidragande orsak till de stigande priserna är den höjning av mervärdesskatten som ägde rum vid årsskiftet och som regeringen och samtliga borgerliga partier var helt överens om. Denna indirekta beskattning, som hårdast drabbar låginkomsttagarna eftersom de måste använda en förhållandevis större del av sin disponibla inkomst till momsbelagda nödvändighetsvaror, drabbar dessutom samma låginkomsttagare en gång till, eftersom den höjda momsen i hög grad bidrar till att driva upp kommunalskatterna.

Kampen mot dyrtiden och försvaret av reallönerna för dem som har arbete och för dem som har ställts utan måste bli en kamp för en annan skattepolitik -- en demokratisk skattepolitik, en skattepolitik som tar sikte på en annan och rättvisare fördelning av skattetrycket. Under de senaste åren har den av regeringen förda skattepolitiken utvecklats i en riktning som varit rakt motsatt de krav som måste ställas på en sådan skattepolitik.

Den skattepolitik som har förts har kännetecknats av följande drag. Den indirekta beskattningen har starkt ökats, vilket hårdast drabbar de lägre inkomsttagarna, eftersom de indirekta skatterna är regressiva. Kommunalskatterna har stigit kraftigt, vilket också hårdast drabbar de lägre inkomsttagarna, eftersom kommunalskatten är enbart proportionell. Företagens, bolagens andel av skatterna har minskat betydligt. Förmögenhetsskattens andel av statens totala skatteinkomster har likaså minskat.

1950 svarade bolagen för 15,3 procent av statens skatteinkomster, 1970 endast för 4,7 procent. 1950 svarade förmögenhetsskatten för 2,8 procent av statens skatteinkomster, 1970 för mindre än 1,2 procent. Denna medvetna skattepolitik, bakom vilken både regeringen och de borgerliga partierna står, har syftat till att öka den indirekta beskatt-

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimulerande åtgärder,
m. m.*

ningen och samtidigt minska bolagens och de stora förmögenheternas andel av statens skatteinkomster.

Nu är det väl alltid så att hur man fördelar skattebördorna blir föremål för diskussion, eftersom här står olika klassintressen emot varandra. Men till jämförelse med den fördelning av skatterna som under senare år varit rådande kan nämnas de tumregler som fastslogs vid 1938 års skattereform. Enligt dessa skulle 75 procent av den totala statsskatten uttas av fysiska personer och 25 procent av juridiska personer, varav 20 procent av bolagen. Taxeringsåret 1969 svarade de juridiska personerna för endast 13 procent av den direkta statliga inkomstskatten. Enbart under 1960-talet fick näringslivet — bolagen — skattelättnader på drygt 4 miljarder kronor. Bidragen till och avdragen för näringslivet fortsätter, som vi kan se i den proposition som behandlas i dag.

Från vårt partis sida vände vi oss 1970 mot mervärdeskattens höjning — vi var ensamma i riksdagen den gången också. När vårt avslagsyrkande avvisades reste vi genast kravet om att slopa mervärdeskatten på livsmedel. Kravet ställdes också här i riksdagen vid detta års början. I den ekonomiska debatten i maj ställde vi denna skattepolitiska fråga i ett vidare sammanhang och påvisade resultatet av en politik som syftar till att minska löntagarnas köpkraft och dämpa konsumenternas efterfrågan. Vi reste i stället kravet att öka löntagarnas köpkraft och förhindra att löneförbättringarna äts upp av fortsatta prisstegringar.

Det är helt uppenbart att den situation vi i dag befinner oss i gör det berättigat att ånyo resa kravet om slopande av moms på maten och en sådan förändring av skattepolitiken att vi får en annan fördelning av skattetrycket. Varken skatteutskottet eller finansutskottet slösar med orden när det gäller att avstyrka vårt förslag om slopande av momsen på livsmedel. Man avfärdar det med att förslagen tillkommit mera av fördelningspolitiska än av konjunkturpolitiska skäl. Däremot anser man tydligen herr Heléns och folkpartiets förslag att under några månader sänka mervärdeskatten med 5 procent som rent konjunkturstimulerande. Kanske man tagit fasta på herr Heléns tankegång att hans förslag också skulle stimulera julhandeln.

Sanningen om herr Heléns s. k. utspel på folkpartiets landsråd i september är nog annars den att det i första hand var avsett som en ingrediens i det taktiska spelet om regeringsmakten — en fråga som ju herr Helén, vilken numera tagit på sig den självutnämnda rollen som riksdagens överlärare i olika frågor, visserligen utan någon framgång, ägnat mycken tid åt i höst — inte minst åt att förklara vad han egentligen menar i frågan. Det är naturligtvis också så att både herr Helén och andra har upptäckt vilken genomslagskraft vårt förslag har, en genomslagskraft som naturligtvis inte minskat sedan i våras när herr Helén och folkpartiet var med om att avslå förslaget. Nej, herr Helén är inte trovärdig på denna punkt heller.

Självfallet är vårt förslag i första hand en fördelningspolitisk fråga, men det kan inte helt kopplas loss från den konjunkturpolitiska debatten. En ökad köpkraft, genom att 17,65 procents påslag på de för alla oundgängliga livsmedlen avskaffades, skulle innebära en välbehövlig lättnad särskilt för låginkomsttagarna och barnfamiljerna. Denna ökade

köpkraft skulle också till en del bidra till ökad köpkraft i konjunkturstimulerande syfte.

Både i den aktuella debatten och vid tidigare tillfällen då detta krav aktualiserats har olika invändningar rests. I det här fallet har skatteutskottet också ratat upp olika administrativa och kontrolltekniska åtgärder som man säger skulle uppstå om man undantog vissa varor från moms. Det märkliga är bara att sådana svårigheter aldrig har upptäckts när det gäller t. ex. undantag från mervärdeskatt för företagens maskininvesteringar. Vi kan heller inte inse att det bör föreligga särskilt stora besvär att dra en gräns mellan vad som är att anse som livsmedel och vad som inte bör undantas från denna beskattning. En invändning har också varit att om momsen slopas kommer priserna ändå inte att sänkas -- förtjänsten skulle stanna hos varuhusen och hos affärsmännen.

Givetvis måste priskontroll förekomma, och där har vi den uppfattningen att inte minst allmänhetens -- konsumenternas -- kontroll kan påräknas bli en värdefull tillgång.

Till och med argumentet om att slopande av moms på livsmedel skulle gynna höginkomsttagare med lyxkonsumtion har framförts. Vänder man på detta inte särskilt begåvade resonemang skulle ökad moms på livsmedel kunna bli nästa stora jämlikhetsreform. Hittills har vi inte hört det argumentet -- i vart fall inte här i huset -- men det är möjligt att det kommer att användas.

För att kompensera bortfallet för statskassan har vi krävt skärpningar av arvs- och gåvobeskattningen, höjning av förmögenhetsskatten, höjd bolagsskatt, skärpt och utvidgad reklamskatt, begränsningar i avdragsrätten för skuldräntor osv. Sammantagna skulle dessa förslag mer än väl täcka det bortfall som slopad moms på livsmedel innebär för statskassan. Samtidigt skulle de bryta den konservativa skattepolitik som nu bedrivs.

Låt mig också, herr talman, i det här sammanhanget som en parentes beröra vårt förslag om att begränsa avdragsrätten för skuldräntor. Vi hade här i kammaren en debatt om det motionsyrkandet i slutet av oktober. I och för sig finns ingen anledning att så kort tid därefter återuppta den debatten. Olika bedömningar läggs tydligen på denna fråga. För vår del står vi fast vid bedömningen att den nuvarande avdragsrätten gynnar de välsituerade -- en bedömning som vi är långt ifrån ensamma om. I den debatt jag nyss talade om framträdde också representanter för regeringspartiet och anförde i sak samma synpunkter. Att jag vill kommentera den debatten beror på att efteråt har en cirkulärledare figurerat i vissa moderattidningar, en ledare som är en enda lång hyllning till den socialdemokratiska utskottstalessmannen som sägs ha stått för en politisk avrättning av mig och av de socialdemokrater som uttryckte samma mening. Man blev till och med så lyrisk att man i artikeln var beredd att utnämna mannen i fråga till finansministerns efterträdare.

Den socialdemokratiska talesmannen försökte då göra gällande att vårt förslag om en begränsning av avdragsrätten för skuldräntor upp till 100 000 kronor skulle innebära svårigheter för bostadsföretag och småföretagare.

Låt mig därför konstatera, eftersom det inte blev utklarat i oktober, att de summor vi angett, som grundar sig på material återgivna i

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

kapitalskatteberedningens slutbetänkande, handlar uteslutande om fysiska personer och inte -- som man försökt framställa saken -- om bostadsföretag, småföretagare och andra. Därmed faller också invändningar av detta slag.

Så var det med den lektionen. Läraren, som enligt moderattidningarna stod för den, lär knappast bli finansminister på den.

Kvar står ändå att det är viktigt att för betydelsefulla inkomstförstärkningar i syfte att säkerställa i mycket hög grad angelägna lättnader för de inkomstsvaga i samhället tas sådana inkomstkällor i anspråk som representerar en påtaglig bärkraft.

De förslag som vårt parti har ställt i skattefrågan har fortfarande aktualitet. Innebörden av dessa är att en fördelningspolitisk avvägning sker som motsvarar bärkraft och hänsynstagande till i främsta rummet de lägre inkomsttagarnas och barnfamiljernas berättigade intressen.

Antagandet att dessa krav har en mycket stark opinion bakom sig stärks också exempelvis av den undersökning som publiceras i nr 23 av Veckans Affärer i år. I den undersökningen, där man ställt de tillfrågade inför fyra skattealternativ, har inte mindre än 60 procent av de tillfrågade uttalat sig för ett skattepaket som innehåller höjd bolagsskatt, höjd skatt vid försäljning av aktier och fastigheter, högre skatt på förmögenheter samt högre skatt på arv och gåvor. Intressant i sammanhanget är också att en mycket stor majoritet av dem som uppgav sig vara socialdemokrater stödde detta förslag.

Med all reservation för opinionsundersökningar av olika slag är det ändå helt klart att det finns en stark opinion mot den nuvarande skattepolitiken. Den namninsamlingskampanj för avskaffande av moms på maten, som vårt parti nyligen genomfört, och där över 160 000 människor i detta land med namnunderskrifter stött detta krav, är ett ytterligare bevis för den saken. Man har där uttalat sig för att skattebördorna vältras över från de enskilda medborgarna till bolag, aktier, stora förmögenheter, arv och gåvor osv.

Låt mig bara sluta med att säga att det också är en skattepolitik som överensstämmer med parollen "folkets väl går före storfinansens". Till finansministern, som till folk som uppvaktar honom och kräver en sådan skattepolitik, hävdar att "på ideologi lever man inte" vill vi säga, att på herr Strängs principlöshet och regeringens skattepolitik blir man heller inte särskilt fet.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammarkamaren uppskjuta den fortsatta överläggningen samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

§ 3 Interpellation nr 222 ang. kriget mellan Indien och Pakistan

Ordet lämnades på begäran till

Herr AHLMARK (fp), som yttrade:

Herr talman! Kriget mellan Indien och Pakistan, och därmed också kriget mellan östbengalerna och de västpakistanska trupperna i Östpakis-

tan (Bangla Desh), tas nu upp i Förenta nationernas generalförsamling. Detta gör att också Sverige har att ta ställning till resolutionsförslag om konflikten. Samtidigt har den svenske utrikesministern i går i ett uttalande, som delvis är motsägelsefullt, gett sin syn på kriget.

Folkpartiets riksdagsgrupps förtroenderåd har i dag tillställt utrikesministern ett brev med följande innehåll:

”Den pakistanska regeringens krig mot den östpakistanska befolkningen har nu också lett till öppet krig mellan Indien och Pakistan. Det är oförsvarligt att FN låtit månaderna gå utan att ta itu med denna väldiga mänskliga tragedi.

Det vore helt otillfredsställande, om FN nu enbart stödde tanken på ett inställande av striderna och tillbakadragande av trupper. Detta skulle inte leda till att orsakerna till kriget försvann.

Sverige bör därför i FN verka för att frågan om Östpakistan ställning avgörs i former som garanterar respekt för befolkningens i val uttalade vilja och dess rätt till självbestämmande. Detta var de krav som folkpartiets landsmöte uttalade den 25 september i år. De har alltså lika stor aktualitet. Den svenska regeringen bör därför i FN medverka till att finna en lösning på det politiska problemet om Östpakistan ställning. Om inte detta sker kommer striderna ständigt på nytt att blossa upp.”

Den svenska riksdagen har i år vid flera tillfällen diskuterat katastrofen i Östbengalen. Med tanke på att det politiska och militära läget de senaste dagarna har radikalt förändrats är det angeläget att innan höstsessionen är slut, och helst denna vecka, få möjlighet att diskutera konflikten i en interpellationsdebatt i riksdagen.

Med anledning av vad som anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Vill utrikesministern inför riksdagen redovisa den svenska regeringens bedömning av kriget mellan Indien och Pakistan och ge sin syn på hur varaktig fred i området skall kunna nås — bl. a. genom FN-insatser — samtidigt som man ger östbengalerna möjlighet att själva forma sin egen framtid?

Denna interpellationsframställning bifölles.

§ 4 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 14–17 december 1971 för officiellt besök i London samt deltagande i Europarådets ministerkommittés möte i Paris.

Krister Wickman

Kammaren biföll denna ansökan.

Tisdagen den
7 december 1971

*Konjunkturstimu-
lerande åtgärder,
m. m.*

§ 5 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkanden:

Nr 66 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1922:260) om automobils katt, m. m.

Nr 68 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxeringsförordningen (1960:391)

Justitieutskottets betänkande:

Nr 28 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående domartjänster i vissa tingsrätter

Kulturutskottets betänkande:

Nr 30 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 i vad avser utgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde till kyrkliga ändamål och internationellt—kulturellt samarbete

Trafikutskottets betänkande:

Nr 24 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till väglag m. m. jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 59 i anledning av motion angående svavelhalten i eldningsolja, m. m.

Nr 61 i anledning av motion angående äganderätten till naturresurser under markytan

Nr 69 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1971/72 i vad avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Civilutskottets betänkanden:

Nr 26 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385), m. m., jämte motioner

Nr 27 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i expropriationslagstiftningen jämte motioner

Nr 28 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen (1918:523), m. m.

Nr 29 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988), m. m., jämte motioner

§ 6 Herr tredje vice talmannen meddelade att civilutskottets betänkanden nr 26 och 27 samt jordbruksutskottets betänkande nr 61 skulle uppföras främst bland en gång bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 7 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställts, nämligen av

Nr 408 Herr *Turesson* (m) till herr kommunikationsministern om ökad elektrifiering av SJ:s bannät:

Vill herr Statsrådet medverka till att ur sysselsättnings- och miljösynpunkt angelägna elektrifieringsarbeten på vissa oelektrifierade delar av SJ:s bannät kommer till snabbt utförande?

Nr 409 Herr *Lorentzon* (vpk) till herr inrikesministern om bättre information och varsel vid driftsinskränkningar:

Anser statsrådet på senare tid inträffade fall av bristande information och varsel om förestående driftsinskränkningar och avskedanden motivera ett framläggande redan vid nästa års vårriksdag av förslag om förlängd varseltid samt informationsskyldighet om sådana förändringar i företagens produktion?

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 20.35.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 140

Tisdagen den
7 december 1971

Konjunkturstimulerande åtgärder, m. m.

Tisdagen den 7 december

Herr talmannen 3

- " Ahlmark (fp) 136
- " Bohman (m) 55, 62, 78,
109, 118
- " Brundin (m) 128
- " Burenstam Linder (m) 28,
50, 59
- " Ekström (s) 39, 56, 61
- " Fälldin (c) 53, 62, 105, 116
- " Helén (fp) 55, 69, 107, 117
- " Hermansson i Stockholm
(vpk) 34, 52, 60, 110, 119
- " Johansson, Knut, i Stock-
holm (s) 129
- " Kristiansson i Harplinge (c)
21, 48, 58
- " Löfgren (fp) 25, 49, 58
- " Sträng, finansminister 88,
112, 120
- " Werner i Tyresö (vpk) 131
- " Wirtén (fp) 124
- " Asling (c) 121